

De gevallen van Telemachus, zone van Ulysses, of vervolg van het vierde boek der Odyssea van Homerus

<https://hdl.handle.net/1874/25805>

DE GEVALLEN VAN TELEMACHUS.

9le
DE
GEVALLEN
VAN
TELEMACHUS
ZONE VAN ULYSSES
Of vervolg van het vierde Boek der ODYSSEA van
HOMERUS

Beschreven door den Here
FRANCOIS DE SALIGNAC,
van Mothe Fenelon, Aartsbisschop Hertog van
Cameryk, vorst van het H. Ryk, enz.
tot onderwyzing van den

HERTOG van BOURGOGNE,
*Uit het Fransch vertaalt, van nieuws overzien,
en met Aantekeningen, tot opheldering der
oude Verdichtfelen, enz. verrykt, door*

ISAAK VERBURG.

EERSTE DEEL.

Te AMSTERDAM,
By ANTONY SCHOONENBURG,
Boekverkoper in de Stilsteeg 1730.

VOORREDEN
AAN DEN
LEZER,

*Zo als zy voor den druk van den
jaare 1715. gestaan heeft.*

TOen ik de eerste maal myne
oogen op dit werk floeg, en
den naam van den Wel-ede-
len Here *François de Salignac*
op des zelfs voorhoofd zag pronken,
kon ik my niet genoeg verwonderen;
dat een geestelijk en vorstelijk man,
om een konings zoon te onderrechten,
zich van een *Roman*, gelyk men dit
soort van schriften gemeenlyk noemt,
bediend hadt, en hem niet liever door
levende voorbeelden, die de oude en
nieuwe tydt hem hadt kunnen geven,
tot een koning waardige gevoelens ge-
bragt

V O O R R E D E N

bragt hadt; maar myne verwondering veranderde, toen ik my begaf om het werk te doorbladeren, wel haast in eene verbaasdheit, over het verstandt en oordeel van den Schryver, die, niets vindende dat aan zyne inzichten kon voldoen, met veel oordeel zich van deze verdichte Gevallen bediend hadt, om zyne wyze grondregelen aan den jongen Vorst voor te stellen. Ik twyfel niet, of vele zullen nevens my dat bevinden, die de moeite nemen van het werk met oordeel te doorlezen. Daarenboven heeft de wereldt reeds door eene algemene toestemming, die gebleken is uit de gretigheid, met welke het werk in de Fransche tale getrokken is, genoegzaam betuigd, hoe hoog het werk te schatten is. In minder dan een jaar zyn 'er meer dan twintig byzondere drukken van gemaakt, en verkocht, het welk eene onmogelykheit zou zyn, zo de inhoudt aan alle keurige kenners niet voldaan hadt.

Ik heb gezegd, dat de Wel-edele Schryver niets vondt, dat aan zyn oogmerk kon voldoen, en dat hy daarom alleen de penne heeft moeten opvatten:

V O O R R E D E N .

namentlyk hy zag, dat de meefte vorften zich verbeelden van eene andere natuur te zyn, dan andere menfchen, dat zy menen, dat de gehele wereldt gemaakt is om hen te dienen, en dat zy alleen vorften zyn om in grootsheit uit te munten, en aan hunne driften den toom te vieren. Hy zag, om die verderffelyke gronden omver te werpen, naar een middel om, om zynen jongen voedfterling te doen begrypen, dat de vorften van de zelve natuur zyn als andere menfchen, dat andere menfchen niet in de wereldt gekomen zyn om flaven der vorften te zyn, maar om eene zamenleving uit te maken, daar de vorften het hoofd van zyn; dat zy geen vorften zyn om in pracht en weelde uit te munten, maar om hunne onderdanen gelukkig te maken, en door het beteugelen hunner driften aan anderen tot een voorbeeldt te zyn. Deze gronden fchenen hem alleen eenen herder en vader van het volk waardig te zyn. Maar wat middel om een jong vorft daar fmaak in te doen krygen? Hem die op eene leerkundige wyze, en met fchoolfche bewysredenen, voor te ftellen, zou het regte middel

V O O R R E D E N.

geweest zyn, om hem eenen afschrik van de zelve te doen hebben. Hy heeft derhalven moeten bedacht zyn op eene andere wyze van voorstelling; en naardien hy wist, dat de gevoelens veel aannemelyker zyn, en beter bevat kunnen worden, door die aan personen te hechten, en alzo de algemene stellingen tot byzondere te maken, dan door die zonder eenige betrekking te overwegen, dacht hem, dat hy zich van die leerwyze moest bedienen, van welke wy zien, dat hy zich bediend heeft.

Dus heeft die Eerwaarde Prelaat zyne gedachten niet alleen bepaalt tot deze schryfwyze, maar hy heeft ook om verscheide wigtige redenen *Telemachus* tot zynen Heldt verkoren; aangemerkt hebbende, dat hy door de reize van die persoon, welke in de schriften der ouden aangeroord wordt, gelegenheit kreeg om zynen jongen Vorst te gelyk te onderrechten in de oudste geschiedenissen, in de landbeschryving van dien tydt, in welke niemandt, die met eenige vrucht de oude Schryvers lezen wil, mag onwetende zyn, en in de verdichtfelen, welker verstandt een wezentlyk
deel

V O O R R E D E N .

deel der geleerdheit en oudheidskunde uitmaakt. Daarenboven wierdt hem dus een weg gebaad, om onder het verhalen van verscheide toevallen, den vorst de oogen te oopenen, ten opzichte van vele andere zaken, die tot de wezentlyke kennisse om wel te regeren zeer noodzakelyk zyn, voor hoedanige men kan houden het begunstigen van den koophandel en van den landbouw, de kunst om de menschen te leren kennen, de byzonderheden van den oorlog, en andere zaken, die overal door het werk verspreid zyn.

Nu was alleen noch overig bedacht te zyn op de aaneengeschakelde verhandeling, en op den schryfftyl. Ieder, die eenige ervarenheit of smaak heeft in de werken van het oordeel en verstandt, zal ten eerste moeten toestaan, dat in deze beide de dichters dienden gevolgd te worden, en wel de zulke, die heldendichten geschreven hadden, naardien de personen, van welke de Hoog-edele Schryver zich stondt te bedienen, zulke helden waren, als in de schriften der dichteren ingevoerd worden, en de bewoording in alle delen met de personen, uit welker mondt zy voortko-

* 4

men,

V O O R R E D E N .

men, moeten over een stemmen.

Aangaande de aaneengeschakelde verhandeling, is het buiten eenige twyffel, dat de Schryver best zyn werk aanvang in het midde van de geschiedenisse, volgende daar in zyne twee grote voorgangeren *Homerus* en *Virgilius*, welker eerste zyne *Ilias* aanvangt met het tiende jaar van den Trojaanschen oorlog, gelijk de tweede met het zevende jaar na het omzwerven van *Eneas* zyne *Eneis* begint. Onze Schryver vervat in zyn werk den ganschen tocht van *Telemachus*, te rekenen van den tydt, op welke hy uit *Ithaca* vertrok, tot zyne wederkomst aldaar; doch volgens de wetten der dichteren vangt hy in het midde aan, en doet *Telemachus* aan *Calypso* verhalen, het geen aan de gansche aaneenschakeling der geschiedenisse ontbreekt.

Wanneer men de schikking en styl dus overwogen heeft, mag men met recht het gansche werk een heldendicht noemen, aan het welke niets ontbreekt, dan dat de bewoording niet op de maat gesteld is, welke, naar het gevoelen zommiger geleerde mannen, minst wessentlyk is van alle de delen, die een heldendicht te zamen stellen.

De

V O O R R E D E N .

De spreekwyzen hebben wy gezien, dat naar de wyze der dichteren geschikt zyn, en wy zouden zelf niet veel moeite hebben, om byzondere navolgingen uit *Homerus* en *Virgilius*, zo wel in de handeling als bewoording, aan te tonen, maar wy willen ons zo verre niet inlaten, om uwe lust tot het werk zelf niet langer op te houden, dan ten eene male noodzakelyk is.

Dit zo heerlyk werk was van zynen maker ter vergetelheit gedoemd, en zouden gretigen Lezer nooit onder de oogen gekomen zyn, was de dienaar van den Schryver zynen Heer getrouw geweest; doch, het zy dat hy eenige smaak hadt in de stoffe, of dat hy anderszins winst daar mede meende te doen, deze heeft onder het afschryven van het werk het zelve ook voor zich afgeschreven, en naderhandt met de wereldt gemeen gemaakt, toen de Edele Schryver minst dacht, dat het werk ooit het licht zou zien, en toen hy het wel bewaard achtte te zyn onder zyne geheimste papieren.

Het is nochtans zo wel niet afgeschreven geweest, dat 'er in de eige namen, zo van landen als steden niet eenige dwa-

V O O R R E D E N .

lingen zouden ingefloopen zyn, die my zomtyds al veel moeite gekoft hebben, om ze te regt te brengen, en die de kundige Lezer met het opflag zyner oogen zal kunnen gewaar worden. Op dat eyenwel niemandt denke, dat die gebreken niet groot zyn, moeten wy onzen Lezer een staaltie of twee vertonen. In de Fransche druk leeft men bladz. 190. *sur cette Côte de Tamée*, het welk my onverftaanbaar fcheen, en heeft doen denken, dat de Edele Schryver, voor *Tamée*, *Hesperie* zal gefchreven hebben. Bladz. 285. wordt van *Segtes* gewaagd, het welk een volk uit het Noorden zou zyn, maar zonder twyffel wordt daar van *Scythen* gefproken. Dus is het ook met vele andere plaatsen gelegen, en in de Gevallen van Ariftonous is het met de eige namen van zaken niet beter gefeld; want daar leeft men van *Vin Parmenien* voor *Pramnien* bladz. 476. Had het den Schryver geluft diergelyke miffellingen van het afschrift te verbeteren, men kan van de bekwaamheit van den Schryver verwachten, dat zekerlyk niets diergelyx daar in gevonden zou geweest zyn.

Dit werk nu is in den jare 1700. ver-
taald

V O O R R E D E N.

taald in het Nederduitsch, zo het anders vertalen genaamd kan worden, dat men meer grove mislagen begaat, dan 'er bladzyden in het boek zyn, het welk onze Lezer overvloedig zal bevinden, die de moeite wil nemen van eenige bladeren van dezen druk tegen de gezegde na te lezen. Het lust my naulyx die vuiligheit te roeren, maar naardien wy onzen Lezer niet willen vergen, dat hy ons op ons woordt gelove, zullen wy eenige plaatsfen bybrengen. Het woordt *chênes*, het welk *eike bomen* betekent, is den overzetter zeer onbekend geweest, en is door hem niet onderscheiden van *chaines*, noch van *chiens*, welker eerste *kettingen*, en het andere *bonden* beduidt. Daar zyn twee staalties van te vinden in de eerste druk bladz. 29. daar *chênes & pins* overgezet wordt door *ketenen en krammen*, dat een belagchelyken zin maakt. Bladz. 304. heeft hy de Fransche woorden, *devant qui les autres Heros n'étoient, que comme sont les foibles roseaux auprès d'un grand chêne*, vertaalt, *by wie de andere Helden niet anders waren als swakke Blaffertjes by een grote Dog.*

Dus ziet gy, waarde Lezer, uit een cenig woordt, des mans bekwaamheit.

Wil-

V O O R R E D E N.

Wilde ik in andere woorden ook diergelyke voorbeelden geven, zou my de tydt ontbreken, naardien ik 'er wil voor in staan, dat 'er ten minste vyf honderd plaatsen bedorven zyn met overzetten; maar dat is noch het grootste gebrek niet van het werk, alzo het bederven der oude geschiedenissen en namen voor veel groter te houden is. By voorbeeldt, bladz. 377. spreekt hy van *Hebrus* in plaats van *Erebus*, en op de volgende bladz. yde vertelt hy ons wonderen van *swart Tartarie*, daar van den onderaardschen *Tartarus* gesproken wordt. In de oudheidskunde is de man zo onwetende geweest, dat hy van *Ceste*, dat wy een *slagriem* vertaald hebben, en best uit het V. boek van Virgilius te kennen is, een *spies* maakt; en bladz. 96. worden de woorden *je haussai mon ceste* vertaald door, *ik velde myn spies*.

Toen ik nu alles zou herstellen, gelyk het betaamt, hebben deze en diergelyke vertalingen in menigte myn gedult geoeffend, terwyl ik bezig was met de gezegde vertaling na te zien, zo dat ik meer dan eens die gansch heb willen wegwerpen, om eene nieuwe overzetting te maken; en waarlyk het zou my
veel

V O O R R E D E N .

veel minder moeite gekost hebben: doch toen ik het werk dus aangevangen hadt, moest het 'er mede door.

Wat verder aangaat de verdeling in boeken, die hebben wy uit den Franschen druk overgenomen, maar het is genoeg te zien, dat die door den Schryver niet gemaakt is. De inhoudt van het gansche werk kan daar evenwel kortelyk uit gezien worden, gelyk de Zaken, Staat-en Zedekundige regelen, nevens de deftige beschryvingen door de bladwyzers aangewezen worden.

Zommige Franschen menen, dat dit werk onnavolglyk is, en dat men niet kan hopen, dat 'er ooit iets diergelyx zal voortgebragt worden; maar schoon wy voor het werk zo veel achting hebben, en misschien meer, dan zy, zo kunnen wy dit nochtans niet toestaan, en geloven veel eer, dat het eene mogelyke en pryffelyke zake zou zyn, dat iemandt in het burgerlyke betrachte, het geen onze Schryver in het koninklyke gedaan heeft. De Engelschen hebben dus hunnen *Euphyes*, die in onze taal overgezet is, maar niet veel ingang gevonden heeft, waar van de redenen niet zwaar te giffen zyn. Daar zyn immers

V O O R R E D E N .

mers verscheide brave boeken, die van de beschaafdheit der zeden, en van de aardigheit in ommevang, die zo aangenaam is onder de menichen, handelen. Indien nu een bekwaam man zich een persoon voorstelde, dien hy in omstandigheden bragt van al het geen een eerlyk man doen moet, om zich aangenaam te maken, te oeffenen, en zyne gronden vestigde op de ware deugdt, en op het inzicht van iemandt te gelyk omzichtig en vroom te maken, twyffel ik niet, of zo een werk zou in het algemeen tot het beschaven der zeden van grote nuttheit zyn: te meer zo daar voorbeelden by gevoegd wierden van onheilen, die anderen zich door hun kwaadgedrag op den hals halen.

VOORREDEN

aan den

LEZER,

voor•dezen nieuwen druk.

*A de doot van den Schryver
dezer Gevallen, hebben zyne
bloedverwanten een veel beter
en vermeerderd afschrift van
het werk onder des zelfs papieren gevon-
den; het zelve is door hen, in vier en
twintig boeken verdeeld zynde, te Parys
in het licht gegeven. Naderhandt heeft
men die uitgave, niet alleen in Hollandt
nagedrukt, maar daar ook eenige Staat-
kundige Aanmerkingen, onzeker door wien
geschreven, bygevoegd. Toen nu het Werk
wederom in het Nederduitsch op de perffe
zou gebragt worden, heb ik de moeite ge-
nomen van myne vorige Vertaling van
woordt*

V O O R R E D E N .

woordt tot woordt na te zien tegen dien nieuwen Franschen druk, en daar het nodig was, verbeterd. Dat was zeer noodzakelyk, niet alleen om de aanzienlyke vermeerderingen, die op vele plaatsen in het werk ingevoegd waren, maar ook om dat de bewoording hier en daar eenigzins veranderd was. Het zou my niet wel mogelyk, en te gelyk onnut zyn, onzen Lezer alle de plaatsen, daar verandering in gemaakt is, aan te wyzen; daarom zal ik my vergenoegen met de drie voornaamste aan te tekenen. Op bladz. 264. van den voorgaanden druk is ingevoegd alles, wat in dezen gevonden wordt van bladz. 316. tot 323. De beschryving der verbeeldingen op het Goddelyke schildt van Telemachus, welke gelezen wierdt op de 374. en de volgende bladzyden, is naderhandt, onzeker om welke redenen, door den Schryver verworpen, en eene gansch andere in des zelfs plaatse gevoegd, welke in het tweede Deel van dezen druk op de 112. en volgende bladzyden te lezen is. Evenwel, alzo de vorige beschryving my niet waardig schein ten eene male verworpen te worden, en verscheide voor velen onbekende zaken uit de Grieksche verdichtfelen vervat, heb ik de zelve aan
 het

V O O R R E D E N .

het einde van het tweede deel gevoegd. Tusschen het geen, dat op bladz. 519. in den voorgaanden druk gelezen wordt, heeft de Schryver eenige zeer fraaie Staat-en Zedekundige lessen ingevoegd, welke in deze uitgave gevonden worden van bladz. 272. tot 283. zo dat het Werk daar met omtrent elf bladzijden vermeerderd is. Daarenboven is het geval, daar Telemachus met zynen vader op een onbewoond eilandt, kort voor het vertrek van Minerva, sprak, zonder hem te kennen, in dezen druk veel klaarder en omstandiger voorgesteld op bladz. 309. en de volgende tot 313.

De Gevallen van Aristonöus, die achter de voorgaande uitgave gevonden wierden, heb ik niet weder by deze geplaatst, alzo die tot eene Verzameling van diergelyke Verdichtfelen behoren, welke door de zelve handt geschreven zynde en met het zelve inzicht als de Gevallen van Telemachus, namentlyk tot onderwyzinge van den Hertog van Burgundië, in het voorgaande jaar in het Fransch en Nederduitsch afzonderlyk uitgegeven zyn by de Gebroeders Wetstein, onder den naam van: Nieuwe Zamenspraken der Doden, als mede Verdichtfelen en Vertellingen, geschikt

**

voor

V O O R R E D E N .

voor de Opvoeding van een Vorst. De schryver doet daar in eenige mannen van den ouden, of van de later tyden, by mal-kander komen en handelen over zaken, die tusschen hen zyn voorgevallen. Door dat middel wordt de lezer niet alleen onderrecht in eenige byzonderheden van de Oude en later Geschiedenissen, maar de Schryver weet daarenboven die Zamenkomsten zo te schikken, dat zy zeer schone Staat-en Zedekundige lessen op eene behoorlyke wyze vervatten; gelyk de Verdichtselen en Vertellingen van die verzameling, behalven de byzonderheden der Gevallen, die 'er in voorgesteld worden, ook den lezer uitmunten-de beginselen van deugd en oprechtheit inboezemen.

Ten opzichte der Aantekeningen, die by deze uitgave gevonden worden, acht ik het van myn plicht te zyn den Lezer te zeggen, dat de staatkundige, of betrekkelijke op het hof van Vrankryk, door my overgenomen zyn uit de laatste Fransche uitgave, zonder dat ik die goed keur of verwerp. Het kan zyn, dat de Schryver, zyne byzondere inzichten gehad, en hier en daar op het gedrag van het Fransche Hof gezien heeft, gelyk het genoeg bekend is, dat zyne lessen meest dienen om andere grondbeginselen

VOORREDEN.

len in zynen jongen Vorst te leggen, dan die by dagelyx zag werkstellig maken; doch het is ook niet onmogelyk, en zelf niet onwaarschynlyk, dat hy zich vergenoegd heeft met in het algemeen op andere gronden te bouwen, en dat die strydigheit van staatkunde gemaakt heeft, dat men van gedachten geworden is, dat de Schryver hier en daar byzondere voorvallen in het ooge gehad heeft.

Daar waren by de Fransche druk ook eenige korte Aantekeningen gevoegd tot opheldering der oude Verdichtselen, Aardryxkunde, en wat verder een lezer, die in de oude schriften niet zeer bedreven is, tot eenig nut kan zyn, om dit Werk te verstaan. Deze schenen my wel van meer aangelegenheit; maar zommige der zelve waren zo kort, en andere voldeden my zo weinig, dat ik die alle verworpen heb, en zelf andere gemaakt, zo als my onder het herlezen dacht, dat voor onzen Lezer nutst zou zyn: dat is, ik heb niet zo zeer toegelegd om in die Aantekeningen eenige byzondere geleerdheit te vertonen, als wel om den Lezer te helpen. Misschien zou iedereen, die eenige naarsigheit en kennisse van talen heeft, diergelyke hebben kunnen maken; doch dat

V O O R R E D E N .

belet niet, dat zy van eenige nuttelt voor den Lezer kunnen zyn. Indien het my geluft hadt een weinig omftandiger te zyn, of eenige Aantekeningen van groter belang te maken, zou het my miffchien niet moeielyk gevallen hebben een groot getal plaatsfen aan te wyzen, die onze Schryver nagevolgd heeft, niet alleen uit Homerus en Virgilius, maar ook uit de oude Griekfche Toneelftukken van Sophocles, Euripides, en andere. Die navolging gaat op zommige plaatsfen zo verre, dat onze Schryver gehele redenen uit die Dichters overneemt. Een eenig voorbeeldt zal genoeg zyn om dat te bevestigen. Die gefchiedenis van Philoëtetes, die in het XV. Boek gevonden wordt, is byna van woordt tot woordt genomen uit een Treurspel van Sophocles, het welk den naam draagt van Philoëtetes. De taalkundigen, die de moeite willen nemen van het te onderzoeken, zullen dat zekerlyk met genoegen bevinden. Ik moet evenwel, dunkt my, nu ik daar van spreek; twee of drie plaatsfen kortelyk uit Sophocles aanhalen, en zelf myn zeggen bewaarbeden. Die dichter laat zich onder anderen in het gezegde Toneelftuk dus horen:

VOORREDEN.

ἔμβαλῃ μ' ὅπη θέλεις ἄγων,
 Ἐς αἰτλιακὴν, ἔς πρῶραν, ἔς πρῦμαν δ' ὄποι
 Ἡκιστὰ μέλλω τὺς ζυγόντας ἀλγυσιῖν

Wat is dat anders, dan het geen in het XV. Boek bladz. 75. gelezen wordt: Werp my in het voor-of achterfchip, ja zelf onder in het fchip in de durk, daar ik u de minfte ongelegenheit zal aandoen? Een weinig verder is de bewoording om de hertstochten van Philoetetes uit te drukken uit Sophocles overgenomen. Daar Hercules verschynt om Philoetetes te bewegen om naar Troje te vertrekken, spreekt hy by Sophocles onder anderen op deze wyze:

Μήπω γε πρὶν ἂν τῶν ἡμετέρων
 Ἀΐης μύθων, πᾶσι Ποιάντῳ,
 Φάσκειν δ' αὐδὴν τὴν Ἡρακλῆος
 Ἀκοῆν τε κλύειν, λούσσειν τ' ἕψιν.
 Τὴν σὴν δ' ἤκω χάριν ἑρανίας
 Ἐδρας προλιπὼν,
 Τὰ Διὸς φράσαν βελοῦματά σοι, ἐπὶ.

Bladz. 83. leest men: Gy hoort en gy ziet Hercules; ik heb den hogen Olympus verlaten, om u de bevelen van Jupiter te verkondigen, 't welk genoegzaam het zelve is.

V O O R R E D E N .

Meer was 'er te zeggen, maar die stoffe is alleen smakelyk voor taalkundigen, en daarom scheid' ik 'er af, om den Lezer des te eerder te brengen tot de volgende Verhandeling van het Heldendicht, welke ik uit den laatsten Franschen druk heb leren Nederduitsch spreken, en ook voor het Werk geplaatst.

VERHANDELING
van het
HELDEN-DICHT,
en van de
UITMUNTENDHEIT
Van het Dicht-Werk
DE TELEMACHUS.

ZO men smaak hadt in de blote Oorsprong
waarheit, zo zou zy, om zich te en in-
doen beminnen geen verciersel- zicht
en nodig hebben, die haar door de ver- der
beelding toegevoegd worden; maar Dicht-
haar zuiver en fyn licht streelt niet ge- kunde.
noeg het gene dat de liefde der men-
schen gaande maakt; zy vereischt eene
aandacht, die de natuurlyke onstand-
vastigheid der menschen te veel in
dwang houdt. Om hem te onderwy-
zen, moet men hem niet alleen zuivere
denkbeelden, die hem verlichten, ge-
ven, maar ook vaste verbeeldingen, die
hem houden staan op een vast inzicht
der waarheit. Dat is de oorspronk van
de Welsprekendheit, van de Dicht-
kunde, en van alle de wetenschappen

VERHANDELING van die de verbeelding tot haar voorwerp hebben. Het is de zwakheit der menschen, die de wetenschappen noodzakelyk maakt. De eenvoudige en onveranderlyke schoonheit van de deugt gaat hem niet altydt ter herte. Het is niet genoeg, dat men hem de waarheit vertoont, maar men moet hem de zelve beminnelyk affchilderen (a).

Wy zullen het Dicht-werk de Telemachus onderzoeken volgens deze twee inzichten; en wy zullen trachten te doen zien, dat de Schryver, door de verhevenheit zyners Zedekunde, meer onderwezen heeft dan de ouden, en dat hy zo zeer behaagd heeft als zy, door het navolgen van alle de fraajigheden der zelve.

Twee
soorten
van
Hel-
den-
dicht.

Daar zyn twee middelen om de menschen te onderwyzen, om hen deugdzaam te maken. Het eerste met hen de wanhebbelykheit van de ondeugt en des zelfs dodelyke gevolgen te tonen: dat is het voornaamste inzicht van het *Treurspel*. Het tweede met hen de schoonheit van de deugt en haar gelukkig einde te ontdekken. Dat is de ware

(a) *Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci, Lectorem delectando, pariterque monendo.* Horat, in Art.

Het HELDENDICHT.

ware eigenschap van het eigentlyk genoemde *Heldendicht*. De gemoedsdriften, die tot het eerste behoren, zyn de schrik en het medelyden; en die gene die aan het tweede passien zyn de verwondering en de liefde. In het eene spreken de Toneel-spelers, en in het andere doet de Dichter het verhaal.

Men kan het Heldendicht op deze wyze bepalen: *Een Verdichtsel door een Dichter verhaald, om verwondering te verwekken, en om liefde tot de deugt in te boezemen, door ons te vertonen de daadt van een Heldt, van den Hemel begunstigd, die eene grote onderneming uitvoert, in wederwil van alle de hinderpalen, die hem in den weg komen. Daar zyn derhalven drie zaken in het Heldicht, de Daadt, de Zedenleer, en de Poëzy.*

I. VAN DE DAADT IN HET HELDENDICHT.

De Daadt moet zyn groot. eene eenige, geheel, verwonderlyk, en van eene zekere duurzaamheit. Die van de Telemachus heeft alle die hoedanigheden. Laat ons een vergelyking maken tuschen hem en de twee Voorbeelden, volgens welke het Heldendicht moet geschikt worden, Homerus en Vir-

VERHANDELING van
gilius, en wy zullen overtuigd zyn.

*Inzicht
van de
Odyf-
sea.*

Wy zullen alleen van de Odyfsea spreken, waar van het bestek meer overeenkomst heeft met Telemachus. In dat Dicht - werk voert Homerus een verstandig koning in, die van een uitheemschen oorlog weder naar huis keert, in welken hy uitmuntende proeven van zyne voorzichtigheit en van zyne dapperheit gegeven hadt. Onwederhoudend hem onder wege op, flingeren hem naar verscheide landen, welker Zeden, Wetten, en Regeringe hy leert. Daar uit ontstaan, natuurlyker wyze, eene oneindige menigte van tuffchenvallen en gevaren. Maar wetende, hoe veel wanorders zyne afwezendheit in zyn koninkryk veroorzaakte, komt hy alle vermakelykheden van het leven te boven: de onsterffelykheit zelf gaat hem niet ter herte: hy doet afstandt van alles om zyne onderdanen te helpen en zyn huisgezin weder te zien.

*Stoffe
van de
Eneis.*

In de Eneis is een godvruchtig en dapper Heldt uit de verwoesting van een machtigen staat ontkomen, geschikt door de Goden om den Godsdienst van dien staat te bewaren, en om
de

Het HELDENDICHT.

de gronden te leggen van een groter en roemruchtiger ryk dan het eerste. Die vorst, tot koning gekozen door de ongelukkige overblyffelen zyner burgen, zwerft langen tydt met hen door verscheide landen, daar hy onderwezen wordt in alles; dat nodig is om te weten, voor een Koning, een Wetgever, en een Opperpriester. Hy vindt eindelyk een veilige verblyfplaats in verre afgelegene landen, van waar zyne voorouderen oorspronkelyk waren. Hy verslaat verscheide machtige vyanden, die zich tegen zyn inzicht om zich daar te vestigen stelden, en legt de gronden van een Ryk, dat te eeniger tydt meester van het Geheelal moest zyn.

De Daat van de Telemachus vereenigt al het geen uitmuntende is in beide die Dicht-werken. Men ziet daar een jong vorst, aangemoedigd door liefde tot zyn vaderlandt, gaan om zynen vader te zoeken, wiens afwezenheit het ongeluk van zyn gezinen van zyn koninkryk veroorzaakt. Hy stelt zich bloot voor allerhande soorten van gevaren; hy munt uit door Helden-deugden, hy weigert de koninklyke
waar-

VERHANDELING Van
waardigheid, en kronen, die beter zyn
dan de zyne, en verſcheide onbekende
landen doorreizende leert hy alles, wat
hy moet, om te eeniger tyd te regeren,
volgens de Voorzichtigheit van Ulyſ-
ſes, de Vroomheit van Eneas, en de
dapperheit van beide, als een wys
Staatkundige, als een godsdienſtig
Vorſt, en als een volmaakte Heldt.

*De
Daadt
moet
eene
eenige
zyn.*

De Daat van een Helden-dicht moet
eene eenige zyn. Het is geen Geſchie-
denis, gelyk de Pharfalia van Lucanus,
en de Punifche Oorlog van Silius Itali-
cus; noch vervat het ganſche leven van
een Heldt, gelyk de Achilleis van Sta-
tius. Dat ſer niet meer is dan een Heldt,
maakt niet dat de Daat ook niet meer
dan eene eenige is. Het leven van een
menſch is ganſch niet evenredig. Hy
verandert gedurig van voornemens, of
door de onſtandvaſtigheit van zyne
gemoeds-lydingen, of door onvoor-
ziene toevallen des levens. Die geen,
die een menſch in zyn geheel wilde be-
ſchryven, zou niet anders maken dan
eene ongeſchikte verbeelding, en eene
onvoeglyke vermenging van tegen-
geſtelde gemoedsdriften, zonder aan-
eenschakeling en zonder order. Om
die

Het HELDENDICHT

die reden is het Heldendicht niet een lofdicht ter eere van den Heldt, die tot een voorbeeldt voorgesteld wordt, maar het verhaal van eene grote en voortreffelyke daadt, die tot een voorbeeldt gegeven wordt.

Het is met de Dichtkunde gelegen ^{van} als met de Schilderkunst; de eenheit ^{het By-} van de voornaamste Daadt belet niet ^{werk} dat 'er verscheide byzondere toevallen tusschen gevoegd worden. De onderneming is aangevangen van den beginne van het gedicht; en de Heldt volvoert de zelve, met alle de hinderpalen te boven te komen. Het verhaal van die hinderpalen maakt het Bywerk: maar al dat Bywerk hangt af van de voornaamste Daat, en is zo verknocht met de zelve, en het een met het andere zo vereenigd, dat het geheel niets anders vertoon dan een eenig schildery, te zamen gesteld van verscheide beelden, in eene goede schikking en in eene vereischte evenredigheid.

Ik wil hier niet onderzoeken, of het ^{De} waar is, dat Homerus zomtyds zy- ^{eenheit} ^{van de} ne voornaamste Daadt verdrinkt, om ^{Daat} zo te spreken, in de langte en in het ^{in de} ^{Tele-} groot

VERHANDELING van

*ma-
chus,
en de
Ver-
knoch-
ting
van
het By-
werk*

groot getal van Bywerk ; of zyne Daadt tweevoudig is, en of hy veelt yds zyne voornaamste personen uit het oog verliest. Het is genoeg, dat men aanmerkt, dat de Schryver van de Telemachus overal de regelmatigheit van Virgilius nagevolgd heeft, de mislagen, die men den Grieksch en dichter te last legt, vermydende. Al het Bywerk van onzen Schryver is aan mal-kander verknocht, en het eene zo aan het andere gehecht, dat het eerste het volgende met zich brengt. Zyne voornaamste personen raken niet uit het oog, en de overgangen, die hy maakt van het Bywerk tot de voornaamste Daadt, doen ons altydt de eenheit van het ontwerp zien. In de zes eerste boeken, waar in Telemachus spreekt, en een verhaal doet van zyne gevallen aan Calypso, wordt dat Bywerk, ter navolginge van dat van Dido, met zo veel kunst verhaald, dat de eenheit van de voornaamste Daadt ongeschonden blyft. De lezer is daar in twyffel, en merkt van den beginne, dat het verblyf van dien Heldt in dat eilandt, en het gene dat daar voorvalt, niet anders is dan een hinderpaal, die hy te boven moet

Het **HELDENDICHT** moet komen. In het dertiende en veertiende boek, daar Mentor Idomeneus onderwyft, is Telemachus niet tegenwoordig; hy is in het leger: maar het is Mentor, een der voornaamste personen van het Dichtwerk, die alles doet met inzicht voor Telemachus en voor zyne onderwyzinge: zo dat dat Bywerk volkomentlyk wel verknocht is met het voornaamste inzicht. Daarenboven is het eene grote kunst in onzen Schryver, dat hy Bywerk in zyn Dichtwerk weet te voegen, zonder dat het uit het voornaamste van de Geschiedenisfe volgt, en dat zonder de eenheit of de verknochting van de daat te breken. Dat Bywerk vindt daar plaatse, niet alleen als gewigtige onderwyzingen voor een jong vorst, 't welk het grote inzicht van den Dichter is, maar ook om dat hy het zynen Vorst doet verhalen op een tydt dat 'er niets gedaan wordt, om de ledige plaats te vullen. Op die wyze onderrecht Adoam Telemachus in de wetten en zeden van Betica, gedurende dat men stilte op de zee hadt; en Philoctetes verhaalt hem zyne ongelukken, terwijl die jonge Vorst in het leger der

Bond-

VERHANDELING van
Bondgenoten is, en de dag om slag te
leveren te gemoed gezien wordt.

De Daadt moet geheel zyn. De Daat van een Heldendicht moet geheel zyn. Die volkomenheit onderstelt drie zaken : de Oorzaak , de Knoop, en de Ontknooping. De oorzaak van de Daadt moet een Heldt waardig zyn, en overeenkomstig met zyn staat. Wy hebben reeds gezien, dat het zo gelegen is met het voorwerp van de Telemachus.

Van de Knoop. De knoop moet natuurlyk zyn, en genomen uit het wezentlyke van de Daadt. In de Odyssëa maakt Neptunus de zelve; in de Eneis is het de gramscchap van Juno. De knoop van de Odyssëa is natuurlyk, alzo 'er natuurlyker wyze voor de gene, die ter zee varen, geen verhindering van hunne voornemens meer te vrezen is, dan de zee zelf. De tegenstandt van Juno in de Eneis, als vyandinne der Trojanen, is een fraai verlichtsel; maar de haat van Venus tegen een jong vorst, die door liefde tot de deugt de wellust versmaat, en zyne driften temt door de onderstandt van de Wysheit, is een verlichtsel, dat van de natuur genomen is, en ter zelve tydt eene verheylene Zedekunde vervat.

De

Het HÉLDENDICHT.

De Ontknoping moet al, zo natuur- Van de
lyk zyn als de knoop. In de Odyſſea Ont-
komt Ulyſſes by de Pheaciers, verhaalt kno-
hen zyne Gevallen, en die eilanders, ping.
groot behagen in zyne vertellingen
ſcheppende, beſchikken hem een ſchip
om naar huis te keren. In de Eneis is het
Turnus alleen, die maakt, dat de za-
ken Eneas tegenlopen. De Heldt eindigt dat verſchil, om het bloedt zynes
Trojanen, en dat der Latynen, welker
koning hy wel haaft zal zyn, te ſparen,
dooreen twee-gevecht. Die ont-
knoping is voortreffelyk. Die van de Te-
lemachus is te gelyk natuurlyk en
grootſch. Die Heldt komt, om de
bevelen des Hemels te gehoorzamen,
zyne liefde voor Antiope, en zyne
vriendſchap voor Idomeneus, die hem
zyn koninkryk en zyne dochter aan-
bodt, te boven. Hy offert de krach-
tigſte hertſtochten, en de vermakelyk-
heden, zelf de alleronberispelykſte, op
aan de liefde tot de deugt. Hy gaat te
ſcheep naar Ithaca in ſchepen, die Ido-
meneus, aan wien hy zo vele dienſten
gedaan hadt, hem geeft. Minerva
doet hem, naby zyn vaderlandt geko-
***
men

VERHANDELING van
 men zynde, inlopen by een klein ei-
 landt, daar zy zich aan hem ontdekt.
 Na dat de Wysheit hem onbekend ver-
 felfchapt hadt, in stormen op de zee,
 in onbekende landen, in bloedige oor-
 logen; en in alle ongevallen, die het
 herte van een mensch kunnen beproe-
 ven, brengt zy hem eindelyk in eene
 eenzame plaatse. Daar spreekt zy tegen
 hem, en maakt hem het einde zyner
 omzwervingen, en zyn gelukkig nood-
 lot bekend; en daar na verlaat zy hem.
 Zo haast als hy tot voorspoedt en rust
 staat te komen, verwydert de Godheit
 zich van hem, het verwonderlyke
 houdt op, en de Heldendaadt eindigt.
 Het is in het lyden, dat een mensch
 zich betoont een Heldt te zyn, en dat
 hy eene geheel Goddelyke bystandt
 nodig heeft. Hy is alleen bekwaam om
 alleen te gaan, en andere te regeren, na
 dat hy veel geleden heeft. In het Ge-
 dicht van de Telemachus is de waarne-
 ming van de allerminste kunst regelen
 verfelfchapt met eene verhevene Zede-
 kunde.

*Alge-
 meene
 hoeda* Behalven de knoop en ontknoping
 van de voornaamste Daadt, heeft ieder
 By-

het HELDENDICHT.

By-verdichtfel zyne eige knoop en ^{nighe-}ontknoping. Zy moeten alle de zelve ^{den}hoedanigheden hebben. In het Hel- ^{van de}dendicht zoekt men die ingewikkelde ^{knoop}en schielyk uitkomende gevallen niet, ^{en ont-}die in de hedendaagfche Romannen ^{kno-}gevonden worden. Die schielyke uit- ^{ping}komst alleen brengt niets dan eene zeer ^{van}zwakke en schielyk voorbygaande ge- ^{het}moedsdrift voort. Het verhevene be- ^{Hel-}staat in de eenvoudige natuur na te ^{den-}bootfen, de uitkomsten gereed te ma- ^{dicht}ken op eene zo behendige wyze, dat men die niet voorziet, en in de zelve met zo veel kunft te bestieren, dat alles natuurlyk fchynt. Men is niet onge-ruft, afgetrokken van het voornaamfte inzicht van een Dichtwerk, 't welk is te onderwyzen, met zich op te houden door eene verdichte ontknoping en een ingebeeld geval. Dat is goed, wanneer het eenig inzicht is zich te verpozen: maar in het Heldendicht, 't welk een foort van Zedenleer is, zyn die gevallen, als fpelingen van den geest, beneden des zelfs deftigheit en verhevenheit.

Schoon de Schryver van de Telema- ^{De}chus de wonderbaarlyke gevallen der ^{Daads} ^{mois}he-

VERHANDELING van

ver-
won-
derlyk
zyn.

hedendaagfche Romannen vermyd heeft, is hy daarom niet vervallen in het te verre gaande verwonderlyke, gelyk zommige gezegd hebben dat de Ouden deden. Hy doet geen paarden fpreken, geen drie-voeten wandelen, noch geen beelden werken. De Daadt van het Heldendicht moet verwonderlyk zyn, maar waarfchynlyk. Men verwonderd zich niet over dat gene, het welk ons ongelooflyk fchynt. Een Dichter moet nooit tegen de reden aangaan, fchoon hy zomtyds wel verder mag gaan dan de Natuur. De Ouden hebben de Goden in hunne Gedichten ingevoerd, niet alleen om door der zelve tuffchenkomt grote zaken uit te voeren, en het waarfchynlyke met het verwonderlyke te vereenigen; maar ook om de menfchen te leren, dat de dapperfte en wyfste niets vermogen zonder den onderftandt der Goden. In ons Gedicht geleidt Minerva Telemachus gedurig. Daar door maakt de Dichter alles mogelyk voor zynen Heldt, en geeft alzo te kennen, dat de menfch niets vermag zonder de Goddelyk Wysheit. Maar dat is zyne ganfche kunst niet. Het verhevene is, dat hy

het HELDENDICHT.

hy de Godinne onder eene menschelyke gedaante verborgen heeft. Niet alleen het waarfchylyke maar zelf het natuurlyke wordt hier vereenigd met het verwonderlyke. Alles is Goddelyk, en allesfchynt menschelyk. Dat is het noch niet al. Zo Telemachus geweten hadt, dat hy door eene Godheit geleid wierdt, zo zouden zyne verdienften zo groot niet geweest zyn, en hy zou daar al te stout op geweest zyn. De Helden van Homerus weten byna altydt, wat de Goden voor hen doen. Onze Dichter, zynen Heldt onwetende houdende in het verwonderlyke van het Verdichtfel, heeft gemaakt, dat men zich verwondert over zyne deugt en dapperheit.

De tydt van een Heldendicht strekt Van de tydt welke zich verder uit dan de tydt van een Toneelstuk. In de zelve hebben de ge- een Hel-moedsdriften de overhandt. Niets, dat den-geweldig is, kan lang van duur zyn. dicht Maar de deugden en de goede gewoon- ver-tens, die men zo in een oogenblik niet vat. verkrygen kan, zyn eigen aan het Heldendicht, en by gevolg moet des zelfs Daadt eene groter uitgestrektheit hebben. In dat foort van Gedicht kan eene

VERHANDELING van Daadt van vele jaaren vervat worden, maar volgens de Oordeelkundigen, mag de tydt van de voorname Daadt, van de tydt af, daar de Dichter zyn verhaal begint, niet langer zyn dan een jaar, gelyk de daadt van een Treurspel niet langer mag zyn dan eenen dag. Aristoteles en Horatius zeggen 'er ondertusschen niets van. Homerus en Virgilius hebben dien aangaande geen vaste regel in acht genomen. De daadt van de ganschellias bevat vyftig dagen. Die van de Odyfsea, te rekenen van de plaats, daar de Dichter zyn verhaal begint, is niet langer dan omtrent van twee maanden. Die van de Eneis is van een jaar. Eeneenige veldtocht is genoeg voor Telemachus, van dat hy uit het eilandt van Calypso vertrekt, tot zyn wederkomst te Ithaca. Onze Dichter heeft het midden gezocht tusschen de drift en haastigheid, met welke de Grieksche Dichter zich naar het einde spoedt, en de deftige en afgepaste tredt van den Latynschen Dichter, die zomtyds traag voorkomt, en schynt zyn verhaal al te lang uit te rekken.

*Van
het*

**Wanneer de Daadt van een Helden-
dicht**

het HELDENDICHT.

dicht lang is, en niet aan malkander ^{Ver-} volgt, verdeelt de Dichter zyn Ver- ^{haal in} dichtfel in twee delen. Het eene daar de ^{t Hel-} Heldt spreekt en zyne voorgaande ge- ^{den-} vallen verhaalt; en het andere daar de ^{dicht.} Dichter zelf een verhaal doet van het gene dat in het vervolg zynen Heldt gebeurt. Dus vangt Homerus eerst zyn verhaal aan, na dat Ulyffes vertrokken is uit het eilandt Ogygie; en Virgilius na dat Eneas te Carthago gekomen is. De Schryver van de Telemachus heeft die twee grote voorbeelden volkomenlyk wel nagevolgd. Hy verdeelt zyne Daadt, gelyk als zy, in twee Delen. Het voornaamste behelst het gene dat hy verhaalt, en begint, daar Telemachus het verhaal zyner Gevallen aan Calypso eindigt. Hy neemt weinig stoffe, maar hy behandelt, die omftandig. Daar worden achtien boeken aan besteed. Het andere Deel is veel groter, ten opzichte van het getal der tuffchen-vallen, en van de tyd: maar het is veel kleiner ten opzichte der omftandigheden. Dat Deel wordt vervat in de zes eerfte boeken. Door deze verdeling van het geen onze Dichter verhaalt, en het geen hy Telemachus

VERHANDELING van
doedt verhalen, bekort hy den tydt, in
welke niets gedaan wordt, als de flaver-
ny van Telemachus in Egypte, zyne
gevangeniſſe te Tyrus, enz. Hy rekt
de tydt van zyn Verhaal niet te verre
uit, en hy voegt de verſcheidenheit en
de aaneenſchakeling der Gevallen te
zamen: alles is in zyn Gedicht in bewe-
ging en alles is in het werk. Nooit ziet
men perſonen verſchynen, die niets te
doen hebben, en men verliest zynen
Heldt nooit uit het gezicht.

II. VAN DE ZEDENLEER.

*I. Van
de zeden.*

De deugt kan aanprezen worden
door voorbeelden, door onderwyzin-
gen, door de zeden, en door leſſen.
In die zaken is het, dat onze Dichter
alle andere verre te boven gaat.

Aan Homerus is men de vruchtbare
uitvinding, van de Goddelyke deug-
den, en de natuurlyke oorzaken, tot
perſonen gemaakt te hebben, ſchuldig:
dat is een ryke bron van fraaie verdicht-
ſelen, die in de Dichtkunde alles be-
zielen en levendig maken. Maar zyn
Godsdienſt is niets anders dan een za-
menweeffel van verdichtſelen, die ner-
gens toe dienen, noch om de Goden te
doen

het HELDENDICHT.

doenachten, noch om hen te doen be-
minnen.

De eigenschappen zyner Goden zyn ^{Eigen-}
zelf onvolmaakter dan die van zyne ^{fchap}
Helden. Pythagoras, Plato, en Phi- ^{pen der}
lostratus, die Heidenen waren, gelyk ^{Goden}
als hy, hebben hem ongelyk gegeven, ^{van}
dat hy de Goddelyke Natuur zo ten ^{Home-}
spot gesteld heeft, onder schyn dat het ^{rus.}
gene, dat hy'er van zegt, zinnebeeldig
is, zomtyds natuur-en zomtyds zede-
kundig. Want behalven dat het tegen
den aardt van een Verdichtfel strydt,
zich te bedienen van zedelyke daden
om uitwerkfelen van de Natuur te ver-
beelden, zo schynt het hen zeer gevaar-
lyk de schadelyke werkingen der
hoofdstoffen, en de gemene verschyn-
felen der Natuur, te verbeelden door
zondige daden, aan de Hemelsche
Machten toegeschreven zynde, en de
Zedekunde te onderwyzen door zin-
spelingen, die naar den letter niets
dan ondeugt leren.

Men zou misschien de mislagen van
Homerus kunnen verschonen door de
onkunde en de zeden van zyne eeuw, en
door de weinige kennisse van de Wys-
geerte in zynen tydt. Zonder zich in

***

5

dat

VERHANDELING van dat verschil in te laten, is het genoeg dat men aanmerkt, dat de Schryver van de Telemachus, terwyl hy het gene dat fraai is in den Griekfchen Dichter navolgde, twee grote misflagen, die men den zelve te laft gelegd heeft, heeft vermyd. Hy maakt, even als Homerus, personen van de Goddelyke deugden, en maakt'er een minder foort van Godheden van; maar hy doet hen nooit te voorschyn komen, dan in gelegenheden, die hunne tegenwoordigheid waardig zyn. Hy doet hen nooit spreken noch bezig zyn, dan op eene wyze, die hen betaamt. Hy vereenigt *de Dichtkunde van Homerus met de Wysgeerte van Pythagoras*. Hy zegt niets, dan het geen Heidenen zouden hebben kunnen zeggen; en ondertuffchen heeft hy dat gene, het welk het verhevenste is in de Chrifhelyke Zedenleer, in der zelve mondt gelegd, en heeft daar door getoont, dat die Zedenleer met onuitwisbare letteren in het herte der menschen opgefchreven is, en dat het zelve die daar buiten eenigen twyffel zou vinden, indien het de stemme van de zuivere en eenvoudige reden volgde, om zich geheel en al over te geven aan deze hoogfte en algemene

Waar-

het **HELDENDICHT.**
Waarheit, die alle geesten verlicht,
gelyk de zon alle ligchamen verlicht,
en zonder welke alle byzondere reden
niets anders is dan duisterheit en bui-
tenfporigheit.

De denkbeelden, die onze Schryver *van de*
ons geeft van de Godheit, *Denk-*
zyn niet al- *beelden*
leen haar betamelyk, maar in alle delen *van de*
beminnellyk voor de menfchen. Alles *God-*
boezemt vertrouwendheit en liefde in: *heit.*
eene zachte Godvrucht, eene verheve-
ne en vrye aanbidding, die men fchul-
dig is aan de volsterkte volmaaktheit
van het oneindig Wezen; en niet een
bygelovige aakelige en flaaftche Gods-
dienft, die het herte befchroomt en ne-
derflagtig maakt, als men Godt aan-
merkt als een machtig Wetgever, die
met ftrengheit de overtreding van zyne
Wette ftrafte.

Hy verbeeldt ons Godt, als menfch-
liefvende; maar wiens liefde en wiens
goedheit niet ftaan onder de blinde *De-*
creten van een onveranderlyk Noodlot,
noch verdiend worden door de fchone
fchyn van een uiterlyken Godsdienft,
noch ook de kluchtige wonderzinnig-
heden der Heidensche Godheden on-
derworpen zyn, maar altydt gefchikt
volgens de onveranderlyke Wet der
Wys-

VERHANDELING van
Wysheit, die niets dan de deugt kan
beminnen, en de menschen niet handelt
naar het getal der dieren, die zy flach-
ten, maar naar de gemoeds driften, die
zy offeren.

Van de Zeden der Helden van Homerus. Met minder moeite kan men de eigenschappen, die Homerus aan zyne Helden geeft, verdedigen, dan die gene, die hy aan zyne Goden geeft. Het is zeker, dat hy de menschen verbeeldt als eenvoudig, krachtig, verscheiden, en met gemoedsdriften. De onwetenschap, waar in wy zyn, aangaande de zeden van zyn landt, de plegtigheden van zynen Godsdienst, den aardt van zyn taal, het gebrek, dat de meeste menschen hebben van alleste oordelen volgens de smaak van hunne eeuw, en van hun landt, de liefde tot grootscheit en een verkeerden luister, die de zuivere en eerste eenyoudige natuur bedorven heeft, alle die zaken kunnen ons bederven, en dat gene laf doen vinden, het welk in het oude Griekenlandt veel geacht was.

Van de twee soorten van Heldendicht; het Schoon het natuurlyker en te gelyk wysgeriger schynt, dat men het Treurspel van het Heldendicht onderscheidt door der zelve verscheide zedelyke inzichten, zo als boven gedaan is; noch-

het HELDENDICHT.

tans kan men niet met zekerheit zeg- Driftige en Zedekundige
gen, of'er geen twederhande foort van
Heldendicht kan zyn, gelyk Aristoteles zegt, het eene Driftig, en het andere Zedig; het eene, waar in de heftige gemoedsdriften regeren, en het andere waar in de uitmuntende deugden de overhandt hebben. De Ilias en de Odyfsea kunnen voorbeelden zyn van die twee foorten. In het eene wordt Achilles verbeeld, zo als hy was, met alle zyne gebreken, zomtyds als onbeschoft, tot zo verre dat hy in zyne gramfchap nergens om geeft, en zomtyds als dol, tot zo verre dat hy zyn vaderlandt wil opofferen aan zyne gramfchap. Schoon nu de Heldt van de Odyfsea gefchikter is dan de haastige en driftige Achilles, nochtans is de wyze Ulyffes zomtyds een logenaar en een bedrieger. Dat is, om dat de Dichter de menfchen in eenvoudigheid, en zo als zy gemeenlyk zyn, verbeeldt. Men vindt zomtyds de dapperheit te zamen gevoegd met een dolle en onbeschofte wraakzucht. De ftatkunde is altydt verfeld met logenen en veinzery. De menfchen natuurlyk te verbeelden, is hen te verbeelden, zo als Homerus doedt.

Zon-

VERHANDELING van

*Die
twee
soorten
van
Heldendicht
in de
Telema-
chus.*

Zonder de verscheide inzichten van de Ilias en van de Odyssæa te willen berispen, is het genoeg in het voorbygaan der zelve verscheide bevalligheden aangetekend te hebben, om zich te verwonderen over de kunst, met welke onze Schryver in zyn Werk die twee soorten van Heldendicht, het Driftige en Zedelyke, vereenigt. Men ziet eene verwonderlyke vermenging en verscheide schikking van deugden en gemoedsdriften in dit verwonderlyke schildery. Het vertoont ons niets dat al te groot is; maar het vertoont ons gelykelyk de uitmuntendheit en de geringheit van den mensche. Het is gevaarlyk ons het eene zonder het andere te tonen, en niets is nutter dan ons die beide te gelyk te doen zien; want de volmaakte rechtvaardigheit en deugt vereischen, dat men zich zelve acht en veracht, en dat men zich zelf bemint en haat. Onze dichter verheft Telemachus niet boven de menschelykheit, hy laat hem vervallen tot zwakheden, die te zamen kunnen gaan met de ware liefde tot de deugt; en zyne zwakheden dienen om hem te verbeteren, met hem een wantrouwen van zich zelf en van zyne eigene krachten in te boezemen.

men.

het HELDENDICHT.

men. Hy maakt het niet onmogelyk hem na te volgen, met hem eene onbevleete volmaaktheit te geven; maar hy wekt onze nayver op met ons het voorbeeldt van een jonkman voor ooggen te stellen, die met de zelve onvolmaaktheden, welke ieder in zich zelf bevindt, zeer heerlyke en zeer deugd-zame daden verricht. Hy heeft in de verbeelding van zynen Held de moedt van Achilles, de voorzichtigheit van Ulysses, en de vroomheit van Eneas te zamen vereenigd. Telemachus is oplopende, gelyk de eerste, zonder onbeschoft te zyn; staatkundig, gelyk de tweede, zonder een bedrieger te zyn; en zacht van gemoed, gelyk de derde, zonder wellustig te zyn.

Eene andere wyze van te onderwyzen is door Zede-lesfen. De Schryver van de Telemachus voegt zeer heerlyke onderwyzingen te zamen met voorbeelden van Helden-daden. De Zedenleer van Homerus met de zeden van Virgilius. Evenwel heeft zyne Zedekunde drie hoedanigheden, welke aan die der ouden, zo wel Dichters als Wysgeren, ontbreken. Zy is *Verbeeven* in haar beginselen, *Edel* in hare dringredenen, en *Algemeen* in het gebruik.

II. Van de Zedekunde-lesfen en onderwyzen.

Voor

VERHANDELING van

*I. Ver-
heven
in hare
begin-
felen.*

Voor eerst Verheven in hare beginfelen. Zy komt voort uit eene grote kennisse vanden mensche: hy wordt daar ingevoerd in zyn eigen wezen; de geheime oorzaken, die zyne driften gaande maken; de verborgene hoeken van zyne eigen-liefde; en het onderscheidt tusschen de valsche en ware deugden, worden ontdekt. Van de kennisse der menschen klimt men op tot die van Godt zelf. Overal merkt men, dat het oneindige Wezen zonder ophouden in ons werkt, om ons vroom en gelukkig te maken; dat het de onmiddelyke bron is van al wat wy verstaan of begrypen, en van alle onze deugden; dat wy aan het zelve zo wel onze reden als ons leven verschuldigd zyn; dat des zelfs onfeilbare waarheit ons eenige licht moet zyn, en zyne hoogste wille al onze liefde bestieren; dat, by gebrek van zich te beraden met die algemene en onveranderlyke Wysheit, een mensch niets ziet dan verleidende herffenschimmen, en by gebrek van naar dezete horen, hoort hy niets dan een verward gerucht van zyne hertstochten; dat de ware deugden ons niet aankomen als iets vreemds, het welk van buiten in ons gelegd wordt;

het HELDENDICHT.

wordt, en dat zy niet zyn de uitwerk-
felen van onze eigene pogingen, maar
het werk van eene Macht, die boven
den menfche is, die in ons werkt, als
wy zelf dat niet verhinderen, en wiens
werking wy niet altydt gewaar wor-
den, ter oorzake van des zelfs zacht-
heit. Vervolgens wordt ons getoont,
dat zonder die eerfte en onafhankelyke
Macht, die den menfche boven hem
zelf verheft, die alleruitmuntendfte
deugden niets anders zyn dan fynighe-
den van eene eigen-liefde, die zich be-
paalt tot zich zelf, zich zelf haar eigen
Godheit maakt, en te gelyk de Afgod-
den-dienaar en de Afgodt wordt. Niets
is voortreffelyker dan de beelteniffe van
dien Wysgeer, dien Telemachus in
het Onderaardsche Ryk ziet, en wiens *II.*
gehele misdaadt daar in bestaat, dat hy *Deel,*
een Afgoden-dienaar van zyne eigene *blad,*
deugt geweest was. *151.*
enz.

Op deze wyze strekt de Zedekunde
van onzen Schryver om ons ons eigen
wezen te doen vergeten, om alles ge-
heelaan het Oneindige Wezen toe te
fchryven, en ons aanbidders van het
zelve te maken, gelyk het inzicht
van zyne Staatkunde is ons het alge-
mene welzyn meer te doen achten dan

***

ons

VERHANDELING van ons byzonder, en ons te doen beminnen van de menschen. De gronden van Machiavel en Hobbes, en van twee later schryveren, Puffendorf en Grotius, zyn bekend. De twee eerste stellen, onder het ydel en valsch voorwendfel, dat het welzinder menschelyke zamenleving niets gemeen heeft met het wezentlyke welzyn van een mensch, tot eenige grondregelen om wel te regeren de doorslepenheit, kunstenaryen, verrassingen, de onafhankelykheit, de onrechtvaardigheit en ongodsdienstigheit. De twee laatste schryvers bouwen hunne Staatkunde alleen op Heidensche grondregelen, en die zelf tegen die van den Staat van Plato, en tegen die van de Plichten van Cicero, niet op mogen. Het is wel waar, dat deze twee laatste Schryvers geschreven hebben met inzicht om voordeel toe te brengen aan de menschelyke zamenleving, en dat zy alles te huis gebragt hebben tot het geluk van den mensch, aangemerkt zynde volgens het burgerlyke; maar de Schryver van de Telemachus is daar in de eerste, dat hy de volmaaktste Staatkunde vereenigt heeft met de denkbeelden van de allervolmaaktste deugt. De
grote

het HELDENDICHT.

grote grondregel, daar alles op draait, is, dat de gehele wereld niets anders is dan een algemene Staat, en ieder volk als een groot huisgezin. Van dat schoone en verlichte Denkbeeldt komen Wetten, zoals de Staatkundigen spreken, van de Natuur en der Volkeren voort, welke billyk, edelmoedig, en zeer overeenkomstig met de gesteldheit der menschen zyn. Men ziet ieder landt niet meer aan, als onafhankelyk van alle andere, maar het menschelyke geslacht als een ondeelbaar geheel. Men bepaalt zich niet meer tot de liefde van zyn Vaderlandt, de hertelykheit wordt meer uitgestrekt en oneindig veel groter, en omhelst alle menschen door eene algemene vriendschap. Daar uit ontstaat de liefde tot Vremdelingen, het onderling vertrouwen tusschen twee naburige volkeren; de goede trouw, de rechtvaardigheit, en de vrede tusschen de Vorsten van het Geheel-al, gelyk als onder byzondere lieden van ieder Staat. Onze Schryver toont ook, dat de luister en roem van de koninklyke waardigheit is de menschen te bestieren om hen vroom en gelukkig te maken; dat het gezag van een Vorst nooit meer verzekerd is, dan wanneer

VERHANDELING van
het steunt op de liefde der onderdanen ;
en dat de ware rykdom van een Staat
bestaat in al de verkeerde noodzakelyk-
heden des levens af te snyden , om zich
met het nodige , en met onberispelyke
vermakelykheden , te vernoegen. Daar
door doet hy zien , dat de deugt niet
alleen den mensche bereidt tot eene toe-
komende gelukzaligheid , maar dat zy
de zamenleving wezentlyk zo gelukkig
maakt in dit leven als zy zyn kan.

z. Edel
in hare
Dring-
rede-
nen.
Ten andere is de Zedekunde van de
Telemachus edel in hare dringredenen.
Des zelfs grote grondregel is , dat men
de liefde van *het Schone* meer moet ach-
ten dan de liefde tot *het Vermaak* , zo als
Socrates en Plato spraken ; of *het Eerly-
ke* stellen boven *het Aangename* , vol-
gens de uitdrukking van Cicero. Dat
is de bron van edele gedachten , van de
verhevenheit der ziele , en van alle hel-
dendeugden. Door deze zuivere en ver-
hevene Denkbeelden wederlegt hy ,
op eene oneindig veel overtuigender
wyze dan door redentwisten , de valsche
Wysgeerte van die gene , die *het ver-
maak als het eenigste genoeg van het
menschelyke hert* aanzien. Onze Dich-
ter toont door de fraaie Zedenleer , die
hy in den mondt zyner Helden legt , en
door

het HELDENDICHT.

door de edelmoedige daden, die hy hen doet doen, wat de liefde van het Schone en het Volmaakte vermag op een edelmoedig herte, om het zelve zyn vermaak te doen opofferen aan de lastige plichten van de deugt. Ik weet wel, dat die helden-deugt by laffe zielen voor een herffen-schim doorgaat, en dat inbeeldige menschen de spot gedreven hebben met die verhevene en vaste deugt, door vele koude en verachtelyke spitsvinnigheden. Om dat zy in zich zelf niets vinden, dat met deze verhevene gedachten kan vergeleken worden, besluiten zy, dat die te hoog zyn voor den mensche. Zy zyn dwergen, die uit hun eigen krachten oordelen over de krachten van reuzen. De verstanden, die zonder ophouden binnen de enge palen van eigen-liefde blyven hangen, zullen nooit de kracht en de uitgestrektheid van eene deugt, die den mensch boven zich zelve verheft, kunnen begrypen. Zommige Wysgeren, die anders schone ontdekkingen in de Wysgeerte gedaan hebben, hebben zich door hunne vooroordelen laten misleiden, tot zo verre dat zy geen onderscheidt genoeg gemaakt hebben tusschen de liefde tot eene goede order,

VERHANDELING van
 en de liefde tot het vermaak; en dat zy
 ontkend hebben, dat de wil zo fterk
 gaande kan gemaakt worden *door het
 gezicht van de waarheit, als door het blind-
 de gevoelen van het vermaak.* Men kan
 de Telemachus niet met aandacht lezen
 zonder overtuigd te zyn van die grote
 grondles. Men ziet daar brave gevoe-
 lens van eene edele ziele, die niets be-
 vat dan dat grootfch is; van een hert
 zonder eigen belang, het welk zich
 zelf altydt vergeet; en van een Wys-
 geer, die zich noch aan zich zelfs, noch
 aan zyne landgenoten, noch aan iets in
 het byzonder bepaalt; maar die alles te
 huis brengt tot het algemene welzyn
 van het menfchelyke geflacht, en het
 gansche menfchelyke geflacht tot het
 opperfte Wezen.

g. Al-
 gemeen
 in het
 ge-
 bruik.

Ten derde is de Zedekunde van de
 Telemachus algemeen in haar gebruik,
 uitgestrekt, vruchtbaar, gefchikt naar
 alle tyden, naar alle volken, en naar
 alle ftaten der menfchen. Men vindt
 daar de plicht van een Vorft, die alles te
 gelyk is, Koning, Oorlogsman, Wys-
 geer, en Wetgever. Men ziet'er de
 kunft van verfcheide volkeren te be-
 ftieren, de wyze van de Vrede van bui-
 ten met zyne Naburen te bewaren, en
 even-

het HELDENDICHT.

evenwel binnen in het koninkryk altydt jonge manschap te hebben, die in den oorlog bedreven en gereed is om hun vaderlandt te verdedigen; het middel van een Staat ryk te maken, zonder in dertelheit te vervallen; het midden te vinden tusschen de te grootheit van een onbepaald gezag, en de wanorder van eene verwaarlozing der regering. Daar worden leer-regelen gegeven voor den landbouw, voor den koophandel, voor de kunsten, voor de schikking om eene stadt te bestieren, en voor de opvoeding der kinderen. Onze Schryver vervat in zyn gedicht niet alleen de deugden van Helden en van Koningen, maar ook zulke, die bekwaam zyn voor alerhande soort van menschen. Terwyl hy het herte van zynen Vorst vormt, onderrecht hy niet minder ieder byzonder mensch in zyn plicht.

De Ilias heeft tot haar inzicht de doelyke gevolgen van oneenigheit tusschen de hoofden van een leger aan te tonen. De Odysssea doet ons zien, wat het verstandt vermag, als het te zamen gevoegd is met de dapperheit. In de Encis worden de deugden van een vroom en wakker Heldt afgeschilderd. Maar alle die byzondere deugden strek-

VERHANDELING van
ken niet tot het welzyn van het men-
schelyke geslacht. De Telemachus
gaat veel verder dan alle die ontwerpen,
door de grootheit, het getal, en de uit-
gestrektheit zyner Zedekundige in-
zichten; zo dat men met den Wysgeer,
die zyn oordeel over Homerus gegeven
heeft †, mag zeggen: *De Telemachus
is het nutste geschenk, dat de zanggodin-
nen aan de menschen gedaan hebben;
want zo het geluk van het menschelyke
geslacht voort kon komen uit een Gedicht,
zo zou het uit dit voortkomen.*

† De
Abt
Tessa-
ron.

III. VAN DE POËZY.

Het is eene fraaie Aanmerking van
den Ridder Temple, dat de Poëzy te
zamen moet vereenigen al de kracht en
schoonheit van de Zangkunde, de
Schilderkunst, en de Welsprekend-
heit. Maar gelyk de Poëzy niet ver-
schilt van de Welsprekendheit, dan
daar in dat zy schildert met eene ver-
rukking van zinnen, zo is het beter te
zeggen, dat de Poëzy hare maatklank
van de Zangkunde, haar Gemoedsdrift
van de Schilderkunst, en haar kracht
en juistheit van de Welsprekendheit
ontleent.

De

het HELDENDICHT.

De styl van de Telemachus is be-^{Van de}
schaafd, net, vloeiende en deftig. Zy^{Maas-}
heeft al de oervloedt van Homerus^{klank}
zonder des zelfs onmatigheit in de be-^{van de}
woording te hebben. De Schryver ver-^{Te e-}
valt nooit tot tweemaal eene zake te^{ma-}
zeggen; en als hy al van eene en de^{chus.}
zelve zaak spreekt, herhaalt hy de zel-
ve denkbeelden niet, en noch minder
de zelve woorden. Alle zyne vol-zin-
nen voldoen aan het oor door hare rond-
heit en welgeschiktheit. Niets sloot;
daar zyn geen harde woorden, geen
ongemene bewoordingen, noch een
gezochte zwier. Hy spreekt nooit al-
leen om te spreken, noch enkel om
te behagen. Alle zyne woorden doen
ons denken, en alle zyne gedachten
strekken om ons vroom te maken.

De verbeeldingen van onzen Dichter
zyn al zo volmaakt als zyn styl evenre-^{Vit-}
dig is. Te schilderen is niet alleen de^{mun.}
zaken te beschryven, maar de omstan-^{lend-}
digheden der zelve te verbeelden, op^{heit der}
eene zo levende en treffende wyze, dat^{Schil-}
men zich inbeeldt die te zien. De^{deryen}
Schryver van de Telemachus schildert^{van de}
de driften met kunst. Hy hadt toege-^{Tele-}
legd om het herte der menschen te ken-^{ma-}
nen, en hy wist alle des zelfs geheime^{chus.}

VERHANDELING van beweegredenen. Onder het lezen van zyn gedicht, ziet men niet meer dan het geen hy ons laat zien; en men hoort niets meer dan die gene, die hy doet spreken. Hy maakt gaande, hy beweegt, en hy sleept ons met zich. Men gevoelt alle de gemoeds driften, die hy beschryft.

Vergelykingen en beschryvingen van de Telemachus.

De Dichters bedienen zich gemeenlyk van twederhande soort van schilderyen, vergelykingen en beschryvingen. De vergelykingen van de Telemachus zyn juist en verheven. De Schryver verheft het verstandt niet te hoog boven zyn voorwerp door te verre gezochte uitdrukkingen; en by brengt het zelve ook in geen verwarringe door eene al te grote verscheidenheit van verbeeldingen. Hy heeft alles, dat groot en treffelyk is in de beschryvingen der ouden nagevolgd, veldslagen, spelen, schipbreuken, offerhanden, enz. zonder zich met kleine omstandigheden, die een verhaal doen verflauwen, op te houden, en zonder den verheven luister van een Heldendicht te verkleinen door het beschryven van geringe en onaangename zaken. Hy komt wel zomtyds tot byzonderheden; maar hy zegt niets dan dat aandacht verdient, en dat

het HELDENDICHT.

dat niet strekt om het denkbeeld, dat hy geven wil, te maken. Hy volgt de Natuur in al des zelfs verscheidenheit. Hy wist wel, dat alle redenering hare ongelykheit moet hebben; zomtyds verheven, zonder gewrongen te zyn, en zomtyds eenvoudig, zonder last te zyn. Het is eene valsche smaak alles te willen oppronken. Zyne beschryvingen zyn treffelyk, maar natuurlyk, eenvoudig, en ondertusschen aangenaam. Hy schildert niet alleen volgens de Natuur, maar zyne schilderyen zyn ook bekoorlyk. Hy vereenigt te zamen de waarheit van de tekening en de schoonheit der koleuren; de levendheit van Homerus met de heerlyke zwier van Virgilius. Dat is het niet al. De beschryvingen van dit Gedicht zyn niet alleen geschikt om te behagen, maar zy strekken alle tot leeringe. Als de Schryver spreekt van het herders leven, is het om de beminnyke eenvoudigheid der zeden aan te pryzen. Als hy de spelen en veldslagen beschryft, is het niet alleen om de lykstatie van een vriendt of van een vader te houden, gelyk in de Ilias en in de Eneïs; maar het is om een koning te kiezen, die alle andere te boven gaat in de kracht van geest

1
VERHANDELING van
geest en van ligchaam, en die te gelyk
bekwaam is om de lastige bezigheden
van beide waart te nemen. Als hy ons
de yffelykheit van een schipbreuk ver-
beeldt, is het om zynen Heldt stout-
moedigheid en volkomene overgeving
aan de wille der Goden in de allergroot-
ste gevaren in te boezemen. Ik zou alle
zyne beschryvingen kunnen doorlo-
pen, en daar diergelyke schoonheit vin-
den. Ik zal my vergenoegen met aan te
merken, dat het beeldwerk, op het ge-
vreesde schildt van Minerva, in deze
nieuwe druk, het welke zy aan Tele-
machus zondt, vol kunst is, en deze
verhevene Zedekunde vervat; dat de
wetenschappen en de landbouw het
schildt van een vorst en het steunsel van
een staat zyn, dat een koning door de
wysheit gewapend altydt de vrede
zoekt, en overvloedige middelen vindt
tegen alle de onheilen van den oorlog,
in een bedreven en arbeidzaam volk,
wiens geest en ligchaam even zeer aan
den arbeid gewend zyn.

Wys-
geeste
van de
Tele-
ma-
chus.
De Poëzy trekt haar kracht en hare
juistheit van de wysgeerte. In de Tele-
machus ziet men overal eene ryke, le-
vendige, en aangename voorstelling van
gedachten, en niet te min een juiste en
diep-

het HELDENDICHT.

diepzinnige geest. Die twee hoedanigheden vallen zelden in een en de zelve persoon. De gedachten moeten in eene byna altydt durende beweging zyn om uit te vinden, om zich de driften voor te stellen, en om na te volgen; en ter zelve tydt in eene volkomene rust om onder het voortbrengen te oordelen, en om onder duizend gedachten, die voorkomen, die gene te kiezen, die te pas komen. De denking moet een soort van vervoering en verrukking uitstaan, terwyl de geest, gerust in zyn gebiedt, haar tegen houdt en draait werwaards hy wil. Zonder die drift, die alles leven geeft, zouden de redeneringen koud, laf, onbehoorlyk, en als losse vertellingen voorkomen. Zonder dat oordeel, het welk alles schikt, zyn zy verkeerd en bedriegelyk.

Het vuur van Homerus, voornamentlyk in de Ilias, is driftig en brandende, als eene wolk van vlammen, die alles verbrandt. Het vuur van Virgilius heeft meer klaarheit dan hette; het licht altydt eenparig en evenredig. Dat van de Telemachus verwarmt en verklaart te gelyk, naar dat 'er moet overtuigd, of gemoedsdriften dienen verbeeld te worden. Als die vlam verlicht,

Vergelyking der Poëzy van de Telemachus met Homerus en Virgilius.

VERHANDELING van licht, doet zy eene zachte warmte, die geen ongemak toebrengt, gevoelen. Van dien aardt zyn de redenen van Mentor aangaande de Saatkunde, en die van Telemachus aangaande den zinder wetten van Minos, enz. Die zuivere denkbeelden vervullen den geest met hun zacht licht; de verrukking en het Poëtische vuur zouden schadelyk zyn, gelyk de al te sterke stralen der zonne het gezicht verblinden. Als het niet meer op het redeneren, maar op het doen, aankomt; als men de waarheit klaar gezien heeft, en als de overwegingen alleen voortkomen door het zoeken van omwegen om tot geen besluit te komen, dan ontsteekt de Dichter een vuur, en eene drift, die een besluit doet nemen, en die een zwak vermoedt, het welk niet moeds genoeg heeft om zich aan de waarheit over te geven, gaande maakt. Het bywerk van de liefdehandelingen van Telemachus op het eilandt Calypso is vol van dat vuur.

Die vermenging van licht en van brandt maakt het onderscheidt van onzen Dichter met Homerus en Virgilius. De verrukking van den eersten doet hem zomtyds de kunst vergeten, de or-
der

het HELDENDICHT.

der verwaarlozen, en de palen van de Natuur te buiten gaan. Hy wierdt door de kracht en werking van zyn groot verstandt tegen zyn wil en dank weggerukt. De grootsche deftigheit het oordeel en de schikking van Virgilius vervallen zomtyds tot eene al te gezochte regelmatigheit, waar in hy meer een Geschiedenis-schryver dan een Dichter gelykent. Deze laatste behaagt veel meer dan de eerste aan de wysgeerige hedendaagsche Dichters. Is het niet, om dat zy menen, dat men door *Kunst* ligter het grote oordeel van den Latynschen Dichter kan navolgen dan het fraaie vuur van den Grieksch Dichter, 't welk de *Natuur* alleen kan geven.

Onze Schryver moet behagen aan allerhande soort van Dichters, zo wel aan die gene, die wysgeeren zyn, als aan die, by welke niets verwondering verdient dan de verrukking. Hy heeft het verstandt van den geest vereenigd met de bekoorlykheden der gedachten. Alles is gegrond, waar, en bekwaam om te overtuigen; men vindt 'er noch zinspelingen noch schoonschynende gedachten, die geen ander inzicht hebben dan te maken, dat men zich over den
Schry-

VERHANDELING van
Schryver verwonderd. Hy heeft die
grote les van Plato gevolgd, welke
zegt, dat men in het schryven altydt
zich zelf moet verbergen, uit de oogen
blyven, en zich zelf doen vergeten om
niets voort te brengen dan waarheden,
die men anderen wil doen geloven, en
gemoedsdriften, die men wil beter ma-
ken.

In de Telemachus is alles reden en
overleg. Dat maakt het zelve tot een
Gedicht voor alle volkeren, en voor
alle eeuwen. Alle de vremdelingen
zyn daar even zeer door aangedaan.
De overzettingen, die men 'er van ge-
maakt heeft in talen, die men keurig
zyn dan de Fransche, wiffchen des
zelfs oorspronkelyke schoonheden niet
uit. De geleerde verdediger van Ho-
merus verzekert ons, dat de Grieksche
Dichter oneindig veel verliest door
eene overzetting, en dat het niet moge-
lyk is de kracht, de verhevenheit, en de
ziel van zyne Poëzy daar in over te
brengen. Maar men kan verzekerd
zyn, dat de Telemachus altydt, en in al-
le talen, zyn kracht, zyne verhevenheit,
zyn ziel, en zyne wezentlyke schoon-
heden zal behouden. Dat is, om dat de
uitmuntendheit van dat Gedicht niet

het HELDENDICHT.

in de gelukkige en welluidende schikking der woorden, noch zelf in de bevalligheden, die de denking haar geeft, bestaat, maar in een verheven smaak van de waarheit, in edele en grootmoedige gedachten, en in de natuurlijke, keurlyke en bondige wyze van de zelve te behandelen. Diergelyke schoonheden behoren tot alle talen, alle tyden, en alle landen; en behagen de goede verstand en de verhevene zielen van de gehele werelt even zeer.

Daar worden verscheide tegenwerpingen gemaakt tegen de Telemachus. Voor eerst, dat zy niet in verzen geschreven is.

Eerste
Tegen-
wer-
ping
tegen
de Te-
lemachus.

De verzen zyn, volgens Aristoteles Dionysius van Halicarnassen, en Strabo, geen wezentlyk deel van het Heldendicht. Men kan het *in prosa* schrijven, gelyk wel Treurspelen zonder rym geschreven worden. Men kan verzen maken zonder Poëzy, en geheel een Dichter zyn zonder verzen te maken. Door kunst kan men leren verzen maken, maar men moet een Dichter geboren worden. Het is niet een zeker getal noch eene geschikte maat van lettergrepen, maar een levendige verdichting, stoute uitdrukkin-

Ant-
woord

*****

gen,

VERHANDELING van
 gen, en de schoonheit en verscheiden-
 heit der verbeeldingen, die een gedicht
 maken. Het zyn de verrukking, het
 vuur, de drift, de kracht, en een ik
 weet niet wat in de woorden en gedach-
 ten, het welk de Natuur alleen kan ge-
 ven. Alle die hoedanigheden vindt men
 in de Telemachus. De Schryver heeft
 derhalven dat gene gedaan, het welk
 Strabo zegt van Cadmus, Pherecydes,
 en Hecateus: *Hy heeft de Poëzy vol-
 maakt nagevolgd, alleen met achterlating
 van de maat, maar hy heeft alle andere
 schoonheden van een gedicht bewaard.* De
 la Motte zegt in zyne Lier-zang:

*Nôtre âge retrouve un Homere
 Dans ce Poëme salutaire
 Par la Vertu même inventé;
 Les Nymphes de la double Cime
 Ne l'afranchirent de la Rime,
 Qu'en faveur de la verité.*

Dat is:

*Homeer berleeft in dit Gedicht,
 Dat ieder opwekt tot zyn plicht,
 En door de Deugt is uitgewonden;
 't Gefelschap, dat Parnas bewoont
 Heeft om de waarheit hem verschoont
 Van aan het rym te zyn gebonden.*

Dat

het HELDENDICHT.

Dat meer is, ik weet niet, of de gedwongenheit van het rym en de al te grote gezetheit op den maat in onze Europeefche gedichten, gevoegd by dat vaste en gemeten getal van voeten, de kracht en de drift van het Helden-dicht niet veel verminderen. Om de driften wel gaande te maken moet men menigmaal de fchikking en de zamenhang afbreken. Dat is de reden, om welke de Grieken en Romeinen, die alles met levendigheid en fmaak fchilderden, de woorden van eenen zin door malkander ftelden. Hunne woorden hadden geen vaste plaats. Zy fchikten die, zo als zy wilden. De talen van Europa zyn te zamengefteld van het Latyn, en van een mengfel van alle de onbefchaafde Noordsche volkeren, die het Roomfche ryk te ondergebragt hebben. Die volkeren maakten alles, gelyk de koude van hunne luchtftreek, tot ys, door eene koude gefchiktheit van hunne Woordvoeging. Zy wiften niet van die fraaie verfcheidenheit van lange en korte lettergrepen, die de tedere bewegingen des Gemoeds zo wel navolgen. Zy fpraken alles met de zelve ftyfheit uit, en zy wiften in het eerfte van geen andere maatklank in de woor-

VERHANDELING van den dan een misselyk geluidt van eveneens eindigende woorden. Zommige Italianen en zommige Spanjaarden hebben gepoogt hunne verzen te onthefsen van den dwang van het rym. Een Engelsch Dichter heeft daar in wonderlyk wel geslaagd, en heeft zelf met goed gevolg in zyn taal het door malkander stellen der woorden, die tot eenen zin behoren, begonnen in het werk te stellen. Misschien zullen de Franschen de eene of de andere tydt die edele vryheit der Grieken en Romeinen weder aannemen.

*Twede
Tegen-
wer-
ping
tegen
de Te-
lemachus.* Ten andere hebben zommigen, door eene botte onwetendheit van de edele vryheit van het Heldendicht de Telemachus verweten, dat zy vol was van mistellingen in de Tydrekening.

*Ant-
woord* De Schryver van dit Gedicht heeft alleen den Vorst der Latynsche Dichteren nagevolgd, die wel wist dat Dido niet op eene en de zelve tydt met Eneas geleefd hadt. De Pigmalion van de Telemachus, broeder van die Dido; Sefostris, die men zegt, dat omtrent de zelve tydt geleefd heeft, enz. zyn niet meer mislagen dan de mistellingen in de Tydrekening van Virgilius.

Waarom veroordeelt men een dichter,
die

het HELDENDICHT.

die zomtyds niet voldoet aan de order van de tydt, naardien het zomtyds fraai ſtaat niet te voldoen aan de order van de Natuur? Het zou niet geoorloofd zyn tegen eene ware gebeurtenis van oude tyden aan te gaan; maar in de verſte oudheit, waar van de Jaarboeken zo onzeker zyn, en met zo veel duifterheit omwonden, moet men de waarſchynlykheit, en niet altydt de waarheit volgen. Dat is het denkbeeldt van Ariſtoteles, door Horatius bevestigd. Zommige geſchiedeniſchryvers hebben geſchreven, dat Dido kuifch, en Penelope onkuifch was; en dat Helena nooit Troje noch Eneas Italie gezien hadt. Homerus en Virgilius hebben geen zwarigheid gemaakt in afte gaan van de waarheit der geſchiedeniſſe, om hunne verdichtſelen bekwamer tot onderwyzing te maken. Waarom is het den Schryver van de Telemachus niet geoorloofd de Helden van den ouden tydt, Telemachus, Sefoſtris, Neſtor, Idomeneus, Pigmalion, en Adraſtus, tot onderwyzing van een jong vorſt, byeen te verzamelen, om in een en het zelve ſchildery de verſcheide ken-merken van goede en kwade vorſten, welker deugden nagevolgd en welker ge-

*****

3

breken

VERHANDELING van
breken vermyd moesten worden, uit
te drukken.

*Derde
Tegen-
wer-
ping
tegen
de Te-
lema-
chus.* Ten derden vindt men 'er wat op te
zeggen, dat de Schryver van de Tele-
machus in zyn Gedicht het geval van de
liefdehandelingen van Telemachus met
Calypso en met Eucharis, en andere
diergelyke beschryvingen, die al te
verliefd schynen, gevoegd heeft.

*Ant-
woord* Het beste antwoordt op deze tegen-
werping is de uitwerking, die te Tele-
machus gehad heeft op het herte van
den vorst, voor welken zy geschreven
was. Personen van een lagen staat heb-
bende de zelve noodzakelykheit niet van
op hun hoede te zyn tegen de klippen,
voor welke de verheven staat en het ge-
zag die gene bloot stellen, die geschikt
zyn om te regeren. Indien onze Dich-
ter geschreven hadt voor iemandt, die
zyn leven onbekend hadt moeten door-
brengen, zo zouden die beschryvingen
hem zo noodzakelyk niet geweest zyn.
Maar voor een jong Vorst, in het mid-
de van een hof, daar de liefdehandelin-
gen voor wellevendheid gehouden
wierden, daar ieder voorwerp zonder
twyffel nieuwe begeerte tot wellust
ontstak, en daar alles, wat hem om-
ringde, alleen bezig was om hem te
ver-

het HELDENDICHT.

verleiden; voor zo een Vorst, zeg ik, was niets noodzakelyker dan hem met die beminnelyke schaamte, met die onberispelykheit en die wysheit, die men in de Telemachus vindt, alle de verleidende omwegen van eene dwaze liefde voor te stellen: hem dat gebrek af te schilderen in des zelfs ingebeelde schoonheit, om hem naderhandt de wezentlyke affchuwelykheit van het zelve voor te stellen: hem de gansche diepte van den afgrondt te tonen, om hem te beletten daar in te vallen, en om hem zelf te doen afgaan van de kant van eene zo afgryffelyke steilte. Het was derhalven eene wysheit, onzen Schryver waardig, dat hy door het Verdichtfel van Calypso zynen leerling op zyn hoede leerde zyn tegen de dwaze driften van de jeugt; en hem in de geschiedenisse van Antiope een voorbeeldt van een kuiffche en wettige liefde te geven. Hy vertoont ons, met die gemoedsdrift ons zo voor te stellen, nu als eene zwakheit, die een groot herte onwaardig is, en dan als eene deugt, die een Heldt betaamt, dat de liefde niet beneden de voortreffelykheit van het Heldendicht is, en vereenigt daar door de tedere liefdehandelingen der

VERHANDELING van
hedendaagsche Romannen met de Hel-
den-deugden van de oude Dichtkunde.

Vierde
Tegen-
wer-
ping
tegen
de Te-
lema-
chus.

Ten vierde zyn zommigen van ge-
dachten, dat de Schryver van de Tele-
machus zyne stoffe al te zeer uitput
door de overvloedt ende rykdom van
zyn verstandt. Hy zegt alles, en laat
niets overig om te denken voor andere.
Hy stelt als Homerus, de natuur geheel
en al voor oogen. Men maakt meer
werk van een schryver, die, als Hora-
tius, veel zegt in weinig woorden, en
den lezer het vermaak geeft van de om-
standigheden zelf na te sporen.

Ant-
woord

Het is waar, dat de inbeelding niets
kan bydoen by de schilderyen van on-
zen Dichter; maar het verstandt, zyne
denkbeelden volgende, oopent zich en
strekt zich wyder uit. Als het alleen op
het schilderen aankomt, zyn zyne beel-
tenissen volmaakt, en niets ontbreekt
'er aan. Als hy onderwyzen moet, zyn
zyne voorstellingen vruchtbaar, en
men ontdekt daar eene ongemete uitge-
strektheid van gedachten, die men aan-
stonds niet ontdekt, en die hy zelf door
al zyne welsprekendheit niet uitdrukt.
Hy laat niets overig voor de verbeel-
ding, maar oncindig veel voor de ge-
dachten. Dat kwam overeen met den
aardt

het HELDENDICHT.

aardt van den Vorst, voor wien alleen dit werk gemaakt is. Men ontdekte in hem, niet tegenstaande zyne jonkheit, eene vruchtbare en gelukkige verbeelding, en een verheven en uitgestrekt verstandt, dat hem gevoelig deedt aangedaan worden door de fraaie plaatfen van Homerus en Virgilius. Die uitmuntende natuurlyke geneigdheit bragt den Schryver het ontwerp van een Gedicht, dat bekwaam was om de zelve noch beter te maken, en dat de bevallige hoedanigheden zo wel van den eenen als van den anderen zou hebben, in den zin. Die overvloedt van fraaie verbeeldingen was daar wezentlyk, om de verbeelding bezig te houden, om de smaak van den Vorst te vormen, en om hem de vryheit te geven om zich, als uit zich zelf, meester te maken van de waarheden, die voor zyn hert gereedt gemaakt waren, en om zich daar mede te voeden. Men ziet genoeg, dat die fraaiheden min zouden gekost hebben met de zelve uit te laten dan met haar voort te brengen, en dat zy met zo veel inzicht als overvloedt voortvloeien, om het geen dat de Vorst nodig hadt, en de inzichten van den Schryver te beantwoorden.

*****

5

Ten

VERHANDELING van

Vyfte
tegen-
wer-
ping
tegen
de Te-
lema-
chus.

Ten vyfte werpt men den Schryver tegen, dat noch de Heldt noch het Verdichtfel van dit Gedicht eenige betrekkinge hebben op de Franschen. Homerus en Virgilius hebben de Grieken en Romeinen dienst gedaan met daden en Helden te verkiezen uit de geschiednisse van hun landt.

Ant-
woord

Zo de Schryver de Franschen in het byzonder wel niet verplicht heeft, zo heeft hy meer gedaan, met het gansche menschelyke geslacht te verplichten. Zyn ontwerp is noch veel groter dan dat van een van beide van die twee oude Dichters. Het is meer alle menschen te zamen te onderwyzen, dan zyne lessen aan een byzonder landt te bepalen. De eigenliefde wil, dat men alles tot haar te huis brengt, en zy wordt zelf gevonden in de liefde tot het Vaderlandt, maar eene edelmoedige ziel moet verder uitziende inzichten hebben.

Voor het overige, hoe groot een belang heeft Vrankryk niet gehad in een werk, dat zo bekwaam was om een koning te vormen, die haar te eeniger tydt zou regeren volgens haar nooddrift en verlangen, als een vader van de onderdanen, en als een Christelyke Heldt? Het geen men van dien Vorst gezien heeft,

het **HELDENDICHT.**

heeft, gaf hoop en de eerstelingen van dat toekomstige geluk. De geburen van Vrankryk namen reeds deel daar aan, als aan een algemeen geluk. Het Verdictfel van den *Griekfchen* Vorft wierdt de geschiedenis van den *Franschen* Vorft.

De Schryver hadt een zuiverder inzicht dan aan zyne landgenoten te behagen; hy wilde hen buiten hun weten dienst doen met iets toe te brengen om voor hen een Vorft te vormen, die zelf in de spelen van zyne jeugt geboren fcheen om zyn volk met voorfpoedt en luifter te vervullen. Dat hooggeboren kindt hadt genegenheit voor de Verdictfelen en voor de Dichtkundige Gefchiedeniffen. Met die fmaak moest voordeel gedaan worden, men moest in het gene dat hy wezentlyk en fchoon oordeelde, het eenvoudige en het verhevene doen zien, en hem daden indrukken, die betrekelyk zyn op de algemeene beginselen, en welke hem konden op zyne hoede doen zyn tegen de gevaren, die de zeer hoge geboorte en de oppermacht vergeselschappen.

Met dat inzicht waren een Grieksch Heldt, een Gedicht, volgens Homerus en Virgilius gemaakt, de geschiede-

VERHANDELING van deniffen van vrende landen, oude tyden en daden, volkomentlyk bek waam, en miffchien het eenige middel om den Schryver in volle vryheit te ftellen van met waarheit en kracht alle de klippen te fchilderen, die de oppermachten in al de aaneenschakeling van eeuwen dreigen.

Door een natuurlyk en noodzakelyk gevolg gebeurt het, dat die algemene waarheden menigmaal betrekkelyk zyn tot gefchiedeniffen van dezen tydt en tot tegenwoordige omftandigheden. Die verdichtfelen, onafhankelyk van alle toepaffing, en gefchikt om de kindsheit van den jongen Vorft te vormen, behelzen leffen voor alle de oogenblikken van zyn leven.

Die toepaffelykheit van algemene zedenleffen op allerhande foorten van omftandigheden maakt, dat men zich verwonderen moet over de vruchtbaarheid, diepzinnigheit en wysheit van den Schryver; maar zy verfoont de onrechtvaardigheit zyner vyanden niet. Deze hebben in zyne Telemachus eenige hatelyke zinfpelingen getracht te vinden, en zyne verbeeldingen, zo verftandig en gematigd als zy waren, te veranderen in zeer vuile Schimpf-
fchrif-

het HELDENDICHT.

fchriften, tegen al het gene, waarvoor hy de grootste achtinge hadt. Men heeft de kenmerken omgekeerd, om daareen ingebeelde overeenkomst in te vinden, en om de alleronfchuldigste inzichten te vergiftigen. Kon de Schryver, zonder trouwloosheit, die wezentlyke grondregelen van eene zo gezonde en zo bekwame Zede- en Staatskunde, wel overgeslagen hebben, om dat de allervoorzichtigste wyze van die uit te drukken hem niet kan beschermen tegen de kwaadwilligheit der vitters?

Onze voortreffelyke Schryver heeft derhalven in zyn Gedicht de uitmuntendste schoonheden der ouden vereenigd. Hy heeft al de verrukking en de overvloedt van Homerus, al de deftigheit en regelmatigheit van Virgilius. Hy schildert, gelyk de Grieksche Dichter, alles met kracht, eenvoudigheit en leven, verandering in de Verdichtfelen, verscheidenheit in de kenmerken van aardt; zyne overwegingen zyn zedekundig, zyne beschryvingen levend, zyn gedachten vruchtbaar door al dat schone vuur, het welk de natuur alleen kan geven. Hy bewaart, gelyk de Latynsche Dichter, volkomentlyk wel de eenheit vande Daadt,
de

VERHANDELING van
de evenredigheid der kenmerken, de
order ende regelen van de kunst. Zyn
oordeel is fcherpzinnig, en zyne ge-
dachten zyn verheven, terwyl het na-
tuurlyke zich vereenigt met het voor-
treffelyke, en het eenvoudige met het
verhevene. Overal wordt de kunst
natuur; maar de Heldt van onzen
Schryver is beter dan die van een van
beide; zyne zedekunde is zuiverder,
en zyne gedachten zyn edelder. Laat
ons uit dit alles besluiten, dat de Schry-
ver van de Telemachus door dit Ge-
dicht getoont heeft, dat de Fransche
landaard bevatbaar is van alle de te-
derheit der Grieken, en alle de groot-
fche gedachten der Romeinen. De
lof van den Schryver is die van zyne
Landgenoten.

E I N D E.

K O R.

KORTE INHOUDT

Der

BOEKEN.

- I. *Telemachus* komt in het eilandt van *Calypso* en verhaalt zyne gevallen aan die *Godinne*.
- II. Verhaal van zyne gevallen en slaverny in *Egypte*.
- III. Verhaal van zyne komst te *Tyrus*, en gevallen aldaar.
- IV. Verhaal van de gevallen van *Tyrus* af, tot de komst in het eilandt *Creta*.
- V. Verhaal van de gevallen van *Idomeneus*, en de spelen in *Creta* aangesteld, tot verkiezing van een koning.
- VI. Verhaal van verder gevallen tot de komst in het eilandt van *Calypso*.
- VII. Vervolg der gevallen tot de ontkoming van *Telemachus* uit dat eilandt.
- VIII. *Adoam* verhaalt aan *Telemachus* de zaken van *Tyrus* en maakt eene beschryving van *Betica*.
- IX. Komst van *Telemachus* te *Salentum* by *Idomeneus*.
- X. Oorlog tusschen *Idomeneus* en de *Manduriers*.
- XI. Vrede en verbondt van *Idomeneus* met de *Manduriers*.
- XII. *Telemachus* trekt ten oorlog tegen de *Daniers*, en *Mentor* onderwyft *Idomeneus* in de regeringkunde.
- XIII. Gevallen van *Protesilaus* en *Timocrates*.
- XIV. Val van *Protesilaus* en terugkomst van *Timocrates*.
- XV. *Philoctetes* verhaalt zyne gevallen aan *Telemachus*.
- XVI. Ver-

KORTE INHOUDT.

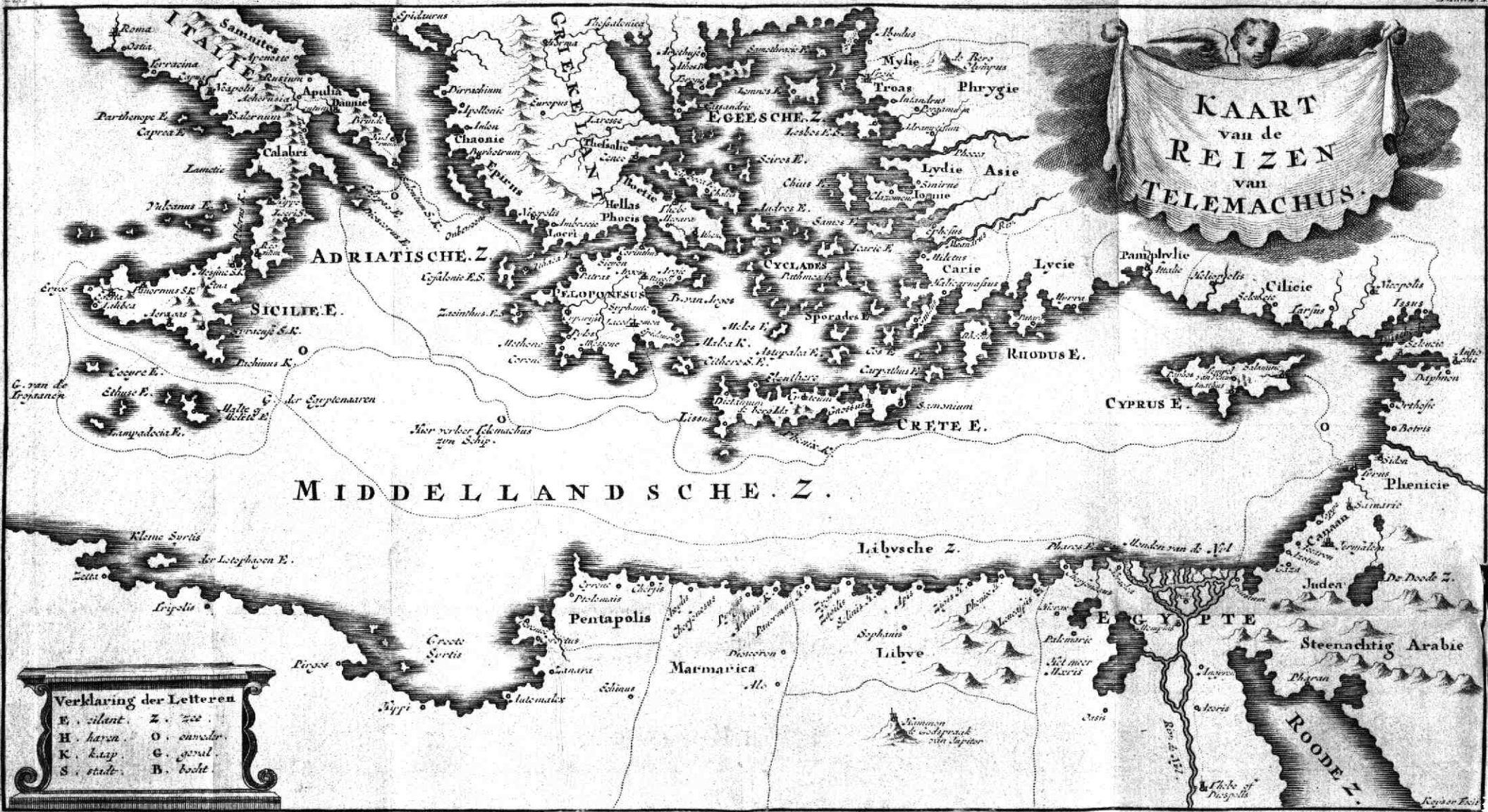
- XVI. *Verskil tusschen Telemachus en Hippas, en aanval der Dauniërs.*
- XVII. *Gevecht tusschen de Bondgenoten en de Dauniërs.*
- XVIII. *Telemachus zoekt zynen vader in het onderaardsche ryk.*
- XIX. *Vervolg van het gene hy daar gezien heeft, en wederkomst in het leger.*
- XX. *Gevallen in het leger, en gevecht, waar in Telemachus Adrastus overwint.*
- XXI. *Een nieuwe koning aan de Dauniërs gegeven, en komst van Diomedes in Italië.*
- XXII. *Wederkomst van Telemachus te Salentum, en zyne liefde voor Antiopa.*
- XXIII. *Verder gevallen aldaar, en vertrek naar Ithaca.*
- XXIV. *Telemachus ontmoet zynen vader zonder hem te kennen, Minerva verlaat hem, en hy komt te Ithaca aan.*

DE
GEVALLEN
VAN
TELEMACHUS

Zone van Ulyffes.

MIDDELLANDSCHE Z.

Verklaring der Letteren
 E. eiland. Z. zee.
 H. haven. O. oever.
 K. kapp. G. geul.
 S. stad. B. bocht.

I N H O U D T

V A N

H E T E E R S T E B O E K.

Telemachus zoon van Ulyffes geleidt zynde van Minerva onder de gedaante van Mentor, komt, na fchipbreuk geleden te hebben, aen het eilandt van de Godinne Calypfo, die noch treurig was om het vertrek van Ulyffes. De Godin ontfangt hem gunftig, krygt genegenheit voor hem, biedt hem de onfterffelykheit aan, en vraagt hem naar zyne gevallen. Hy verhaalt haar zyne reize naar Pylos, en naar Lacedemon, zyn fchipbreuk op de kuff van Sicilië, het gevaer, waer in hy geweest was van opgeoffert te worden aan de gedachteniffe van Anchifes, de onderftandt, die hy en Mentor toegebracht hadden aan Aceftes, in zekeren inval der Barbaren, en de zorge, welke die Koning droeg om zyn dienft te belonen, gevende hen een Tyrifch fchip, om weder naar hun vaderlandt te keren.

D E

D E
 G E V A L L E N
 V A N
 T E L E M A C H U S

Zone van Ulyffes.

HET EERSTE BOEK.

C *Alypfo* (a) kon zich niet vertroosten wegens het vertrek van *Ulyffes*: (b) in hare droefheit bevondt zy zich ongelukkig door onsterffelyk te zyn. Haar *Grotte* weêrgalmde niet meer van haar gezang: de *Nymphen*, die haar dienden, dorften haar niet

A 2

aan-

(a) *Calypfo* was eene Godin, eene dochter van *Atlas*, of volgens anderen van *Oceanus*, en van *Tethys*, heerfchte op het eilandt *Ogygia*, daar zy *Ulyffes*, die door fchipbreuk aan het eilandt geworpen was, cenigen tydt door hare liefde als gevangen gehouden heeft.

(b) Het is bekend, dat *Ulyffes* Koning was van het eilandt *Ithaca*, dat hy *Penelope* tot zyne vrouwe hadt, dat hy zich als

aanspreken; dikwils ging zy alleen wandelen langs de bloemryke velden, die met een eeuwigdurende lente haar eilandt (c) omzoomden: maar deze schoone plaatsen, ver van hare droefheit tematigen, bragten haar het droevig geheugen van *Ulyffes* dien zy zo menigmaal by haar gezien hadt, te binnen. Dikwils bleef zy onbeweeglijk staan op den oever der zee, dien zy met hare tranen bevochtigde: zonder ophouden wendde zy haar gezicht naar de kant, daar het schip van *Ulyffes*, de baren door-klievende, van voor hare oogen verdwenen was. Op het onvoorzienste zag zy de stukken van een schip, dat schipbreuk geleden hadt, de banken der roeiers in spaanderen, de riemen hier en daar op een bank verstrooit, een roer, een mast, en touw-werk langs de kust drijvende. Daar na ontdekte zy van verre twee menschen, welker een bejaart scheen, en de ander; alhoewel jong, gelek naar *Ulyffes*. Hy vertoonde deszelfs lieflijkheit en fierheit, met deszelfs gedaante, en grootmoedige tredt. De Godin wierdt gewaar, dat het *Telemachus* was, de
 Zoon

als zot aanfelde om niet genoodzaakt te worden om met de andere Grieksche Vorsten naar Troje te trekken, dat Palamedes zyne veinzery ontdekte, en dat hy genoodzaakt wierdt met de anderen naar Troje te reizen, om die stad te helpen veroveren. Na dat die stad ingenomen was, zworf hy den tydt van tien jaren van het eene landt naar het andere, zonder Ithaca te kunnen wedervinden. Een gedeelte van dien tydt heeft hy toegebragt by Calypso, die hem eindelyk, op order van Jupiter, moest laten vertrekken.

(c) Ogygie, gelegen in de Ausonische zee niet verre van den uithoek Lacinium. *Ulyffes* zelf beschryft het kortelyk by *Homerus* in zyn VII. Boek. v. 244. Zeker eilandt, zegt hy, Ogygia genaamt, legt niet verre van hier, daar de loze en schone *Calypso*, dochter van *Atlas*, woont, zonder eenig gefelschap noch van Goden noch van menschen; enz. In het vyfde boek nochtans spreekt *Homerus* zelf van de maagden, die met haar op het eilandt woonden,

zoon van dien helt. Maar alhoewel de Goden alle andere menschen in kennisse zeer verre te boven gaan, echter kon zy niet ontdekken, wie deze eerwaardige man was, die *Telemachus* vergefelschapte. 't Is om dat de opper Goden voor den minderen verbergen, al wat zy willen; en *Minerva*, die *Telemachus* (d) vergefelschapte onder de gedaante van *Mentor*, wilde van *Calypso* niet gekent zijn. Ondertusschen was *Calypso* verheugt, wegens de schipbreuk, die den zoon van *Ulysses*, zo gelijkvormig aan zijn vader, in haar eilandt bragt. Zy naderdetot hem; en zonder schijn te maken van te weten wie hy was: Waar komt zeide zy, u deze stoutheit van in dit mijn eilandt voet aan landt te zetten van daan? wetet, gy jonge vremdeling, dat men niet straffeloos in mijn rijk komt. Onder deze dreigende woorden zocht zy de blijdschap van haar herte; die tegen haar wil en dank in haar aangezichte uitblonk, te verbergen.

Telemachus antwoordde: O gy! wie gy ook moogt zijn, of sterffelick, of eene Godin (alhoewel men op het aanzien van u, u niet dan voor eene Godheit kan houden) zoudt gy ongevoelig zijn over het ongeluk van een zoon, dien gy zijn vader, ter genade van de winden en baren zoekende, hebt zien schipbreuk lijden tegens uwe klippen? Wie is dan uw vader, dien gy zoekt, vraagde de Godin?

A 3

Hy

(d) *Mentor* was eigentlijk een goed vriendt van *Ulysses*, den welken hy van huis reizende de zorg over zyn huisgezin, en over *Telemachus* in het byzonder, aanbevolen hadt. *Telemachus* van huis reizende om zynen vader op te zoeken, hadt *Minerva*, onder de gedaante van *Mentor*, zich by hem gevoegt; en overal, daar in dit werk van *Mentor* gesproken wordt, moet men by gevolg het ooge hebben op *Minerva*, die *Telemachus* zonder dat hy haar kent, gedurig onderwyft.

Hy wordt *Ulyffes* genaamt, zeide *Telemachus*; en is een der koningen, die na een belegering van tien jaren het beroemde *Troje* heeft verwoest. Zijn naam is vermaart geweest door gansch *Griekenlandt* en geheel *Asie* door zijne dapperheit in het strijden, en noch meer door zijne wijsheit in de raadsvergaderingen. Tegenwoordig zwervende over de gansche uitgestrektheit der zee, doorkruift hy de vreeslijkste klippen. Zijn vaderlandt schijnt voor hem te vluchten, *Penelope* zijn gemalin, en ik, die zijn zoon ben, hebben de hoop verloren van hem ooit weder te zullen zien. Ik lope dezelve gevaren als hy, om te vernemen waar hy is. Maar, wat zegg' ik! misschien is hy tegenwoordig al begraven in de diepe afgronden der zee. Hebt medelijden met onze ongevallen, en zo gy, o Godin! weet, wat het noodlot beschoren heeft, om of *Ulyffes* te bewaren, of te verderven, verwaardigt zijn zoon *Telemachus*, dat gy hem daar kennis van geeft.

Calypso verwondert, en bewogen van in zo jonge jaren zo veel wijsheit en welsprekendheit (1) te zien en te vinden, kon hare oogen niet verzadigen met hem te aanschouwen, en bleef in stilzwijgendheit

(1) Gelyk dit werk ten eene male toepasselyk is, zo ziet men hier, in het voorby gaan, kortelyk afgeschetst de grote deugden van den hertog van Burgundie, die in het levendigste van zyne Jeugt reeds zo veel wysheit en voorzichtigheit in zyn gedrag vertoonde, dat men niet kon twyffelen, of hy zou te eeniger tydt een volmaakt vorst worden. Zyn naam was Lodewyk, even als die van den Koning zyn grootvader; en hy is Dauphyn van Frankryk geweest na de doot van den Dauphyn zyn vader. Hy wierdt geboren den 6. Augustus des jaars 1682. en stierf den 18. February 1711. in den ouderdom van 29. jaren. Dit gansche werk is geschreven om hem de gronden van eene uitmuntende wysheit, voorzichtigheit, en zedekunde in te boezemen.

heit opgetogen. Eindelijk zeide zy tegen hem: *Telemachus*, wy zullen u bericht geven van het geen uw vader overgekomen is, maar de geschiedenis daar van is lang. 't Is tijdt, dat gy u verfrischt van al uwen arbeid, komt in mijne verblijfplaats, daar ik u als mijn zoon zal ontfangen; komt, gy zult my tot troost verstreken in deze eenzaamheit; en ik zal u geluk bevorderen, zo gy anders u daar van weet te bedienen.

Telemachus volgde de Godinne, omringt door eene meenigte van jonge *Nymphen*, daar zy met het gansche hoofd boven uit stak, even als een grote eikeboom in een bosch zich met zijne dikke takken verheft boven al het ander geboomte, dat hem omringt. Hy verwonderde zich over den luister harer schoonheit; over het rijke purper van haar lange en zwaijende rok; over haar van achteren onachtzaam, maar geestig opgebonden hairen; over het vuur, dat haar ten oogen uitstraalde, en over de zedigheid, die deze levendigheid matigde. *Mentor*, wiens nedergeslagene oogen eene zedige stilzwijgendheit bewaarden, volgde *Telemachus*. Men kwam aan den ingang der *Grotte* van *Calypso*, daar *Telemachus* verbaast stondt, van in schijn van eene boersche eenvoudigheid, te zien al het geene de oogen kon verlustigen. Het is wel waar, dat men daar noch gout, noch zilver, noch marmere, noch pilaren, noch tafereelen, noch beelden zag; maar deze *Grotte* was in een rots met bogen vol van hoorntjes en schelpen uitgehouwen; zy was, als met een tapijt, behangen met een jongen wijngaart, welke zijn buigzame ranken gelijkelyk van alle kanten verspreidde. De aangename zuidewinden bewaarden in deze plaats eene lieffelyke koelte, niet tegenstaande de brandende stralen der

zonne. De fonteinen vloeiende met een zacht geruisch over de velden, met amaranthen en violetten bezaait, maakten op verscheide plaatsen baden, zo klaar en zuiver als kristal; duizent opkomende bloemen schakeerden het groene behangsel, waar mede de *Grotte* omhangen was; daar nevens was een bosch van dat soort van dichte boomen, die gulde appelen voortbrengen, en welker bloefsel, dat zich alle jaarstonden vernieuwt, de aangenaamste geur van allerlei reukwerk van zich geeft. Dit bosch scheen deze schone velden te bekronen, en vertoonde eene nacht, daar de stralen der zonne niet konden doordringen. Men hoorde daar nooit iets anders dan het gezang der vogelen, of het geruisch van eene waterbeek; die afstortende van eene hooge rots, met grote waterbellen vol schuim nederviel, en zich over het gansche veldt verspreidde.

De *Grotte* van de Godinne was op het hangen van een heuvel, van waar men de zee ontdekte, meenigmaal zoo klaar en stil als ys, zomtijds krachtig tegen de rotsen aangebott, daar zy zich, al zuchtende, en haar woestte golven als bergen tot in de lucht verheffende, tegen verbrak. Aan de andere kant zag men een rivier, daar zich eenige eilanden, beplant met bloeiende linde- en hoge populierboomen, die hunne hoogmoedige toppen in de wolken verheften, vorinden. De verscheide beekjes, die deze eilanden uitmaakten, schenen langs het veldt te spelen; eenige dreven hunne klare wateren met groote snelheit voort, andere hadden een zachten en byna stilstaanden stroom, en zommige kwamen, na een langen omloop, weder op hunne oude plaats, als om weder naar hunnen oorspronk te keren, en schenen die bekoorlijke boorden niet te kunnen verlaten. Van verre zag men

Telemachus verhaalt zyne gevallen aan Calypso

men heuvelen en bergen, die zich in de wolken verloren, en welker vrende gedaante een gewenscht gezichteinde voor het gezicht vormde. Deze omleggende bergen waren bedekt met groene wijngaard ranken, die kranswijze nederhongen; de druif, meer glinterende dan het purper, kon zich niet verbergen onder de dikke bladeren, en de wijngaard was overladen van zijne vruchten. De vijgeboom, olijf, granaat, en alle andere bomen bedekten het velt, en maakten'er een grooten tuin van.

Calypso aan *Telemachus* alle deze natuurlijke schoonheden vertoond hebbende, zeide tegen hem: Zet u neder, uw gewaad en klederen zijn nat, 't is tijd, dat gy die verwisselt, vervolgens zullen wy weder by u komen, en ik zal u geschiedenissen verhalen, daar uw hert door zal getroffen worden. Ter zelve tijd deed zy hem en *Mentor* gaan in de geheimste en afgezonderste plaats eener *Grotte*, gelegen naast die, daar de Godinne haar verblijf hadt. De *Nymphen* hadden de zorg gehad, om in die plaats een groot vuur van cederhout aan te stoken, waar van de liefelijke reuk zich aan alle kanten verspreidde, en zy hadden daar klederen voor deze nieuwe gasten gelaten. *Telemachus*, ziende dat men een onderkleedt van fijne wolle, welker witheit die van de sneeuw verdoofde, en een rok van purper, met goud geborduurt, voor hem geschikt hadt, schiep daar het vermaak in, dat natuurlijk is in een jongman, deze kosteljkheit beschouwende.

Mentor zeide tegen hem op eene deftige wyze: Zijn dit, ô *Telemachus*, dan de overwegingen, die het herte van den zone van *Ulyffes* moeten bezighouden? Denkt veel eer om den goeden naam van uw wvater te ondersteunen, en om het geval, 't geen

u vervolgt, te overwinnen. Een jongeling, die gaarne zich grootfch, als eene vrouwe optooit, is de wijsheyt en roem onwaardig. De roem wordt niet gegeven dan aan een hert, 't welk ongemak kan verdragen, en vermakelijkheden met voeten treden.

Telemachus antwoordde al zuchtende: (2) Dat de Goden my veel eer doen fterven, dan dat laf-en verwijfdheit mijn gemoet zou innemen. Neen, neen, de zoon van *Ulyffes* zal nooit overwonnen worden door de aanlokfelen van een lafhertig en verwijft leven. Maar wat gunft des hemels heeft ons na onze fchibbreuk deze Godinne, of deze fterffelijke, doen vinden, die ons met weldaden ophoopt?

Wacht u, antwoordde *Mentor*, dat zy u niet met ongemakken overlade: vreeft hare bedrieglijke gediensigheden meer dan de klippen, die uw fchib verbrijfelt hebben. De fchibbreuk en de doodt zijn min dodelijk, dan de wellusten, die de deugt aantallen. Wacht u wel van te geloven, 't geen zy u zal verhalen. De jeugt is laatlunkend, en beloofl zich alles van haar eigen zelf, en hoe zwak ook, geloofl zy, dat zy alles vermag, en niets te vreezen heeft; zy is goed van vertrouwen zonder eenige voorzorge. Wacht u, dat gy niet luiflert naar de lieffelijke en vleijende woorden van *Calypfo*, die uw gemoedt zullen bekruipen als een flang onder de bloemen. Vrees voor dit verborgen vergif; miflrouw u eigen zelf, en let altijd op mijnen raadl.

Ver-

(2) Al wat *Telemachus* hier zegt, is als of het van den Hertogh van Burgundie gezegt was. Die Vorfl was van eene zo flrenge en gezette wysheit, dat de koning zyn grootvader hem vreesde, en het voor hem zocht te verbergen, als hy eenige onmatige onkoffen tot voldoening van zyn pracht en driftten wilde doen.

Vervolgens keerden zy weder naar *Calypso*, die hen verwachtte. De *Nymphen* met haar hangende haairvlechten, en witte klederen, zetten terstondt een eenvoudige, maar wegens desmaak en netheit uitnemende maaltijdt op. Men zag daar geen ander vleesch dan van vogelen, die zy met netten gevangen hadden, of van beesten, die zy op de jagt met hare pijlen doorschoten hadden; een wijn zachter dan *Nectar* vloeide uit grote zilvere vaten in goude met bloemen vercierde schalen. Men bragt alle vruchten, die de lentetijdt belooft, en de herfst over het aardrijd verspreidt, in mandekens op de tafel. Ter zelve tijdt begonden vier jonge *Nymphen* op te zingen; zy heften aan met het gevecht der Goden tegen de reuzen; naderhandt de liefde van *Jupiter* en *Semele*, de geboorte van *Bacchus*, en zijn opvoeding onder het beleid van den ouden *Silennus*, den loop van *Hippomenes* en *Atalante*, die overwonnen wierdt door middel van goude appelen, uit den tuin der *Hesperides* geplukt. Eindelijk wierdt ook de oorlog van *Troje* opgezongen; de strijden van *Ulysses* en zijne wijsheit wierden tot den hemel verheven. De eerste der *Nymphen*, *Leucothoë* genaamt, paarde het geluit van haar lier met de lieffelijke stemme van alle de andere. Wanneer *Telemachus* den naam van zijnen vader hoorde, gaven de tranen, die langs zijne wangen rolden, een nieuwen luister aan zijne schoonheit. Maar alzo *Calypso* bemerkte, dat hy niet kon eeten, en met droefheit bevangen was, gaf zy aan haar *Nymphen* een teken; en terstondt zong men van het gevecht der *Centauren* met de *Lapithen*, en de afdalinge van *Orpheus* tot de onderaardsche Goden om zijne beminde *Euridice* van daar weder te halen.

De maaltijd geeindigt zijnde, voegde de Godin zich by *Telemachus*, en sprak hem dus aan: Gy ziet, zoon van den groten *Ulyffes*, met wat gunft ik u hier ontfang; ik ben onsterffelijk. Geen sterffelijk mensch kan in dit eilandt komen, zonder gestrait te worden over zijne onbedachtzaamheit; en aw fchiphbreuk zelf zou u van mijn toorn niet bevrijden, zo ik u anderszins niet be- minde. Uw vader heeft het zelve geluk als gy gehad, maar eilaas! hy heeft'er zijn voordeel niet mede weten te doen. Ik hebb' hem langen tijdt in dit eilandt bewaart: 't heeft niet dan aan hem gestaan, om hier met my in een ftaat van onsterffelijkheid te leven; maar de verblinde drift van zijn elendig vaderlandt wederom te willen zien, heeft hem al deze voordelen doen verwerpen (e). Gy ziet, wat hy al verloren heeft, om *Ithaca*, 't geen hy niet heeft kunnen weder zien. Hy wilde my verlaten, en hy vertrok, maar ik ben gewroken door het onweêr. Zijn fchip, na het speeltuig der winden geweest te zijn, is in de golven der zee begraven. Doedt uw voordeel met zoo droevig een voorbeeldt. Na zijn fchiphbreuk hebt gy niet te hopen, dat gy hem ooit weder zult zien, of na hem regeren in het eilandt *Ithaca*. Trooft u, dat gy hem verloren hebt, dewijl gy eene Godheit gereed om u gelukkig te maken, gevonden hebt, en een koningrijk, 't geen zy u aanbiedt. By deze woorden voegde de Godinne

eene

(e) De liefde tot zyne Gemalinne Penelope, en de zorg om eens weder in zyn eigen landt te regeren deedt hem alle voorftellingen van Calypfo verachten. Te meer om dat hy wel zag, dat hy by haar zonder roem en onbekend zou hebben moeten leven, waar voor de helden van dien tydt een affchrik gehadt hebben.

eene lange reden , om te tonen , hoe gelukkig *Ulyffes* by haar zou geweest zijn. Zy verhaalde zijn ongevallen in het hol van den *Cyclops Polyphemus* (f), en by *Antiphates* koning der *Leftrygoniers* (g). Ook vergat zy niet, 'tgeen hem overgekomen was in het eilandt van *Circe*, dochter der zonne (h), en wat gevaar hy gelopen hadt tufchen

(f) Men vindt de beschryving van dat hol in het IX. Boek der *Odyffea*, daar men ziet , dat *Polyphemus* *Ulyffes* met zyne metgezellen in het zelve opgefloten hieldt , en dat hy 'er zomtijds een van opat. De Grieken namen hun slag waar , en staken *Polyphemus* zijn een oog , het welk hy midden in het voorhoofd hadt staan , met een pyl uit. Naderhant geraakten zy alle uit het hol op eene kluchtige wijze. De reus zat aan den ingang , en alzo hy een fchaapherder was , liepen zijne fchepen het hol in en uit. Zo haaft als hy eenig gerucht gewaar wierdt , greep hy toe by den taft , en als hy wol vatte , trok hy zyne handen te rug. De Grieken wiften zich zelve onder aan de fterkfte rammen vaft te maken , en lieten zich alzo uit het hol dragen. Zie *Virgilius* in zyn III. boek van de *Eneis* ; en *Ovidius* in het XIV. der *Herfcheppinge*.

(g) Deze *Leftrygonen* waren menschen-eeters in Italië , ter plaatfe daar naderhant de ftadt *Formie* gelegen heeft. *Ulyffes* daar aan landt gekomen zynde zondt drie van zyn volk om te vernemen , in wat landt zy waren. Deze vervielen in handen van *Antiphates*, die'er een van verfcheurde. De twee andere raakten met moeite weder aan de fchepen. *Antiphates* vervolgde hen met de zyne , en viel zo heftig aan op de fchepen , dat die alle in den grondt geboort wierden , uitgezondert dat fchip , op het welke *Ulyffes* met eenige der voornaamfte Grieken was. Hy verhaalt dat zelf by *Ovid.* in het XIV. boek der *Herfcheppinge*.

(h) *Circe* was de dochter van de Zon , en de *Nymph* *Perfe*, of *Aferope*. *Apollo*, dat is de Zon haar vader , voerde haar uit *Sarmatië* naar Italië. Zy zette zich neder omtrent den berg , die naar haren naam *Circeus* genaamt wierdt ; en die op de fcheiding van het oude *Latium* legt. Zy was , gelyk andere vrouwen van *Sarmatië*, eene toveres en giftmengfter , waar toe de kruiden op den gezegden berg waffende , haar wel te paffe kwamen. Toen *Ulyffes*, het welk *Homerus* in zyn X. boek verhaalt , by haar gekomen was , veranderde zy zyne metgezellen in varkens , maar hy

Ichen *Scylla* en *Charybdis* (i). Zy vertegenwoordigde hem het laatste onweder, 't geen *Neptunus* tegen hem verwekt hadt, wanneer hy van haar vertrok, willende hem doen begripen, dat hy in deze schipbreuk gebleven was, en zy verzweg zijne aankomst in het eilandt der *Pheaciens* (k).

Telemachus, die zich in het eerst al te ligt aan de blijdschap overgegeven hadt, om dat hy dus heerlijk van *Calypso* ontvangen was, erkende eindelijk hare arglistigheid, en de wijsheit van den raadt, dien *Mentor* hem zo even gegeven hadt. Hy antwoordde met weinig woorden: O Godinne, houdt my mijne droefheit ten beste; tegenwoordig kan my dit niet dan smerten baren: ligtelijk zal ik in het gevolg meer kracht hebben, om in het geluk, 't geen gy my aanbiedt, smaak te krijgen; laat my tegenwoordig mijn vader beschreien.

Gy

de wortel Moly van Mercurius bekomen hebbende, kon zy hem zelf niet beschadigen. Naderhant heeft zy de metgefelln van Ulysses weder in menschen verandert. Hy zelf bleef eenigen tydt by haar, en teelde twee zonen, welker een *Telegonus* genaamt, hem naderhant omgebragt heeft; van den anderen, *Aufones* genaamt, heeft Italië den naam van *Aufonië* gehadt.

(i) *Scylla* en *Charybdis* waren, naar het zeggen van *Homerus* in zyn XII. *Virgilius* in zyn III. en *Ovidius* in zyn VII. boek, twee zeer gevaarlyke klippen in de zee-enge tusschen Sicilië en Italië. De zee liep daar zeer sterk, en die twee klippen, of veel eer wangedrochtelyke vrouwen, rukten de schepen na zich, en deden de zelve schipbreuk lyden; waar na al het volk van zee-monsters verslonden wierdt. *Scylla* rukte zes medemakkers van Ulysses uit de schepen, en wierp die tegen de klippen in het aanzien van alle de Grieken.

(k) Het eilandt wierdt toen *Pheacia*, naderhant *Corcyra*, nu *Corfu* genaamt. Ulysses wierdt daar, na schipbreuk geleden te hebben, geborgen en wel ontvangen. Dat volk voer meest ter zee, en was derhalven door den koophandel ryk geworden, gelyk hun eilandt ook van wegen zyne vruchtbaarheid by verscheide oude schryveren geroemt wordt.

Gy weet beter dan ik , hoe zeer hy verdient beschreid te zijn.

Calypso dorst toenmaals hem niet langer lastig vallen, zelf veinsde zy deel in zyne droefheit te nemen, en zich mededogende over *Ulysses* te tonen: maar zy vroeg hem, om des te beter de middelen te kennen, om het gemoedt van den jongeling te raken, op wat wijze hy schipbreuk geleden hadt, en door wat gevallen hy op hare kusten gekomen was. Het verhaal mijner ongevallen, zeide hy, zou te lang zijn. Neen, neen antwoorde zy, ik ben begeerig om die te weten. Haast u om my die te vertellen. Zy hieldt langen tijdt daar op aan. Eindelijk kon hy haar niet tegenstaan, en sprak op deze wijze.

Ik was van *Ithaca* vertrokken om by de andere koningen, wedergekeert van de belegering van *Troje*, te vernemen naar eenige tijding van mijn vader. De minnaars van mijne moeder *Penelope* (1) waren verbaaft wegens mijn vertrek; ik, kennende hunne trouloosheit, droeg zorge, dat voor hen te verbergen; *Nestor* (m), dien ik te *Pylos* zag,

(1) De vrijers van *Penelope* zyn byna van alle de oude Fabel-schrijvers aangehaalt. Onder schijn van haar ten huwelyk te verzoeken, leefden zy zeer flordig aan het hof van *Ulysses*. *Penelope*, niet minder kuisch als schoon, niet wetende of haar man noch leefde, hieldt hen op onder verscheide voorwendfelen; tot dat *Ulysses* ten laarste te huis gekomen zynde, hen alle doodde. Daar zyn evenwel verscheide Schryvers, die menen, dat *Penelope* den naam van kuisheit wel meest aan de dichters schuldig is, en dat de vryers niet alle met even grote afkerigheid van haar aangehoort zyn.

(m) *Nestor*, de zoon van *Neleus* en *Chloris*, wordt by de dichters zeer geroemt van wegen zyn beleid, welsprekendheit, en ouderdom. Hy was al zeer oud, toen hy met de andere Grieken naar *Troje* vertrok, en deedt zo veel om het verschil tusschen *Agamemnon* en *Achilles* by te leggen, dat *Agamemnon* zeide, dat hy wel haast meester van *Troje* zou zyn, indien

zag, noch *Menalaus* (n), die my binnen *Lacedaemon* met vriendschap ontving, wisten my te zeggen, of mijn vader noch in 't leven was. Verdrietig van altijd onzeker en in twijffel te leven, nam ik in deze onzekerheit het voornemen om naar *Sicilië* te reizen, waar heen ik behoort hadt, dat mijn vader van de winden gellingert was. Maar de wijze *Mentor*, dien gy hier tegenwoordig ziet, kante zich tegen dit lichtvaardig voornemen; aan de eene zijde hieldt hy my de *Cyclopen*, afschuwelijke reuzen, die de menschen opeeten, voor, en aan de andere kant de vloot van *Eneas* en der *Trojanen*, die ontrent deze kusten waren. Die *Trojanen*, zeide hy, zijn verstoort tegen alle de *Grieken*, maar boven al zouden zy met vermaak het bloedt van den zone van *Ulysses* vergieten. Keer weder, vervolgde hy, naar *Ithaca*, misschien dat uw vader, dien de Goden beminnen, daar zo haast zal zijn als gy; maar zo de Goden zijn verderf besloten hebben, en zo hy zijn vaderlandt nooit meer zal beschouwen, ten minste behoort gy te gaan om hem te wreken, uwe moeder te verlossen, uwe wijsheit aan alle volkeren te vertonen, en aan gansch *Griekenlandt* in u een koning te doen zien, zo waardig om te heerschen, als ooit *Ulysses* zelf geweest is. Zijne woorden waren heilzaam, maar ik was niet voorzigtig genoeg, om naar de zelve te luisteren; ik luisterde niet dan naar mijn eigen

indien hy tien zulke *Nestors* hadt. Onze Schrijver spreekt in het vervolg meer van hem. Het geval, dat hy hier aanraakt, schijnt hy genomen te hebben uit den brief van *Penelope*, die de eerste is onder de *Heldinnen*-brieven van *Ovidius*.

(n) Koning van *Sparten*, en gemaal van *Helena*, die door *Paris* gerooft wierdt, en alzo de oorzaak was van den *Trojaanschen* oorlogh.

gen drift. De wijze *Mentor* beminde my tot zo verre, dat hy my op een roekelooze reize volgde, die ik tegen zijn raadt ondernam; en de Goden lieten toe, dat ik een mislag begong, die dienen moest om my van mijne inbeelding te genezen.

Terwijl *Telemachus* sprak, bezag *Calypso Mentor*: zy stondt verbaast; haar dacht, dat zy ets Goddelijks in hem bespeurde: maar zy wist haar verwarde gedachten niet te ontwarren. Dus bleef zy vol vrees en wantrouwen op het gezicht van dezen onbekenden; maar zy vreesde haar ontroering te laten blyken. Ga voort, zeide zy tegen *Telemachus*, en voldoet mijne nieuwsgierigheid. Dus vervolgde *Telemachus*:

Langen tijd hadden wy een voorspoedige wint om in *Sicilië* te komen; maar vervolgens benam een zwaar onweder ons het gezicht des Hemels, en wy wierden overvallen door eene groote duisternisse. By het licht der blixemen erkenden wy, dat andere schepen in het zelve gevaar waren, en wierden wel haast gewaar, dat het de schepen van *Eneas* waren. Deze hadden wy niet minder te vrezen dan de klippen. Toen begreep ik, maar te laat, het geen de drift van eene onbezonne jeugt my verhindert hadt met aandacht te overwegen. *Mentor* betoonde zich in dit gevaar niet alleen standvastig en onverbaast, maar zelf blygeestiger dan naar gewoonte. Hy sprak my moedt in 't hof. Ik gevoelde, dat hy my eene bovengewone kracht byzette. Met een stil gemoedt stelde hy order op alles, terwijl de stuurman in verwarring was. Ik zeide: Mijn waarde *Mentor*, waarom hebbo' ik geweigert uwen raadt op te volgen? Ben ik niet ongelukkig, dat ik mijn zelfgeloof hebbo', in een ouderdom, in welken men noch voorzigtigheid

heeft voor het toekomende, noch ondervinding van het voorledene, noch bezadigdheit tot het bestieren van het tegenwoordige? O! indien wy ooit dit onweder ontkomen, zal ik mij zelf mistrouwen, als mijn gevaarlijksten vyandt. Gy zijt het *Mentor*, dien ik altoos geloof zal geven.

Mentor antwoordde daar op met een lagchie; Ik hebb' my gewacht van u uwe misflag, die gy begaan hebt, voor oogen te stellen. 't Is genoeg, dat gy die gevoelt, en dat die mag dienen om u op een andere tijdt bezadigder te doen zijn in uwe begeertens; maar wanneer het gevaar zal voorby zijn, zal de laatlundheid misschien wederom boven drijven. Tegenwoordig moet men zich door moedt redden. Eer men zich in het gevaar werpt, moet men het voorzien en vrezen; maar als men zich daar in bevindt, is 'er niets anders overig, dan dat te verachten. Zijt dan een waardige zoon van *Ulyffes*, en betoon een hert grooter dan alle de onheilen, die u dreigen.

De zachtmoedigheid en moedt van den wijzen *Mentor* behaagden my zeer: maar ik wierdt noch veel meer verbaast, wanneer ik zag, met wat behendigheid hy ons verlostte van de *Trojanen*. In dat oogenblik, wanneer de lucht eenigzins begon op te helderen, en wanneer de *Trojanen* ons naby ziende, niet nagelaten zouden hebben ons te bekennen, bemerkte hy, dat een hunner schepen, zeer naar het onze gelykenende, in het onweêr van de andere afgeraakt was; de achterstevan van dat schip voerde een kroon van zekere bloemen. Hy haaste zich om een diergelyke op ons achterschip te stellen, en maakte die zelf vast met bandtjes van dezelve koleur, als die der

Tro-

Trojanen. † Hy beval aan al onze roeiers zoo laag te bukken langs hunne banken, als het mogelijk was, om aan de vyanden niet bekend te worden. Op deze wyze voeren wy door het midden van hunne vloot. Ons ziende, schreeuwden zy van vreugde, als hunne metgefellen befchouwende, die zy reeds verloren achtten: ook wierden wy genoodzaakt door het geweld der zee langen tydt met hun eene freek te houden. Eindelijk bleven wy wat achter, en terwyl de onstui- mige winden hen deden afdeinzen naar de kusten van *Africa*, deden wy ons uiterfte best om door kracht onzer riemen de nabygelegene kust van *Sicilië* te bereiken.

Wy landden daar ook wezentlyk aan: maar daar wy ons naar toe begaven, was voor ons niet minder yffelyk, dan de vloot, die ons deedt vluchten. Wy vonden aan dezen oort van *Sicilië* andere Trojanen, vyanden der *Grieken*; daar was 't, dat de oude *Acestes* (o), van *Troje* vertrokken, het gebiedt hadt. Naulyx hadden wy den oever gewonnen, of de inwoonders geloofden, dat wy of andere volkeren van dat eilandt, gewapent om hen te overrompelen, waren, of wel vrem-

B 2

de

(†) De ouden hadden de gewoonte van de achterstevens hunner fchepen op velerhande wyzen te vercierren, zo ten teken van Godsdienstigheid, als om daar goede voortekenen uit te trekken van een gelukkige tocht; onder anderen ook met kroontjes, gelyk uit Virgil. in zyn IV. boek van de *Eneis* en anderen kan bewezen worden. Derhalven moet het doen van Mentor, het welk tegenwoordig vry kluchtig zou fchynen, den lezer niet vreemt voorkomen. De Schryver heeft zich gefchikt naar de gewoontens der oude tyden.

(o) *Acestes* was een zoon van *Crinifus*, een rivier van *Sicilië*, en van *Egesta*, een *Trejaanſche* maagt. Hy heeft *Aeneas* en *Anchifes* vriendschap bewezen, toen zy naar *Italië* trokken. Virg. in het V. Boek zynner *Eneis*.

delingen , die kwamen om zich in hunne landen neder te zetten. In den eersten aanval verbrandden zy ons fchip, en floegen alle onze metgefelln dood; zy verſchoonden niemant dan my en *Mentor* , om ons aan *Aceſtes* aan te bieden, op dat hy uit ons mogt vernemen , wat onze voornemens waren , en waar wy van daan kwamen. Wy traden de ſtadt in met de handen op den rug gebonden , en onze doodt wierdt niet uitgeſtelt, dan om ons te doen dienen tot een ſchouſpel van een wreed volk , als men zou weten , dat wy *Grieken* waren.

Terſtont wierden wy *Aceſtes* aangeboden , die zijn goude ſcepter in zijne hant houdende , over de volkeren recht oeffende , en zich bereidde tot eene groote offerhande. Hy vroeg ons met eene ſtreng ſtem , waar wy van daan waren , en naar de oorzaak onzer reis. *Mentor* haalte zich om te antwoorden , en zeide tegen hem : Wy komen van de kusten van het groot *Hesperie* , en ons vaderlandt is niet ver van daar : dus vermydde hy te zeggen , dat wy *Grieken* waren. Maar *Aceſtes* , zonder hem verder te horen , en ons houdende voor vreemdelingen , die hun voornemen verborgen hielden , beval , dat men ons in een naby gelege boſſchagie zou brengen , daar wy als ſlaven zouden dienen onder de zulken , dien de zorge van zijn vee was aanbevolen. Deze ſtaat ſcheen my harder dan de doodt. Ik riep : O koning ! wilt ons veel liever doen ſterven , dan zo ſinadelijk handelen ; weet , dat ik *Telemachus* , zoon van den wijzen *Ulyſſes* , koning der *Ithakoizen* ben ; Ik zoek mijnen vader langs alle zeeën , zo ik hem niet kan vinden , noch in mijn vaderlandt wederkeren , of de ſlaverny ontgaan , beneemt my een leven , dat ik niet zal kunnen verdragen. Naau-
lyx

lyx hadt ik deze woorden gëuit, of het gansche volk beroerd zijnde, schreeuwde, dat men den zoon van dien wreden *Ulyffes*, wiens kunstnaryen de stad *Trojen* verwoest hadden, moest ter doot brengen. O zoon van *Ulyffes*! zeide my *Acestes*, ik kan uw bloedt niet weigeren aan de schimmen van zo vele *Trojanen*, als uw vader heeft geworpen op de oevers van de zwarte *Cocytus*. Gy, en hy die u leidt, gylieden zult sterven. Ter zelve tijdt stelde zekere gryzaart uit den hoop den koning voor, ons te slachten op het graf van *Anchises* (p), hun bloedt, zeide hy, zal de schimme van dezen heldt zeer aangenaam zijn: *Eneas* zelf, wanneer hy van deze offerhande zal horen, zal gevoelig geraakt worden, als hy zal zien, hoe zeer gy den genen bemint, die hem het liefste op aarde was. Al het volk keurde dezen voorslag goed; en men dacht nergens anders op, dan om ons op te offeren. Daar op voerde men ons naar het graf van *Anchises*, daar men twee altaren hadt opgerecht, daar het heilig offervuur op ontstoken was. Men hadt ons met bloemen gekroont, en geen mededogen kon ons leven behoeden; 't was met ons gedaan, wanneer *Mentor* zonder ontsteltenisse den koning verzocht te spreken, en tegen hem zeide: O *Acestes*! zo het ongeval van den jongen *Telemachus*, die nooit wapenen tegen de *Trojanen* gedragen heeft, u niet aan het herte kan raken, ten minste moet uw eigen

B 3

aan-

(p) Men heeft voorbeelden van die tyden, waar uit het blykt, dat de overwinnaren de gewoonte hadden eenige der voornaamste gevangene te doden op het graf van hunne vrienden. Dus wierdt *Polyxena*, dochter van *Priamus*; door *Pirrhus*, zone van *Achilles*, op het graf van zyn vader gedoodt, na dat *Trojen* ingenomen was door de Grieken. *Servius* spreekt breder van deze gewoonte in zyne aantekeningen over *Virgilius*. Het graf van *Anchises* was op den berg *Erix*.

aanbelang u ter herte gaan. De kennisse, die ik verkregen hebbe in de voorbeduidfelen en in de wille der Goden, doet my verstaan, dat gy, eer drie dagen zullen verlopen zijn, door woefte volkeren zult aangetaft worden, die als een sterke stroom van het hoogste der bergen zullen afkomen, om uwe stad te overstromen, en uw gansche landt te verwoesten. Haast u om hen een voordeel af te zien, brengt uw volk in de wapenen, verliest geen oogenblik om uw meenigvuldig veê, dat gy op het veldt hebt, binnen uwe muren te brengen. Zo mijn voorzegging valsch is, zal het u na drie dagen vry staan ons op te offeren; zo die in het tegendeel waarachtig is, zo denkt, dat men den zulken het leven niet behoort te benemen, aan welken men het zijne verschuldigt is. *Acestes* stondt verbaast over deze woorden, die *Mentor* tot hem sprak, met een verzekering, diergelijke hy nooit in eenig mensch gevonden hadt. Ik zie wel, antwoordde hy, O vreemdeling! dat de Goden, die u zo kwalijk beedeelt hebben van alle de goederen des gevals, u eene wijsheit hebben toegestaan, die onwaardelijker is dan alle voorspoeden. Op die zelve tijdt deedt hy het offer opschorten, en stelde met alle naarstigheid de noodige voorzorge, om den aanval, daar *Mentor* hem mede gedreigt hadt, af te keren. Men zag aan alle kanten niets anders dan bevende vrouwen, kromme gryzaards, en kleine kinderen met de tranen in de oogen, die in de stad weken. De loeiende ossen en blaetende schapen kwamen in menigte, verlatende hare vette weiden, en kunende geen genoegzame stalling vinden, om zich te bergen; van alle kanten wierdt een verwardt geroep gehoord, van menschen, die de een den ander verdrongen, die malkander niet konden verstaan, die

in deze algemeene verbaastheit een onbekende voor hun vriend namen, en die liepen zonder te weten werwaards zy zich wilden begeven. Maar de voornaamste der stad, die meenden, dat zy wyzer dan al de anderen waren, verbeelden zich, dat *Mentor* een bedrieger was, die eene valsche voorzegging hadt gedaan, om zyn leven te behouden. Voor het einde van den derden dag, terwyl zy noch met deze gedachten bezwangert waren, zag men op het hangen der naburige bergen een dikke wolk van stof, en vernam verder een ontallyke hoop van gewapende woefte menschen. Het waren de *Himeriers*, (q) een woest volk, met de volkeren die het gebergte *Nebrodes* en den top van den *Acragas* bewoonden, daar een winter, die door den zuiden wint nooit verzacht wierdt, regeerde. Zy, die de voorzegging van *Mentor* hadden verwacht, verloren hunne slaven en vee. De koning zeide tegen *Mentor*: Ik vergete, dat gylieden *Grieken* zyt. Onze vyanden wierden onze getrouwe vrienden; de Goden hebben u hier gezonden, om ons te behouden; ik verwacht niet minder van uwe dapperheit, dan van de wysheit uwer raadt, haast u om ons by te staan.

Mentor betoonde in zyne oogen een stoutmoedigheid, die de fierste krygshelden deedt sidderen. Hy nam een schild, helm, zwaart, en speer; stelde de soldaten van *Acestes* in slagorder; trok voor aan, en naderde de vyanden in goede order. *Acestes*, alhoewel vol van moedt, kon wegens zyn ouder-

B 4

dom

(q) Deze bewoonde de stad Himeria ten Westen van een rivier, welke den zelve naam hadt. Dat volk heeft langen tydt magtig geweest, en zelfs toen hunne stad door Hannibal verwoest was, hebben zy die twee jaren daar na weder opgebouwt aan de andere kant van de rivier.

dom hem niet dan van verre volgen. Ik volgde hem nader by, maar kon niet op tegen zyne dapperheit; zyn borstwapen scheen in dezen strydt het onsterffelyke schild (r) van *Pallas*. De doot doorliep alle slagordens daar zijne slagen vielen: even als een leeu uit *Numidie*, door een razende honger verteert wordende, in een kudde van weerloze schapen komt. Hy verscheurt, hy doot, hy is bespat van bloedt, en de herders, yer van de kudde te beschermen; vluchten af bevende, om zich voor zijn woede te verschuilen.

Deze *Barbaren*, die gehoopt hadden de stad te overrompelen, wierden zelf overvallen, en in verwarring gebragt. De onderdanen van *Acestes*, aangemoedigt door het voorbeeldt en de woorden van *Mentor*, betoonden groter dapperheit, dan men van hen verwacht zou hebben. Met mijn speer wierp ik den zoon des konings van dit vyandlijk volk ter aarde; hy was van mijn ouderdom, maar groter van gestalte dan ik. Want dit volk was afkomstig van een geslagt van Reuzen, die met de *Cyclopen* van dezelve afkomst waren. Hy verachtte een vyandt, zo onmachtig als ik; maar zonder my te verbazen door zijn vreeslijke kracht, of wilde en woeste wyze van doen, dreef ik mijn speer op zijn borst, en deedt hem al stervende een stroom van zwart bloedt uitspuwen; nederstortende zocht hy my met zijn val te verpletteren; het ge-

(r) Dat Schildt is zeer vermaart by de oude en later dichters, en wordt van hen *Egis* genoemd. Virgilius beschryft het in zyn VIII. Boek, als met schubben van slangen bezet, en met gout doorwerkt. Als zy dat schildt bewoog, viel een dodelyke schrik op hare vyanden. Zommige stellen het hoofd van *Medusa* midden op dit schildt, maar andere zeggen, dat het hoofd van *Medusa*, het welk al wie het aanzag in steen deedt veranderen, op het borstharnas van *Pallas* moet gestelt worden.

geraas zijner wapenen wedergalmde tot in het gebergte. Ik trok zijne wapenen uit, en keerde weder naar *Acestes*. *Mentor* hebbende de vyanden ten eenemaal in wanorder gebragt, hieuw hen in stukken, en vervolgde de vluchtelingen tot in de boschagien.

Een zo onverhoopte uitkomst deedt *Mentor* aanzien voor een mensch van de Goden bemint, en aangeblazen. *Acestes* bewogen door eene erkentnisse van dankbaarheid, gaf ons bericht, dat hy zeer voor ons vreesde, zo de schepen van *Eneas* in *Sicilië* kwamen. Hy beschikte ons een schip om zonder vertoeven naar ons landt te keren, overlaadde ons met geschenken, en drong op ons vertrek, om alle de ongelukken, die hy voorzag, voort te komen; maar hy wilde ons noch stuurman, noch roeijers van zijn volk geven, uit vrees, dat die op de kusten van *Griekenlandt* te veel gevaar zouden lopen. Hy gaf ons dan kooplieden van *Phenicie*, die koophandel drijvende met alle de volkeren der wereldt, niets te vrezen hadden; en die het schip van *Acestes*, moesten wederbrengen, als zy ons in *Ithaca* gebragt hadden. Maar de Goden, die met de menschelijke voornemens spotten, bewaarden ons tot andere gevaren.

Einde van het eerste Boek.

I N H O U D T

V A N

H E T T W E D E B O E K.

Telemachus verhaalt, dat hy in het Tyrifche fchip genomen wierdt door de vloot van Sefoftris, en gevan- kelyk naar Egypte gevoert. Hy fchil- dert de fchoonheit af van dat landt en de wysheit der regering des konings van het zelve. Hy voegt er by, dat Men- tor voor flaaft naar Ethiopie gevoert wierdt; dat hy zelf daar toe gebragt wierdt, dat hy het vee moest hoeden in de woeflyne van Oafis; dat Thermo- firis, priester van Apollo, hem ver- troofte, hem lerende Apollo na te vol- gen, die eertyds het vee geboedt hadt by den koning Admetus, dat Sefoftris in het einde alle de uitmuntende za- ken, die hy deedt, onder de herders verftondt; dat hy hem te rugge riep, overtuigt zynde van zyn onfchuldt, en hem hadt beloofte, dat hy hem we- derom naar Ithaca zou zenden, maar dat.

dat de doodt van dien koning hem wederom in nieuwe onbeilen hadt doen vervallen ; en dat men hem in eene toorn op de kant der zee gevangen zette , van waar hy den nieuwen koning Boccoris zag , die sneuvelde in een slag tegen zyne onderdanen , die tegen hem opgestaan waren , en door de Tyriers onaersteunt wierden.

DE
GEVALLEN
VAN
TELEMACHUS

Zone van Ulyffes.

HET TWEEDE BOEK.

DE *Tyriers* hadden door hunne fierheit den koning *Sefoftris* (s), die in *Egypte* heerfchte, en veel koningrijken overwonnen hadt, tegen zich verbittert. De rijkdom door den koophandel verkregen, en de macht van het onwinbare *Tyrus*, aan de zee gelegen, hadden het herte van dit volk opgeblazen; het wilde de fchatting, door *Sefoftris*, wederkerende van zijne overwinningen hen opgelegd, niet betalen; ook hadt het krijgfbenden verfchaft aan zinnen

(s) Deze vorft wordt van de oude fchryvers zeer geroemt, welke van hem onder anderen getuigen, dat hy zyn ryk aan alle kanten uytgebreidt heeft. Hy was een groot voorftander van de geleerdheit, en heeft de pronknaalden doen maken, op welke de wetenfchappen in beeldfpraak voorgeltelt wierden. Een van die pronknaalden is naderhant naar Rome gebragt, en tegenwoordig daar noch te zien. Hy heeft eigentlyk geleefd ten tyde dat de Joden door hunne Rechteren beftiert wierden, en wel eenigzins vroeger als onze Schryver hem invoert.

nen broeder, die op zijn wederkomst in 't midden der vreugden van een groot feest hem hadt willen vermoorden. *Sesostris* hadt, om hun hoogmoedt te dempen, voorgenomen hunne koophandel ter zee overal te belemmeren. Zijne schepen kruiften op alle kusten, de *Pheniciers* opzoekende. Een *Egyptische* vloot ontmoete ons, zoals wy de bergen van *Sicilië* uit ons gezicht begonden te verliezen. De haven en het landt schenen achter ons te vluchten, en zich in de wolken te verliezen. Ter zelve tijdt zagen wy de vloot van *Egypte* ons naderen, even als eene vlottende stad. De *Pheniciers* kenden die, en wilden van haar afwijken; maar het was te laat. Hunne zeilen waren beter dan de onze; de wint was hun gunstig; het getal hunner roeiers was groter; zy klampten ons aan boort; namen ons, en voerden ons gevangen naar *Egypte*. Te vergeefs stelde ik hen voor oogen, dat ik geen *Phenicier* was; zy verwaardigden zich naauylx my eenste horen; zy zagen ons aan als flaven, daar de *Pheniciers* koophandel mede dreven, en zochten niet anders dan hun voordeel met zodanig een prys. Reeds kregen wy het water van de zee in het oog, het welk wit wordt door de vermenging van het water der *Nyl*, en wy zagen de kust van *Egypte*, byna al zo laag zijnde als de zee. Vervolgens landden wy in het eilandt *Pharos* (t) aan naby de stad *No*, van daar voeren wy den *Nyl* op tot aan *Memphis*. Zo de droefheit onzer gevankenis ons niet ongevoelig gemaakt hadt voor alle vermaaklijkheden,

(t) Dit eilandt legt niet verre van Alexandrie, aan welke stad het naderhant met een dyk gehecht is. Ook heeft de beroemde vuurbaak, ook *Pharos* genoemd, en die onder de zeven wonderen des werelds getelt wordt, ook op dat eilandt gestaan.

den, onze oogen zouden zich hebben kunnen verlustigen in 't beschouwen dier vruchtbare landsdowen van *Egypte*, wel gelijkenende naar een wellustige tuin door een oneindig getal van waterbeken besproeit zijnde. Wy konden onze oogen niet slaan op beide de oevers der rivier, zonder rijke steden, heerlijke en aangenaam gelegen landhuizen, landerijen, die jaarlyx met een gulden oogst, zonder ooit stil te staan, bedekt wierden, velden vol van vee, landluiden gebukt onder den last der vruchten, die de aarde uit haar schoot mildelyk voortbragt, en schaapherders, die de omleggende *Echos* van het zoet geluit hunner fluiten en blaaspijpen deden wêergalmen, te zien.

(3) Gelukkig, zeide *Mentor*, is het volk, dat door een wijs koning bestiert wordt! Het is in overvloedt, het leeft gelukkig, en bemint den genen. aan wien het al zijn geluk verschuldigt is. Op deze wyze, voegde hy daar by, o *Telemachus*! moet gy regeren, en de blydschap uwer volkeren maken; zo de Goden u ooit het koninkryke uws vaders doen bezitten. Bemint uwe onderdanen als uwe kinderen; hebt smaak in het vermaak van door hen bemint te zyn, en maakt, dat zy nooit de vrede of blydschap kunnen gevoelen, zonder zich te binnen te brengen, dat het een goed koning is, die hen deze rijke geschenken toegebragt heeft. De koningen, die nergens anders om denken, dan om zich te doen vrezen, en hunne onderdanen te druk-

(3) Hier begint de onderwyzing aan den Hertog van Burgundië gegeven aangaande de wyze om te regeren in tegenstelling der regerings wyze van zyn grootvader Louis den XIV. Men moet het gene, dat gezegt wordt, toepassen op den tydt der Ryswyksche vredehandeling, wanneer Frankryk reeds zeer uitgeput was.

drukken, om die zich des te meer te onderwerpen, zijn geesselen van het menschelijke geslacht; zy worden gevreesd, gelyk zy begeren; maar zy zijn gehaat en vervloekt, en hebben meer te vrezen voor hunne onderdanen, dan hunne onderdanen voor hen te vrezen hebben.

Ik antwoordde *Mentor*: Helaas! Is 't tegenwoordig tydt om te spreken van de grondregelen, volgens welke men moet regeren. Daar is geen *Ithaca* meer voor ons, wy zullen ons vaderlandt noch *Penelope* ooit wederom beschouwen; en, als zelf *Ulysses* vol van roem in zyn koningrijk wederkeerde, zal hy nimmer het vermaak hebben van my daar te zien: ik nooit dat van hem te gehoorzamen, om de kunst van gebieden te leren. Laat ons sterven, mijn waarde *Mentor*, gene andere gedachten zijn ons meer overig; laat ons sterven, dewyl de Goden geen medelijden met ons hebben.

Dus sprekende, sneden diepe verzuchtigen alle mijne woorden af. Maar *Mentor*, die de onheilen vreesde eer zy kwamen, wist niet meer wat vreeze te zeggen was, als zy gekomen waren; O onwaardige zoon van den wijzen, *Ulysses*! riep hy uit: Hoe! laat gy u door uw ongeluk overwinnen? Weet, dat gy t'eeniger tijdt het eilandt van *Ithaca* en *Penelope* zult beschouwen. Zelf zult gy hem in zijn eerste heerlijkheit zien, dien gy nooit gekent hebt, den onverwinnelijken *Ulysses*, dien het geval niet kan ter nederwerpen, en die in zijne ongevallen, noch veel groter dan de uwe, ons leert, dat wy den moedt nooit verloren moeten geven. Ach! kon hy in de afgelegene landen, daar het onweêr hem geworpen heeft, weten, dat zijn zoon noch zijn gedult, noch zyn moedt weet na te volgen; dit nieuws zou hem met schaamte bedekken, en harder vallen dan alle
de

de ongelukken, die hy zedert zo langen tijd verdragen heeft.

Vervolgens deedt *Mentor* my de vreugde en overvloedt, verspreidt door de ganfche landftreek van *Egypte*, daar in men tot twee en twintig duyzend fteden optelde, befchouwen. Hy verwonderde zich over de goede regering dezer fteden: over de gerechtigheit geoeffent ten voordeele der armen tegen de rijken; over de goede opvoeding der kinderen, die men gewende tot gehoorzaamheit, tot arbeit, tot matigheit, en tot liefde der kunften, of wetenfchappen; over de naaukeurigheid in al de plegtelykheden van den Godsdienst, over de oneenzijdigheid, over de begeerte tot eer, getrouwheit omtrent alle menfchen, en de vreze der Goden, die ieder huisvader zijn kinderen inboezemde. Hy kon niet nalaten zich over deze fchoone order te verwonderen. Gelukkig, zeide hy geduurig tegen my, is het volk, dat door een wijs koning dus beftiert wordt! maar noch gelukkiger koning, die het geluk van zo vele volkeren uitmaakt, en het zijne vindt in de deugt (4)! Hy houdt de menfchen

(4) Als men dit, en al het gene, dat 'er volgt, leeft, kan men onmogelyk nalaten te zien, dat de Schryver voorgehad heeft zyn leerlingklaar en duidelyk te doen zien, dat hy zich in de regeringe niet moest fchikken naar het voorbeeldt van zyn grootvader. Want alzo de Dauphyn, vader van den Hertog van Bourgundie, opgevoedt was naar de grondbeginfelen van den Bifchop van Meaux, welke geheel verfchillende waren van die van onzen Schryver, heeft hy onder eene bedekte manier van fchryven zyne gevoelens voorgestelt, om niet opentlyk tegen zyn mede-bifchop aan te gaan. Evenwel is de bifchop van Meaux zeer gevoelig geweest over dit ftilzwygende verwyf. Dat heeft gebleken in hun verfchil over het boek genaamt *Maximes des Saints*, waar in de Aartsbifchop van Kameryk zo zeer uitgemunt heeft door zyne befcheidenheit, als de bifchop van Meaux door de bitterheit van zynen yver,

ſchen in teugel met een bandt die honderdmaal ſterker is , dan die der vreze , dat is den bandt der liefde ; men gehoorzaamt hem niet alleen , maar men heeft ook luſt om zijne bevelen op te volgen. Hy is koning aller herten. Ieder , verre van dat men hem zou wenſchen te ontbeeren , vreeſt hem te verliezen , en ieder zou gaarne zijn leven voor hem geven.

Ik hoorde met opmerking 't geen *Mentor* zeide , en gevoelde dat mijn moedt in het binnenſte van mijn herte aanwies , naar mate dat deze wijze vriend tot my ſprak. Zoo haaft wy te *Memphis* , eene rijke , overvloedige , en heerlijke ſtadt aangekomen waren , gaf de ſtedehouder bevel , dat wy naar *Thebe* zouden gaan , om den koning *Sesoftris* , die de zaken zelf wilde onderzoeken en tegen de *Tyriers* zeer vergramt was , aangeboden te worden. Wy trokken dan den *Nyl* noch hoger op , tot aan het door zijn hondert poorten beroemde *Thebe* (u) , daar deze groote koning zijn verblijf hadt. Deze ſtadt ſcheen ons van eene onmetelijke uitgeſtrektheit , en meer bevolkt , dan de bloeiendſte ſteden van *Griekenlandt*. De order was daar , wat de netheit der ſtraten , waterlopen , het gebruik der baden , de oeffening der kunſten , en algemene veiligheid aangaat , volmaakt ; de markten waren daar verciert met fonteinen en pronknaalden , de tem-

C

pelen

(u) *Homerus* ſpreekt zeer breed van dit *Thebe* (want daar zyn verſcheide andere ſteden van den zelve naam geweest) en van des zelfs hondert poorten. Andere dichters zyn hem daar in nagevolgt. Evenwel hebben zommige geleerde mannen gemeent , dat die overoude ſtadt niet hondert poorten , maar hondert grote hoven gehad heeft , in welke , naar de manier van die tyden , paarden en wagenen tot den kryg onderhouden wierden. Het is ook zeker , dat die ſtadt niet in de breedte maar in de langte langs den *Nyl* gelegen heeft , en dat zy alzo zeer veel plaats beſloeg ;

pelen van marmer opgebouwt, wel naar eene eenvoudige, maar grootſche bouwkunde Alleen het hof van den vorſt ſcheen eene groote ſtadt; men zag daar niets anders dan marmere ſuilen, graf-en pronknaalden, meer dan levens groote beelden, en huisraadt van louter gout en zilver.

Zy, die ons genomen hadden, zeiden tegen den Koning, dat zy ons gevonden hadden in een ſchip van *Phenicie*. Hy hoorde alle dagen op zekere gezette uren die gene zyner onderdanen, die of kwamen klagen, of hem eenig bericht geven. Hy verachtte niemant, noch wees iemant van de hant, en (5) geloofde, dat hy nergens anders Koning om was, dan om zijne onderdanen, die hy als zijne kinderen beminde, wel te doen. Wat de vreemdelingen aanging, die ontſing hy met goedheit, en wilde die altydt zien, mits hy geloofde, dat men altydt iets heilzaams hoorde, als men zich deedt onderrichten in de zeden en gewoontens van andere ver afgelegene volkeren. Deze nieuwgierigheit des konings was de oorzaak, dat wy voor hem inceſten verſchijnen. Hy was gezeten op een yvoore throon, hebbende een goude ſcepter in zijne hant; hy was reeds bejaart, maar van een aangenaam wezen, vol van goedheit en deſtigheit; hy deed alle dagen recht aan zijne volkeren met een gedult en wijsheit, daar men zich zonder vleijery over moeſt verwonderen. Na den ganſchen dag gearbeidt te hebben tot het ſchikken der zaken en

oeffe-

(5) Deze beſchrijving der wyze van doen van Sefoſtis paſt zeer wel op Philippus den IV. Koning van Spanjen, een vorſt die waardig is geacht te worden, zo om zijne wijsheit als voorzichtigheit, hoewel hy niet altijd gelukkig is geweest in zyne ondernemingen. Hy wierdt geboren in den jare 1605. en is geſtorven in den jare 1665.

oeffenen van eene naukeurige gerechtigheit, ver-
pooftde hy zich des avonds met het horen van wijze
mannen, en ommegang van zeer eerlijke lieden;
die hy sneedig wilt uit te kiezen, om hen in zijn ge-
meenzame vriendschap toe te laten. Men kon hem
in zijn gansche leven niet verwijten, dat hy ooit
met te veel hoogmoedt hadt gezegenpraalt over
door hem overwonnen koningen, of zich te veel
vertrouwt op iemant zijner onderdanen, 't geen
ik u aanstonds zal doen zien. Toen hy my zag
wierdt hy bewogen door mijne jonkheit en smerte;
hy vroeg my naar mijn vaderlandt en naam. Wy
waren verbaast over de wijsheit, die uit zijn mondt
sprak. Ik antwoordde: O groote koning! de
belegering van *Troje*, die tien jaren geduurt heeft,
en deszelfs ondergang, die gansch *Griekenlandt* zo
veel bloeds gekost heeft, is u niet onbekend: *Ulysses*;
mijn vader, is geweest een der voornaamste konin-
gen, welke die stad hebben verwoest, hy zwerft
langs alle zeeën, zonder het eilandt *Ithaca*, dat zijn
koningrijk is, te kunnen weder vinden. Ik zoek
hem, en een ongeval, even als het zijne, heeft ver-
oorzaakt, dat ik gevangen ben; geef my toch aan
mijn vader en vaderlandt weder. Dus moeten de
Goden u bewaren voor uwe kinderen, en hen doen
gevoelen de blijdschap van te leven onder een zo
goeden vader.

Sesoftris bleef my met oogen vol van medelijden
beschouwen; maar willende weten, of het geen ik
gezegd hadt waar was, zondt hy ons te rug aan ie-
mant zijner amptenaren, dien aanbevoelen was te
onderzoeken, by die genen die ons schip genomen
hadden, of wy in derdaadt *Grieken*, of *Pheniciers*
waren. Zo zy *Pheniciers* zijn, zeide de koning,
moeten zy dubbelt gestraft worden, om dat zy

onze vyanden zijn, en noch daarenboven om dat zy door eene lafhertige leugen getracht hebben ons te bedriegen: maar zo zy waarlijk *Grieken* zijn, begeer ik, dat men hun gunstelijk zal handelen, en na hun vaderlandt zenden op een mijner schepen, want ik beminne *Griekenlandt*; verscheide *Egyptenaars* hebben daar wetten gegeven, ik kenne de dapperheit van *Hercules*, de roem van *Achilles* is ons ter oore gekomen, en ik verwondere my, over het geen my verhaalt is van den ongelukkigigen *Ulyffes*. 't Is geheel en al mijn vermaak de ongelukkige deugt te helpen.

(6) De amptenaar, aan wien de koning het onderzoek onzer zake gestelt hadt, was immers zo boosaardig en listig, als *Sesoftris* oprecht, en eedelmoechtig. Deze amptenaar was *Metophis* genaamt. Hy ondervroeg ons, met meening om ons te verstrikken, en merkende dat *Mentor* met meerder wijsheit antwoorde dan ik, zag hy hem met afkeer en wantrouwen aan, want de kwaden zijn altijd verbittert tegen de goeden. Hy scheidde ons van een, en zedert dien tijdt weet ik niet, wat *Mentor* wervaren is. Deze afzondering was een blixemslag voor my. *Metophis* hoopte altijd, dat hy met ons afzonderlik te ondervragen, ons tegenstrijdige dingen zou kunnen doen zeggen: boven al dacht hy my te verblinden door zijn vleierende beloften, en te doen bekennen, 't geen *Mentor* voor hem verborgen hadt. Met een woordt, hy zocht de waarheit niet ter goeder trouwe, maar eenig voorwendfel

(6) Door dezen amptenaar moet men den hertogh van Lerma verstaan, op welken Philippus de IV. zich al te veel verliet. Ook is'er in dien vorst niets te betifpen, dan dat hy te veel vertrouwen gestelt heeft op dien listigen en geweldigen staatsdienaer.

wendfel om den koning te zeggen, dat wy *Pheni-*
ciers waren, om ons zo zijne slaven te maken. In
der daadt, ondanks onze onschuldt, en ondanks
de wijsheit des konings, vondt hy het middel om
hem te bedriegen. Helaas! waar voor zyn de
Koningen niet al bloot gestelt? De wijste vinden
zich menigmaal bedrogen door bedrieglijke en
baatzoekende menschen, die hen omringen. De
goeden wiken aan een zijde, naardien zy geen
moei-allen of vleijers zijn; de vromen wachten tot
dat men hen roept, en de vorsten weten die niet wel
te zoeken. In het tegendeel zijn de bozen stout,
bedriegers, in de weer om zich aangenaam te ma-
ken, behendige veinzers, en gereed om alles te on-
dernemen tegen de eere en hun gewisse, om de drif-
ten des regeerders te voldoen. (7) Ah! wat is een
Koning ongelukkig, om dat hy bloot gestelt is voor
de kunstnaryen der booswichten; hy is verloren,
zo hy de vleijery niet tegengaat, en niet die gene
bemint, die stoutmoedig de waarheit spreken.
Zie daar de aanmerkingen, die ik maakte in mijn
ongeluk, en hoe ik my te binnen bragt, het geen
ik *Mentor* hadt horen zeggen. Ondertusschen
zondt *Metophis* my met zijne slaven naar het ge-
bergte der woestijne *Oasis*, ten einde ik met hen
mogt dienen om zijne grote kudden te weiden.

C 3

Hier

(7) De grondregelen, welke de Schrijver hier, en vervolgen
in het gansche werk voorstelt, steunen op een grondt van
vroomheit, eerlykheit, en heldenmoedt, die overal in zyne
schriften gevonden wordt, voornamentlyk in zyne *Zamen-
spraken der Doden*, welke voor eenigen tydt in het Nederduitsch
overgezet en gedrukt zyn, en ons wel meer gelegenheit zullen
geven om grondlessen van die pryffelyke staatkunde aan te ha-
len. Het is te verwonderen, dat die grote man zo heeft durven
schryven, in eene tydt, waar in de kunstnaryen der kwade ho-
welingen zo veel onheilen over het koninkryk gehaalt hadden,

Hier viel *Calypso Telemachus* in zijne woorden, zeggende: wel! wat deedt gy toen, gy die in *Sicilië* de doot boven de dienstbaarheid achtte? *Telemachus* antwoordde, mijn ongeluk wies dagelijx aan, ik hadt de ellendige troost, van keur te maken tusschen de dienstbaarheid en de doot, niet meer; ik moest slaaf blijven, en, om zo te spreken, de strengheden van het geval uitputten; my was geen hoop meer overig, en ik kon zelf niet een woordt spreken tot mijne verlossing. *Mentor* heeft my naderhant gezegt, dat men hem hadt verkocht aan *Ethiopiërs*, en dat hy hen tot in *Ethiopië* gevolgt was.

Wat my belangt, ik kwam in afgrijffelijke wildernissen: men zag daar zandt, brandende in het midden der vlakke velden, sneeuw, die nimmermeer smelt en een gedurige winter veroorzaakt op den top der bergen, en alleenlijk vindt men eenige weide omtrent de rotfen om het vee te voeden; omtrent het midden dezer scherpe bergen zijn valleijen zo diep, dat de zon hare stralen naaulyx daar kan doen schijnen. Ik vondt geen andere menschen in dat landt dan herders, immers zo woest als het landt zelf. Daar bragt ik mijn nachten door met mijn ongeluk te beschrijven, en mijn dagen met de kudde te volgen, om de beestachtige woede van een eersten slaaf te ontgaan, die verhopende zijne vrijheit te krijgen, zonder ophouden de andere beschuldigde, om by zijn meester zijn yver en vlijt voor des zelfs aanbelangen te doen gelden. Deze slaaf was *Butis* genaamt. Ik moest in deze omstandigheit den moedt opgeven. De droefheit my drukkende, vergat ik op zekeren dag mijn kudde; en strekte my uit op het gras by een hol, daar ik de doot verwachtte, kunnen-

de

de niet langer deze kommer verdragen. Op dat oogenblik bemerkte ik, dat de gantche berg beefde; de eike-en pijnbomen schenen van den top des bergs te komen; de winden hielden zich stil; een loeijende stemme kwam uit het hol, en deedt my deze woorden verstaan: Zoon van den wijzen *Ulyffes*; gy moet, als uw vader, door geduldt groot worden. De vorsten, die altijd gelukkig geweest zijn, zijn meenigmaal niet waardig dat te zijn, de lafheit bederft hen, en de hoogmoedt maakt hen dronken. Wat zult gy gelukkig zijn, zo gy uwe ongelukken kunt te boven komen, en die nooit vergeet. Gy zult *Ithaca* wederom beschouwen, en uw roem zal tot de sterren verheven worden. Wanneer gy eens over andere menschen zult heerschen, gedenkt dan, dat gy eens zwak, arm en ellendig geweest zijt, als zy; scheidt vermaak in hen te vertroosten, bemin uw volk, vervloek de vleijery, en weet, dat gy niet groot zult zijn, dan zo lang gy matig, en moedig om uw eige driften te overwinnen zult zijn.

Deze goddelijke woorden drongen door tot in het binnenste van mijn hert; zy maakten, dat daar de vreugde en moedt herboren wierden. Ik gevoelde de vreze niet, die het bloedt in de aderen doedt verstijven, wanneer de Goden met de sterffelijke menschen zich gemeen maken. Ik rechte my zonder ontsteltenisse op; ik badt op mijn kniën, de handen ten hemel verheffende, *Minerva* aan, van welke ik geloofde, dat deze Godspraak voort-kwam. Ter zelve tijdt bevondt ik my als een nieuw mensch; de wijsheit helderde mijnen geeft op, ik gevoelde eene zachte drift om mijn hertstochten te matigen en de driftigheid mijner jeugt te beteugelen. Ik deedt my bemin-

nen van alle de herders der woestijne; mijne zachtmoedigheid, gedult, en oplettendheit stelden eindelijk den wreden *Butis*, die over alle de andere slaven gezag hadt, en die my even te voren hadt willen pijnigen, te vrede. Om des te beter het verdriet der gevangenis en eenzaamheit te verdragen, zocht ik naar boeken, want ik was beladen met droefheit, by gebrek van eenige onderwijzinge, die mijn geest kon voeden en ondersteunen. Gelukkig zijn zy, zeide ik, die in de geweldige gemakelijkheden een tegenzin hebben, en zich weten te vergenoegen met de gemakelijkheden van een eenvoudig leven! Gelukkig zijn zy, die zich al lerende vermaken, en behagen scheppen om hun gemoedt door de wetenschappen te verciereren! In wat plaats het nydig ongeval hen ook werpt, altijd voeren zy met zich om, waar mede zy zich onderhouden, en het verdriet, dat andere menschen verteert in 't midde van hunne gemakelijkheden, is onbekend aan den zodanigen, die zich met het lezen (8) weten bezig te houden, Gelukkig zy, die gaarne lezen, en daar van, als ik, niet verstoken zyn! Gedurende dat deze woorden my door den geest rolden, begaf ik my diep in een donker bosch; daar ik onvoorziens een oude

(8) Louis de XIV. las nooit. Colbert zeide dat op zekeren tydt tegen de la Fontaine, die daar op de vryheit nam van zyn boek *Amours de Psiché & de Cupidon* den koning aan te bieden, om door dat middel de hovelingen te doen zwygen aangaande zekere streck, die van den koning, ten opzichte van het groot getal zyner meesteresfen, kon verstaan worden, en te vinden is bladz. 79. van den Haagsehen druk des jaars 1700. De koning prees het boek, en toen dorst niemant hem doen aanmerken, dat 'er iets tegen hem in te vinden was.

de grijsaart gewaar wierdt , die een boek in de handt hielt.

Deze oude man hadt een groot , kaal , en een weinig gerimpelt voorhoofd , en een witte baardt , hangende tot zijn gordel , zijn gestalte was lang en deftig , zijn verwe was noch frisch en rood , zijne oogen levendig en glinsterende , zijn stem zacht , en zijne woorden eenvoudig en lieflijk. Nimmermeer hadt ik zo eerwaardig een grijsaart gezien. Hy was *Termosiris* genaamt , en priester van *Apollo* , dien hy diende in een marmere tempel , die de koningen van *Egypten* dezen Godt in dat bosch hadden toegewijdt. Het boek , 't geen hy in zijn handen hielt , was een byeenverzameling van lofzangen ter eere der Goden. Hy sprak my vriendelijk aan , wy onderhielden malkander , hy verhaalde my de voorledene zaken zo wel , dat men zou geloofd hebben , dat men die zag , maar hy vertelde die kortelijk , en nooit hebben my zijne geschiedenissen verveelt. Hy voorzag toekomstende dingen door eene diepe wijsheit , die hem de menschen deedt kennen , en de onderwerpen , daar zy bekwaam toe zijn. Met zo veel verstands was hy blijgeestig en verplichtende , en de behaaglijkste jonkheit kon zo veel lieflijkheit niet vertonen , als deze man in zo hoge jaren hadt : om deze reden beminde hy jonge lieden , als zy leerzaam waren , en smaak in de deugt hadden.

Hy beminde my wel haast tederlijk , en gaf my boeken tot mijne vertroosting ; hy noemde my : Mijn zoon. Meenigmaal zeide ik tegen hem : Mijn vader , de Goden , die *Mentor* van my weggenomen hebben , hebben mededogen met my , en zy hebben my in u een anderen steun gegeven.

Breen f.

*Termosiris vertroost Telemachus in
zyn slavernei.*

Deze man, wel naar *Orpheus* (w) of *Linus* (x) gelijkenende, was buiten twijffel met eenige Goddelijkheit aangedaan. Hy las my verzen voor, die hy gemaakt hadt, en gaf my die der voortreffelijkfte dichteren, die van de Zanggodinnen beguntigt waren. Als hy met zijn langen rok van glinsterend wit omhangen was, en zijn yvore lier in de handt nam, kwamen de tygers, beren, en leeuwen hem vleijen, en zijne voeten likken. De *Satyrs* begaven zich uit de bosschen, om rondom hem te danssen; de bomen zelf schenen bewogen: en gy zoudt gezegt hebben, dat de rotfen verzacht zijnde van het hoogste der bergen kwamen afdalen, op het bekoorlijk geluit van zijnen lieffelijken toon. Hy zong niet dan van de grootheit der Goden, de dapperheit der holden, en de wijsheit der menschen, die den roem meer achten dan de wellusten.

Hy zeide meenigmaal tegen my, dat ik moedt moest scheppen, en dat de Goden nooit *Ulyffes* of zijnen zoon zouden verlaten. Eindelijk dreef hy my aan, dat ik, naar het voorbeeldt van *Apollo*, de herders behoorde aan te zetten, om de zang- en dichtkunst te oeffenen. *Apollo*, zeide hy, vergramt,

(w) *Orpheus* was een zoon van *Apollo*, en de Zanggodinne *Calliope*. Men zegt dat hy zo aangenaam op de lier wist te spelen, dat niet alleen de beesten, maar zelf ook de bomen rondom hem kwamen, om hem te horen spelen.

(x) *Lino* was ook een zoon van *Apollo* en *Terpsichore*, of van *Mercurius* en *Urania*, naar het zeggen van anderen. Hy was niet alleen een vermaard zangkunstenaar, maar ook een redenaar, en heeft de geleerdheit uit *Phenicie* naar *Griekenlandt* overgebracht. *Hercules* wierdt van hem in de zangkunst onderwezen, maar alzo deze niet genoeg vorderde, naar den zin van *Linus*, die hem daar over bestrafte, sloeg *Hercules* hem met zyn luit op het hoofd, dat hy 'er van storf.

gramt, dat *Jupiter* op de schoonste dagen door zijne blixemen den hemel beroerde, wilde zich daar over wreken op de *Cyclopen*, die de blixemen smeeden, en doorschoot die met zijne pijlen. Aanstonds hieldt de berg *Etna* op van vaur-vlammen te braken, men hoorde niet meer op het aambeelt de vreeffelijke slagen der hameren, die de diepe afgronden en holen der aarde, en de dieptens der zee deden zuchten. Het yzer en koper, niet meer door de *Cyclopen* gepolyft wordende, begon te roesten. *Vulcaan* sprong razende uit zijn brandende stookhuis, en, alhoewel kreupel, klom hy vaardig den *Olympus* op; hy kwam daar op bezweet en bedekt met zwart stof in de vergadering der Goden, en deedt daar over bittere klachten. *Jupiter* vergramt tegen *Apollo*, dreef hem ten hemel uit, en wierp hem op de aarde. Zijn ledige wagen volvoerde echter door zich zelf haar gewonen loop, om den menschen dag en nachten te geven, met de ordentlijke verandering der jaargetijden. *Apollo* berooft van alle zijne stralen was genoodzaakt een herder te worden, en de kudde van den koning *Admetus* te bewaren; hy speelde op de fluit, en al de andere herders kwamen onder de schaduweder olmbomen aan de kant van eene klare fontein luisteren naar zijne gezangen; tot noch toe hadden zy een wild en beestachtig leven geleidt, zy wisten niet anders dan hare ichapen te weiden, die te scheren, te melken, en kazen te maken: het gehele veldt was niet anders, dan een aakelige wildernis.

In het kort toonde *Apollo* aan alle de herders de kunsten, die hen het leven aangenaam konden maken. Hy zong van de bloemen, daar de lente zich

zich mede bekransf ; van de geuren , die zy ver-
 spreidt ; en van het groen , dat onder hare voeten
 wafcht. Daar na zong hy van de vermakelijke
 zomernachten , als de zuide winden de menfchen
 verfrifchen , en de dauw de aarde laaft ; ook
 mengde hy onder zijne gezangen de gulde vruch-
 ten , daar de herfit den arbeit der land-luiden
 mede beloont ; en de ruft van den winter , geduu-
 rende welken de speelzieke jonkheit rontom het
 vuur danft : eindelijk verbeeldde hy de donkere
 boffchen , die de bergen bedekken en de holle
 valleijen ; of ftromen , die duizend bochten ma-
 ken in het midden der lieffelijke velden. Ook
 leerde hy de herders , welke de aangenaamheden
 van het veld-leven zijn , als men weet te fma-
 ken , 't geen de eenvoudige natuur verwonderlijkft
 voortbrengt. De herders met hunne fluiten za-
 gen daar op zich wel haaft gelukkiger dan de ko-
 ningen , en hunne hutjes trokken in overvloedt de
 zuivere vermakelijkheden , die voor de gulde pa-
 leizen vluchten , tot zich. Het fpel , gelag , en
 aanvalligheit volgden overal de eenvoudige her-
 ders. Alle dagen waren feestdagen : men hoorde
 niets anders dan het gekweel der vogelen , of het
 zachte ruiffen der zuide winden , die in detakken
 der bomen fpeelden , of het gemurmer van een
 klaren froom , die van eenige rots nederviel , of
 gezangen , die de Zanggodinnen de herders , die
Apollo volgden , ingaven. Deze Godt leerde hen
 het behalen van prijzen in wedloopen , en de daf-
 fen en harten met pijlen neder te vellen. De Goden
 zelf wierden nayverig over de herders ; dit leven
 fcheen hen zoeter , dan al hunne heerlijkheit : zy
 herriepen *Apollo* op den *Olympus*.

Mijn zoon, deze Gefchiedenis moet u onderwij-
 zen ;

zen, vermits gy zijt in den zelven staat, als *Apollo* geweest is: bebouw dit woeste landt; doet de wildernisse bloeijen als hy; leer naar zijn voorbeeld de herders de bekoorlijkheden van de lieflijke overeenstemming; verzacht de woeste gemoederen; toon hen de beminnelijke deugt; doet hen gevoelen, hoe zoet het is zich te vermaken in deze eenzaamheit met eenvoudige zoetigheden, die de herders nergens door kunnen benomen worden. Mijn zoon, daar zal eens een tijdt komen, in welke de zorgen en wrede bekommernissen, die de koningen omringen, u op den thron zullen doen wenschen naar de zoetigheden van het leven der herderen.

Dus gesproken hebbende, gaf *Termosiris* my een fluit van zo lieflijken toon, dat de *Echôs* der bergen, die zich van alle kanten deden horen, wel haast al de naburige herders tot my trokken. Mijn stem hadt een Goddelijke maatklank; ik bevond my bewogen, en als buiten mijn zelf vervoert, om de aanloklijkheden, daar de milde natuur het veldt mede begiftigt heeft, op te zingen. Wy bragten gansche dagen, en een gedeelte der nachten door met gezamentlijk op te zingen. Al de herders, vergetende hunne hutten en vee, waren opgetogen, en onbeweeglijk omtrent my, terwijl ik hen lessen gaf. Het schein, dat deze wildernissen geen woestheit meer vertoonden; alles was daar bezadigd en toelagchende; de beschaafdheit der inwoonderen schein het landt te verzachten.

Dikwils vergaderden wy om offerhanden te doen in dien tempel van *Apollo*, daar *Termosiris* priester van was; de herders gingen derwaards gekroond met laurieren ter eere van dien Godt. De herderinnen gingen ook derwaards al danssende met kronen
van

van bloemen, en dragende geheiligde geschenken in korfjes op hunne hoofden. Na de offerhande maakten wy een boere-maaltijd; onze aangenaamste gerechten waren de melk onzer geiten en schapen, die wy zelf molken, en versche vruchten, die wy met eige handen geplukt hadden, als dadelen, vygen en druive-trossen; onze stoelen waren aard-zoden; de bomen met hunne dichte kruinen gaven ons een aangener lommer, dan de vergulde gewelffels in de hoven der koningen.

Maar, het geen by onze herders my bovenal vermaard maakte, was, dat op zekeren dag een verhongerde leeu zich wierp op mijne kudde: reeds begon hy eene vreesfelijke slachting; ik hadt niets in de handt dan mijn staf, ik naderde hem stoutmoedig; de leeu schudde zijn manen, toonde my zijn tanden en klauwen, opende zijn drogen en vurigen muil; zijne oogen schitterden vol van bloedt en vuur, hy sloeg met zijn lange staart tegen zijne zyden; ik smeet hem ter aarde; de kleine rok met maliën, daar ik, naar de wijze der *Egyptische* herders, mede bekleedt was, maakte, dat hy my niet verscheurde; tot driemaal wierp ik hem ter aarde, en driemaal rees hy weder op; hy brulde, dat al de bosschen weërgalmden; eindelijk stikte ik hem tusschen mijn armen, en de herders, getuigen dezer mijner overwinninge, wilden, dat ik my zou omhangen met den huidt van dat vreesfelijk dier.

Het gerucht dezer daadt, en die der schone verandering onder onze herders, verspreidde zich door gansch *Egypte*, en kwam zelf ter ooren van *Sesoftris*. Hy wist dat een van die twee gevangenen, die men voor *Pheniciers* hadt gehouden, de goudene eeu in deze byna onwoonbare wildernissen hadt voortgebracht.

bragt. Hy wilde my zien , want hy beminde de Zanggodinnen , en al wat den menſchen kon nut zijn , deedt zijn groot hert vermaak aan. Hy zag my , hoorde my met vermaak , en ondekte , dat *Metophis* door gierigheid hem bedrogen hadt : hy veroordeelde hem tot eene eeuwige gevangeniffe , en benam hem al de rijkdommen , die hy onrechtvaardig bezat. Ah ! zeide hy , wat is men ongelukkig , als men boven andere menſchen gefelt is ; menigmaal kan men de waarheit met eige oogten (9) niet zien ; men is omringt van menſchen , die haar verhinderen te naderen tot den regeerder , ieder heeft zijn aanbelang om hem te misleiden ; ieder houdt onder ſchyn van yver zijn eerzucht verborgen : men ſchijnt den koning te beminnen , en bemint niets dan de rijkdommen , die hy ſchenkt : men leeft hem zo weinig , dat men om zijn gunſten te verkrijgen , hem vleit en verraadt.

Vervolgens handelde my *Sesſſiris* met een tedere vriendschap , en nam voor , my wederom naar *Ithaca* te zenden met ſchepen en krijgsbenden , om *Penelope* van alle hare minnaren te verloffen. De vloot was reeds gereed , wy dachten nergens om , dan om ons in te ſchepen. Ik verwonderde my over de ſlagen van het geval , dat in een oogeblik weder opheft , dien zy ten eene male ter nederge worpen hadt. Deze ondervinding deedt my hopen ,

(9) De Schryver hadt hier , behalven den hertog van Lerma , Staatsdienaar onder Philippus den IV. koning van Spanjen . het oogte op den Markgrave Louvois ; die nooit toeliet , dat iemand in tegenwoordigheid van den koning mogt verſchynen , of op eenigerhande wyze gehoor hebben , dan na dat hy alvorens met hem geſproken hadt aangaande het gene , dat hy den koning te zeggen hadt. Hy was hard , ſtraf , en onmedogende , en verkocht de gunſten , die hy iemand deedt verkrygen , zeer duur.

hopen, dat *Ulyffes* eindelijk noch wel in zijn koningrijk zou kunnen komen, na zo lang een omzwerven. Oock dacht ik by mijn zelf, dat ik *Mentor* noch wel eens weder zou zien, niet tegenstaande hy vervoert was in het onbekende van *Ethiopie*. Onderwijlen, dat ik mijn vertrek een weinig uitselde, om van hem eenige tijding te ontfangen, stierf *Sesoftris*, die nu al hoog bejaard was, zeer schielijk, en zijne doot storte my wederom in al mijne vorige rampzaligheden.

Gansch *Egypten* scheen wegens dit verlies ontroostbaar, ieder huisgezin geloofde zijn besten vriendt, beschermmer, ja vader verloren te hebben: de grysaards de handen ten hemel verheffende, riepen: Nimmer heeft *Egypte* zo goeden koning gehad, nooit zal het diergelijken weder krijgen: O Goden! zodanigen moest gy den menschen nooit vertonen, of hem nooit wegnemen: Waarom overleven wy den groten *Sesoftris*? De jonge lieden zeiden: De hoop van *Egypte* is weggenomen; onze Vadersen zijn gelukkig geweest, dat zy onder de regering van zo goeden koning hun leven doorgebracht hebben. Wat ons aangaat, wy hebben hem niet gezien, dan om dat verlies te gevoelen. Zijne huisgenoten schreiden nacht en dag. Toen men den koning ter aarde zou bestellen liepen de afgelegenste volkeren vier dagen na een in meenigte daar na toe. Ieder wilde noch eens het lichaam van *Sesoftris* zien. Ieder wilde het denkbeeld daar van bewaren. Vele wilden met hem begraven worden.

Het geen de droefheit wegens dit verlies noch vermeerderde, was, dat zijn zoon *Boccoris* noch beleeftheit hadt voor vreemdelingen, noch yver voor de wetenschappen, noch achting voor deugd-

zame

zame mannen, of liefde voor den roem. De grootheit van zijnen vader hadt hem der regeringe onwaardig gemaakt; hy was in de wellust en in eene onbeschofte hoogmoedt opgebracht; hy achtte alle andere menschen als niets, gelovende dat die niet dan voor hem geboren waren, en hy van een andere natuur was dan zy. Hy dacht niets, dan om zijne driften te voldoen, om de ongemete rijkdommen, die zijn vader, met zo veel zorg by een vergadert, hem nagelaten hadt, te verkwisten, om zijne onderdanen te plagen, om het bloedt der ellendigen uit te zuigen, en eindelijk om de vleijende raadt van een deel jonge dwazen, die hem omcingelden, op te volgen, terwijl hy met verachting al de wijze grijzaards, die zijns vaders vertrouwelingen geweest waren, wegjoeg. 't Was eer een wangedrogt dan een koning: gansch *Egypte* zuchte daar over. En niet tegenstaande de naam van *Sesoftris*, zo waard aan den *Egyptenaren*, hen het lafhertig en wreed gedrag van zijnen zoon deedt verdragen, liep die zoon in zijn verderf, en een vorst de heerschappy zo onwaardig, kon niet lang regeren.

My wierdt niet meer toegelaten, op mijne terug reize naar *Ithaca* te hopen. Ik verbleef in een toren op den oever der zee by *Pelufium*, daar wy ons zouden in gescheept hebben, zo *Sesoftris* niet overleden was. *Metophis* hadt zich uit de gevangenis weten te redden, en zijne zaken by den nieuwen koning te herstellen. Hy hadt my in deze toren doen opsluiten, om zich te wreken over de ongunst, die ik hem veroorzaakt hadt. Ik bragt mijne dagen en nachten door in eene diepe droefheit; al het geen *Termosiris* my voorzegt hadt, en al dat ik in het hol verstaan hadt, scheen my niets anders

ders dan een droom. Ik was van bittere smerte overstelpt. Ik zag de woeste golven, die tegen den voet der toren, daar op ik gevangen was, aansloegen. Dikwils hieldt ik my bezig met de door onweêr geslingerde schepen te beschouwen, die in gevaar waren van tegen de klippen, daar de toren op gebouwt was, verbrijfeldt te worden. Ver van deze menschen door schipbreuk bedreigt te beklagen, benijdde ik hun noodlot. Wel haast, zeide ik by mijn zelf, zullen zy de ongevallen van hun leven eindigen, of in hun landt komen. He-laas! Ik kan noch het een noch het ander ver-hopen.

Terwijl ik mijn zelf dus in vruchteloos onge-noegen verteerde, vernam ik als een bosch van scheeps-masten; de zee was van zeilen, door de wint opgezwollen, bedekt; de baren schuimden door de ontelbare ricinen: van alle kanten hoorde ik een verward geschreeuw; ik vernam op den oever een deel verbaasde *Egyptenaren*, dieter wa-pen liepen, en andere, die schenen deze vloot, die men aankomen zag, voor te staan. Wel haast vernam ik, dat deze vreemde schepen, eenige uit *Phenicie*, en andere uit het eilandt *Cyprus* waren, want mijne ongevallen begonden my ervaren te maken in het geen den scheepvaart aangaat. De *Egyptenaars* schenen my onder malkander verdeelt. Ik twijfelde geenzins, of de onzinnige koning *Boc-coris* hadt door zijne geweldenaryen een oproer onder zijne orderdanen veroorzaakt, en een inland-schen oorlog aangestoken. Ik was uit het hoogste van den toren aanschouwer van een bloedig ge-vecht.

De *Egyptenaars*, die de vreemdelingen tot hunne hulpe ontboden hadden, tasten na derzelver lan-ding

ding begunstigt te hebben , de andere *Egyptenaars*, die door de koning voorgegaan wierden , aan. Ik zag dien koning , die door zijn voorbeeldt de zijne aanmoedigde ; hy geleeken den Godt *Mars* wel ; stromen van bloedt vloeiden om hem heen ; de raderen van zijn wagen waren met zwart dik en schuymend bloed geverwt , naaulix konden zy over een hoop verpletterde lijken zich een weg maken. Deze jonge koning wel gemaakt , moedig , van een verheven en grootfchen zwier , hadt de dolheit en wanhoop in zijne oogen ; hy was als een schoon paart , dat geen breidel heeft ; zijn moedt deedt hem haghelijke dingen onderneemen , en zijne wijsheit bestierde zijne dapperheit niet : hy wist zijne mislagen niet te verbeteren , of nutte bevêlen te geven ; noch de kwalen , die hem dreigden , te voorzien , of die menschen te verschonon , die hy meest van noden hadt. Niet dat hem bekwaamheit ontbrak , zijn begrip was zo groot als zijn moedt ; maar hy was nooit geoeffent door het ongelukkig geval. Zijne Meesters hadden door vleijery zijn schonon inborst doen ontaarden. Hy was dronken door zijn vermogen en goed geluk ; en geloofde , dat alles moest wijken voor zijne hitfge begeertens ; de minste tegenstandt deedt hem in toorn ontfteken. Dan gebruikte hy geen reden meer , en was als buiten zich zelf : zijn woedende hoogmoedt maakte een wild beest van hem ; zijn natuurlijke goedheit , en de regte reden verlieten hem in een oogenblik ; zijn getrouwste dienaren waren genoodzaakt voor hem te vluchten ; hy beminde niemant , dan die zijne verblinde hertstochten voor goed keurde. Dus verkoos hy altijd het meest strijdige tegen zijn ware belangen ; en hy dwong alle brave menschen zijn dwaas ge-

dragte verfoeijen. Langen tijdt hieldt zijn kracht hem staande tegen de menigte zijner vyanden, maar eindelijk, moest hy zwichten. Ik zag hem omkomen; een *Phenicier* dreef hem een schicht door de borst; de toom glipte hem uit de handt, hy viel van zijnen wagen onder de voeten van zijn paarden. Een soldaat van het eilandt *Cyprus* hieuw hem het hoofd af, en dat by het haar opvallende, vertoonde hy dat, als in een zegenpraal, aan het gansch overwinnend heirleger.

Nooit zal ik vergeten, dat ik dat hoofd, 't geen in bloedt zwom, met geflote en uitgedoofde oogen, met een ongedaan en bleek aanzicht, de mondt half open en gapende, als of zy eenige begonne woorden hadt willen ten einde brengen, dat trotsch en dreigend wezen, 't geen de doodt zelf niet hadt kunnen uitwisschen, gezien hebb'; dat zal altijd voor mijne oogen zweven: en zo de Goden my ooit doen heerschen, zal ik nooit, na zo droevigen voorbeeldt, vergeten, dat een koning niet waardig is te heerschen, noch gelukkig in zijn vermogen, dan voor zo ver hy dat aan de reden onderwerpt. En wat ongeluk voorwaar voor iemand, die geschikt is om het algemene geluk uit te maken, dat hy alleen meester zou zijn over zo vele menschen, om die ongelukkig te doen zijn?

Einde van het tweede Boek.

I N H O U D T

V A N

H E T D E R D E B O E K.

Telemachus verbaalt, dat de navolger van Boccoris, alle de Tyrifche gevangenen overgevendende, by zelf met hen naar Tyrus gevoert is, op de fchepen van Narbal, die het gezag voerde over de Tyrifche vloot: dat Narbal hem Pygmalion hunnen koning verbeeldde, voor wiens wrede gierigheit hy moest vrezen: dat hy in het vervolg door Narbal onderrecht was aangaande de regelen der koophandel van Tyrus; en dat hy gereed ftondt om zich in te fchepen op een fchip uit Cyprus om over Cyprus naar Ithaca te keren, als Pygmalion ontdekte, dat hy een vremdeling was, en hem wilde doen vatten; dat hy toen in gevaar was van om te komen, maar dat toen Aftarbe, minnares van den geweldenaar, hem geredt hadt, om in zyne plaatfe een jongman te doen fterven, wiens verachting haar in gramschap ontstoken hadt.

D E
G E V A L L E N
V A N
T E L E M A C H U S
Zone van Ulyffes.

HET DERDE BOEK.

C*Alyffo* hoorde met verbaaftheit deze zo wijze woorden ; en 't geen haar te meer aan het herte raakte , was , dat zy zag , dat de jonge *Telemachus* openhertig zijne misflagen , die hy door voorbarigheyt bedreven hadt , en met zich den wijzen *Mentor* niet leerzaam te onderwerpen , verhaalde. Zy vondt in dezen jongeling een wonderlijke edel-en grootmoedigheid , die zich zelf beschuldigde , en fcheen zo wel , door zijne onvoorzigtigheden , voordeel gedaan te hebben , om wijs , voorziende , en bezadigt te worden. Ga voort , zeide zy , waarde *Telemachus* , ik verlang zeer om te weten , hoegy uit *Egypte* geraakt zijt , en waar gy den wijzen *Mentor* hebt weêrgevonden , wiens verlies gy met zo veel reden hebt gevoelt.

Telemachus hernam daar op zijn redenering : De voortreffelijkste *Egyptenaars* , en getrouwste aan den

den koning, waren de zwakste, en ziende den koning dood, waren zy genoodzaakt voor de andere te wijken. Men stelde een ander koning aan, genaamt *Termutis*. De *Pheniciers* keerden, met de anderen benden van het eilandt *Cyprus*, te rugge, na een verbondt met den nieuwen koning gefloten te hebben. Hy gaf al de gevangene *Pheniciers* weder. Ik wierdt onder de zelve gerekent. Men deedt my van het Hof vertrekken: ik scheep-te my met de anderen in, en de hoop scheen in het binnenste van mijn hert weder geboren te worden. Een gunstige wint blies reeds in onze zeilen, onze roeiers kliefdien de schuimende baren, de wijde zee was met schepen bedekt, de bootsgefellen schreeuwden van vreugde, de oevers van *Egypte* verwijderden zich van ons, de heuvelen en bergen wierden langs hoe vlakker; wy begonden niets anders dan hemel en water te zien, terwijl de zon, die oprees, uit de schoot der zee zijn glinsterend vuur scheen op te halen; zijne stralen verguldden de toppen der bergen, die wy noch een weinig boven de kimmen ontdekten, en de gansche Hemel, met een donker azuur-blaauw omtogen, voorspelde ons een gelukkige tocht.

Alhoewel men my als een *Phenicier* te rug gezonden hadt, was ik echter aan geen der *Pheniciers*, by welke ik was, bekend. *Narbal*, die het schip gebodt, daar men my ingescheept hadt, vroeg naar mijn naam en vaderlandt. Uit wat stadt in *Phenicie*, zeide hy, zijt gy? Ik ben geen *Phenicier*, zeide ik, maar de *Egyptenaars* hebben my op zee genomen in een schip van *Phenicie*; ik ben langen tijdt in *Egypte* gevangen geweest als een *Phenicier*; onder dien naam hebb' ik langen tijdt veel uitstaan; en onder dien naam ben ik ook verloft.

Van wat landt zijt gy dan , hernam *Narbal*? Ik zeide daar op : Ik ben *Telemachus* , zoon van *Ulyffes* , koning van *Ithaca* in *Griekenlandt* ; mijn vader heeft zich beroemd gemaakt onder al de koningen , die de stad *Troje* belegert hebben : maar de Goden hebben hem noch niet toegestaan zijn vaderlandt wederom te beschouwen : ik hebb' hem in verscheide landen gezocht ; het geval vervolgt my gelijk als hem : gy ziet een ongelukkigen , die niets anders wenscht , dan het geluk van by de zijnen te mogen wederkeren , en zijn vader te vinden.

Narbal zag my met verbaasdheit aan , en geloofde in my te beschouwen ik weet niet wat geluk , dat als een gaaf van den hemel komt , en in 't gemeen in de menschen niet gevonden wordt. Hy was van nature oprecht en edelmoedig , en wierdt bewogen door mijn ongeval , en hy sprak my aan met een vertrouwen , dat de Goden hem hadden ingeboezemt , om my voor een grootgevaar te bewaren.

Telemachus , zeide hy , ik twijffel niet aan uwe woorden , en ik hebb' geen reden om te twijffelen aan het geen gy zegt ; de zachtzinnigheit en deugt zijn uit uw aanzicht te lezen , en die laten my niet toe u te mistrouwen. Ik gevoel zelf , dat de Goden , die ik altijd gediend hebbe , u beminnen ; en begeren , dat ik u ook beminnen zal , als of gy mijn eige zoon waart. Ik zal u een heilzamen raad geven , en voor vergelding eisch ik niets anders , dan dat gy dien geheim houdt. Vrees niet , zeide ik , dat ik de zaken , die gy my zult vertrouwen , niet zal zwijgen : alhoewel ik zo jong ben , echter ben ik reeds oud in de gewoonte van nimmermeer mijn geheim te openbaren ; en daar-
 boven

boven nooit gewoon iemand te verraden , onder eenig voorwendfel , in het ontdekken van zijn geheim. Hoe hebt gy , zeide hy , u in zo tedere jonkheit kunnen gewennen tot het bewaren van geheimen? Ik ben zeer nieuwsgierig om te weten door wat middel gy deze hoedanigheid gekregen hebt , welke de grondslag is van het allerwijsste gedrag , en zonder welke alle bekwaamheden onnut zijn.

Als *Ulyffes*, zeide ik hem, vertrok, naar de belegering van *Troje*, nam hy my op zijn kniën, en tusschen zijn armen (naar men my verhaalt heeft) en na dat hy my zeer tederlijk gekust hadt, sprak hy deze woorden, alhoewel ik die niet verstondt: O mijn zoon! dat de Goden my behoeden, dat ik u ooit weder zie, en veel eer moet de dood uw levensdraadt, die naaulyx begonnen is, affnijden, gelijk als een majjer met zijn seiffen een vers ontloke bloem op het veldt; eer mijne vyanden u verpletteren in't gezicht van uwe moeder en van my, indien gy te eeniger tijdt u zoudt laten verleiden, en van de deugt zoudt afwijken. O! mijn vrienden, zeide hy verder, ik beveel u lieden dezen zoon, die my zo lief en waard is; draag zorge voor zijne jonkheit; zo gy my bemint, weer de schadelijke vleijery verre van hem af; leer hem zich zelfs overwinnen; dat hy zy als een teër boompje, dat men buigt om het regt te maken. Vooral vergeet niets om hem rechtvaardig, weldoende; oprécht en getrouw te maken om geheimen te bewaren. Al wie bekwaam is om te liegen, is onwaardig gerekent te worden onder het getal der menschen; en die niet zwijgen kan, is onwaardig te gebieden.

Ik verhaal u deze woorden, om dat men zorg gedragen heeft, als ik nog jong was, my die in te

prenten, en die zijn doorgedrongen tot in het binnenste van mijn herte. Menigmaal herhaal ik die by mijn zelf, de vrienden mijns vaders droegen zorg, dat zy my al vroeg tot geheimen gewenden; ik was noch maar een kindt, wanneer zy my reeds hunne bekommernissen vertrouwden, die zy gevoelden, ziende mijne moeder bloot gestelt voor een groot getal losbollen, die haar wilden trouwen. Dus handelden zy my als een redelijk en getrouw man. Men onderhieldt my met de gewigtigste zaken; zy zeiden my hunne voornemens om de pogingen der vryers te veydelen.

Ik was zeer vernoegt, dat men dat vertrouwen van my hadt; daar door dacht my, dat ik een volwassen man was; nooit hebb' ik dat misbruikt, nooit is my een eenig woordt ontvallen, 't geen het minste geheim zou hebben kunnen ontdekken. Menigmaal zochten de minnaars my te doen spreken, hopende dat een kindt, dat eenige gewichtige zake gehoord of gezien hadt, niet zou kunnen zwijgen. Maar ik wist, zonder liegen, hen wel te antwoorden; ook zonder dat zy dat gene te weten kwamen, dat ik hen niet moest zeggen.

Daar op zeide *Narbal* tegen my: *Telemachus*, gy ziet de macht der *Pheniciers*, zy zijn ontzagchelijk voor al hunne nageburen, wegens de menigte van hunne schepen. De koophandel, dien zy drijven tot aan de zuilen van *Hercules* (y),
geeft

(y) De zuilen van Hercules worden verscheidentlyk geplaatst van de oude Schryvers. Zommige zeggen, dat de eene aan de eene kant van de Itraat van Gibraltar, en de andere daar tegen over in Mauritanie gestaan heeft. Andere, dat aan het uiterste einde van Spanjen door Hercules twee kopere zuilen, acht cubiten hoog, zyn opgerecht geweest, by welke de schippers, behouden te huis gekomen zynde, gewoon waren offerhanden te doen.

geeft hen rijkdommen, die de fchatten der bloei-
jenfte volkeren te boven gaan. De grote koning
Sefoftris, die hen nooit ter zee heeft kunnen over-
winnen, hadt moeite genoeg om hen te landt te be-
teugelen door zijne wapenen, die byna het gansche
Ooften hadden ingenomen; hy vorderde een fchat-
ting van ons, die wy niet lang betaalt hebben. De
Pheniciers bevonden zich te rijk en te machtig, om
met geduldt dit jok der dienftbaarheid te dragen,
en wy namen onze vryheit weder aan. De doot
liet *Sefoftris* niet toe den oorlog tegen ons te eindi-
gen. 't Is waar, dat wy immer zo veel voor zij-
ne wijsheit als voor zijn macht te vrezen hadden;
maar zijn macht overgaande in de handen van zij-
nen zoon, ontbloomt van alle wijsheit, besloten
wy, dat'er voor ons niet meer te vrezen was. En
in der daadt de *Egyptenaars*, wel ver van ander-
maal met de wapenen in de handt in ons landt in te
dringen, om ons nochmaals t'onder te brengen,
zijn genoodzaakt geweest ons zelf t'hunner by-
ftandt teroepen, om hen te verlossen van dien god-
lozen en geweldigen koning. Wy zijn hunne ver-
lossers geweest. Ha! wat een roem, gevoegt by
de vryheit en rijkdommen der *Pheniciers*.

Maar terwijl wy anderen bevrijden, blijven wy
zelf flaven. O *Telemachus*! vrees te vervallen in
de handen van *Pigmalion* onzen koning, hy heeft
die wrede handen nat gemaakt in het bloedt van
Sicheus den man van *Dido* (z). Zijne zuster *Dido*
is,

(z) Dido, anders *Eliffa* genaamt, was eene dochter van
Belus, koning van *Tyrus*, en getrouwt met *Sicheus*. Haar
broeder *Pigmalion* doodde haar gemaal, terwyl hy bezig
was met offerhande te doen aan *Hercules*, om dus meester
van des zelfs fchatten te worden; maar zy door een droom
vermaand zynde heeft met eenige *Tyriers*, die haar getrouw
waren,

is, vol van begeerte tot wraak van *Tyrus* gevlucht met vele schepen. De meeste, die de deugt en vryheit beminnen, zijn haar gevolgt. Zy heeft op de kust van *Africa* eene trotsche stad gesticht, die men *Carthago* noemt. *Pigmalion* gepijnigt door eene onverzadelijke begeerte tot rijkdommen, maakt zich meer en meer ellendig en hatelijk voor zijne onderdanen. 't Verstrekt te *Tyrus* een misdaadt vele goederen te bezitten; de gierigheyt maakt hem wantrouwend, achterdenkend, en wreed; hy vervolgt de rijken, en vrees voor de armen. Het is te *Tyrus* noch groter misdaadt deugdzzaam te zijn; want *Pigmalion* ondersteelt, dat eerlijke lieden zijne onrechtvaardigheid en schandelijk leven niet kunnen verdragen. De deugt veroordeelt hem, en hy is gemelijk en verstoort tegen de zelve. Alles ontstelt, ontrufft, en knaagt hem; hy vrees voor zijn schaduw; hy slaapt dag noch nacht: de Goden om hem met schaamte te verwarren, vermeerderen zijne schatten, die hy niet derft gebruiken. 't Geen hy zoekt om gelukkig te zijn maakt hem ongelukkig. Hy beklagt 't geen hy weggeeft, en vrees altijd te verliezen; hy pijnigt zich om te winnen; men ziet hem byna nooit; hy is alleen, droevig, en neêrslachtig in het binnenste van zijn paleis. Zijn vrienden zelf derven hem niet aandoen, uit vrede dat zy by hem mogten verdagt worden. Een vreesfelijke wacht met blote degens en opgehevene hellebaarden bewaart altijd zijn hof; dertig kamers, die in mal-kander lopen, en ieder een yzere deur met zes grote

waren, de vlucht genomen met een schip, en is met de schatten van haren man in *Africa* aangeland, daar zy de stad *Carthago* gebouwt, en aldus de grondt gelegd heeft eener machtige staat.

te sloten hebben , zijn de plaats daar hy zich opfluit (10), nooit weet men, in welke dezer kameren hy slaapt, en men verzekert , dat hy nooit twee nachten in eene kamer zijn nachtruft houdt, uit vreeze van daar te zullen vermoord worden. Hy weet niet van lieffelijke uitspanningen, noch van de veel liefelijker vriendschap. Wanneer men hem spreekt van vermaak te zoeken , bevindt hy dat het van hem vliedt , en dat het weigert zijne ziel te bekruypen. Zijne ingezonken oogen zijn vol van een wild en woest vuur, en vliegen in zijn voorhoofd ; hy luistert naar het minste gerucht, hy is aanstonds ongeruft, hy is bleek en ongedaan, en zijne donkere winkbraauwen staan altijd gefronst. Hy zwijgt , verzucht , en haalt diepe zuchten uit het binnenste van zijn herte : hy kan het knagen, 't geen zijne ingewanden verteert , niet verbergen. De lekkerste gerechten zijn hem onsmakelijk ; zijne kinderen, ver van hem tot troost te verstrekken, zijn hem een onderwerp van vreeze ; hy heeft die tot zijne gevaarlijkste vyanden gemaakt ; nooit is hy een oogenblik verzekert van zijn leven , hy behoudt zich niet dan door de macht, dat hy het bloedt kan storten der genen, die

(10) *Nooit weet men , in welke dezer kameren hy slaapt.* Dit is eene byzonderheit uit het leven van Olivier Cromwel, Protector van Engelandt na de doot van Carel den eersten. Die geweldenaar, die onder een schonen schyn altydt zyne kwade aanslagen bedekte, was, gelyk Pigmalion, ongeruft, wreed, en mistrouwend. Dus van de gehele wereldt gevreesd zynde, vreesde hy ook aan zyn kant de gehele wereldt. In zyn hof te Withal hadt hy vele kamers, in welke hy beurt om beurt sliep, Evenwel is hy zyne natuurlyke doodr gestorven, in de maandt September des jaars 1658. na Engelandt langen tydt geregeert te hebben, onder den tytel van Protector, maar met een veel onbepaelder gezag dan dat van een koning.

die hy vreeft. Onzinnige ! die niet ziet , dat de wreedheit , daar hy zich op vertrouwt , hem zal doen verloren gaan. Iemant zijner huisgenoten , immers zo wantrouwend als hy , zal zich haasten , om de wereldt van zulk een schrikdier te verlossen.

Wat my belangt , ik vreze de Goden ; en hoe duur het my ook mag komen te staan , zal ik altijd den koning , dien zy my gegeven hebben , getrouw zijn. Ik wilde liever , dat hy my deedt sterven , dan dat ik hem zijn leven zou benemen , of zelf nalatig zijn om hem te beschermen. Wat u , O *Telemachus* ! aangaat , wacht u wel van hem te zeggen , dat gy de zoon van *Ulysses* zijt : hy zou hopen , dat *Ulysses* , wederkomende binnen *Ithaca* , hem een grote somme gelds zou betalen , om u te lossen , en hy zou u gevangen houden.

Als wy te *Tyrus* kwamen , volgde ik den raadt van *Narbal* , en bevondt de waarheit in alles , dat hy my verhaalt hadt. Ik kon niet begrijpen , hoe een mensch zich zo ongelukkig kon maken , als *Pigmalion* my toefcheen. Verbaast over een zo afschuwelijk gezicht en zo ongewoon voor my , zeide ik by mijn zelf : Zie daar een mensch , die niets gezocht heeft dan zich gelukkig te maken , hy heeft gemeent daar toe te geraken door rykdommen , en een onbepaalt gezag ; hy heeft alles daar toe aangelegt , wat in zijn vermogen was ; en echter is hy ellendig door zijne rijkdommen en gezag zelf. Zo hy een herder was , als ik zonder ontrufft te worden geweest ben , zou hy immers zo gelukkig zijn , als ik was ; hy zou de eenvoudige vermaaklijkheden van het veldt genieten , en die gebruiken zonder een knagend gemoedt ; hy zou noch staal noch vergift vreezen , hy zou de menschen beminnen , en van hen bemint worden ,
hy

hy zou geen grote schatten bezitten, die hem zo nut zijn als het zandt, nademaal hy die niet derft aanraken; maar hy zou vryelyk de vruchten der aarde genieten, en nooit waarlijk gebrek hebben. Deze mensch schijnt te doen al wat hy wil, maar daar scheelt veel aan, dat hy het niet doet. Hy verricht niets anders, dan het geen zijne hertstochten hem voorschrijven; want hy wordt altijd vervoert door zijne gierigheid, door zijne vreze, en door zijn achterdocht. Hy schijnt meester van alle andere menschen, maar door zijne vreze is hy geen meester van zich zelf; want hy heeft zo veel meesters en beulen, als hy geweldige driften heeft.

Dus redeneerde ik van *Pigmalion*, zonder hem te zien: want men zag hem niet, en men beschoude alleen met vreze de hoge torens, die dag en nacht met wachten omzet waren, daar hy zich als gevangen met zijne schatten hadt opgesloten. Ik vergeleek dezen onzienlijken koning met *Sesoftris*, zo goedaardig, toegankelyk en spraakzaam, zo begerig om vreemdelingen te zien, zo aandagtig om al de wereldt te horen, en om de waarheit, die men anderzins voor de koningen verbergt, uit de herten der menschen te trekken. Deze *Sesoftris*, zeg ik, vreesde niets, en hadt niets te vrezen; hy vertoonde zich aan alle zijne onderdanen, als aan zijn eige kinderen: deze vreesde alles, en hadt alles te vrezen. Die boze koning was dagelijx bloot gestelt voor een geweldige doot, zelf in zijn ongenaakbaar hof, in het midden van zijne wachten: de goede koning *Sesoftris* in het tegendeel was veilig in het midden van eene menigte van volk, als een goed vader in zijn huis, van zijn huisgezin omringt zijnde. *Pigmalion* gaf bevel, om de krijgsbenden van het eilandt

eilandt *Cyprus*, die de zijne te hulp waren gekomen, ter oorzaak van een verbondt tusschen die twee volkeren, te rug te zenden. *Narbal* nam deze gelegenheit waar, om my in vryheit te stellen; hy deedt my in de monstering voor een soldaat van *Cyprus* doorgaan; want de koning was achterdochtig over de minste zake.

(II) Het is een gebrek der ligtgelovige en achteloze vorsten, dat zy zich ontlasten van de zorgen, door een blind vertrouwen op hunne listige en bedorve gunstelingen; maar deze koning hadt in 't tegendeel dit gebrek, dat hy de eerlijkste lieden mistrouwde: hy wist geen deugdzame menschen, die zonder bewimpeling handelen, te onderscheiden. Ook hadt hy nooit oprechte menschen gezien, want de zodanige komen nooit een zo bedorven koning zoeken. Daarenboven hadt hy, zedert hy aan het ryk gekomen was, in de menschen, daar hy zich van bediende, zo veel veinzery, ontrouw, en afschuwelijke gebreken, bedekt met een schijn van deugt, gevonden, dat hy alle andere menschen zonder onderscheidt als vermomde personen beschouwde. Hy ondersfelde, dat'er geen zuivere deugt in de wereldt was:

(II) *Het is een gebrek der ligtgelovige en achteloze vorsten, enz.* Men zou het gene dat *Louis de XIV.* deedt niet wel beter kunnen beschryven. Die vorst, welke den naam wilde hebben van alles uit zich zelf te doen, gaf zich des niet tegenstaande blindeling over aan zyne Ministers, die alles op zyn gezag en naam deden doorgaan. Hy vergenoegde zich met zekere uiterlykheit, daar hy byna altydt by bleef. Hy deedt zich wel dienen door zyne Ministers, maar zy maakten hem ontrouw in zyne Tractaten, en boezemden hem in, dat alles, wat zyne onderdanen hadden, hem toekwam. Hy meende, dat hy zyn recht met veel gematigdhait oeffende, om dat hy zyne onderdanen niet meer ontam, dan hy deedt,

was: en alzo befchoude hy alle menfchen; als zijnde ten naafte by alle eveneens. Als hy een ondeugend en bedorven menfch vondt, nam hy de moeite niet om een ander te zoeken, alzo hy ftaat maakte, dat een ander niet beter zou zijn. De vrome lieden fchenen hem erger dan de openbare guiten, nademaal hem dacht, dat zy al zo ondeugend en noch groter bedriegers waren.

Om weder tot mijn zelf te keren, ik wierdt onder de *Cypriërs* onder geftoken, en ontfnapte het doordringend miftrouwen des konings. *Narbal* fidderde van vreeze, dat ik zou ontdekt geweest zijn: dat zou hem en my het leven gekoft hebben. Zijn ongeduldt om ons te zien vertrekken was ongelooflijk, maar de tegenwinden hielden ons noch eenigen tijdt te *Tyrus*.

Ik deed voordeel door dit verblijf, om de zeden der *Pheniciërs*, zo beroemd by alle bekende volkeren, te onderzoeken. Ik verwonderde my over de gelukkige gelegenheit van die grote ftaadt, leggende op een eilandt in 't midden der zee. De naburige kufft is aangenaam door haar vruchtbaarheid, door uitnemende vruchten, die zy voortbrengt, door het getal harer fteden en dorpen, die byna aan malkander raken; en eindelijk door de zachtheit van haar luchtfreek. Want de bergen fteflen deze kufft veilig voor de hete winden van het Zuiden, zy wordt verfrifcht door den Noorden wint, die van de zee-kant komt: het landt is gelegen aan den voet van den *Libanon*, (a) wiens top de wolken klooft, en de fterren

E

aan-

(a) De *Libanon* is een zeer hoog gebergte, maar des niet tegenftaande zeer vruchtbaar. Men vindt'er gansche vlakten en velden op, die wel bebouwt zyn. In de H. Schrift wordt

aanraakt. Een nooit smeltend ys bedekt deszelfs opperste, en rivieren vol van sneeuw storten als geweldige stromen van de toppen der rotfen, die hare bronnen omringen. Lager ziet men een woest boschagie van oude cederboomen, die immers zo oud schijnen als de aarde, daar zy in geplant zijn, en die hare dikke takken tot in de wolken verspreiden. Dit bosch heeft grazige velden aan het hangen van dien berg onder zich. Ter dezer plaats ziet men loeiende stieren lopen, en de blatende schapen met hare tedere lammeren, die door het versche gras huppelen. Daar vloejen duizend beken, die overal een schoon en klaar water verspreijen. Eindelijk ziet men onder deze grazige velden, de voet van den berg, die als een tuin is. De lente en herfst schijnen daar te gelijk te heerschen, om bloemen en vruchten te vereenigen. Nooit hebben de vergiftige winden van het Zuiden, die alles verdorren en branden, of de strenge Noorde winden, de levendige coleuren, daar deze tuin mede verciert is, derven uitwischen.

't Is by deze schone kust, daar het eilandt, op 't welk de stad *Tyrus* gebouwt is, zich uit de zee verheft. Deze grote stad schijnt te zwemen op de wateren, en koninginne der gansche zee te zijn: uit alle gedeeltens der wereldt komen daar kooplieden, en hare inwoonders zijn zelf de vermaardste kooplieden, die men in de wereldt heeft. Als men in deze stad komt, zou men in het eerst niet geloven, dat die een byzonder volk toe

wordt op vele plaatsen van den Libanon gesproken. Tacitus merkt het als iets wonders aan, dat die berg, schoon zy in een zo warme luchtstreek gelegen is, altydt bedekt is met sneeuw. *Hist. Lib. V. c. 6.*

toebehoorde , maar dat die stad aan alle volkeren des aardrijs toekwam , en het middelpunt van haar koophandel was. Zy heeft twee grote hoofden , die zich als armen in zee uitstrekken , en de grote haven omarmen , daar de winden niet in kunnen komen. Binnen deze haven ziet men als een bosch van scheeps-masten , en deze schepen zijn zo talrijk , dat men naaulijx de zee , die dezelve draagt , kan ontdekken. Al de burgers oeffenen zich in den koophandel , en hunne grote rijkdommen doen hen nooit de nodige moeite , om die te vermeerderen , verzuimen. Men ziet daar aan alle kanten het fijne linnen van *Egypte* , en het tweemaal geverft *Tyrisch* purper van wonderlijken luister. Deze dubbele verf is zo levendig , dat de tijd die niet kan verdoven. Men bedient zich van deze verf voor fijne wolles , die met goudt en zilver geboordt wordt. De *Pheniciers* drijven koophandel met alle volkeren tot aan de straat van *Gibraltar* (b) ; zelf zijn zy doorgedrongen tot in den groten Oceaan , die de wereldt omringt ; ook hebben zy lange scheeps-tochten ondernomen op de rode zee , en langs dezen weg hebben zy in onbekende eilanden goudt , reukwerken , en verscheide dieren , die men elders niet vindt , gezocht.

Ik kon mijne oogen niet verzadigen in het heerlijk gezicht dezer grote stad , daar alles in beweeging was. Ik zag daar , als in de eilanden van *Griekenlandt* , geen ledige en nieuwsgierige

(b) Gibaltar (want zo moet dat woordt eigentlyk geschreven worden) wierdt certyds Calpe genaamt , en te voren *Heraclea* , zynde eene stad op een hoek van Spanjen , aan de straat van dien naam. Ter zelve plaatse legt ook een berg van dien naam.

menfchen, die niets anders doen dan op de markten na iets nieuws te vernemen, en acht geven op de vreemdelingen, die binnen de haven komen. De menfchen zijn daar bezig met hunne fchepen te ontladen, koopmanschappen te vervoeren, of te verkopen, in de pakhuizen te fchikken, nette rekening te houden van 't geen de vremde handelaars hen fchuldig zijn (c). De vrouwen laten daar nooit na wolle te fpinnen, of ontwerpen voor de ftoffewevery te maken, of kostelijke ftoffen op te maken.

Waar van daan komt het, zeide ik tegen *Narbal*, dat de *Pheniciers* zich meesters hebben gemaakt van den koophandel der gehele wereldt, en dat zy zich dus verrijkten kofte van alle andere volkeren? Gy ziet, zeide hy, dat de gelegenheit van *Tyrus* zeer bekwaam is voor de fcheepvaart. De roem van de fcheepvaart uitgevonden te hebben komt ons vaderlandt toe. De *Tyriers* zijn de eerfte (d) geweest (zo men geloven mag, 't geen de duiftere oudheit verhaalt) die de zee gebouwt hebben, lang voor de levenftijdt van *Typhus*

(c) Deze befchryving van *Tyrus* kan niet kwalyk toegepafst worden op *Amfterdam*. fchoon men niet met zekerheit kan zeggen, of de Schryver het ooge daar op gehad heeft. Ten minfte is het zeker, dat hy dus eene zeer levendige befchryving geeft van de gefteidheit eener bloeiende koopftadt.

(d) Daar is geen twyffel aan, of de Schryver heeft hiet in de gedachten gehad het zeggen van *Tibullus*:

Prima ratem ventis credere docta Tyrus.

Dat is: *Tyrus* heeft eerft de zee gebouwt met zeilen. Waar mede verfcheide andere Schryvers overeenftemmen, hoewel eigentlyk de zeevaart door de *Tyriers* eerft in een betexftaat gebragt is, alzo men te voren nooit van het ftrandt dorft afwyken. Daar zyn'er, die niet alleen bevestigen, dat de fcheep-

phas en der *Argonauten* (e), daar Griekenlandt zo groten roem op draagt; zy hebben, zegg' ik, zich de eerste derven wagen in een schip, ter bescheidenheit van de winden en golven; en zijn de eerste, die de dieptens der zee gepeilt hebben; die waarnemingen van de hemelsteken, die verre van de aarde afgelegen zijn, gemaakt hebben, volgens de wetenschap der *Egyptenaaren* en *Babyloniërs*, eindelijk die zo veel volkeren hebben vereenigt, welke de zee gescheiden hadt. De *Tyriërs* zijn vernuftig, geduldig, arbeidzaam, sober, en spaarzaam; zy hebben eene volmaakte regeringswyze, en zy komen wel met malkander overeen. Nooit is eenig volk stantvastiger, oprechter, getrouwer, ongevaarlyker, en gemakkelijker geweest voor al de vreemdelingen.

Zie daar, zonder na eene andere oorzaak te zoeken, 't geen hen het gebiedt ter zee heeft gegeven, en in hunne haven een zo nutten koophandel doen bloeijen. Zo de verdeeldheit en na-yver zich onder hen vermengden (12), zo zy begonnen verwyft te worden in wellusten en ledigheit, zo de voornaamste onder hen den arbeid en huisselijke bezigheid

E 3

scheep-bouw voor Noach is bekend geweest, maar zelf dat Adam in de zelve niet onwetende is geweest. Zie *Marcus Lippen. De Navig. Salom.*

(e) De *Argonauten* zyn Grieksche helden geweest, die met Jason naar Colchos gereist zyn om het gulde vlies. Hun schip was in Theffaliën gebouwt door de handen van Pallas zelf. Het wierdt Argo genaamt, en de stuurman Typhus, zo beroemd van wegen zyne bekwaamheit, gelyk deze gansche scheepstocht van de Grieksche en Latynsche dichters ook zeer geroemt is.

(12) Zo zy begonnen verwyft te worden, enz. Dat is gezegt op den staat van Vrankryk ten tyde van den Schryver. De dertelheit en lasheit hadden begonnen dat landt te bederven. De goederen der voornaamste heren konden naaulyx toereiken om de onkosten van hun huisraadt en trein goed te maken,

heit verachten (13), zo de kunsten in hunne steden niet in achtung waren, zo zy faalden in hunne goede trouwe tegen de vremdelingen, en t'elkens de instellingen van een vryen koophandel in het minste veranderden (14); zo zy het maken van allerhande stoffen verwaarloosden; zo zy ophielden om grote voorrechten toe te staan, die nodig zijn om den koophandel volmaakt te maken, ieder in zijn soort, zo zoudt gy wel haast deze macht, daar gy verbaast over staat, zien vervallen.

Maar leg my eens uit, zeide ik hem, de ware middelen, om te eeniger tijdt zodanigen koophandel in *Ithaca* op te rechten. Doedt, zeide hy tegen my, als men hier doedt; ontfang alle vremdelingen wel en gunstig; maak, dat zy in uwe havenen een volkomene veiligheid, gerijf, en vryheit vinden; laat u nooit wegslepen, noch door gierigheid, noch door hoogmoedt. Het rechte middel om veel te winnen, is, dat men nooit te veel gelijk wil winnen; en dat men, als de tijdt het vereischt, weet te verliefen. Maak, dat gy van alle vremdelingen bemint wordt, verdraag zelf eenige kleinnigheden van hen; wacht u van nayver te verweken

(13) Zo de kunsten in hunne steden niet in achtung waren. Naardien in Vrankryk een hoofdgeldt, en wel naar dat men het goed vondt, ingevoerd wierdt, en dat men die gene, die wel konden bestaan en door hunne bekwaamheit geldt konden winnen, meer belaste dan anderen, zo wierden de kunsten verwaarloost, en de kunstenaars bevytighden zich niet om hunne bekwaamheit te doen zien, gelovende dat zy zich dus zouden ontslaan van de belastingen, die op hen gelegd wierden.

(14) Zo zy het maken van allerhande stoffen verwaarloosden. Het verdryven der Gereformeerden in Vrankryk, gelegenheit gegeven hebbende tot het oprichten van eene menigte van manufacturen buiten het koninkryk, als onder anderen die van zyde stoffen, zo hebben de steden Lions, Tours, en andere daar door eene onherstelbare schade geleden.

ken door uwen hoogmoedt; zijt volftandig in regelen der koophandel, en laat die licht en verftaanbaar zijn; gewen uw volk om die volftrekt op te volgen, straf het bedrog ftrengelijk, en zelf de achteloosheit en opgeblazenheit der kooplieden, die den koophandel bederven met de menfchen, die ze drijven, te bederven; vooral onderneem niet den koophandel laftig te vallen, om die te wenden naar uwe inzichten. De vorft moet zich daar mede niet bemoeien, uit vreze van die te ontruffen; al het voordeel moet hy aan zijne onderdanen, die 'er de moeite van hebben, laten, anderszins zal hy hen den moedt benemen; hy zal voordeel genoeg genieten, door de grote rijkdommen, die binnen zijne ftaten zullen komen. De koophandel is gelijk zommige waterlopen, zo gy haren loop wilt veranderen, verdrogen zy.

Daar is niets als het voordeel en gerijf, dat de vremdelingen tot u trekt. Zo gy den koophandel hen ongemakkelijker en minder voordelig maakt, vertrekken zy, zonder dat men het merkt, en komen nooit weder; vermids andere volkeren, voordeel doende met uwe onvoorzigtigheit, die tot zich trekken, en gewennen niet meer naar u om te zien. Ik moet zelf bekennen, dat zedert eenigen tijdt de heerlikheit van *Tyrus* zeer verduiftert is. O! mijn waarde *Telemachus*! hadt gy die gezien voor de regeering van *Pigmalion*, gy zoudt noch vry meer verbaafd geftaan hebben. Gy vindt tegenwoordig niets anders dan droevige overblijfselen eener groothheit, die naar haren ondergang helt. O ongelukkig *Tyrus*! in wat handen zijt gy vervallen! eertijds bragt de zee u de fchatting van al de volkeren der aarde toe. *Pigmalion* vreeft alles, zo wel de vremdelingen, als zijne onderdanen;

nen; in plaats van zijne havenen, volgens onze oude gewoonte, voor alle de ver afgelegenste volkeren, in een volkomene vryheit open te stellen, wil hy weten het getal der schepen, die aankomen, waar ze van daan komen, de namen van het scheepsvolk, hun soort van koopmanschap, de natuur en prijs van hunne koopwaren, en de tijdt, die zy hier willen verblijven. Noch doet hy erger, want hy gebruikt bedrog om de kooplieden te overvallen, en hunne koopwaren verbeurd te verklaren. Hy ontrufft de kooplieden, die hy meent de rijkste te zijn. Onder verscheide voorwendselen stelt hy nieuwe lasten op. Hy wil zelf zich in den koophandel inlaten, en al de wereldt vreeft met hem te doen te hebben. Dus verflaauwt de koophandel, de vremdelingen vergeten van langzamer handt den weg naar *Tyrus*, die hen eertijds zo bekend was. En zo *Pigmalion* niet van beleid verandert, zal onze heerlijkheit en macht wel haast overgebracht worden tot eenig ander volk, beter bestierd dan wy.

Vervolgens vroeg ik *Narbal*, op wat wijze de *Tyriers* zo machtig ter zee waren geworden: want ik wilde alles weten, 'tgeen dient om een koningrijk wel te bestieren. Wy hebben, antwoordde hy, de bosschen van *Libanon*, die ons hout verschaffen tot de schepen, en wy bewaren dat zorgvuldig tot dit gebruik; men hakt daar nooit, dan voor het gemene gebruik, en om schepen te bouwen; wy hebben het voordeel van bekwaame arbeiders te hebben. Hoe hebt gy, zeide ik tegen hem; die werklieden kunnen vinden? Die hebben zich, zeide hy, allengs in dit landt bekwaam gemaakt. Wanneer men de menschen, die in de kunsten uitmunten, wel vergeld, is men verzekert wel haast

zodanige te vinden, die haarten top van de uiterste volmaaktheit brengen. Want menschen, die met verstant en natuurlijke bekwaamheit voorzien zijn, laten nooit na zich in de kunsten te oefnen, daar grote vergeldingen aangehecht zijn.

Alle, die ervaren zijn in kunsten en wetenschappen, nut en oorbaar voor de sloopvaart, worden hier eerlijk gehandelt. Een goed landmeeter is hier in aanzien; een bekwaam sterrekijker in achting; een stuurman, die andere in zijne oefening te boven gaat, wordt hier met weldaden opgehoopt; een goed timmerman wordt hier niet veracht, in tegendeel wordt hy wel gehandelt en betaalt; goede roeiers zelf hebben hier verzekerde belooning, geschikt naar hunnen dienst, men onderhoudt die wel, men draagt zorge voor hunne vrouwen en kinderen; zo zy op zee blijven, vergoedt men die schade aan hun huisgezin, de zulke die een zekeren tijdt gedient hebben, zendt men wederom by de hunnen: dus heeft men'er zo veel als men wil; de vader is verheugt zijn zoon in zo goed een ambacht opgetrokken te zien, en hy spoedt zich om van jongs af aan hem te onderwijzen in het handelen der riemen, entouw-werk, en het weinig achten van onweer. Dus leidt men de menschen, zonder eenige dwang, door belooning en goede order. Het gezag alleen doet nooit goed. De onderwerping der onderdanen is niet genoeg, men moet de herten winnen, en de menschen hun voordeel doen vinden, daar men zich van hun vernuft wil bedienen.

Na deze zamenpraak liet *Narbal* my zien al de tuighuizen, wapenplaatzen, en alle gereedschappen, die tot den aanbouw van schepen dienen. Ik vroeg eene uitlegging der minste zaken,

en schreef aanstonds alles op 't geen ik verstonde, uit vreeze van eenige nutte omstandigheid te vergeten.

Ondertusschen verwachtte *Narbal*, die *Pigmalion* kende, en my zeer beminde, mijn vertrek met ongeduld, vrezende, dat ik mogt ontdekt worden door de verspieters des konings, die dag en nacht door de stad gingen; maar de winden lieten noch niet toe, dat wy ons inscheepten. Terwijl wy bezig waren met de haven naaukeurig te bezichtigen, en verscheide kooplieden te onderfragen, zagen wy een bediende van den koning *Pigmalion* tot ons komen, die tegen *Narbal* zeide: De koning heeft verstaan uit een der oversten van de schepen, die uit *Egypte* weder gekomen zijn, dat gy een vremdeling hebt medegebragt, die voor een *Cyprier* doorgaat; de koning wil, dat men hem zal aanhouden, op dat men zekerlijk mag weten, van wat landt hy is: gy zult op verbeurte van uw hoofd voor hem moeten verantwoorden.

Ik was toen juist een weinig afgeweken, om van nader by te beschouwen de evenredigheid, die de *Tyriers* hadden waargenomen in het bouwen van een byna nieuw schip, dat, zeide men, wegens deze juiste evenredigheid in al zijne delen, de beste zeiler was, die men ooit in de haven gezien hadt. Ik ondervroeg den werkbaas, die deze evenredigheid geschikt hadt. *Narbal*, verbaasd en ontstelt, antwoordde: Ik ga dezen vremdeling, die uit het eilandt *Cyprus* van daan is, zoeken; maar zo haast als deze bediende uit zijn gezicht was, liep hy na my toe, om my te berichten, in wat gevaar ik was. Ik hadt het maar al te wel voorzien, waarde *Telemachus*! zeide hy, wy zijn verloren; de koning die dag en nacht door wantrouwen gepijnigt wordt,

wordt, vermoedt, dat gy niet uit het eilandt *Cyprus* van daan zijt; hy wil, dat men u zal aanhouden, en my doen doden, zo ik u niet in zijne handen lever'. Wat zullen wy doen? O Godt! geef ons wijsheit, om ons uit dit gevaar te redden. Ah *Telemachus*! ik zal u in 't paleis des konings moeten brengen. Houdt staande, dat gy een *Cyprier* zijt, uit de stad *Amathus*, zoon van een beeldhouwer van *Venus*; ik zal verklaren, dat ik eertijds uwen vader gekent hebb', misschien zal de koning, zonder dat verder te onderzoeken, u laten vertrekken; ik zie geen andere middelen om uw en mijn leven te behouden. Ik antwoordde *Narbal*: Laat een ongelukkige, dien het noodlot wil verderven, verloren gaan; ik weet te sterven, *Narbal*; en ik ben u te veel schuldig, dan dat ik door mijn ongeluk u zou medeslepen; ik kan geen besluit nemen om te liegen, ik ben geen *Cyprier*, ook kan ik niet zeggen, dat ik het ben. De Goden zien mijne oprechtheit, 't staat aan hen mijn leven te bewaren, maar ik wil dat door geen leugen behouden (15).

Narbal antwoordde my: Deze leugen, *Telemachus*, heeft niets in, dat strafwaardig is: de Goden zelf kunnen die niet veroordeelen; zy misdoet niemant; zy bewaart het leven van twee onschuldigen; zy bedriegt den koning niet, dan om hem van een grote misdaad te wederhouden.

O *Te-*

(15) Deze Zedekunde is wonderlyk fraai, en ten eene maate aanlopende tegen die der Jezuiten, welke de Schryver hier met voordacht tegen gaat. De koning was opgevoedt volgens de Zedekunde der Jezuiten; maar de Aartsbisschop toont hier door aan zyn Leerling, dat hy zyn gedrag niet moest schikken naar de grondregelen, noch naar het voorbeeld van zyn grootvader.

O *Telemachus!* gy trekt de liefde tot de deugt, en de vreze van den Godsdienst te krenken, te ver.

't Is genoeg, zeide ik hem, dat een leugen een leugen is, om een mensch, die in de tegenwoordigheid der Goden spreekt, en alles aan de waarheit verschuldigt is, onwaardig te zijn. Die de waarheit kwetst, beledigt de Goden, en kwetst zich zelf, naardien hy tegen zijn gewisse spreekt. Hou op, *Narbal*, my voor te stellen, 't geen u en my onwaardig is. Zo de Goden met ons mededogen hebben, zullen zy ons wel weten te verlofsen; zo zy ons willen laten verloren gaan, zullen wy, stervende, slacht-offers van de waarheit zijn, en aan andere menschen een voorbeeld nalaten om de onbevleete deugt meer te achten dan een lang leven. Het mijne is niet dan al te lang, zijnde zo ongelukkig. Om u alleen, waarde *Narbal*, wordt mijn hert bewogen. Is het mogelijk, dat uw vriendschap voor een ongelukkig vremdeling u zo dodelijk moet zijn!

Wy bleven langen tijdt in dit soort van tweestrijdt, maar eindelijk zagen wy een man na ons toekomen, die buiten zijn adem liep. 't Was een bediende van den koning, die wegen *Astarbe* (16) kwam. Deze vrouw was zo schoon als eene Godin, by de aantreklijkheden des lighaams, voegde

(16) Door deze woorden wordt Mad. de Montespan verbeeldt. Zy wierdt genaamt *Françoise de Roche-Chouart*, en was door Louis den XIV. haren man ontroofd. Zy was schoon, vrolyk, vleende, en aanvallig; maar heerschzuchtig, wreed, wraakgierig, en bekwaam om de gruwelykste zaken te begaan. Gelyk zy heerschzuchtig en de persoon van den koning minder genegen was dan de koninklyke waardigheit, zo selde zy het gansche hof in oproer, toen de koning haar wilde verlaten om Mad. de Fontange. Zy dreigde den koning, dat zy de kinderen, die zy by hem gehadt hadt, voor zyne oogen

de zy alle die van den geest : zy was vleijende, blygeestig, en kon zich bemind maken : met zo vele bedrieglijke bekoorlijkheden , hadt zy , als de *Sirenen* , een wreed hert en vol van boosheit, maar zy wist deze gebreken zeer listig te ontveinzen ; zy hadt het hert van *Pigmalion* door hare schoonheit, geestigheit , zoete stem, en de maat-zang van haar lier weten te winnen ; en *Pigmalion* , verblind door eene krachtige liefde tot haar , hadt de koninginne *Topha* zijne gemalinne verlaten.

Hy betrachtte niets anders dan de driften van de eerezuchtige *Astarbe* te voldoen. De liefde dezer vrouwe was hem niet veel min dodelijk dan zijne schandelijke gierigheid. Maar alhoewel hy zo groten drift voor haar hadt, verachtte zy hem, en stak de walg van hem ; zy verborg haar ware gevoelens , en maakte schijn van niet dan voor hem te willen leven , zelf op dien tijdt, op welke zy hem niet kon verdragen.

Daar was binnen *Tyrus* een jong *Lydiër* van een verwonderlijke schoonheit , *Melachon* genaamt ; maar laf , verwijfd , en versopen in wellusten. Hy betrachtte niet anders dan om de tederheit van zijn koleur te bewaren , om zijn blonde haaren , zwierende over zijne schouders , te kemmen ; om zich ruikende te maken , om zijn rok een aangenamen zwier te geven , en eindelijk om liefdegezangen op zijn lier te kwelen. *Astarbe* zag , beminde , en wierdt razende na hem ; hy verachtte

oogen wilde verscheuren ; en men heeft haar verdacht gehouden , dat zy de nieuwe meesteresse , die zich door hare schoonheit van den koning hadt doen beminnen , door ver-gif van kant geholpen heeft. Zy verweet den koning , dat hy stonk , enz.

te haar, nademaal hy op eene andere vrouwe verliefd was. Daarenboven vreefde hy zich bloot te stellen voor de wrede minnenijdt des konings. *Astarbe* zich veracht ziende, gaf zich over aan de drift, die het ongelijk haar inboezemde; in haar wanhoop beeldde zy zich in, dat zy *Malachon* zou kunnen doen doorgaan voor den vremdeling, dien de koning deedt zoeken, en die gezegt wierdt met *Narbal* gekomen te zijn: In der daadt, zy maakte *Pigmalion* dat wijs, en kocht al die genen om; die hem zouden hebben kunnen uit den doring brengen. Gelijk hy geen deugdzaame mannen beminde, en dat hy die niet wilt te onderscheiden, was hy niet anders omringt dan door baatzoekende en listige menschen, die vaardig waren om zijn onrechtvaardige en bloedige orders uit te voeren. Dufdanige menschen vreefden het gezag van *Astarbe*, en hielpen haar den koning bedriegen uit vreeze van deze hoogmocijge vrouwe, die ten eene male in zijn gunst gedrongen was, te mishagen. Dus ging de jonge *Malachon*, niet tegenstaande hy door de gansche stad voor een *Cretenzer* bekend was, voor dien jongen vremdeling door, dien *Narbal* uit *Egypte* hadt medegebragt; en wierdt gevangen gezet. *Astarbe* bevreest, dat *Narbal* den koning mogt gaan spreken, en haar bedrog ontdekken, zondt in aller haast dezen bedienden, die tegen hem deze woorden sprak: *Astarbe* verbiedt u den koning te ontdekken, wie uw vremdeling is, en verzoekt u niets, dan dat gy zwijgt, en voor het overige zal zy wel zorge dragen, dat de koning over u zal voldaan zijn; haast u ondertusschen om uwen jongen vremdeling, dien gy uit *Egypte* gebragt hebt, met de andere *Cypriers* in te schepen, ten einde men hem

hem niet meer in de stad zie. *Narbal*, ten uiterste verheugt over het verzekeren van zijn en mijn leven, beloofde te zwijgen, en de amptenaar voldaan van zijn verzoek verkregen te hebben, keerde weder om rekenfchap wegens zijn boodfchap aan *Aftarbe* te geven.

Narbal en ik verwonderden ons over de goedheit der Goden, die onze oprechtheit beloonde, en die zo byzondere zorge droegen voor de zodanigen, die alles waagden ter liefde van de deugt. Wy befchouwden met fchrik een koning verflaapt aan de gierigheit en aan de welluft. Hy, die zo boven mate vreeft bedrogen te worden, is waardig, zeiden wy tegen inalkander, dat te zijn; hy is het byna dagelijx grootelijx; hy miftrouwt eerlijke lieden, en geeft zich over aan fielten. Hy is alleen onwetend van dat 'er omgaat. Bezie *Pigmalion*, hy is het voorwerp van fpotterny voor eene fchaamtelooze vrouwe; ondertuffchen bedienen zich de Goden van een leugen der booswichten, om de vromen te bewaren, die liever het leven willen verliezen dan liegen. Ter dier tijdt vernamen wy, dat de wint veranderde, en gunftig wierdt voor de fchepen van *Cyprus*.

De Goden verklaren zich voor ons, riep *Narbal* uit, zy willen, mijn waarde *Telemachus!* u in veiligheid brengen. Vlucht uit dit wreed en vervloekt landt. Gelukkig! die u mogt volgen, tot aan de onbekendfte oevers. Gelukkig die met u mogt leven en fterven. Maar het ftreng noodlot verbindt my aan dit ongelukkig vaderlandt. Met het zelve moet ik lijden; miffchien zal het haaft onder zijn puinhopen begraven worden; maar daar is niet aangelegen, behoudens dat ik
al-

altijd de waarheit spreek, en mijn gemoedt de gerechtigheid bemint. Wat u belangt, ô mijn waarde *Telemachus*! ik bidd' de Goden, dat zy u als met de handt geleiden, en hunne kostelijkste zegeningen schenken; namentlijk de zuivere en onbevleete deugt tot uwe doot toe. Leef lang, keer weder naar *Ithaca*, vertroost *Penelope*, en verlos haar van de dertele minnaars; dat uwe oogen mogen zien, dat uwe armen den wijzen *Ulysses* mogen omhelzen, en dat hy in u mag vinden een zoon hem gelijk in wijsheit! Maar gedenk in uw geluk aan den ongelukkigen *Narbal*, en houdt nooit op van hem te beminnen.

Als hy deze woorden uitgesproken hadt, bevochtigde ik hem met mijne tranen, zonder hem te antwoorden. De diepe verzuchtingen verhinderden my te spreken. Wy omhelsden malkander met een stilzwygen; hy bragt my tot aan het schip; bleef op den oever der rivier, en toen het schip afgestoken was, lieten wy niet na malkander na te oogen, zo lang wy malkander konden zien.

Einde van het derde Boek.

I N H O U D T

V A N

H E T V I E R D E B O E K .

Calypso valt Telemachus in zyne woorden, om hem te doen rusten. Mentor mispryft hem in het byzonder, om dat hy het verhaal zyner Gevallen ondernomen heeft, en raadt hem het zelve te voltrekken, naardien hy het begonnen hadt. Telemachus verhaalt, dat hy op zyne reize van Tyrus naar het eilandt Cyprus een droom gehad hadt, waar in hy droomde, dat Minerva hem tegen Venus en Cupido beschermd; dat hem in het vervolg ook gedacht hadt, dat hy Mentor zag, die hem raadde te vluchten voor het eilandt Cyprus; dat, toen hy ontwaakt was, een onweder het schip zou hebben doen vergaan, zo hy zelf de handt niet aan het roer geslagen hadt, also de Cypriers, in den wyn verzopen, niet in staat waren om het schip te behouden; dat hy op zyne aankomst aan het eilandt de allerbesmettelijkste

F

lykste voorbeelden met een afgryzen
beschouwt hadt ; maar dat de Syrier
Hazaël , wiens slaaf Mentor gewor-
den was , de twee Grieken weder te
zamen gevoegt , en in zyn schip inge-
scheept hadt , om hen naar Crete te
voeren , en dat hy in die overtocht de
schone vertoning van Amphitrite , op
haren wagen door zeepaarden voort-
getrokken , gezien hadt.

D E
G E V A L L E N
V A N
T E L E M A C H U S
Zone van Ulyffes.

H E T V I E R D E B O E K .

C*Alypfo*, die tot dit oogenblik onbeweeglijk was geweest, en vervoerd door het vermaak van de gevallen van *Telemachus* te horen, viel in zijne redenen, om hem eenige rust te doen nemen. 't Is tijd, zeide zy, dat gy de zoetigheden van den slaap na zo veel arbeid gaat smaken. Gy hebt hier niets te vrezen, alles is u gunstig. Geef u dan over aan de blijdschap, smaak de vrede, en alle andere gaven der Goden, daar gy mede opgehoopt zult zijn. Morgen, wanneer *Aurora* (f) met haar roosverwige vingers de vergulde deuren van het Oosten

F 2   •   even

(f) *Aurora* wierdt van de ouden voor de Godinne van de dagenraadt gehouden; en gelyk zy het eerste licht aanbrengt, zo hebben de dichters haar eene dochter van Titan; of van *Hyperion*, dat is der zonné, gemaakt. Haar liefde voor den ouden *Tithonus* is zeer bekend; als ook hare minnehandelingen met *Cephalus*, dien men zegt dat zy gerooft heeft, doch

even zal open doen, en als de paarden der zonne voortkomende uit de filte baren, de stralen van den dag zullen verspreiden, om voor haar alle de sterren des hemels weg te drijven, zullen wy, mijn waarde *Telemachus*, de geschiedenis uwer ongeval- len hervatten. Nooit heeft uw vader uwe wijsheit en moedt kunnen evenaren; noch *Achilles* (g), de overwinnaar van *Hector*, noch *Theseus* (h), we- der-

doch deze van zyne geliefde *Procris* te veel werk makende, heeft zy uit minnenydt zelf den handel uitgebragt. Dat de Schryver haar *roosverwige vingeren* toeschryft is eene navolging van *Homerus*, die haar byna altydt ῥοσδδτικυλλος Ἡώς, dat is, *Aurora met haar roosverwige vingeren*, noemt.

(g) Deze was de dapperste der Grieken, die gekomen waren om Troje te belegeren. Hy was een zoon van *Peleus* en *Thetis*, de zee-godinne. De ganfche *Ilias* van *Homerus* is niets anders dan een verhaal van den twist, die tusschen hem en *Agamemnon* over *Briseis* ontstaan was. Namentlyk *Astynome*, de dochter van *Chryses*, was aan *Agamemnon* in den buit van de stad Thee, in Cilicie, te beurt gevallen. Haar vader een priester van *Apollo* zynde, eifchte haar wederom, en zy wierdt hem toegestaan; maar alzo *Agamemnon* meende, dat het niet redelyk was, dat hy alleen zonder buit zou zyn, deedt hy *Achilles* zyne *Briseis* afnemen. Daar op weigerde *Achilles* langer te vechten, en bleef in zyn tent, tot dat *Patrocles*, zyn vriend, gedoodt zynde, hy wederom in het veldt kwam, om zich over des zelfs doot te wreken. Toen heeft hy *Hector*, een zoon van *Priamus*, en den dappersten der Trojanen gedoodt. Hy zelf is naderhandt verraderlyk omgebragt van *Paris*, terwyl hy bezig was met *Polyxena*, eene zuster van *Hector*, te trouwen in den tempel van *Apollo*.

(h) *Theseus* is ook een der grootste heiden van den ouden tydt geweest. Hy was een zoon van den Atheenschen koning *Egeus*, maar in onecht geteelt. Evenwel heeft hy na zyn vader geregeert, en wordt voor den X. der koningen van Athenen gehouden. Zeer veel zou'er van hem te zeggen zyn, en van zyne heldendaden. Men zegt, onder anderen, dat hy met zynen halsvriendt *Perithous* in de helle nedergedaalt is om *Proserpina* van *Pluto* te roven, doch *Perithous* op dien tocht het leven verloren hebbende, wierdt *Theseus* door *Pluto* gevangen gehouden, tot dat *Hercules* hem kwam verlossen.

dergekeert uit de helle, noch zelf de grote *Alcides* (i), die de wereldt van zo veel gedochten heeft gezuivert, hebben ooit zo veel kracht en deugt be- toont als gy. Ik wensch, dat eene diepe slaap u dezen nacht kort mag maken: maar helaas! hoe lang zal die voor my zijn, om dat hy my voor een tijd zal beletten u weder te zien en te horen spreken; u nochmaal te doen zeggen, 't geen ik reeds weet, en afvergen 't geen ik noch niet weet! Ga, mijn waarde *Telemachus*, met den wijzen *Mentor*, dien de Goden u wedergegeven hebben; ga in deze afgelegene *Grotte*, daar alles tot uwe rust bereidt is. Ik bid' *Morpheus* (k), dat hy uwe door de vaak verwonne oogleden wil overstorten met zijn aangenaamste lieffelijkheden; dat hy een Goddelijke damp door uwe afgematte leden versprei, en u genoeglijke dromen toezende, die rondom u heen huppelende, uwe zinnen mogen strelen met de genoeglijkste denkbeelden, en van u afwenden, 't geen u al te vroeg zou kunnen doen ontwaken.

De Godinne geleidde zelf *Telemachus* in deze *Grotte*, van de hare afgezondert zijnde. Zy was noch minder boersch, noch onaangenamer. Een fontein, die in een hoek vloeide, veroorzaakte daar een zacht gemurmer, dat den slaap verwekte. De *Nymphen* hadden daar twee bedden toebereidt van zachte groente, en daar over twee grote vellen

(i) Alcides is de zelve, die Hercules genaamt wordt. Daar zyn'er verscheide geweest, welker daden door de dichter niet genoeg onderscheiden worden. Deze, die gezegt wordt de wereldt van gedochten gezuivert te hebben, was een zoon van Jupiter, geteelt by Alceme de gemalin van Amphitryo.

(k) Morpheus was eene minder godheit, en als dienaar van den Droom-godt, die hem overal zondt om den slapenden vermakelyke dromen te doen zien, en hen allerhande gedaantens voor te stellen.

gespreidt (1), het eene van een leeu, voor *Telemachus*, en het ander van een beer, voor *Mentor*.

Eer dat *Mentor* de slaap zijne oogen liet bekruppen, sprak hy *Telemachus* dus aan: Het vermaak van uwe geschiedenissen te verhalen heeft u te ver vervoert, gy hebt de Godinne doen verlieven, met haar de gevaren, daar uw moedt en vernuft u uit gered hebben, te vertellen. Gy hebt daar door niets gedaan, dan haar gemoedt des te meer te doen ontvonken, en gy hebt voor u een noch gevaarlijker gevangenis bereidt. Hoe verhoopt gy, dat zy u tegenwoordig uit haar eilandt zal laten vertrekken, u, die haar betovert hebt door het verhaal uwer gevallen? De liefde van een ydele roem heeft u doen spreken zonder voorzichtigheit. Zy hadt zich verplicht om u de geschiedenisse van *Ulysses* te verhalen, en u te doen verstaan, hoedanig zijn noodlot geweest is; en zy heeft u weten in te wikkelen om haar alles uit te leggen, het geen zy wenst te weten; dat is de kunst van vleierende en driftige vrouwen. Wanneer, *o Telemachus!* zult gy eens zo wijs zijn, dat gy nooit spreekt door grootsheit, of dat gy weet te zwijgen, al wat u tot voordeel strekt, wanneer het niet oorbaar is te verhalen? Andere verwonderen zich over uwe wijsheit in een ouderdom, waar in het vergeeffelijk is die niet te hebben. Wat my aangaat, ik kan u niets vergeven; ik ben het alleen, die u ken, en u genoeg beemin om u alle uwe gebreken aan te tonen. Hoe ver zijt gy noch van de wijsheit uws vaders!

Maar

(1) Op deze wyze waren de oude gewoon te slapen, niet op bedden, als tegenwoordig. Het is genoeg, dat men deze byzonderheit aanmerk. De taalkundigen kunnen nazien, wat de geleerden zeggen over het zesde Schimpd. van *Juvenalis*, en over de Redenvoering van *Cicero* voor *Murena*.

Maar hoe hebb' ik , antwoordde *Telemachus*, *Calypso* kunnen weigeren , haar mijne ongevallen te verhalen? Neen , hernam *Mentor* , gy moeft haar die verhalen : maar gy moeft dat doende niets zeggen , dat mededogen in haar hadt kunnen verwekken. Gy hadt kunnen zeggen , dat gy nu eens dolende waart geweest , dan eens gevangen in *Sicilië* , naderhandt in *Egypten* ; dat was haar genoeg gezegt , al het overige heeft niet anders gediend , dan om het vergift , dat reeds haar herte ontfteekt , te vermeerderen. Het behage de Goden , dat het uwe daar van mag bevrijd blijven.

Maar wat zal ik dan doen , zeide *Telemachus*, met een bezadigde en leergierige stem? 't Is geen tijd meer , zeide *Mentor* weder , voor haar het geen noch van uwe gevallen overig is te willen verbergen ; zy weet genoeg daar van , om niet te kunnen bedrogen worden , omtrent het geen zy noch niet weet ; uw achterhoudendheit zou niets anders kunnen te weeg brengen dan haar te verbitteren : volvoer dan op morgen aan haar te verhalen , al het geen de Goden om uwent wille gedaan hebben , en leer op een andere tijd matiger ſpreken van al het geen u tot lof zou kunnen verſtrekken. *Telemachus* nam een zo goeden raadt in vriendschap aan , en zy leiden zich neder om te ſlapen.

Zo haast als *Phebus* zijne eerſte ſtralen over den aardbodem verſpreidt hadt , wekte *Mentor* , horende de ſtemme der Godinne , die hare *Nymphen* in het boſch riep , *Telemachus* op. 't Is tijd , zeide hy , den ſlaap te overwinnen ; wel aan , ga naar *Calypso* , maar miſtrouw hare vlejende woorden. Leg nooit uw hert voor haar open. Zijt bevreest voor het vlejende vergif van hare loſtuitingen.

Gisteren verhief zy u boven uwen wijzen vader *Ulyffes*, den onverwinnelijken *Achilles*, den beroemden *Thefeus*, en *Hercules* (1), die onsterffelijk geworden is. Gevoelt gy niet, dat deze lof alle maat te buiten gaat? Gelooft gy al dat zy gezegt heeft? Zijt verzekert, dat zy zich zelf niet gelooft (2). Zy prijft u niet, dan om dat zy gelooft, dat gy zwak en laatlunkende genoeg zijt, om u te laten bedriegen door loftuitingen, die met uwe daden geen evenredigheid hebben.

Na deze woorden gingen zy naar de plaats, daar de Godinne hen wachtte. Zy lagchte vriendelijk, zo als zy hen zag, en bedekte, onder een fchijn van vreugde, de vreze en ongerustheit, die haar hert ontroerden; want zy voorzag, dat *Telemachus*, geleidt door *Mentor*, haar zou ontslippen, even als *Ulyffes*. Haast u, mijn waarde *Telemachus*, zeide zy, met mijne nieuwsgierigheit te voldoen. Ik hebb' den ganschen nacht gedacht, dat

(1) Door deze aanmerkinge wierdt de hertog van Bourgundie geleert de ydele en valsche glorie te vermyden, waar aan zyn grootvader zich al te zeer hadt overgegeven. Zyne vleiens hem hebbende doen geloven, dat hy meer was dan een mensch, meende hy, dat nooit iemand by hem mogt vergeleken worden: daarom liet hy toe, dat hem de zon gegeven wierdt als het zinnebeeld van zyn macht, en dat men hem de onsterffelykheit toeschreef, gelyk geschiedt in het gedenkftuk, dat te Parys op de Plaats der Overwinningen opgerecht is. Die Plaats was eerst nieuw gemaakt, toen dit werk geschreven wierdt, en daar op wordt hier gezinspeelt.

(2) Zy prijft u niet, enz.] Dit is een der gevoeligste steken, die men Louis den XIV, kon geven. Ieder wist hoe gaarne hy geprezen was, en zag dat hem uitmuntenden lof gegeven wierdt. Men mag zeggen, dat hem niets kon behagen, dan een welbedachte lof, maar die, waar in hy *Vir immortalis*, dat is: een onsterffelyk man genoemd wordt, was al te grof voor een vorst, die eenigzins naauzigtig was in dat ftuk.

dat ik u uit *Phenicië* zag vertrekken, en een nieu lot zoeken in het eilandt *Cyprus*. Zeg my toch, hoe is deze reis uitgevallen, en laat geen oogenblik verloren gaan. Daar op zat men neder in het gras, bezaait met violet-bloemen, onder den lommer van een dicht boschie.

Calypso kon zich niet onthouden van zonder ophouden tedere en verliefde lonken op *Telemachus* te schieten, en met verontwaardiging te beschouwen, dat *Mentor*, zelf tot de minste beweging van hare oogen, gade sloeg. De *Nymphen* onderwijlen bereidden zich alle met stilz wijgen om het oorte lenen, en maakten een half rondt uit, om beter te zien, en om beter te horen. De oogen der vergadering waren onbeweeglijk, en geslagen op den jongeling. *Telemachus* zijne oogen neder slaande, en met veel aangenaamheit blozende, vatte op deze wijze den afgebroken draadt zijner geschiedenisse op.

Naaulijx hadt het zacht geblaas eener gunstige wint onze zeilen doen opzwellen, of het laudt van *Phenicië* verdween voor onze oogen. Gelijk ik by *Cypriërs* was, welker zeden my onbekend waren, nam ik voor te zwijgen, op alles acht te geven, en alle regelen van bescheidenheit op te volgen, ten einde ik hunne achting mogt winnen. Maar gedurende dit mijn stilz wijgen, becroop my een zoete en krachtige slaap, mijne zinnen waren gebonden, en hielden op. Ik smaakte een blijdschap en diepe rust, die mijn hert met vreugde vervulde. Op het onvoorziens te dacht my, dat ik *Venus* zag, die de wolken doorkloofde met haar vliegende wagen, voortgetrokken door twee duiven, zy hadt die glinsterende schoonheit, die levendige jeugt, die tedere aantreklijkheden, die in haar uitblon-

ken, wanneer zy te voorschijn kwam uit het schuim van *Oceanus* (m), en zelf de oogen van *Jupiter* verblindde.

Zy daalde terstondt met een zeer snelle vlucht tot my neder, en lei al lagchende haar handt op mijn schouder; en my by mijn naam noemende, sprak zy deze woorden: Jonge *Griek*, gy gaat u in mijn rijk begeven; gy zult wel haast komen in dat gelukkig eilandt, daar de vermaaklikheden, het spel, en kluchtige boerterijen onder mijne voetstappen wasschen; daar zult gy reukwerken op mijne altaren offeren; daar zal ik u dompelen in een rivier van wellusten; oopen uw hert voor de aangenaamste verwachtingen, en zie toe, dat gy de machtigste der Godinnen, die u gelukkig wil maken, niet wederstreeft.

Op de zelve tijdt vernam ik den jongen *Capido*, die, zwevende op zijn kleine wieken, rondom zijne moeder vloog. En schoon dat kindt op zijn aangezicht hadt uitgedrukt de tederheit der bekoorlikheden en de lieffelijkheid der kindsheit, echter speelde iets, ik weet niet wat, doordringends in zijne oogen, dat my deedt vrezen; hy lagchte, my beziende; zijn lagch was kwaadaardig, spottende, en wreed; hy trok uit zijn gulde pijlkooker een zijner scherpfste schichten, spande

zijnen

(m) De Schryver schynt met voorbedachten raadt dit ver-dichtfel niet klaar voorgestelt te hebben. De dichters zeggen, dat *Saturnus* de mannelyke leden van *Celus* afsneedt en in de zee worp, die daar op aan het schuimen raakte. En uit dat schuim zou *Venus* voortgekomen zyn, en eerst in *Cythere* voet aan landt gezet hebben. Daar zyn verscheide *Venusen* geweest, maar deze wordt gemeenlyk onderscheiden door den toenaam van *A'vadusium*, dat is *Opgelkomen zynde*, namentlyk uit de zee. De ouden spreken veel aangaande een schildery van *Apelles*, waar in deze *Venus* verbeeldt wierdt.

zijnen boog en wilde my treffen, wanneer *Minerva* zich haastelijk vertoonde, om my met haar schild te bedekken.

Het aanzicht dezer Godinne hadt die zachte schoonheit, en die verliefde kwijnendheit niet, die ik in het aanzicht en gedaante van *Venus* bemerkte hadt. In tegendeel hadt zy een eenvoudige, niet opgepronkte, en zedige schoonheit; alles was deftig; krachtig, edel, vol van macht en grootschheit. De pijl van *Cupido* haar schild niet kunnende doorboren, viel ter neder. *Cupido* daar over vertoornt, verzuchte bitterlijk, en schaamde zich, dat hy overwonnen was. Weg van hier, riep *Minerva*; weg van hier, onbedachte jonge, gy zult nooit dan lathertige zielen verwinnen, die meer de schandelijke wellusten, dan de wijsheit, deugt, en roem beminnen. Op deze woorden vloog de *Liefde* verbittert weg, en ik zag *Venus*, wederom opklimmende naar den *Olympus*, langen tijd op haar wagen met hare duiven, in een goude en blaauw-azuure wolk, tot dat zy verdween. Mijne oogen neder slaande, vondt ik *Minerva* niet meer.

My dacht, dat ik vervoert was in een lieflijke tuin, zodanig als men de *Elizeefche* velden afmaalt. Ik wierdt *Mentor* gewaar, die tegen my zeide: Vlucht voor dit wreede landt, en voor dit vergiftigt eilandt; men betracht daar niets dan wellust. De moedigste deugt zelf moet daar beven, en kan zich niet dan vluchtende behouden. Zo haast als ik hem zag, wilde ik hem om den hals vallen om hem te omhelzen, maar ik gevoelde dat mijne voeten zich niet konden bewegen, dat mijn kniën onder my bogen, en dat mijne handen, zich geweldt aandoende om *Mentor*

te

te omvangen , een ydele fchaduw zochten , die my altijd ontslipte. In dit woelen ontwaakte ik , en gevoelde , dat deze droom , vol geheime- niffen voor my , een Goddelijk bericht was. Ik bevondt my vol van moedt tegen de welluften , en van een mistrouwen van mijn zelf , om het verwijfde leven der *Cypriers* te verfoeien. Maar dat my het hert doorsneedt , was , dat ik geloofde , dat *Mentor* het leven verloren hadt , en dat hy de wateren van *Styx* (n) overgevaren zynde , zijn gelukkig verblijf hadt by de rechtvaardige zielen.

Deze gedachte deedt my een vloedt van tranen florten. Men vroeg my , waarom ik weende. De tranen , antwoordde ik , paffen een ongelukkig vreemdeling , die buiten hope is van ooit zijn vaderlandt wederom te zullen befchouwen , niet dan al te wel. Ondertuffchen gaven al de *Cypriers* , die in 't fchip waren , zich over aan een dwaze blijdfchap : de roeiers , vyanden van den arbeit , vielen in den flaap op hunne riemen. De ftierman omhangen met een krans van bloemen , liet het roer varen , en hieldt een groote wijnfles , die hy byna geleedigt hadt , in zijn handt. Hy en al de andere , ontroert door de woede van *Bacchus* , zongen ter cere van *Venus* en *Cupido* gezangen , daar al , die de deugt beminden , een fchrik voor moefften hebben.

Ter-

De *Styx* is een der helſche rivieren , aan gene kant van welke de Elizeeſche velden gelegen waren. De Goden zworen by die rivier , waar van de reden onzeker is , hoewel'er zyn , die zeggen , dat toen de minder Goden Jupiter eens wilden binden , de Godheit van de *Styx* uitbragt , dat zy eene zamenzweering tegen Jupiter onder malkander ſneedden , en dat de Goden daarom naderhandt hunne eeden geſlaaft hebben met den naam van dien getrouwen *Styx*.

Terwijl zy de gevaren der zee dus vergaten, beroerde een ſchielijk onweêr den hemel en de zee; de ontketende winden loeiden met geweld in de zeilen; de zwarte baren floegen tegen de boorden van het ſchip, 't geen kraakte door hare ſlagen: nu voerden zy ons op den top der opgeblaze golven; dan ſcheen de zee zich van onder ons ſchip weg te trekken, en ons in den diepen afgrondt neder te ſtorten. Naby ons zagen wy rotſen, tegen welke de verſtoorde baren zich verbrijfelden met een ſchrikkelijk geraas. Toen begreep ik door onderzinding, 't geen ik *Mentor* menigmaal hadt horen zeggen, dat laſſe en verwiſſde menſchen, overgegeven aan de welluſten, moedt ontbreekt in gevaren. Al onze nederſlachtige *Cypriers* weenden als vrouwen. Ik hoorde niets anders dan elendig gejammer, beklag van de gemakelikheden des levens, en ydele beloften aan de Goden van offerhanden aan hen te zullen doen, zo men in de haven aanlandde. Niemand was genoeg by zijne zinnen, of om te gebieden wat'er gedaan moeft worden, of om zelf de handt aan 't werk te ſlaan; my dacht, dat ik mijn leven bewarende, ook dat van anderen moeft bewaren; ik greep het roer in de handt, vermids de ſtierman, even als een *Bacchant* (o), buiten ſtaat was, om te kunnen zien

(o) Onze Schryvers gebruiken zomtyds het woord van *Wynpaap* en *Wynpapin*, om de Bacchanten in het Nederduitsch uit te drukken. Ik houd' het met *Bacchant*, om den naam van *Bacchus* in dat woordt te behouden, van wien zy als met een dronkemans woede aangedaan zynde, met wyngaard-ranken gekroont, en met ſtokken met wyngaard-ranken omvlochten, Thirſen, als dulle menſchen te werk gingen, onder het roepen van *Evoè*. *Orpheus* is door zulk foort van wyven ter doodt gebragt. Die onbaſuiſdheit heeft eerst en meêſt plaats gehadt in *Thracie*.

zien in wat gevaar het fchip was ; ik fprak de verbaafde matrozen moedt in 't lijf , en deedt hen de zeilen nederlaten ; zy roeiden met allen yver ; wy voeren midden door de klippen , en zagen van naby alle de yffelijkheden des doods.

Dit geval fcheen als een droom aan al die genen , die het behoudt van hun leven aan my fchuldig waren ; zy zagen my met verwondering aan. Wy kwamen in het eilandt *Cyprus* in de maandt *April* (p), aan *Venus* toegewijdt. Dit jaargety , zeiden de *Cypriers* , komt met de Godinne overeen ; want zy fchijnt de gansche natuur te doen herleven , en de vermakelijkheden , even als de bloemen , te doen waffchen.

In dit eilandt komende , gevoelde ik een zachte lucht , die de ligchamen laf en traag maakt , maar een speelzieke en een blygeestige gemoedsgeftalte inblaast. Ik bemerkte , dat het veldt , van nature vruchtbaar en aangenaam , byna ten eene male onbebouwt was , vermids de inwoonders vyanden van den arbeit waren : ik zag aan alle kanten vrouwen en vryfters verwaand en ydel opgetooit , die lofzangen ter eere van *Venus* opzingende , zich ten dienft van haren tempel gingen

(p) Het woordt *April* wordt naar het gemeenfte gevoelen , afgeleidt van *ἀφρός* , het welk *fchuim* betekent , om dat *Venus* , gelyk ik reeds aangemerkt hebb' , voortgekomen was uit het fchuim der zee ; om welke reden zy ook *Aphrodite* genoemd wordt. *Ovidius* is ook van dat gevoelen in het IV. Boek van zyn *Almenach* , daar hy zich dus laat horen :

*Sed Veneris menssem Graio sermone notatum
Auguror , à spumis , est Dea dicta maris.*

Dat is : Het komt my zo voor , dat de maandt van *Venus* eene Griekfche benaming heeft , want de Godin heeft haren naam gekregen van het fchuim der zee.

gen overgeven (q). De ſchoonheit, aantreklikheden, blijdfchap en welluften blonken even zeer uit op hare aanzichten, maar de aantreklikheden waren te gemaakt, men zag daar niet eene edele eenvoudigheid, en eene beminnelijke ſchaamte, die het grootſte aanlokfel der ſchoonheit uitmaakt. De verwijfde zwier, de gemaakte trekken, het ydel optooifel, en kwijnende tredt, haar opflag der oogen, welke naar die der mannen trachtten, haar onderlinge minnenijdt om de hertſtochten gaande te maken: met een woordt, al wat ik in deze vrouwen zag ſcheen my gering en verachtelijk. (3) Door te groten drift van my te willen behagen, maakten zy, dat ik een afkeer van haar kreeg.

Men geleidde my naar den tempel der Godinne, die zy vele in dit eilandt heeft, want zy wordt in 'tbyzonder aangebeden binnen *Cythere*, *Idalië* en *Paphos*; 't was naar *Cythere*, daar ik heen gevoerd wierdt. De tempel is geheel van marmar, zy is van buiten met uitmuntende zuilen omzet, de zuilen zijn van een dikte en hoogte, die het gebouw zeer heerlijk maken: in het opperſte

(q) Herodotus merkt in zyn I. Boek, en Strabo in zyn XVI. aan, dat de Babyloniers een zeer ſchandelyke wet hadden, en dat die wet ook plaats greep in zeker gedeelte van Cyprus; namentlyk, alle vrouwen waren gehouden eens van haar leven zich in den tempel van Venus om geldt te laten gebruiken, en dat geldt over te geven aan de priesteresse, als zynde voor de Godinne gewonnen. Waarfchynlyk heeft onze Schryver hier het oog op die gewoonte.

(3) Door te groten drift van my te willen behagen, enz.] De beſchryving, die hier gemaakt wordt van de vrouwen van Cyprus, is het ware afbeeldfel der Franſche hoſ-juffers gedurende de jonkheit des konings, en tot de tydt van Madame de Maintenon, die het ganſche hoſ den dekmantel van Godvruchtigheid deedt aannemen.

perste van het gebouw en de friezen, zijn aan ieder zyde nissen, daar in men de aardigste gevallen dier Godinne in verheve beeldwerk afgebeeldt ziet. Aan den ingang des tempels is gedurig eene menigte van volk, die haar offerhanden komt doen. Nooit wordt in den omtrek dezer heilige plaats eenige offerhande geslacht; men brandt daar niet, als elders, het vet van vaarzen of stieren; nooit wordt daar der zelve bloed gestort; alleen worden de beesten, die men offert, voor het altaar gebragt; en daar mag'er geen aangeboden worden, dat niet jong, blank, en zonder vlek of gebrek is; men bedekt die met windselen van purper met goudt geboordt, en der zelve hoornen zijn verciert met tuiltjes van welriekende bloemen: na dat die voor het altaar aangeboden zijn, worden zy in eene afgezonderde plaats gebragt, en daar gedoodt voor de maaltijden der priesters dezer Godinne.

Men offert'er ook allerlei soorten van welriekende vochten, en van wijn zoeter dan *Nectar*. De priesters zijn bekleedt met lange witte rokken, met gordels van gout, en hebben diergelijke franjes onder aan hunne rokken. Op de altaren worden dag en nacht de keurlijkste reukwerken van het Oosten gebrant, en zy maken een soort van een wolk, welke hemelwaards vliegt. Al de marmete zuilen zijn verciert met hangende festonnen, al de vaten, die tot het offergereedschap dienen, zijn vangout; een geheiligt bosch (r) van Myrthe omringt het gebouw; men heeft

(r) Dit is een zeer oude gewoonte, dat men dichte bossen, van de Latynen *Luci* genaamt, omtrent de tempelen der Goden en Godinnen maakre, en wel van zulke bomen, als geheiligt waren aan de godheden, die daar gedient wierden.

daar stiet dan jongelingen en jonge dochters van eene zeldzame schoonheit; die de priesters de offerhanden mogen aanbieden; en zich verltouten het vuur op de altaren te ontsteken: de onbeschaamdheit en ongebondenheit onteeren een zo heerlijken tempel.

In het eerst hadt ik een afkeer van het geeti ik zag, maar ik begon ongevoelig my daar aan te gewennen. De ongebonde geilheit baarde my geen vreze meer, alle geselschappen blaasden ik weet niet welke genegenheit voor de wanordeft in; men lagchte met mijne onnosselheit (4), mijne ingetogenheit en schaamte verftrekten voor boeft aan dit schaamteloze volk. Men vergat niets om alle mijne hertstochten gaande te maken, en strikken te spannen, om in my de smaak der wellusten op te wekken. Ik gevoelde, dat ik dagelijx zwakker wierdt, en de goede opvoeding, die ik genoten hadt, ondersteunde my byna niet meer; alle mijne goede voornemens verdwenen; ik gevoelde geen kracht meer om het kwæadt tegen te staan, dat my aan alle kanten omringde; zelf hadt ik een kwade schaamte over de deugt. Ik

G

was

den. Voornamentlyk heeft dat plaats gehad omtrent Venus, die in het Oosten onder andere benamingen op hoogtens, en in zulke geheiligde wouden, gedient wierdt.

(4) Louis was zelf in zyne jeugt zeer zedig en ingetogen; hy zat gedurig by de nichten van den Cardinaal Mazarin, en niet tegenstaande die grote gemeenzaamheit dorst niemant in zyne tegenwoordigheit iets onbetamelyx aanvragen; doch men bleef niet lang zonder zyne eenvoudigheid lagen te leggen, en de kwade opvoeding, die hy gehad hadt, deedt er niet weinig toe om hem des te eer in die strikken te doen vallen. De Schryver tracht zyn leerling door dit voorbeeldt te versterken, op dat hy zich voor diergelyk een gevaar zou wachten, met hem de gevaren te doen zien; waar voor de jeugt zich bloot stelt.

was even als een mensch, die in een diepe sterklopende rivier zwemt : in het eerst klooft hy het water, en worstelt tegen den stroom ; maar zo de boorden steil zijn, en hy niet op den oever kan rusten, wordt hy langs hoe meer vermoeit, en hy verliest zijn kracht ; zijn afgematte leden verstyven ; en de vloedt der rivier sleept hem weg ; op deze wyze begonden mijne oogen te verduisteren, mijn hert verviel in onmacht ; ik kon niet weder herroepen, noch mijne reden, noch het herdenken aan de deugden van mijnen vader. De droom, daar ik in geloofde den wijzen *Mentor*, te hebben gezien, nedergedaalt in de *Elizeesche* velden, deedt my verder den moedt verliezen ; eene geheime en zachte lasheit maakte zich meester van my. Ik beminde reeds het vleijende vergif, dat langs hoe meêr in mijne aderen kroop, en tot in het merg mijner beenderen doordrong. Echter uitte ik noch diepe verzuchtingen, en stortte bittere tranen ; ik brulde als een leeuw in mijn woede. Ah ongelukkige jeugt ! zeide ik. O Goden ! hoe wreed speelt gy met de menschen ! Waarom laat gy hen die ouderdom doorbrengen, die eene dwaasheit of brandende koors is ? Ah ! dat ik niet met gryze hairen, en gekromt ten grave mag dalen, als *Laërtes* mijn grootvader ; de doodt zou my aangeneramer zijn, dan deze schandelijke zwakheit, in welke ik my zie.

Naaulyx hadt ik dusdanig gesproken, of mijn smerte wierdt verzacht, en mijn hert, dronken zijnde door eene dwaze drift, smeet byna alle schaamte van zich ; vervolgens zag ik my neêrgezonden in een afgrondt van wroegen. Gedurende deze onrust liep ik gins en herwaards door het heilige boschje ; even als een hinde door een
jager

jager getroffen ; zy loopt dwers door de wyde bosschen heen , om hare finerte te verzachten ; maar de pijn , - die haar in de zyde gewondt heeft , volgt haar overal (s) ; en zy voert den doodstreek overal met zich. Dus liep ik vruchteloos om mijn zelf te vergeten ; en niets verzachtte de wonde van mijn hert.

In dit oogenblik bemerkte ik van ver onder de dikke schaduw van dit bosch de gedaante van den wyzen *Mentor* ; maar zijn aanzicht schein my zo bleek , droevig , en strak , dat ik geenzins daar door eenige blijdschap gevoelde. Zigt gy dat , zeide ik , mijn waarde vriendt , mijn eenige hoop ? zigt gy dat ? Hoe ! zigt gy het zelf ? of komt een bedriegelijk verschijnsel mijne oogen misleiden ? Zigt gy het *o Mentor* ? Is uw schim niet langer gevoelig voor mijne kwalen ? Zigt gy niet onder het getal der gelukzalige zielen , die zich wegens hare deugt verheugen , en aan wien de Goden zuivere wellusten in eene geduurzame vrede geven in de *Elizeefche* (t) velden ? *Mentor* spreekt , leeft gy noch ? Ben ik al gelukkig genoeg om u te bezitten , of wel , is dit maar eene schaduw van mijnen vriendt ? Deze woorden geuit hebbende , liep ik gansch vervoerd , zo dat ik mijn adem niet kon halen , naar hem toe ; hy wachtte

G 2 my

(s) Dit is klaar eene navolging van Virgilius , die in het IV. Boek van zo een getroffen hinde sprekende , onder anderen zegt :

*illa fugâ silvas saltusque peragrât
Dilectos ; hæret lateri lethalis arundo.*

(t) De Elizeefche velden waren , volgens de Dichters , de verblyfplaats der gelukzalige zielen na de dood. Onze Schryver spreekt 'er zelf breed vnn in het XIX. Boek ; en Virgilius in het VI. Boek van zyn Eneïs.

my stil in, zonder eenen tredt naar my te doen. O Goden! Gy weet hoe verblijd ik was, wanneer ik merkte, dat mijn armen hem gevoelden. Neen, zeide ik, 't is geen bedriegelijk verschijnsel, ik houde u, ik omhelze u, mijn waarde *Mentor*: dus riep ik; ik bedauwde zijn aanzicht met een vloedt van tranen, en bleef aan zijn hals hangen zonder te kunnen spreken. Hy zag my droevig aan met oogen vol van een teder medelijden.

Eindelijk zeide ik tegen hem: Helas! waar komt gy van daan? In wat gevaren hebt gy my niet gelaten, gedurende uwe afwezendheit? Wat zal ik tegenwoordig zonder u doen? Maar zonder op mijne vragen te antwoorden: Vlucht, zeide hy, met een vreesfelijke stem; Vlucht, haast u om te vluchten. Hier brengt het landt geen andere vruchten dan vergif voort, de lucht, die men inhaalt, is besmettelijk, de besoetelde menschen spreken niet, dan om malkander een dodelijk vergif aan te zetten; de laffe en eerloze wellusten, zijnde de schrikkelijkste aller kwalen, die voortgekomen zijn uit de doos van *Pandora*(u), verwijft de herten, en duldt hier geen deugt. Vlucht, wat vertoeft gy? ziet niet eens achterwaards,

(u) Toen Prometheus, met hulpe van Minerva, in den hemel was geweest, en daar met een hout het vuur van de wagen der zonne gerooft hadt, deedt Jupiter eene vrouwe door Vulcanus maken, die hy met een doos, waar in alle rampen en onheilen opgesloten waren, aan Prometheus tot een geschenk zondt. Deze wilde haar niet aannemen, maar zy begaf zich naar zyn broeder Epimetheus, die haar aannam, en de doos oopende, waar uit terstondt alle de rampen en onheilen voortkwamen, en zich over de gehele wereldt verspreidden. Hy sloot de doos wel weder schielijk toe, doch zy waren reeds ontvlogen, behalven de Hoop, die alleen op den bodem was blyven zitten.

waards, wifch al vluchtende het minfte geheugen van dit vervloekte eilandt uit.

Hy fprak ; en ik gevoelde aanftonds als een dikke wolk , die voor mijne oogen verdween , en my het zuiver licht liet zien. Eene zoete blijdfchap , en vol van krachtige moedt wierdt in mijn hert herboren. Deze blijdfchap was zeer verfcheiden van die andere zachte en dwaze vreugde , daar mijne zinnen mede vergiftigt geweest waren. De eene is eene vreugde als van dronkenschap en onrust , die afgebroken is door geweldige driften en een bijtend knagen : de andere is eene blijdfchap van de reden , die iets gelukzaligs en hemelfch in zich heeft ; zy is altijd zuiver en gelijkmatig ; niets kan die uitputten ; hoe dat men zich daar dieper indompelt , hoe zoeter zy is , zy vervoert de ziel , zonder die te ontruffen. Toen weende ik van blijdfchap , en bevond , dat niets zoeter is dan zo te wenen. Gelukkig zij die menfchen , zeide ik , aan welke de deugt zich vertoont in haar volkome fchoonheit ! Kan men die wel bezien zonder haar te beminnen ? kan men die beminnen zonder gelukkig te zijn ?

Mentor zeide tegen my : Ik moet u verlaten , ik vertrek op dit oogenblik , 't is my niet geoorloft my hier langer op te houden. Waar gaat gy dan heen ? zeide ik. In wat onbewoonbaar landt zal ik u niet volgen ? Denk niet , dat gy my zult kunnen ontflippen , ik zal veel eer op uwe fchreden fterven. Op het zeggen dezer woorden wederhieldt ik hem uit al mijn macht. Het is te vergeefs , zeide hy , dat gy my hoopt te houden. De wrede *Metophis* verkocht my aan de *Ethiopiërs* , of *Arabiërs* , die naar *Damafcus* in *Syrie* om hunne koophandel gereift , zich van my wilden

ontslaan ; en gelovende een groote fomme van my te zullen trekken , verkochten zy my aan zekeren *Hazaël* , die een Griekfchen slaaf zocht , om de Griekfche zeden te leren kennen , en om zich te oeffenen in onze wetenfchappen. In der daadt *Hazaël* kocht my duur : 't geen ik hem leerde van onze zeden , gaf hem de nieuwsgierigheit van over te fteken naar het eilandt *Crete* , om zich te oeffenen in de wyze wetten van *Minos*. Gedurende onze fcheepsvaart hebben de winden ons genoodzaakt in *Cyprus* in te lopen , en te wachten naar een voorfpoedige wint. Hy is gegaan om zijne offerhande te doen in den tempel : zie daar komt hy'er uit. De winden nodigen ons om te vertrekken , de zeilen ftaan reeds gezwollen. Vaar wel , mijn waarde *Telemachus* ! zeide hy ; een slaaf , die de Goden vreeft , moet zijn meefter getrouwlijk volgen , de Goden laten my niet toe , dat ik mijn eige meefter ben : zo ik mijn eige meefter was , zy weten 't , ik zoude dat alleen voor u zijn. Vaar wel , zijt gedachtig aan de ongemakken van *Ulyffes* en de tranen van *Penelope* ; zijt gedachtig aan de rechtvaardige Goden. O Goden befchermers der onnofelheit ! in wat landt wordt ik genoodzaakt *Telemachus* te verlaten !

Neen , neen , zeide ik , mijn waarde *Mentor* ; 't zal van u niet afhangen my alleen hier te laten ; gy zult my veel eer zien fterven , dan u zonder my vertrekken. Is die *Syriſche* meefter zo onbarmhertig ? Heeft een tygerin in zijne jonkheit hem gezoogt ? Zal hy u uit mijne armen willen rukken ? Hy moet my doden , of lijden , dat ik u volge. Gy vermaant my zelf om te vlieden , en wilt niet , dat ik vluchtende uw fpoor
volge.

volge. Ik ga *Hazaël* spreken, misschien zal hy zich over mijne jonkheit en tranen erbarmen: dewijl hy de wijsheit bemint, en die zo ver gaat zoeken, kan hy geen woest en ongevoelig hert hebben; ik zal my voor zijne voeten ter nederwerpen, ik zal zijne kniën omhelzen, ik zal hem niet laten gaan, voor dat hy toestemt, dat ik u volge. Mijn waarde *Mentor*, ik zal slaaf met u zijn, ik zal hem aanbieden my aan hem over te geven. Indien hy my dat weigert, is't met my gedaan, dan zal ik mijn zelf het leven beneemen.

Hazaël riep *Mentor* op dit oogenblik. Ik wierp my neder voor hem. Hy stondt verbaast van een onbekenden in zodanig een gestalte te zien. Wat wilt gy, zeide hy? Het leven antwoordde ik; want ik kan niet leven, ten zy gy toestaat, dat ik *Mentor* volge, die u toebehoort. Ik ben de zoon van den groten *Ulysses*, den wijssten der koningen van *Griekenlandt*, die de trotsche stad *Troje*, zo vermaard door gansch *Asie*, heeft verwoest. Ik zeg u mijne geboorte niet, om daar op te roemen, maar alleen om eenig mededogen wegens mijne ongelukken in u te verwekken. Ik hebb' mijnen vader langs alle zeen gezocht, hebbende dezen, die my als een andere vader geweest is, in mijn geselschap; het geval, om my met ongelukken op te hopen, heeft hem my ontomen en tot uwen slaaf gemaakt; sta toe, dat ik het ook mag zijn. Zo het waar is, dat gy de gerechtigheit bemint, en dat gy naar *Crete* gaat om de wetten van den braven koning *Minos* te leren, verhardt uw herte niet tegen mijne verzuchtingen en tranen. Gy ziet een konings zoon, die daar toegebracht is, dat hy de slaverny verzoekt,

Telemachus verzoekt Hazael om de vryheit van Mentor.

als zijn eenig hulpmiddel. Eertijds hebb' ik in *Sicilië* willen sterven, om de dienstbaarheid te ontgaan, maar mijn eerste ongelukken waren niet dan zwakke proeven der verdrukkingen van het geval; tegenwoordig vrees ik, niet ontfangen te zullen worden onder de slaven. O Goden! aanschouw mijne kwalen; O *Hazaël*! gedenk aan *Minos*, over wiens wijsheit gy u verwondert, en die ons beide zal oordelen in het rijk van *Pluto*. (x)

Hazaël my beziende met een zacht en vriendelijk wezen, reikte my de handt, en beurde my op De wijsheit en deugt van *Ulyffes*, zeide hy, zijn my niet onbekend. *Mentor* heeft my menigmaal verhaalt, hoe groten roem hy onder de *Grieken* verkregen heeft, en daarenboven heeft de snelle *Faam* zijn naam aan al de volkeren van het Oosten bekend gemaakt. Volg my, zone van *Ulyffes*, ik zal u tot een vader verftrekken, tot dat gy hem zult gevonden hebben, die u het leven gegeven heeft. Al was ik zelf niet geraakt door

(x) Eigentlyk zyn'er twee koningen van *Creta* geweest, die den naam van *Minos* gehadt hebben. De eerste was een zoon van *Europa*, de dochter van *Agenor*, koning van *Phenicie*, en van *Jupiter*, die *Europa*, naar het zeggen der Dichters, gerooft hadt in de gedaante vaneen stier, en dus met haar overgezwaamen was uit *Phenicie* naar *Creta*. Zyne broeders waren, naar het getuigenisse van *Diodorus*, *Rhadamanthus* en *Sarpedon*. De tweede, die een aangenomen zoon van den eersten was, en na hem in *Creta* geregeert heeft, was een zeer machtig vorst, en een vermaard weigeryer. Hy wilde schynen zyne wetten van *Jupiter* te ontfangen om dezelve daar door gezag by te zetten. De daden van den eersten en den tweeden zyn, zelf by de oude schryvers, zo doop malkander gewart; dat die niet wel te onderscheiden zyn. Waarschynlyk is het evenwel van den eersten, dat gezegt wordt, dat hy, nevens zyn broeder *Rhadamanthus*, de schimmen oordeelt in het ryk van *Pluto*, *Pallphae* is de gemalin geweest van den tweeden.

door den roem van uwen vader, of bewogen door zijne en uwe eige ongelukken, zo maakt de vriendschap, die ik *Mentor* toedraag, dat ik zorg voor u zal dragen. 't Is waar, ik hebb' hem gekocht als een slaaf, maar ik merk hem aan als een getrouw vriendt; 't gelt dat hy my gekost heeft, heeft my doen verkrijgen den waardsten en dierbaarsten vriendt, dien ik op de aarde hebb'. Ik hebb' de wijsheit in hem gevonden. Al de liefde, die ik hebb' voor de deugt, ben ik hem verschuldigt. Op dit oogenblik stel ik hem in vrijheit, en gy zult ook vry zijn. Ik verzoek van u beide niets anders, dan u lieder genegenheit.

In een oogenblik veranderde mijne bittere droefheit in de levendigste blijdschap, die de menschen kunnen gevoelen. Ik zag my behouden uit een vreesfelijk gevaar; ik naderde mijn landt; ik vondt een hulpmiddel om derwaards te keren; ik smaakte de vertroosting van by een man te zijn, die my beminde, en dat alleen uit zuivere liefde tot de deugt; eindelijk, ik vondt alles, *Mentor* wedervindende, om hem nooit weder te verliezen. *Hazaël* kwam op het strandt, wy volgden hem; men tradt in het schip; de roeiers kloofden de stille baren; een lieffelijke Zuide wint speelde in onze zeilen, bewoog ons gansche schip, en gaf het een zachten voortgang. Het eilandt *Cyprus* verdween wel haast uit ons gezicht. *Hazaël*, die ongeduldig was om mijn gevoelens te verstaan, vroeg my, wat my dacht wegens de gewoontens van dat eilandt. Ik zeide hem openhertig, voor wat gevaren mijne jonkheit was bloot gestelt geweest, en de zelfstrijdt, dien ik by mijn zelf gevoelt hadt. Hy wierdt bewogen door mijn afkeer van de gebreken, en sprak deze woorden:

O *Venus* ! ik erkenn' uwe macht , en die van uwen zoon ; ik hebb' offerhanden gebrandt op uwe altaren (y), maar houdt my ten goede , dat ik verfoeie de eerloze lafheit der inwoonderen van uw eilandt, en de beestachtige schaamteloosheit, met welke zy uwe feestdagen vieren.

Vervolgens onderhieldt hy zich met *Mentor* wegens die eerste macht, die den hemel en de aarde gemaakt heeft; wegens dat eenvoudige, oneindige, en onveranderlijke licht, dat zich aan allen zonder zich te verdelen mededeelt; van die operste en algemene waarheit, die alle geesten verlicht, even als de zon alle de lichamen. Hy, voegde hy daar by, die nimmermeer dat zuivere licht gezien heeft, is blind als een blindgeboren, hy brengt zijn leven in een diepe nacht door, als de volkeren, die van de zon niet vele maanden in een jaar verlicht worden. Hy gelooft wijs te zijn, maar hy is dwaas; hy meent, dat hy alles ziet, en hy ziet niets. Hy sterft hebbende nooit iets gezien. Ten hoogsten ziet hy niets anders, meer of min, dan valsche schijnsels en schimmen, die niets wezentlijx in zich hebben. Dus worden alle menschen weggesleept door het vermaak der zinnen, en de troeteling der verbeelding. Daar zijn geen ware menschen op de aarde, uitgezondert die zich beraden met de eeuwige redden,

(y) Ik hebb' offerhanden gebrandt op uwe altaren] Het komt zeer wel, dat de Schryver deze woorden legt in den mond van den Syrischen Hazaël, naardien *Venus* voornamentlyk in het Oosten gedient wierdt. Men zou zelf plaatsfen uit de H. Schrift kunnen bybrengen, waar in Godt de Joden verbiedt die Godinne te dienen. Deze was de Hemelsche *Venus*, en wordt by *Jeremias* Hoofd. VII. v. 8. de koningin der hemelen genoemd. Seldenus spreekt in het brede van deze godheit *Synt. II, c. 7, De Diis Syris.*

den, en dezelve beminnen en opvolgen. Deze blaast ons aan, als wy wel denken, en berispt ons, als wy kwalijk denken. Van haar ontfangen wy niet minder het overleg dan het leven. Zy is als eene grote Oceaan van licht; onze geesten zijn als kleine beekjes, die daar uit vlieten, en daar in wederkeren, om zich daar in te verliezen.

Alhoewel ik de wijsheit dezer zamenpraak noch niet volkomen begreep; liet ik echter niet na, iets, ik weet niet wat, te smaken, dat zuiver en verheven was; mijn hert was daar van verhit, en de waarheit scheen my in al deze woorden uit te blinken. Zy spraken wijders van den oorspronk der Goden, der helden, en der dichters; van de gulde eeu, van de zundvloedt, van de eerste geschiedenissen des menschelijken geslachts, van de rivier der vergetelheit (z), daar de zielen der afgestorvene zich indompelen, van de eeuwige straffen den godlozen toebereid in den zwarten afgrondt van den *Tartarus* (a); en van die gelukkige vrede, die de rechtvaardigen genieten in de *Elizeefche* velden, zonder vreeze van die te kunnen verliezen.

Terwijl *Hazaël* en *Mentor* spraken, vernamen wy

(z) *De rivier der vergetelheit.*] Die rivier wierdt van de ouden *Lethe* genoemd, het welk vergetelheit betekent. De Dichters zeggen, dat de zielen, eenigen tydt in het ryk van *Pluto* geweest zynde, weder gezonden wierden naar de wereldt in eerstgeboorne kinderen, maar dat zy eerst uit de rivier *Lethe* dronken, waar door zy alles, wat haar ooit gebeurt was, ten eene male vergaten.

(a) De *Tartarus* was een duistere afgrondt, zo diep onder de aarde, als de hemel van de aarde is. De helsche *Furiën*, *Tisiphone*, *Alecto*, en *Megera*, plaagden daar voor altydt de zielen der genen, die grove schelmstukken in de wereldt begaan hadden.

wy de dolphijnen , bedekt met schobben , die gout en azuur gelekenen , welke onder malkander spelende , de baren met veel schuim opheften. Na deze kwamen de *Tritons* , die met hun gedraaide zeehoornen als op trompetten bliezen. Zy omringden de wagen van *Amphitrite* (b) , getrokken door zeepaarden , witter dan sneeu , en die de zoute zee klievende een groot fog verre achter zich lieren. Hunne oogen waren brandende , en hunne bekken rokende. De wagen der Godinne was een schulp van een uitmuntende gedaante , zy was helderder wit dan yvoor , en de raderen waren van gout. Deze wagen scheen te vliegen op de oppervlakte der stille wateren. Eene menigte van *Nymphen* gekroond met bloemen , zwom met gedrang achter den wagen , hare schone haaren hingen op hare schouderen , en vlogen naar het welgevallen van den wint. De Godin hieldt een goude scepter in de eene handt om de golven te gebieden , in de andere droeg zy op hare kniën den kleinen Godt *Palemon* , haren zoon , leggende aan haar borst ; zy hadt een helder wizen , en lieffelijke deftigheit , die de oproerige winden en de zwarte onweëren deedt vluchten. De *Tritons* geleidden de paarden , en hielden de vergulde teugels. Een groot zeil van purper zweefde in de lucht boven den wagen , 't was halfgezwollen door het blazen van eene menigte kleine

(b) Het is bekend , dat *Amphitrite* de godin der zee , en de vrouw van *Neptunus* is ; maar ik hebb' , om de waarheit te zeggen , tot noch toe niet kunnen vinden , waar onze Schryver deze zo fraaie schildery van daan gehaalt heeft. Evenwel is zy met zo veel kunft bearbeidt , dat my dunkt , dat hy 'er iets anders meê moet voorgehadt hebben dan de blote woorden ons opgeven.

kleine *Zephyri*; welke zich vermoeiden, om het door hun geblaas voort te drijven. In 't-midden der lucht zag men *Eolus* (c) zeer yverig, ongerust, en vurig. Zijn gefronst en droevig aanzicht, zijne dreigende stemme, zijne dikke en hangende winkbrauwen, zijne oogen vol van een donker en streng vuur, hielden de fiere Noorde winden in stilte, en dreven alle nevelen weg. De grote walvisschen en alle de zee-monsters bliezen uit hunne neusgaten een ebbe en vloedt van zout water, en kwamen met haast uit hunne diepe spelonken om de Godinne te zien.

(c) *Eolus* is de Godt der winden, die hy in zyn bedwang heeft, en welke hy uitzendt en terugge roept, naar zyn believen. Daar zyn eenige kleine eilanden, die naar hem *Eolus* genoemd worden, en op welker eene, *Lipara*, hy gezegt wordt zyn verblyf gehouden te hebben. *Virgil.* beschryft zyn woonplaats en macht kortelyk in het I. Boek der *Encis.*

Einde van het vierde Boek.

I N H O U D T

V A N

H E T V Y F D E B O E K .

Telemachus verbaalt , dat hy in Crete komende verstonde , dat Idomeneus , koning van dat eilandt , zynen eenigen zoon opgeoffert hadt , om eene onvoorzichtige gelofte te voldoen , dat de Cretenzers , willende het bloed van den zone wreken , den vader genoodzaakt hadden hun landt te verlaten , dat zynalange onzekerheit werkelijk vergaderd waren om eenen anderen koning te verkiezen. Telemachus voegt 'er by , dat hy tot die vergadering toegelaten wierdt , dat hy daarden prys van verscheide spelen behaalde , en dat hy de vraagstukken , van Minos in zyn wetboek nagelaten , ontvouwde , en dat de oude mannen , rechters van het eilandt , en al het volk hem koning wilden maken , zyne wysheit ziende.

DE
 GEVALLEN
 VAN
 TELEMACHUS

Zone van Ulyfles.

HET VYFDE BOEK.

NA dat wy ons over dit gezicht verwonderd hadden, begonden wy te ontdekken het gebergte van het eilandt *Crete* (d), 't geen wy noch naulijx konden onderscheiden van de wolken des hemels, en de baren der zee. Wel haast zagen wy den top van den berg *Ida* (e), die zich ver-

(d) *Creta* wordt tegenwoordig *Candie* genoemd, en is een eilandt in de Middellandsche zee gelegen. Eertyds waren'er honderd steden op dat eilandt. De oudste *Jupiter*, dat is de broeder van *Celus*, is de eerste koning van dat eilandt geweest. Na hem volgde *Cres*, van wien het eilandt *Crete* genoemd is. Deze regeerde, zo men *Eusebius* mag geloven, ten tyde van *Abraham*. Zie *Virgil*. in het III. Boek der *Eneis*.

(e) De berg *Ida* legt midden in het eilandt, en is zo hoog, dat *Solinus* getuigt, dat men de zon al tegen haren top ziet schynen, eer dat zy op gaat, en zo groot, dat zy van onderen 15000. schreden in den omtrek heeft. Daar lagen eertyds verscheide steden aan den voet van dien berg.

verheft boven de andere bergen van dat eilandt, even als een oud hert in een bosch zijne getakte hoornen verheft boven de hoofden van de jonge reën, die hem volgen. Handt over handt zagen wy onderscheidentlijk de kusten van dat eilandt, 't geen zich voor onze oogen als een rond schouwburg opdeedt. Zo verwaarloost en onbebouwd, als het landt van *Cyprus* ons schein; zo vruchtbaar en verciert met allerlei vruchten door den arbeid der inwoonderen, vertoonde zich dat van *Crete* aan onze oogen.

Van alle kanten zagen wy welbebouwde vlekken, burchten zo groot als steden, en prachtige steden; wy vonden daar geen veldt, daar de arbeid van den naastigen landman niet in te zien was. Overal hadt de ploeg diepe voren nagelaten; distelen, en alle planten die onnuttelijk de aarde beslaan, zijn in dat landt onbekend. Wy zagen daar met vermaak in de holle valleijen, kudden van ossen in de grazige velden langs stromende beken loeiende, de schapen op het hangen eener heuvel grazende, grote velden bedekt met staande koorn, rijke gaven van de vruchtbare *Ceres*; eindelijk bergen verciert met wijngaarden en rauken van druiven, reeds gekoleurt, belovende aan de wijngaardijs de milde geschenken van *Bacchus*, die de zorgen der menschen verdrijven.

Mentor zeide tegen ons, dat hy eertijds in *Crete* geweest was, en lei ons 't geen hem daar van bekend was uit. Dit eilandt, zeide hy, over het welk alle vreemdelingen zich verwonderen, en dat beroemd is door hondert steden, voedt gemakkelijk zijne inwoonderen, niet tegenstaande zy ontelbaar zijn. Dat is, om dat het landt nimmer

mer nalaat zijne goederen uit te storten over de zulke, die het bebouwen. Deszelfs vruchtbare schoot kan nimmer uitgeput worden. Hoe meer menschen in een landt zijn, behoudens dat zy arbeidzaam zijn, hoe groter overvloedt zy genieten. Nooit behoeven zy malkander te benijden; deze goede moeder vermenigvuldigt hare gaven naar het getal harer kinderen, die derzelver vruchten door hunnen arbeid verdienen. De eerzucht en gierigheid der menschen zijn alleen de oorspronk van hunne onheilen. De menschen willen alles hebben, en zy maken zich ongelukkig door begeerte van overmaat: zo zy eenvoudig wilden leven, en zich vernoegen met de noodzakelijkheid te voldoen, zou men overal overvloedt, eendracht, en vrede vinden.

Dit begreep *Minos*, de wijste en beste der koningen, wel. Alles, wat gy wonderlijkt in dit eilandt beschouwt, is de vrucht zijner wetten. De opvoeding, die hy voor de jeugt bezorgde, maakt derzelver lichamen gezond en sterk. Men gewent haar wijders aan een eenvoudig, sober, en arbeidzaam leven; men stelt vast, dat door wellust het ligchaam en de geest verzwakken. Men stelt haar nooit ander vermaak voor, dan dat van onverwinnelijk in de deugt te zijn, en veel roem te verkrijgen. Men stelt hier niet alleen de moedt in de doodt te verachten in oorlogs gevaren, maar wel byzonder in de grote schatten der wereldt en schandelijke vermakelijkheden met voeten te treden. Drie gebreken, die by andere volkeren straffeloos doorgaan, worden hier gestraft, ondankbaarheid, veinzery, en gierigheid.

Wat aangaat hoogmoedt en verwijfdheit, die kan men in dat landt niet berispen, vermids die

in *Crete* gansch onbekend zijn. Ieder valt daar aan den arbeid, en niemand denkt'er om zich te verrijken. Ieder meent; dat zijn arbeid genoeg beloont is door een zacht en gematigt leven, daar men in rust, in vrede, en in overvloed mag genieten het geen in dit leven waarlijk noodzakelijk is. Men lijdt daar geen prachtige huiscieraden, noch heerlijke klederen, noch wellustige maaltijden, of vergulde paleizen. De klederen zijn van fijn laken en van een schone kleur, maar eenvoudig en zonder borduursel; de maaltijden zijn daar matig, men drinkt daar weinig wijn; goed broodt, vruchten, die de bomen als uit zich zelf aanbieden, en de melk van het vee, maken het voornaamste deel hunner gerechten uit. Ten hoogste eet men daar grove spijzen, zonder eetlust verwekkende sauffen, en zelfs draagt men zorg om de beste ossen onder grote kudden te bewaren tot den landbouw. De huizen zijn daar net, gemakkelijk, en vermakelijk, doch zonder versierfelen. De prachtige bouwkunde is daar niet onbekend, maar wordt aangelegt aan de tempelen der Goden; en de menschen zouden geen huizen derwen bewonen; die gelijk zijn aan die der onsterfelijke Goden. De grootste goederen der *Cretenzen* zijn de gezondheid, sterkte, moedt, vrede, eenigheid in de huisgezinnen, de vryheit aller burgers, de overvloed van alle noodzakelijke dingen, verachting van het overtollige, bekwaamheit tot den arbeid, afkeer van ledigheid, yver tot de deugt, onderwerping aan de wetten, en de vreze der rechtvaardige Goden.

Ik vroeg hem, waar in het gezag van den koning bestondt, hy antwoordde my: Hy vermag alles by zijn volk, maar de wetten vermogen
alles

alles by hem (1). Hy heeft eene volstrekte macht om wel te doen, en zijne handen zijn gebonden om kwaadt te doen. De wetten betrouwen hem het volk, als het kostelijkste van alle onderpannen, onder voorwaarde, dat hy een vader zijner onderdanen zal zijn. Die willen, dat een mensch alleen, door zijne wijsheit en gematigdheit, dient tot het geluk van zo veel andere menschen, en geenzins, dat zo veel menschen door hunne ellende en laffe dienstbaarheid zullen dienen onder hoogmoedt en de verwijfdheit van eenen mensch alleen te vleijen. De koning moet niets boven anderen hebben, uitgezondert 't geen noodwendig is, of om hem te verpozen in zijne lastige bediening, of om den eerbiedt voor hem, die de wetten moet ondersteunen, in het herte der volkeren in te drukken. Daarenboven moet een koning matiger zijn, groter vyandt van alle verwijfdheit, meer afgezondert van trotscheit en hoogmoedt, dan iemand anders. Hy moet geen meer sijkdommen, of wellusten hebben, maar meer wijsheids, deugds, en roems dan alle andere menschen: buiten moet hy zijn een beschermer van zijn vaderlandt in het gebieden der heirlegers; van binnen een rechter van het volk, om het zelve goed, wijs, en gelukkig te maken. 't Is geenzins voor hem zelfs, dat de Goden hem koning

H 2

ge^a

(1) Hy vermag alles by zyn volk, maar, enz.] Men zou niet wel op een ernstiger wyze het volstrekte gezag, het welke Lonis de XIV. over zyne onderdanen hadt, kunnen ten roon stellen. Hy vermagt alles op zyne onderdanen; maar alleen door het misbruik, dat hy van zyn gezag maakte, en wel verre van zich de wetten te onderwerpen, boog hy die naar zyn wil, volgens tyden en omstandigheden. Ook moet men alles, het welk in het vervolg gezegt wordt, daar op toepassen, in een tegengestelden zin.

gemaakt hebben (2), maar om een befchermer des volx te zijn: aan zijn volk is hy al zijn tijdt, zorgen en genegenheit verschuldigt; hy is de koninglijke hoogheit niet waardig, dan voor zo veel hy zich zelf vergeet, om zich op te offeren ten beste van het gemeen. *Minos* heeft niet gewilt, dat zijne kinderen na hem zouden regeren, dan onder voorwaarde, dat zy zijne wijze van regering zouden opvolgen. Hy beminde zyn volk noch meer dan zijn huisgezin (3). Door dusdanige wijsheit is het, dat hy *Crete* zo machtig en gelukkig heeft gemaakt. Door deze bezadigheid is het, dat hy den roem van alle overwinnaars, die hunne onderdanen willen doen dienen tot hunne eige grootheit, dat is te zeggen tot hunne verwaandheit, heeft uitgewischt. Eindelijk is het door gerechtigkeit, dat hy verdient heeft volstrekt rechter der afgestorvenen te zijn by de onderaardsche geesten.

Terwijl *Mentor* deze reden voerde, landden wy aan in het eilandt; wy zagen het beruchte doolhof, een werkstuk van den vernuftigen *Dedalus* (f), en het welk een navolging was van het grote doolhof, dat wy in *Egypte* gezien hadden.

Gedu-

(2) Louis de XIV. deedt alles om zich zelf en om zyn glorie: deze is de beweegreden geweest van alle Declaraatiën van oorlog, en wel inzonderheit van die hy deedt aan de Hollanders in den jare 1672.

(3) De koning hadt veel meer liefde voor zyn familie dan voor zyn volk, naardien hy altydt zyn volk opgeoffert heeft aan den aanwasch van zyn Huis.

(f) *Dedalus* is een zeer beroemd kunstenaar geweest, en in de beeldhouwkunde van *Minerva* zelf onderwezen. Hy was geboren uit een vermaard geslacht te *Athenen*, en begaf zich naar *Creta*, daar hy een doolhof gemaakt heeft, naar de wyze van het beroemde doolhof van *Egypte*. *Pasiphaë*, de gemalin van *Minos* en dochter van de zon, door

Gedurende dat wy dat heerlijk gebouw met opmerking bezigtigden , zagen wy het volk , dat den oever bedekte , en dat in menigte naar een plaats , genoegzaam aan den oever der zee gelegen , toeliep . Wy vroegen naar de oorzaak van zijn drift ; en zie , wat een *Cretenzer* , *Nausicrates* genaamt , ons verhaalde .

Idomeneus zoon van *Deucalion* , en naneef van *Minos* , zeide hy , was , gelyk andere koningen van *Griekenlandt* , gegaan naar de belegering van *Troje* . Na de verwoesting van die stad maakten zy zeil om weder te keren naar *Crete* , maar daar ontstondt zo geweldig een onweêr , dat de stuurman van zijn schip , en alle andere , die in de scheepvaart bedreven waren , meenden , dat de schipbreuk voor hen onvermijdelijk was . Ieder hadt de dootd voor oogen , ieder zag de afgronden geopent om hem in te zwelgen , ieder beweende zijn ongeluk , zelf niet verhopende de droevige rust der schimmen , die na de begraffenis genoten te hebben (g) den *Styx* oversteeken . *Idomeneus* zijne oogen en handen ten hemel verheffende ,

H 3

riep

toedoen van *Venus* , (die op de kinderen van de *Zon* verstoort was , om dat deze haren liefdenhandel met *Mars* ontdekt hadt) op een stier verliefd geworden zynde , heeft *Dedalus* een houten koe gemaakt , waar in de koningin zich zo wist te bergen , dat zy haar wensch genoot . De zaak uitgekomen zynde wierdt *Dedalus* , met zyn zoon *Icarus* , op een kasteel opgesloten , doch de *Dichters* zeggen , dat hy zich wicken gemaakt heeft , en alzo ontkomen is ; maar de arme *Icarus* verdrong , om dat hy te na aan de *zonne* vloog , en dus het wach , waar mede de wicken vast gehecht waren , deedt smelten .

(g) Anders mogt *Charon* haar niet overzetten , maar als zy begraven waren , mogt hy het haar ook niet weigeren . Daarom dwingt *Alcibiades* *Charon* in de *Zamenkomsten der Doden* , dat hy hem over moest zetten , na dat *Mercurius* getuigenisse gegeven hadt van des zelfs begraffenis .

riep *Neptunus* aan. O machtige Godt! riep hy, gy die het gebiedt over de woeste golven voert, verwaardig u toch een ongelukkigen te horen; zo gy my het eilandt *Crete* doecht wederzien in wederwil van het loeien der winden, zal ik het eerste hoofd, dat zich voor mijne oogen ver- toont, u opofferen.

Ondertusschen haastte zijn zoon, ongeduldig om zijnen vader te zien, zich met groote spoedt om naar hem toe te gaan, en hem te omhelzen. Ongelukkige! die niet wist, wat het te zeggen was, in zijn verderf te lopen. Zijn vader het onweër ontworstelt zijnde, landde aan in de gewenschte haven. Hy bedankte *Neptunus*, dat die zijn gelofte verhoort hadt, maar hy bevondt wel haast, hoe dodelijk hem zijne geloften waren. Een voorgevoelen van zijn nakend ongeluk gaf hem een knagend berouw van zijne onbezonne gelofte. Hy vreesde by de zijnen te komen, hy sloeg zijne oogen neder en schrikte te zien, 't geen hy liefst in de wereldt hadt. Maar de wrede *Nemesis* (h), eene onbarmhertige Godin, die waakt om de menschen te straffen, en boven al de hoogmoedige koningen, dreef door een noodschikkelijk en onverzetbare handt *Idomeneus* aan. Hy kwam te landen; naaulijx dorst hy zijne oogen opslaan, hy zag zijnen zoon; week van schrik bevangen, te rug; zijne oogen zochten, maarte vergeefs, na eenig ander minder waardig hoofd, 't geen hem konde dienen tot een slachtoffer.

On-

(h) *Nemesis* kan niet eigentlyk de Wraakgodin genaamt worden, also zy niemandt straffe dan die door hoogmoedt, en om dat men hem te veel prees, al te opgeblazen wierdt Om, die straffe af te keren hadden de ouden de gewoonte van, als zy te veel geprezen wierden, in hun schoot te spuwen.

Ondertuffchen werpt zijn zoon zich om zijnen hals, en was wel verwonderd, dat zijn vader zijne tederheit zo kwalijk beantwoordde; hy zag hem in zijne tranen zwemmen.

Ah! mijn vader, zeide hy, waar komt deze droefheit, na zo lang afwezen, van daan? Moeit het u, dat gy u zelf ziet in uw koninkrijk, en de blijdschap van uwen zone veroorzaakt? Wat hebb' ik bedreven! gy wendt uwe oogen af uit vreze van my te zien. De vader, overstelpt van droefheit, antwoordde niets. Eindelijk, na diepe verzuchtingen, zeide hy: Ah *Neptunus*, wat hebb' ik beloofd! Tot wat prijs hebt gy my be waard voor schipbreuk? Geef my weder aan de woefte baren; en aan de klippen, dat zy my verbrijfelen, en een einde maken van mijn droevig leven. Laat mijnen zone leven. O wrede Godt! Zie daar, neemt mijn bloedt, en verschoon het zijne. Dit zeggende, trok hy zijn degen, om zich zelf te doorsteken; maar alle, die by hem waren, hielden zijne handt tegen. De grysaardt *Sophronymus*, tolk van de wille der Goden, verzekerde hem, dat hy *Neptunus* zou kunnen vol doen, zonder zijnen zone te doden. Uwe gelofte, zeide hy, is onvoorzichtig geweest, de Goden willen door geen wreedheid geëerdt zijn: wacht u, dat gy by een misdaadt uwer gelofte een daadt voegt, die aanloopt tegen de wetten der natuur. Offer *Neptunus* meer dan honderd stieren, blanker dan sneeu; laat hun bloedt van zijn altaar, omhangen met bloemkranssen vlieten, laat een aangenaam offer roken ter eere van dien Godt.

Idomeneus hoorde met een hangend hoofd deze redenen, en zonder daar op te antwoorden. De

woede scheen in zijne oogen te blaken; zijn bleek en ongedaan aanzicht veranderde t'elkens van verwe, men zag zijne leden beven. Ondertuffchen zeide zijn zoon: Zie my hier, mijn vader, uw zoon is gereed om te fterven, om den Godt der zee te bevredigen. Haal zyne gramschap u niet op den hals, ik fterf geruft, vermids mijn doodt u van de uwe zal bevrijden. Steek toe, mijn vader, en vrees niet, dat gy in iny een onwaardigen zone zult vinden, of die befchroomd is te fterven.

Idomeneus op dit oogenblik t'eenemaal buiten zich zelf, en als vervoerd door de helfche Razzernyen, verbaafde al de gene, die hem van nabygade floegen. Hy doorftiet het hert van dit kindt met zijn degen, en trok dien rokende en rood van bloedt te rug, om die in zijn eige ingewanden te drijven; maar hy wierdt nochmaals verhindert door de gene, die hem omringden. Het kindt viel in zijn bloedt ter neder, en floot zijne oogen voor de fchaduwten des doods; noch eens oopende het die half voor het licht, maar naaulijx zag het dat, of kon dat niet langer verdragen. Even als een fchone lelie, in het midden van het veldt aan de wortel afgefneeden door het fcherpe ploegzyzer, kwijnt en zich niet langer op kan houden: zy verliest hare levendige witheit niet, noch haren fchitterenden glans, die de oogen bekoort; maar de aarde onderhoudt haar niet meer, en haar leven is uitgeblufcht. Dus wierdt de zoon van *Idomeneus*, als een jonge en tedere bloem, wredelijk in den bloei zyner jaren ter neder gevelt. De vader wordt door overmaat van droefheit ongevoelig, hy weet niet waar hy is, wat hy doed, of wat hy doen moet. Hy
gaat

gaat naar de stad, en vraagt waar zijn zoon is.

Het volk ondertusschen aangedaan met medelijden over het kindt, en door de onmenschelijke daadt des vaders, riep uit, dat de rechtvaardige Goden hem aan de Razernyen hadden overgegeven. De woede verschaftte hen wapenen, zy namen stokken en stenen, de oneenigheid blies in alle de herten een doodelijk vergift. De *Cretenzen*, die wijze *Cretenzen*, vergaten de wijsheit, die zy zo zeer bemind hadden, zy kenden den (i) nanceef van den wijzen *Minos* niet meer. De vrienden van *Idomeneus* yonden voor hem geen ander heil, dan hem weder naar zijne schepen te brengen, zy scheepten zich met hem in, en vluchten ter bescheidenheit der baren. *Idomeneus* tot zich zelf komende, bedankte hen, dat zy hem uit een landt gerukt hadden, 't geen hy besprengt hadt met het bloedt van zijnen zone, en daar in hy niet langer zou hebben kunnen wonen. De winden voerden hem naar *Hesperie*, en zy gingen een nieuw koninkrijk oprechten in het landt der *Salentynen* (k).

De *Cretenzen* ondertusschen geen koning meer hebbende om hen te beslieren, namen een besluit van zodanig een te verkiezen, die de vastgestelde wetten in hare zuiverheit zou bewaren. En zie eens de middelen, die zy gebruikten om deze keur te doen. Alle de voornaamste burgers

H 5 der

(i) Nanceef van den wijzen *Minos*.] *Minos* was een zoon van *Jupiter*, gelyk boven gezegt is, en heeft drie zonen nagelaten, *Catreus*, *Deucalion*, en *Molus*. *Idomeneus* was een zoon van dien *Deucalion*.

(k) Het landt der *Salentynen* is tegenwoordig het zuidelyke gedeelte van *Terra d'Otrante*, aan de Jonische zee, in het koninkryk *Napels*.

der honderd steden wierden vergaderd: reeds hadt men begonnen door offerhanden: men had alle de wijssten en beroemdsten uit de naburige landen byeenverzamelt, om de wijsheit te onderzoeken der zulken, die waardig schenen om te gebieden. Men hadt openbare spelen aangerecht, daar die gene, die'er naar dongen, zouden strijden; want men wilde de koninklijke waardigheid tot een prijs geven aan zodanig een, dien men oordelen zou in gaven des gemqeds en des lichaams de anderen te overtreffen. Men wilde een koning, die sterk en behendig van ligchaam was, en wiens ziele begaafd was met wijsheit en deugt. Hier toe riep men alle vreemdelingen.

Na ons deze verbaasdmakende geschiedenisse verhaalt te hebben, zeide *Nausicrates*: Haast u dan ô vreemdelingen! om in onze vergadering te verschijnen, gy zult met de andere strijden: en zo de Goden aan u een van beide de overwinning toeleggen, die zal in dit landt regeren. Wy volgden hem zonder eenige begeerte om te overwinnen, maar alleen uit nieuwsgierigheid om zo buitengewone zake te zien.

Wy kwamen aan een soort van een zeer grote schouwplaats, omheint met een dik bosch. Het midde van deze schouwplaats was het strijdperk, toebereid voor de strijders, dit was omringt door een grote half-ronde schouwplaats van vlakke groene zoden, daar eene ontelbare menigte van volk in order op gezeten was. Wy daar komende, wierden met achting ontfangen; want de *Cretenzen* zijn menschen, die de edelmoedigste van de wereldt zijn in gastvryheit: men deedt ons zitten, en wy wierden genoodigt om te strijden. *Mentor* onttrok zich dat, om zijn ouderdom, en

Hazaël om zijne ongezondheit. Mijne jonkheit en kracht benamen my alle verontschuldiging. Ik gaf echter *Mentor* een wenk, om zijne gedachten te ontdekken; en bemerkte, dat het zijn wensch was, dat ik zou strijden. Ik nam dan de aanbieding, die men my deedt, aan. Ik ontdeedt my van mijne klederen; men goot een ganfche vloedt van zachte en blinkende olie over al de leden van mijn ligchaam (1), en ik begaf my onder de strijders. Men zeide van alle kanten, dat ik de zoon van *Ulyffes* was, en gekomen om te beproeven, of ik den prijs kon weg dragen, en vele *Cretenzen*, die in *Ithaca* geweest waren gedurende mijne kindsheit, herkenden my. De eerste strijdt was het worstelen. Een *Rhodier* van omtrent vijf en dertig jaren overtrof alle de anderen, die zich dorsten aanbieden: hy was noch in de kracht zijner jeugdt, zijne armen waren zenuwachtig en wel gevoedt; op de minfte beweging, die hy maakte, zag men al zijne spieren; hy was al zo rad als hy sterk was. Ik fcheen hem niet waardig om overwonnen te worden, en mijne jonkheit met mededogen aanzierende, wilde hy zich te rug begeven: maar ik boodt my hem aan. Daar op grepen wy de een den ander aan, en druk-

(1) De ouden hadden de gewoonte van de worstelaars, als zy naakt uitgekleet waren (want zo vochten zy) met olie te begieten. Daar op wentelden zy zich in het zandt, om niet ligtelyk van hunne tegenpartyders te kunnen aangegrepen en vast gehouden worden. Verder zy het eens voor al gezegt, dat onze Schryver ten opzichte der ftryden, die hy hier en in het vervolg beschryft, geen byzonderheden daar in vermeldt, die hy niet genomen heeft uit de oude fchryvers, zo dat men staat kan maken op zyn zeggen, en verzekerd zyn, dat het in oude tyden met het worstelen en andere diergelyke oeffeningen zo gelegen is geweest, als ons hier voorgestelt wordt.

drukten malkander , tot verlies van ademhaling toe; wy stonden schouder tegen schouder, voet tegen voet, al de zenuwen gespannen, en de armen ineengevlochten, even als de slangen; ieder deed zijn uiterste best om zijn tegenparty van den grond op te ligten; nu zocht hy my te ver-
 raffchen, met my naar de regter zijde te dringen, dan deed hy zijn best om my te doen hellen naar de linker zijde; terwijl hy my dus beproefde, drukte ik hem met zo veel geweld, dat zijne lendenen bogen, en hy in 't zandt nederviel; hy trok my met zich; te vergeefs trachtte hy my onder te werpen; ik hieldt hem onbeweeglijk onder my. Al het volk schreeuwde: De zoon van *Ulyffes* heeft de overwinning. Ik hielp den beschaamden *Rhodier* op. Het gevecht met ledere slagriemen, die met kopere knoppen beslagen waren, viel my veel zwaarder (m). De zoon van een rijk burger van *Samos* hadt in dit soort van strijden grote achting verkregen; alle andere weken voor hem: daar was niemand dan ik, die op de overwinning dorst hopen. Terstondt gaf hy my slagen op het hoofd, en vervolgens op de borst, die my bloedt deden spuwen, en een duistere wolk voor mijne oogen vertoonden; ik wankelde; hy hieldt aan; ik kon naaulijx meer adem haalen, maar ik wierdt op nieuw aangemoedigt door de stem van *Mentor*, die my toeriep: O zoon van *Ulyffes*,

(m) Als men zich twee naakte menschen verbeeldt, die hunne gehele handen met dikke riemen, en die met zware kopere knoppen bezet waren, bewonden hebben, en daar malkander mede te keer gaan, kan men zich wel verbeelden, dat de zoon van *Ulyffes* niet zonder reden klaagt over de moeielykheit van die oeffening. De taalkundigen kunnen daar over nazien *Mercurial. de Arte Gymnastica*.

Ulyffes, zult gy overwonnen worden? De gramfchap gaf my nieuwe krachten, ik vermijdde vele flagen, daar ik anders onder zou hebben moeten bezwijken. Zo haast de *Samier* my een slag hadt toegebracht, die miste, en als zijn arm te vergeefs uitgetrekt was, overviel ik hem in die vooroverhangende gedaante; hy deinfde reeds, wanneer ik mijn slagriem ophefte, om op hem te vallen met al mijn macht; hy wilde zich herstellen; maar zijn evenwicht verliezende, gaf hy my het middel om hem ter neder te werpen. Naaulix lag hy op den grondt uitgestrekt, of ik reikte hem de handt om hem te doen opstaan; hy rechte zich zelf op, bedekt met stof en bloed; hy was boven maten beschaamd, maar dorst het gevecht op nieuw niet weder aanvangen.

Terstondt begonnen de wagenlopen, die men verdeelde, volgens loting: mijn wagen was de minste ten opzicht van de ligtheit der wielen, en de kracht der paarden. Wy reeden voort; een wolk van stof verhefte zich, en bedekte den hemel. In 't begin liet ik alle de anderen voorby lopen. Een jong *Lacedemonier*, *Crantor* genaamt, liet terstondt alle de overige achter hem. Een *Cretenzer*, *Polycletes* geheten, volgde hem van naby. *Hippomachus*, bloedverwandt van *Idomeneus*, die hem zocht na te volgen, den teugel vierende aan zijne paarden rokende van zweet, lag gansch voorover op hunne vliegende maanen, en de beweging der raderen van de wagen was zo driftig, dat zy, als de vleugelen van een arendt, die de lucht doorklieft, niet sichenen bewogen te worden. Mijn paarden grepen moedt, en kwamen meer en meer op hunnen adem: ik liet alle de anderen, die met zo veel drift waren voorgereden, verre
achter

achter my. *Hippomachus*, bloedverwant van *Idomeneus*, al te ſterk zijne paarden voortdrijvende, viel het moedigſte ter neder, en benam door zijn val zijn meester de hoop van te zullen regeren. *Polycletes* te zeer over zijne paarden hellende, kon zich niet langer over einde houden, en viel in een ſchok ter aarde, de teugels ontſchoten hem, en hy was noch gelukkig, dat hy vallende den hals niet brak. *Crantor*, ziende met oogen vol van gramschap, dat ik hem naby was, verdubbelde zijnen yver: nu riep hy de Goden aan, hun rijke offerhanden belovende, en dan ſprak hy zijne paarden aan om die aan te moedigen; hy vreesde, dat ik tuſſchen hem en de aſpaling doorgeraken zou; want mijne paarden, beter geſpaart dan de zijne, waren in ſtaat om hem voorby te rijden. Hy zag geen ander hulpmiddel, dan my den doortocht te fluiten. Om die te fluiten waagde hy het tegen het aſſchutfel ſchadeloos te rijden; maar hy brak daar een zijner raderen. Ik dacht nergens anders om, dan om vaardig om te zwenken, om niet belemmerd te worden in zijn wanorder, en een oogenblik daar na zag hy my ten einde van de loopbaan. Het volk riep nochmaals: Overwinning voor den zone van *Ulyſſes*; de Goden hebben hem geſchikt om over ons te gebieden.

Ondertuſſchen geleidden de doorluchtigſte en wiſtſte onder de *Cretenzers* ons in een oud en geheiligd boſch, afgezonderd van het gezicht der ongewijdde menſchen, daar de grijzaards, door *Minos* aangeſtelt tot rechters van het volk, en bewaarders der wetten, ons deden vergaderen. Wy waren de zelfde, die in de ſpelen geſtreken hadden. Geen ander wierdt daar toegelaten. De-

ze wijzen oopenden de boeken, daar alle de wetten van *Minos* in verzamelt waren. Ik vondt my bevangen met eerbiedt en schaamte, als ik deze grijszaards naderde, die eerwaardig waren door ouderdom, zonder dat die hen de kracht der geest benam. Zy waren in order gezeten, en onbeweeglijk ieder op zijn plaats, hun hairen waren grijs, vele hadden byna geen haar meer, men zag in hun deftig wezen eene zachte en stille wijsheit uitblinken: zy haastten zich niet om te spreken; zy zeiden niets, dan het geen zy beslooten hadden te zeggen: als zy van verscheide gevoelens waren, waren zy aan beide de zijden zo bezadigt om hunne gevoelens staande te houden, dat men zou geloof hebben, dat zy alle van het zelve gevoelen waren; de lange ondervinding der voorledene zaken, en de bekwaamheit in de bezigheden, gaf hen groot aanzien in alle dingen. Maar het geen hunne overweging voltooide, was de stilheit van hun gemoedt, bevrijd van de dwaze driften en ydele herstochten der jonkheit: de wijsheit alleen bestierde hen ten eene male; de vrucht der lang geoeffende deugt hadt hunne natuurlijke driften zo beteugelt, dat zy het aangenaam en edelmoedig vermaak van alleen naar de reden te luisteren genoten. Terwijl ik my over hen verwonderde, wenschte ik, dat mijn leven zich kon verkorten, om terstondt te geraken tot zo wel geachten ouderdom: ik bevondt de jonkheit ongelukkig, door zo ver afgezonderd te zijn van deze verlichte en stille deugt.

De voornaamste onder de grijszaards oopende het boek der wetten van *Minos*; 't was een groot boek, dat gemeenlijk besloten bewaart wierdt in een goud kasje met reukwerk. Alle deze grijszaards

zaards kusten dat met eerbiedt, want zy zeiden, dat na de Goden, van wien alle goede wetten komen, den menschen niets zo heilig behoorde te zijn dan de wetten, geschikt om hun goed, wijs, en gelukkig te maken. Zy, die de wetten om de volkeren te gebieden in handen hebben, moeten zich altijd zelf laten regeren door de wetten. 't Is de wet, maar niet de mensch, die heerschen moet. Dusdanig was de redeneering dezer wijzen. Vervolgens stelde de voorzitter drie vragen voor, die volgens de grondregelen van *Minos* moesten beslecht worden.

De eerste vraag was, te weten, wie de allervryste van alle menschen was? Eenige antwoordden, dat het een koning was, die een onbepaald gezag hadt over zijn volk, en alle zijne vyanden overwonnen hadt. Andere waren van gedachten, dat het een mensch was, zo rijk, dat hy alles kon krijgen, dat hy begeerde. Andere hielden staande, dat het een man was, die nooit trouwde, en gedurende zijn leven altijd reisde, zonder gebonden te zijn aan de wetten van eenig volk. Sommige lieten zich dunken, dat het een wild mensch was, die van de jacht in het midden van een bosch levende, onafhankelijk was van alle burgerschap en zorg. Andere geloofden, dat het een nieuwlings vrygelaten mensch was, die, komende uit de strengheden der dienstbaarheid, meer dan een ander de zoetigheden der vryheit genoot. Vele andere zeiden eindelijk, dat het een stervend mensch was, vermids de doot hem van alles ontsloeg, en dat alle menschen te zamen over hem niets te zeggen hadden.

Wanneer het mijn beurt was, hadt ik niet veel moeite om te antwoorden, naardien ik noch niet verge-

vergeten hadt, 't geen *Mentor* my zo meenigmaal gezegt hadt. De vryfte aller menschen, antwoordde ik, is zo een, die vry kan zijn in 't midden der slaverny zelf. In wat landt, en in wat staat men is, is men altijd zeer vry, als men maar de Goden vreeft, en niemant buiten hen. Met een woordt, die mensch is waarlijk vry, die ontdaan van alle vreze en alle begeerte, alleen is onderworpen aan de Goden en aan de reden. De grijsaards zagen malkander al grimlagchende aan, en waren verbaafd, dat mijn antwoordt juist dat van *Minos* was.

Vervolgens stelde men de tweede vrage voor met deze woorden: Wie is de ongelukkigste van alle menschen? Ieder zeide daar op 't geen hem in den zin kwam. De een zeide, 't was een mensch, die noch goederen, noch gezondheid, noch eer hadt. Een ander zeide, 't is een mensch, die geen vriendt heeft. Andere hielden staande, dat het een man was, die ondankbare kinderen, en over welke hy zich schamen moest, hadt. Daar kwam een wijze uit het eilandt *Lesbos*, die zeide: De ongelukkigste aller menschen is zodanig een, die dat gelooft te zijn, want het ongeluk hangt minder af van de zaken, die men lijdt, dan van het ongeduldt, door het welk men zijn ongeluk vermeerdert. Op deze woorden schreeuwde de gansche vergadering; men juichte, en ieder geloofde, dat de wijze *Lesbier* den prijs dezer vrage zou wegdragen. Maar men vroeg mijn gevoelen, en ik antwoordde volgens de grondregelen van *Mentor*: (4) De ongelukkigste aller menschen

(4) De ongelukkigste aller menschen is een koning, enz.] Dit, en al het geen dat 'er volgt, is niet in het wild gezegt.

ſchen is een koning, die gelooft gelukkig te zijn, door alle andere menſchen ellendig te maken; hy is dubbeld ongelukkig door zijne verblindheit, zijn ongeluk niet kennende kan hy zich daar niet van genezen; hy vreeſt het zelf te kennen; de waarheit kan de menigte der vleiers niet doordringen om hem te naderen; hy wordt gepijnigt door zijne hertſtochten, hy kan nimmermeer zijne plichten kennen; hy heeft nooit het vermaak van weldoen geſmaakt, noch de bekoorlijkheden der zuivere deugt gevoelt; hy is ongelukkig, en waardig dat te zijn; zijn ongeluk groeit dagelijx aan (5), hy loopt in zijn verderf, en de Goden maken zich gereed om hem te overtuigen door eene eeuwige ſtraffe. De ganſche vergadering ſtondt toe, dat ik den wijzen *Lesbier* overtroffen hadt, en de grijsaards verklaarden, dat ik den regten zin van *Minos* getroffen hadt.

Voor de derde vrage vroeg men, wat van beide beter was, aan de eene zyde een overwinnend koning, en onverwinnelijk in den oorlog; of aan de andere een koning, die in oorlogs-zaken geen ondervinding hadt, maar bekwaam was om wijsfelijk zijne onderdanen in vrede te regeren? De meeste

Het is een natuurlyke ſchildery van de regering van Louis den XIV. ieder woordt dringt door, zonder dat 'er andere nitlegginge nodig is.

(5) *Zyn ongeluk groeit daaglyx aan.*] De koning was, zelf ten tyde van zyn allergrootſte voorſpoed, ongelukkig door de vreeze en de angſt, die hy hadt, ten opzichte van het toekomende leven, van wegen het herdenken aan zyn jeugt en zyn liefde voor de vrouwen. Zyne onwetenheit maakte hem ten uiterſte bygelovig, en die bygelovigheit deedt zyn ſchrik noch groter worden. Men heeft hem niet kunnen geruſt ſtellen aangaande zyne zaligheit, dan met zyne hope op de zaligheit vaſt te hechten aan het verdryven en bederven der Proteſtanten.

meeste antwoordden, dat een koning onverwinnelijk in den oorlog hoger te achten was. Wat helpt het, zeiden zy, dat men een koning heeft, die in vredes tijdt zijn volk wijsfelijk weet te bestieren, zo hy zijn landt niet weet te beschermen, als de oorlog komt? zijne vyanden zullen hem overwinnen, en zijne onderdanen brengen onder het jok der dienstbaarheid. Andere daarentegen hielden staande, dat een vreedzaam koning beter was, vermids die den oorlog zou vrezen, en door zijne voorzorgen vermijden. Eenige zeiden: een overwinnend koning verbreidt den roem zijner onderdanen al zo wel als den zijnen, en maakt zijne onderdanen meesters van andere volkeren, in plaats dat een vreedzaam koning die in eene schandelijke lafheit zou houden. Men wilde mijn gevoelen weten; ik antwoordde dusdanig: Een koning, die niet weet te regeren dan in vrede, of in oorlog, en die niet bekwaam is om zijn volk te bestieren in die twee gelegenheden, is maar een half koning; maar zo gy een krijgskundig koning vergelijkt by een wijs koning, die, zonder den oorlog te verstaan, bekwaam is om die in noodt te voeren door zijne krijgsoversten, zegg' ik, dat die beter is dan de eerste. (6) Een oorlogzuchtig koning, zou die altijd willen voeren: om zijn heerschappy en eige heerschezucht te verbreiden, zou hy zijne onderdanen bederven. Wat helpt het een volk, dat zijn koning andere volkeren te onder brengt, als men onder zijn regering ongelukkig is. Daarenboven slepen langdurige oorlogen altijd veel wanorder na zich; de

I 2

over-

(6) *Een oorlogzuchtig koning, enz.*] Dit, en het gene dat volgt, is al weder een beeltenis van Louis den XIV.

overwinnaars zelf gaan hunne plicht te buiten gedurende deze ongeregelheden: Zie eens, hoe dier het *Griekenland* gestaan heeft, dat het over *Troje* heeft gezegepraalt, 't is meer dan tien jaren van zijne koningen ontbloot geweest. Terwijl alles door een verterende oorlogs-vlam in brandt gestoken was, verflaauwden de wetten, landbouw, kunsten, en wetenschappen; de beste vorsten zelf, gedurende dat zy dien oorlog moesten helpen voeren, zijn genoodzaakt geweest het grootste kwaad van alle, namentlijk de ongebondenheit toe te laten, en zich van booswichten te bedienen. Hoe vele kwaaddoenders zijn'er niet wel, die men in een tijdt van vrede zou straffen, welker stoutheit men in de wanorders van den oorlog moet belonen? Nimmer heeft enig volk een overwinnend koning gehad, zonder veel te hebben moeten lijden van deszelfs heerschezucht. Een overwinnaar, dronken door zijn heerschezucht, verwoest by na al zo zeer zijn eigen overwinnend volk, als de overwonne volkeren. Een vorst, die de nodige hoedanigheden niet heeft voor de vrede, kan zijne onderdanen niet doen smaaken de vruchten van een oorlog, die gelukkig ten einde gebragt is; hy is even als een man, die zijn landt tegen zijnen nabuur zou beschermen, en die zelf dat van zijn gebuur geweldig zou innemen, maar dat niet zou weten te bebouwen, of te bezaaien, om eenige oogst in te zamelen. Zodanig een mensch schijnt geboren om de wereldt te verwoesten, en t'onderste boventewerpen, maar niet om het volk gelukkig te maken door een wijs bestier.

Laat ons tegenwoordig tot een vreedzaam koning komen. 't Is waar, dat hy niet bekwaam

is tot grote overwinningen; dat is te zeggen, dat hy niet geboren is om de rust van zijn volk te verstoren door andere volkeren te willen overwinnen, die de gerechtigheit hem niet onderworpen heeft, maar hy is waarlijk bekwaam om te regeren als een vader, en hy heeft al de vereischte en noodzakelijke hoedanigheden om zijne onderdanen te beveiligen tegen hunne vyanden: zie eens hoe; hy is rechtvaardig, bezadigt, en gemakkelijk ten opzichte zijner naburen; hy onderneemt niets tegen hen, 'tgeen de vrede zou kunnen storen; hy is getrouw in zijne verbonden; zijne bondgenoten beminnen hem, vrezen hem niet, en hebben een volkome vertrouwen op hem. Zo hy eenig ongerust, hooghertig en eerzuchtig nabuur heeft, alle andere omleggende koningen vrezen dezen ongerusten nabuur, maar zyn niet nayverig wegens den vreedzamen koning; zy voegen zich by dezen goeden nabuur, om te verhinderen, dat hy van anderen niet overvallen wordt. Zijne vroomheit, zijn goede trouw, en bezadigdheit, maken hem tot scheidsman van al de staaten, die den zijnen omringen, (7) terwyl een oorlogzuchtig koning hatelijk is aan alle andere, en gedurig bloot gesteld voor derzelver zamenspanningen. De eerste heeft de eer van als een vader en voogd van alle andere koningen te zijn. Zie daar de uiterlijke voordelen, die hy geniet. Die hy van binnen bezit, zijn noch uitmuntender: mids hy bekwaam is om in vrede

(7) Terwyl een oorlogzuchtig koning hatelyk is, enz.] De regering van Louis den XIV. strekt tot een bewys van deze waarheit: alle de verbintenissen der andere vorsten van Europa hebben geen ander oogmerk gehad, dan om zyne macht te matigen.

te regeren, onderstell' ik, dat hy regeert volgens zeer wyze wetten. Hy snijdt den hoogmoedt, en lafheit, en alle andere kunstenaryen, die nergens anders toe dienen, dan om de gebreken te vlieden, af. (8) Hy doet andere kunsten bloeien, die heilzaam zijn voor de ware nooddrufft van het menfchelijke leven; boven al bezorgt hy, dat zijne onderdanen zich oeffenen in den landbouw. Door dezelve fteft hy hen in overvloedt van alle noodwendige zaken. Dit arbeidzame volk, eenvoudig in zeden, gewoon met weinig te leven, ligt de kost winnende door het bouwen zijner landen, vermeenigvuldigt oneindig. Zie daar een ontelbaar volk in zijn koningrijk, maar een gezond, fterk, en dapper volk, dat niet verwijft is door welluft, dat goeoeffent is door de deugt, dat zich niet gewendt aan de zachtvoerigheden van een laf en welluftig leven, dat de doodt kan verachten, en dat liever zou willen fterven, dan deze vryheit missen, die het fmaakt onder een wijs koning, die niet regeert, dan om de reden te doen regeren. Laat een oorlogziek nabuur dit volk aantasten, hy zal het miffchien niet zeer ervaren vinden in een leger te fchikken, om dat in slagorder te fteffen, of om den toefteft te maken om eene ftadt te belegeren, maar hy zal het onverwinnelijk vinden door zijne menigte,

(8) *Hy doet andere kunsten bloeien, die heilzaam zyn, enz.*] De kunsten en de landbouw zyn in Frankryk zo verwaarlooft, na dat de oorlog hadt gemaakt, dat overal zware belastingen opgelegd wierden, en dat men de menfchen met geweldt dwong om dienst te nemen, dat het landt overal onbebouwd bleef leggen, en dat men met getuigen bewaarheidt heeft, dat zedert den jare 1680. van drie handwerklieden, die te Parys fterven, gemeenlyk een in het gaffhuis overleedt.

te, door zijn moedt, door zijne lijdzaamheit in't verdragen van ongemakken, door zijne bekwaaamheit om armoede uit te staan, door zijne capperheit in den strijdt, en door eene deugt, die de kwade uitflag zelf niet kan ter nederwerpen. Daar benevens zo deze koning niet geoefend genoeg is om zijn legers zelf te gebieden, zal hy die door bekwame lieden doen gebieden, en zich daar van weten te bedienen, zonder zijn gezag te verliezen. Ondertuffchen zal hy onderstandt krijgen van zijne bondgenoten; zijne onderdanen zouden liever willen sterven, dan zich begeven onder de heerschappy van een ander geweldig en onrechtvaardig koning; de Goden zelf zullen voor hem vechten. Zie eens, wat hulp hy in't midden van zo grote gevaren zal krijgen. Ik besluit' dan, dat een vreedzaam koning, die den oorlog niet verstaat, een zeer onvolmaakt koning is, naardien hy een zijner grootste plichten, zijnde het overwinnen van zijne vyanden, niet kan vervullen; maar ik voeg daar ook by, dat hy ongelijk beter is dan een overwinnend koning, dien de nodige hoedanigheden tot de vrede ontbreken, en die niet bekwaaam is dan tot den oorlog.

Ik bemerkte, dat 'er vele in de vergadering waren, die geen genoegen in mijn zeggen hadden (9) want de meeste menschen, verblindt door zaken, die veel gerucht maken, als overwinningen, en het aanwinnen van naburige landen,

I 4

achten

(9) *Want de meeste menschen verblindt door zaken die veel gerucht maken, enz.*] Dat is het gene, dat Louis den XIV, verblindt heeft, die nergens om gaf, behoudens dat hy den bynaam van den Groten, door den roem zynet wapenen, mogt behouden.

achten dezelve meer dan het gene dat eenvoudig, geruft, en wezentlijk is, als de vrede en goede geschiktheit van het volk. Maar de grijsaards verklaarden, dat ik hadt gesproken als *Minos*.

De voorzitter dezer oude lieden riep uit: Ik zie de vervulling van een Godspraak van *Apollo*, bekend in dit gansche eilandt. *Minos* hadt de Goden raadgevraagd, om te weten hoe langen tijdt zijn nageslacht zou regeren naar de wetten, die hy hadt ingestelt. Die Godt antwoordde hem: de uwe zullen ophouden te regeren, als een vremdeling in dit uw eilandt zal komen, om daar uwe wetten te doen heerschen. Wy hebben altijd gevreesst, dat enig vremdeling dit eilandt *Crete* zou bemachtigen, maar het ongeluk van *Idomeneus*, en de wijsheit van den zone van *Ulysses*, die de wetten van *Minos* beter dan enig sterffelijk mensch verstaat, tonen ons den zin van deze Godspraak. Waarom vertoeven wy hem tot koning te kronen, dien de Goden ons tot koning hebben toegevoegt?

Einde van het vyfde Boek.

I N H O U D T

V A N

H E T Z E S D E B O E K.

Telemachus verhaalt, dat hy weigerde koning van Crete te zyn, om weder naar Ithaca te keren; dat hy voorstelde, dat men Mentor verkoos, die ook de kroon weigerde; dat eindelijk de Vergadering by Mentor aanhoudende, dat hy uit naam van het gansche volk een koning wilde kiezen, hen uitgelegt hadt, wat hy aangaande de deugden van Aristodemus hadt gehoort, die op dat zelve oogenblik tot koning uitgeroepen wierdt; dat in het vervolg Mentor en hy zich hadden t'scheep begeven om naar Ithaca te varen; maar dat Neptunus, om Venus die vergramt was, te bevredigen, hen hadt schipbreuk doen lyden, na welke de Godin Calypso hen in haar eilandt ontfangen hadt.

D E
G E V A L L E N
V A N
T E L E M A C H U S
Zone van Ulyffes.

H E T Z E S D E B O E K .

Anstonds begaven zich de grysaards uit den omtrek van dit heilig bosch , en de voorzitter my by de handt nemende , verkondigde aan het volk , reeds ongeduldig in de verwachting van den uitkomst , dat ik den prijs hadt weggedragen. Naauwlijx hadt hy deze woorden uitgesproken , of men hoorde een verward geluidt van de gansche vergadering , ieder verhief een geschreeuw van blijdschap ; de oever en al het omleggende gebergte weërgalmden van geroep , dat de zoon van *Ulyffes* , zo wijs als *Minos* , over de *Cretenzers* het gebiedt hadt.

Ik wachtte een oogenblik , en maakte een teken met mijn handt , om te verzoeken , dat ik mogt gehoord worden. Ondertusschen beet *Mentor* my in 't oor : Staat gy af van uw vaderlandt ? zal de regeerzucht u *Penelope* , die u als haar
uiterste

uiterste hoop verwacht , en den groten *Ulyffes*, dien de Goden befloten hebben u weder te geven, doen vergeten? Deze woorden sneeden my door het hert , en kantten zich tegen mijne ydele begeerte om te heerschen. Ondertusschen gaf een diep stilzwijgen van deze gansche luidruchtige vergadering my de gelegenheit om dusdanig te spreken: O doorluchtige *Cretenzen* , ik verdien niet over u lieden te heerschen ; de Godspraak , die men by brengt , betoont wel , dat het geslacht van *Minos* zal ophouden te regeren , als een vremdeling in dit eilandt zal komen , en daar de wetten van dien wijzen koning zal doen bloejen , maar het is niet gezegt , dat deze vremdeling zal regeren. Ik wil gelooven , dat ik de vremdeling door de Godspraak betekend , ben ; ik hebb' de voorzegging vervult ; ik ben in dit eilandt gekomen ; ik hebb' de ware meening der wetten ontdekt , en ik wensch , dat mijn uitlegging mag dienen , om die te doen heerschen met den man , dien gy lieden zult kiezen. Wat my belangt , ik acht mijn vaderlandt , het kleine arme eilandt *Ithaca* , meer dan de honderd steden van *Crete* , en de eer en rijkdom van dit schoon koningrijk. Lijdt , dat ik de onverzetbare wil van het noodlot opvolge ; zo ik hebb' gestreden in uwe spelen , 't is niet geweest met die hoop om hier te regeren , maar 't is geweest om uw achting en mededogen te verdienen , ten einde gy lieden my middelen mogt aan de handt geven , om spoedig weder te keren naar mijn geboorte plaats : ik wil liever mijnen vader *Ulyffes* gehoorzamen , en mijne moeder *Penelope* vertroosten , dan het gebiedt hebben over alle de volkeren van de gansche wereldt. O *Cretenzen* , gy lieden ziet den grondt mijns

mijns herten, ik moet u lieden verlaten; maar de doodt alleen zal mijne erkentenis kunnen wegnemen; ja zelf tot zijn laatste oogenblik zal *Telemachus* de *Cretenzen* beminnen, en zich aan hunnen roem zo veel laten gelegen zijn, als aan zijn eigen.

Naaulijx hadt ik geëindigt dit te zeggen, of een dof geroep verhefte zich door de gauſche vergadering, zodanig als dat van de woefte golven der zee, die in een onweër tegen malkander aanstoten. Eenige zeiden, zou deze wel eene Godheit onder eene menſchelijke gedaante zijn? Andere hielden ſtaande, dat zy my in andere landen gezien hadden, en my kenden. Andere riepen, men moet hem noodzaken om hier te regeren. Eindelijk nam ik andermaal het woordt, en ieder zweeg terſtondt, niet wetende, of ik nu zou aannemen, 'tgeen ik reeds van de handt gewezen hadt. Zie hier de woorden, die ik tegen hen ſprak:

Laat u, ô *Cretenzen*! niet kwalijk gevallen, dat ik ſpreek, het geen ik denk': Gy lieden zijt de wijsſte aller volkeren, maar de wijsheit vereiſcht, dunkt my, eene voorzorge, die u ontſlipt; Gy lieden zijt niet ſchuldig zulk een te kiezen, die beſt over de wetten redeneert, maar zulk een, die haar met eene volſtandigheid in het gebruik brengt. Wat my belangt, ik ben jong, by gevolg zonder ervarenheit, bloot geſtelt voor het geweldt mijner hertſtochten, en meer in ſtaat van gehoorzaamheit te leren; om namaals eens te gebieden, dan om tegenwoordig te heerſchen. Zoek dan geenzins een man, die anderen in de ſtrijdspelen van het ligchaam en den geest overwonnen heeft, maar die zich zelf heeft overwonnen. Zoekt naar
 iemand,

iemant, die uwe wetten heeft geschreven in het bianenste zijns herte, en wiens gansche leven eene gedurige oeffening uwer wetten is; laat zijne daden veel eer dan zijne woorden hem doen verkiezen.

Al de grijsaards opgetogen door deze redenen, en ziende de toejuiching der vergadering gestadig aanwasschen, zeiden tegen my: Nademaal de Goden ons de hoop benemen van u in het midden van ons te zien gebieden, help ons ten minsten een koning vinden, die onze wetten doet regeren; is u iemand bekend, die met deze bezadigheid kan gebieden? Ik kenne, zeide ik vervolgens, een man, van wien ik alles hebb', 't geen gy lieden in my hoog geacht hebt, 't is zijne wijsheit, en niet de mijne, die spreekt, hy heeft my al de antwoorden, die gy lieden van my gehoort hebt, ingeboezemt.

Ter zelve tijdt wierp de gansche vergadering de oogen op *Mentor*, dien ik, hem by de handt hebbende, haar aanwees. Ik verhaalde de zorge, die hy voor mijne kindsheit gedragen hadt, van wat gevaren hy my verlost hadt, wat ongelukken my waren overgekomen, wanneer ik nage-laten hadt zijnen wijzen raadt op te volgen. Men hadt in het eerst het oog op hem niet geslagen, ter oorzake van zijne eenvoudige en oncierlijke klederen, van zijn zedige ingetoogenheit, van zijn byna gedurige stilzwijgendheit, en zijn koel en achterhoudend gelaat; maar wanneer men hem ter deeg beschouwde, bespeurde men iets in zijn aanzicht, ik weet niet wat, dat bestendig en verheven was; men merkte eene levendige zwier in zijne oogen, en eene wakkerheit, met welke hy zelf de minste dingen deedt. Zo haast als men hem

hem ondervroeg , verwonderde men zich over hem ; en men stelde vast hem koning te maken. Hy weigerde dat , zonder eenige beweging zijns gemoeds ; hy zeide , dat hy de zoetigheden van een onbeamt leven meer achtte dan den luister der koninglijke waardigheid , dat de beste koningen ongelukkig waren , om dat zy byna nooit het goet deden , dat zy wel zouden willen doen , en dat zy dikwils door misleiding der vleiers (10) het kwade deden , dat zy niet wilden. Hy voegde daar by , zo de dienstbaarheid ellendig was , dat het de koninglijke waardigheid niet minder was , vermids die eene vermomde slaverny is : wanneer men , zeide hy , koning wordt , hangt men af van al de zodanigen , die men van noden heeft om zich te doen gehoorzamen. Gelukkig hy , die niet genoodzaakt is te heerschen ! Men is alleen aan zijn vaderlandt , als dat ons zijn gezag toevertrouwt , verschuldigt het slag-offer van zijn eige vryheit , om te arbeiden ten beste van het gemeen.

De *Cretenzers* kunnende zich zelf uit deze verwarring niet redden , vroegen hem , wat voor een man hen dan moest regeren ? Een man , zeide hy , dien gy lieden wel kent , vermids hy u lieden bestieren moet , en die vrees de bestiering aan te nemen. Hy , die begeerte heeft tot de koninglijke waardigheid , kent die noch niet ; en hoe zal hy

(10) Het is zeker , dat 'er onder de onheilen , die de regering van Louis den XIV. bezwalkt hebben , vele gevonden worden , die men op rekening der vleiers , die den koning misleidden , moet stellen : hy was daar meer voor bloot gestelt dan iemandt anders , zynde zo jong op den thron gekomen , en hebbende eene zo kwade opvoeding gehadt ; maar kunnen die omstandigheden het gewisse van den koning geruust stellen ?

hy daar in zijne plichten uitvoeren, die niet kennende; hy zoekt die voor zich zelf, en gy lieden moet een man opzoeken, die ze niet aanneemt, dan ter liefde van u lieden.

Al de *Cretenzers* waren in de uiterste verbaafdheit opgetrokken, om dat zy twee vreemdelingen zagen, die de koninglijke waardigheit, door anderen zo gewilt en begeert, weigerden. Zy wilden weten, met wien zy gekomen waren. *Nausicrates*, die hen geleidt hadt van de haven tot aan het perk, daar de spelen geviert wierden, toonde aan hen *Hazaël*, met welken ik en *Mentor* gekomen waren van het eilandt *Cyprus*: maar hunne verbaafdheit was noch groter, wanneer zy vernamen, dat *Mentor* een slaaf van *Hazaël* geweest was; dat *Hazaël*, getroffen door de wijsheit en deugt van zijnen slaaf, van hem zijnen raadsman en besten vriend gemaakt hadt; dat deze slaaf in vryheit gestelt zijnde, dezelve was, die de koninglijke waardigheit hadt afgeslagen; en dat *Hazaël* van *Damascus*, in *Syrie* gelegen, gekomen was, om zig te laten onderwijzen in de wetten van *Minos*; zo zeer hadt de liefde van wijsheit zijn herte vervult.

De grijsaards zeiden tegen *Hazaël*, wy derven u niet bidden, dat gy ons regeert; want wy oordelen, dat gy dezelve gedachten hebt als *Mentor*; gy lieden veracht de menschen te zeer, dan dat gy lieden u zoudt willen belasten, om die te geleiden en te bestieren. Daar benevens hebt gy te groten afkeer van de rijkdommen, en den luister van de koninglijke waardigheit, dan dat gy die luister zoudt willen kopen voor zwaarigheden, die vast gehegt zijn aan het bestier der volkeren. *Hazaël* antwoordde: O *Cretenzen*! wilt niet geloven,

loven, dat ik de menschen verachtte. Neen, neen, ik weet hoe heerlijk het is daar aan te arbeiden, om die goed en gelukkig te maken, maar die arbeid is vol moeite en gevaren. De luister, die daar aan vast is, is valsch, en kan geen dan hoogmoedige gemoederen verblinden. Het leven is kort, en de grootsheden kunnen de hertstochten meer gaande maken, dan genoeg geven. Ik ben van zo verre niet herwaards gekomen om daar toe te geraken, maar om my van deze valsche goederen te leren ontdoen. Vaar wel. Ik denk niets anders, dan om weder te keren tot een gerust en afgezonderd leven, daar de wijsheit mijn hert mag voeden, en daar de hoop, die men in de deugt vindt, door een ander beter leven na de doot, my mag vertroosten in het hartzeer des ouderdoms. Zo ik iets te wenschen hadt, dat zou geenzins wezen om koning te zijn; maar dat zou zijn, dat ik nooit van deze twee menschen, die gy hier ziet, mogt afgescheiden worden.

Eindelijk schreeuwden de *Cretenzen*, sprekende tegen *Mentor*: Zeg ons toch, o gy wijsste en grootste van alle sterffelijke menschen! Zeg ons toch, wie is hy, dien wy voor onzen koning kunnen kiezen; wy zullen u niet laten vertrekken, eer dat gy ons gezegt hebt, wat keur wy moeten doen. Hy antwoordde hen: terwijl ik stondt onder de menigte der aanschouwers, ben ik een man gewaar geworden, die geen begeerte laat blijken (11), 't is een oud, maar noch jeugdig man.

Ik

(11) Dit *portrait* van Aristodemus is dat van den Hertog de Navailles, die vry onbuigzaam van aardt zynde, gelyk hy zelf zegt in zyne Gedenkschriften, zich nooit heeft kunnen gewennen aan de toegevendheit, die men moet heb-

ben

Ik hebb' gevraagd, wie hy was: men heeft my gezegt, dat hy *Aristodemus* genaamt wierdt. Vervolgens hebb' ik verstaan, dat men tegen hem zeide, dat zijn twee kinderen waren onder het getal der genen, die zouden strijden: hy scheen daar over geen blijdschap te vertonen, en zeide, wat den eenen aangong, dat hy dien geenzins toewenschte het gevaar der koninglijke waardigheid, en dat hy zijn vaderlandt te veel beminde, om toe te staan, dat de andere ooit zou regeren. Hier uit besloot ik, dat deze vader een zijner kinderen met een welgegronde liefde beminde, om dat hy deugdzaam was, en dat hy den anderen niet vleide in zijne ongeregheden. Mijn nieuwsgierigheid vermeerderende, vroeg ik naar het voorgaande leven van dezen grijsaart. Een uwer burgeren antwoordde my: Hy heeft langen tijdt de wapenen gedragen, en heeft zeer vele wonden bekomen, maar zijne zuivere en van vleierey afkerige deugt hadt hem voor den koning *Idomeneus* te onbruik doen zijn; die hadt veroorzaakt, dat deze koning zich niet van hem hadt willen bedienen in het beleg van *Troje*: hy vreesde voor een man, die hem wijzen raadt zou geven, dien hy niet kon besluiten op te volgen; zelf was hy nijdig over de eer, die deze man in het kort zou verkregen hebben; hy vergat al zijne diensten, liet hem hier arm, en veracht

K

acht

ben om te behagen aan die gene, onder welke men staat; zyne oprechte deugt, welke een vyandin was der vleierey, hadt hem lastig by den koning gemaakt, van wegen des zelfs minnehandelingen, die kort na zyn huwelyk volgden. Daar op wierdt hem, en zyne gemalinne, bevolen zich van hunne ampten te ontdoen, en zich van het hof te begeben. Hy begaf zich derhalven naar zyne landgoederen in *Poitou* en het *Angoumois*.

acht van alle botte en lafhertige menschen , die niets waarden dan rijkdommen : maar verge- noegd in zijne armoede leeft hy blygeestig in een afgezonderde plaats van het eilandt , daar hy zijn landt met eige handen bebouwt. Een zijner zonen werkt nevens hem , zy beminnen malkander tederlijk , zy zijn gelukkig door hunne spaarzaam- heit en door hunnen arbeid , zy hebben overvloedt van alle noodwendige dingen in een eenvoudig leven. De wijze grijsaart geeft aan de arme zie- ken in zijn geboorschap al het geen hem overschiet van zijn en zijns zoons behoefkens ; hy doet alle jonge lieden naarstig arbeiden , hy maant hen daar toe aan , en onderwijst hen ; hy beslist al de geschil- len , die in zijn buurschap ontstaan. Hy is een vader van al de huisgezinnen : het ongeluk van het zijne is , dat hy een tweede zoon heeft , die geen zijner vermaningen heeft willen opvolgen. De vader , na hem langen tijdt verdragen te hebben om zijne gebreken te verbeteren , heeft hem ein- delijk weggejaagt ; hy is overgelaten aan een dwaze eerezucht en alle wellusten.

Zie daar , *ô Cretenzen !* 't geen men my ver- haalt heeft : gy lieden moet weten , of dit verhaal waarachtig is. Maar zo deze man zodanig is , als men hem afmaalt , waarom speelstrijden aan- gestelt ? waarom zo veel onbekenden by een ver- gadert ? Gy hebt in 't midden van u een man , die u lieden kent , en dien gy lieden kent ; die den oorlog verstaat ; die zijne dapperheit heeft betoont , niet alleen tegen de pijlen en zwaarden , maar tegen de afschuwelijke armoede ; die de schatten , door vleiery verkregen zijnde , heeft veracht ; die den arbeid bemint ; die weet hoe nut de landbouw is voor een volk ; die den hoog-
moedt

moedt verfoeit; die zich niet laat vervoeren door eene blinde liefde tot zijne kinderen; die de deugt van den eenen bemint, en de ondeugt veroordeelt in den anderen; en met een woordt, een man, die reeds vader van het volk is. Zie daar uw koning, zo het anders waar is, dat gy lieden begeert, dat de wetten van den wijzen *Minos* onder u lieden regeren.

Al het volk riep: 'tis waar *Aristodemus* is zodanig als gy zegt, hy is het, die waardig is te gebieden. De grijsaards deden hem roepen, men zocht hem onder de menigre, daar hy onder de geringsten van het volk vermengt was; hy verscheen met een onberoerd gelaat; men zeide hem, dat men hem koning zou maken. Hy antwoordde: Ik kan daar in niet toestemmen, dan onder drie voorwaarden; eerstelijk, dat ik de koninklijke waardigheid na het verloop van twee jaren zal nederleggen, zo ik u lieden niet beter maak, dan gy lieden zijt, en zo gy lieden de wetten wederstreeft; ten tweede, dat het my zal vry staan te volherden in een eenvoudig en spaarzaam leven; ten derde, dat mijn kinderen geen rang zullen hebben, en dat men na mijn overlijden die zonder onderscheid zal handelen, volgens hunne verdiensten, als alle andere burgers.

Op deze woorden verhief zich een bly geschreeu van duizend vreugde-galmen in de lucht; de kroon (n) wierdt door den voorzitter der grijsaards, bewaarders der wetten, op het hoofd van

K. 2

Aristo-

(n) Het geen hier de kroon vertaald wordt, was eigentlijk een bandt, meest wit, maar ook zomtyds rood of geel, welke van de koningen om het hoofd gedragen wierdt, tot teken hunner waardigheid. Veeltys wierdt die bandt van achteren zo toegeloopt, dat de einden daar van in den nek

Aristodemus gezet, en men deedt offerhanden aan *Jupiter* en andere grote Goden (o). *Aristodemus* deedt ons geschenken, niet met de gewone milddadigheid der koningen, maar met eene edele eenvoudigheid. Hy gaf aan *Hazaël* de wetten van *Minos*, geschreven met de eige handt van *Minos* zelf; ook vereerde hy hem eene verzameling der gansche geschiedenisse van *Crete*, zedert *Saturnus* (p), en de goude eeu; hy liet alle soorten van vruchten, die in *Crete* goed zijn, en in *Syrie* onbekend, in zijn schip brengen, en bood hem aan, alle onderstandt, die hy nodig mogt hebben.

Gelijk wy aandrongen op ons vertrek, liet hy een schip voor ons vervaardigen met een goed getal bekwame roeijers en gewapende mannen voorzien; hy liet klederen en voorraadt voor ons daar in brengen. Op die zelve stondt deedt zich een voorspoedige wint op, om naar *Ithaca* te zeilen.

Deze

nederhongen. In het Grieksch en Latyn wordt zy *Diadema* genoemd, en des zelfs gedaante is noch op vele oude denkpenningen te zien.

(o) Grote goden worden met nadruk genoemd zekere machtige, maar onbekende godheden. Zommige zeggen, dat men 'er, volgens de heilige onderwyzingen der *Samo-thracen*, de Hemel en de Aarde, andere dat men 'er de Zon en de Maan door moet verstaan. By andere komen die godheden weder voor onder de benaming van *Cabiri*. Zie *Macrobi. Satur. Lib. III. c. A. Bochart. Phœn. Lib. I. c. 12.*

(p) *Saturnus* wordt gezegt in *Crete* gekomen te zyn om zyne zuster *Rhea*, die van haar gemaal *Ammon* kwalyk gehandelt wierdt, onderstandt te bieden. Gelyk hy ook nevens andere *Titanes* daar de overhandt bekomen en zelf geregeert heeft, tot dat hy eindelyk van *Jupiter* weder uit het ryk gedreven wierdt met hulp van *Bachus*. Dat geval, en wat daar meer aan vast is, heeft aanleidinge gegeven tot de verdictfelen aangaande de oudste *Heidensche* godheden. *Diodorus*, de *Siciliaan*, is de voornaamste schryver, uit welken eenige byzonderheden aangaande die oudste verdictfelen te halen zyn.

Deze wint, die voor *Hazaël* een tegenwint was, noodzaakte hem noch daar te vertoeven. Hy zag ons vertrekken, en omhelsde ons als zijne vrienden, die hy nimmer weêr zou zien. De Goden, zeide hy, zijn rechtvaardig, zy zien eene vriendschap, die niet dan op de deugt gevestigd is; eenmaal zullen zy ons wederom verenigen in de gelukkige velden, daar men zegt, dat de rechtvaardigen na hun overlijden zich in eene eeuwigdurende vrede zullen verheugen; daar zullen wy onze zielen zich voor altijd zien verenigen, om nimmermeer te scheiden. O! dat ook mijne asche met de uwe mogt verzamelt worden (q). Deze woorden uitende, stortte hy een vloedt van tranen, en de verzuchtingen braken zijne woorden af. Wy weenden niet ininder dan hy, en hy bragt ons tot aan het schip.

Wat *Aristodemus* belangt, die zeide tegen ons, gy lieden zijt het, die my koning gemaakt hebt, gedenkt aan de gevaren, daar gy lieden my in geworpen hebt; bidt de Goden, dat zy my de ware wijsheit inboezemen, en dat ik alle andere menschen in bezadigdheit zo verre mag overtreffen, als ik die in gezag te boven ga. Voor my, ik bidd' hen, dat zy u gelukkig naar uw vaderlandt geleiden, en daar de moedwil uwer vyanden ter nederwerpen, en dat gy lieden daar moogt

K 3

zien

(q) Onder de tedere betuigingen van vriendschap wierdt hy de oude, welker lichamen na de doot, gelyk bekend is, verbrandt wierden, gewenscht, dat de asche der lyken van goede vrienden, onder een mogt gemengt worden. Toen *Capaneus* door den blixem verbrandt wierdt, sprong zyne gemalin (zo de geheugenis my niet bedriegt) in het vuur, en om hare tedere liefde uit te drukken gebruikt een oud Dichter, *Ovidius* meen ik, deze woorden: *Accipe me Capaneu, cineres miscuimus*, Zie ook *Eleg. ad Liviam*, 162.

zien *Ulyffes* met zijne waarde *Penelope* in vrede regerende. *Telemachus*, ik geef u een goed fchip, vol roeijers*en gewapende mannen, zy zullen u kunnen dienen tegen die onrechtvaardige menfchen, die uwe moeder vervolgen. O *Mentor*! uwe wijsheit, die niets behoeft, laat my niets over, om u toe te wenfchen; gaat beide, leeft te zamen gelukkig, en gedenk aan uwen *Aristodemus*; en zo de *Itakoizen* ooit de *Cretenzen* van noden hebben, zo maak staat op my tot den laaftten adem mijns levens. Hy omhelfde ons, en wy hem bedankende, konden ons van tranen niet onthouden.

Ondertuffchen beloofde de wint, die in onze zeilen blies, ons een gemakkelijken tocht. De berg *Ida* fcheen reeds niet groter dan een heuveltie in onze oogen; al de oevers verdwenen voor ons gezicht; de kufften van *Peloponefus* (r), fchenen in zee te naderen, om ons te ontmoeten. In een oogenblik bedekt een zwaar onweêr den hemel, en beroerde de baren der zee; de dag wierdt verandert in eene nacht, en de doodt fcheen ons voor oogen. O *Neptunus*! gy zijt het, die door uwen hoogmoedigen drietant (s) al de wateren van uw gebiedt gaande maakt.

Venus,

(r) Peloponnesus is tegenwoordig Morea, het welk als een eilandt in de Middellandsche zee legt, behalven dat het met een smalle ftrook lands aan Griekenlandt, waar onder het van ouds behoorde, gehecht is. Verscheide vorften hebben gepoogt die ftrook lands door te graven tot gemak van de fcheepsvaart, doch hebben het nooit kunnen volbrengen.

(s) De dichters zeggen, dat *Neptunus* een drietandige vork van de *Cyclophen* gekregen, en naderhandt tot een teken van zyn gebiedt gedragen heeft; en fchryven dien drietant grote krachten toe. *Pluto* wordt ook een vork, doch maar met twee tanden, toegefchreven.

Venus, om zich te wreken, van dat wy haar veracht hadden, zelf in haar tempel te *Cythera*, ging dezen Godt vinden; zy sprak hem met droefheit aan; hare schone oogen waren bevochtigt met tranen; ten minste, zo heeft my *Mentor*, onderrecht van de goddelijke dingen, verzekert: Zoudt gy, sprak zy, *Neptunus*, lijden, dat deze godloze menschen straffeloos mijn macht zouden bespotten? De Goden zelf gevoelen die, en deze onbezonne stervelingen hebben derven veroordelen al het geen in mijn eilandt omgaat, zy vleien zich met eene wijsheit, die alles kan wederstaan, en zy behandelen de liefde als eene dwaasheit. Hebt gy vergeten, dat ik in uw gebiedt geboren ben? wat vertoeft gy deze twee menschen, die ik niet verdragen kan, in uwe diepe afgronden te begraven?

Naaulijx hadt zy gesproken, of *Neptunus* verhefte zijne golven tot aan den hemel, en *Venus* lagchte, gelovende dat onze schipbreuk onvermijdelijk was. Onze stuurman outroerd zijnde, schreeuwde, dat hy de winden niet langer kon wederstaan, die met geweldt ons tegen de klippen dreven, een rukwint brak onze mast: en een oogenblik daar na hoorden wy de scherpe punten der rotfen, die een gat in den bodem van ons schip maakten. Het water kwam van alle kanten daar in; het schip zonk; al onze roeijers verheften een erbarmelijk gekrijt ten hemel. Ik omhelsde *Mentor*, en zeide tegen hem: Zie hier de doodt, men moet die met kloekmoedigheid ondergaan, de Goden hebben ons uit zo vele gevaren niet verlost, dan om ons op dezen dag te doen sterven; laat ons sterven, *Mentor*, laat ons

sterven, het is een troost voor my, dat ik met u mag sterven, 't is te vergeefs ons leven tegen het onweêr te verdedigen.

Mentor antwoordde my: De ware moedt vindt altijd eenig hulpmiddel; 't is niet genoeg gereed te zijn om de doot met een gerust gemoedt te ontfangen, men moet zonder haar te vrezen alles in het werk stellen, om haar af te wenden. Laat ons ieder een van deze grote banken der roeijers nemen, terwijl deze menigte van vreesachtige en ontroerde menschen hun leven beklagen, zonder naar een middel om te zien om het zelve te behouden: laat ons geen oogenblik verliezen, om het onze te redden. Aanstonds nam hy een bijl, hieuw verder de mast af; die reeds gebroken was, en die in zee hangende het schip op eene zijde hadt getrokken; hy wierp de mast buiten boord, en begaf zich vervolgens daar op in 't midde der woedende golven, hy riep my toe by mijnen naam, en moedigde my aan om hem te volgen. Even als een grote boom, daar al de r'zamengezworen winden op aanvallen, en die onbeweeglijk blijft op zijne zeer diepe wortels, zo dat het onweêr niets doet, dan dat het zijne bladeren schudt; van gelijken schein *Mentor*, niet alleen stantvastig en kloekmoedig, maar ook zachtmoedig en gerust, de winden en de zee te gebieden. Ik volgde hem; en wie zou dat niet gedaan hebben, door hem aangemoedigd zijnde? Wy bestierden ons zelf op deze vlottende mast; zy was een groot behulp voor ons, want wy konden daar op zitten; zo wy zonder ophouden hadden moeten zwemmen, onze krachten zouden wel haast uitgeput geweest zijn: maar zomtijds deedt het

het zware onweêr dit grote stuk houts omwenden, en het gebeurde ons dikwils in de zee ingedompelt te worden : dan kregen wy veel siltig nat in 't lijf, dat in de mondt, neusgaten, en ooren liep; ook waren wy t'elkens genoodzaakt met de baren te worstelen, om wederom boven op die mast te geraken : eenige maalen dreef ook een golf als een berg over ons heen; echter hielden wy ons standvastig, uit vreze dat door een zo geweldige schok de mast, die onze eenige troost was, ons mogt ontslippen. Gedurende dat wy in dezen yffelijken staat waren, zeide *Mentor*, zo gerust, als hy tegenwoordig op die zetel van groene zoden is, tegen my : Geloof gy *Telemachus*, dat uw leven ten prooi der winden en golven gelaten is? geloof gy, dat die u kunnen doen omkomen zonder de wille der Goden? Neên, neen, de Goden beslechten het al, en daarom moet men de Goden, en geenzins de zee vrezen; al waart gy in het laagste der afgronden, de handt van *Jupiter* zou u daar kunnen uitredde; al waart gy op den *Olympus* (t), ziende de sterren onder uwe voeten, *Jupiter* zou u kunnen nederbonzen in het laagste der afgronden, of u in de vlammen van den zwarten *Tartarus* werpen. Ik hoorde en verwonderde my over de-

K 5 ze

(t) Door het woordt *Olympus* moet men den berg van dien naam, gelegen tusschen *Theffalië* en *Macedonië*, verstaan, welke van de ouden voor den hoogsten berg van den gehelen aardbodem gehouden wordt. *Lucanus*, *Claudians*, en andere oude dichters geven zeer breed op van de hoogte van dien berg, en zeggen, dat het daar nooit waait, dat'er geen sneeu valt, dat de donder nooit zo hoog in de lucht is, als de top van dien berg, en dat'er geen vogelen zyn, die zo hoog vliegen.

ze reden , die my een weinig vertroostte , maar ik hadt het gemoedt zo vry niet , dat ik hem kon antwoorden. Hy kon my niet meer zien ; en ik kon hem niet meer zien. Wy bragten den ganschen nacht door , al bevende van koude , en half dood , zonder te weten , waar het onweêr ons heen zou slingerén. Eindelijk begonden de winden te gaan leggen , en de loeiende zee was gelijk iemand , die langen tijd gewoed hebben- de , noch maar eenige blijken van ongerust- heit en beweging heeft , vermoeit zijnde van woeden. Zy maakte een dof geruisch , en ha- re golven waren byna niet groter dan de voren , die men in een omgeploegd landt vindt.

Ondertusschen begon *Aurora* de deuren des he- mels voor de zonne te oopenen , en boodschapte ons eenen aangenaamen dag. Geheel het Oosten stondt in vuur , en de sterren , die zo langen tijd bedekt geweest waren , schenen wederom , en verdwenen op de aankomst van *Phebus*. Wy wierden van verre landt gewaar , en de wint dreef ons daar na toe. Ik gevoelde de hoop in mijn herte herboren worden , maar wy vernam- men geen een van onze medemakkers. Naar allen schijn hebben zy den moedt verloren , en het onweêr heeft hen met het schip doen zin- ken. Toen wy dicht aan landt waren , dreef de zee ons naar de scherpe klippen van een rots , die ons zouden verbrijfelt hebben , maar wy trachtten het einde onzer mast derwaards te wenden , en *Mentor* deedt met die mast , 't geen een wijs stuurman met het beste roer doet: dus vermijdden wy deze vreesfelijke klippen , en wy bevonden ons eindelijk aan een gelijke
en

en vlakke kust , en zwemmende bekwamen wy zonder veel moeite het strandt. 't Was daar gy ons eerst zag , ô grote Goddin ! die dit eilandt bewoont , en 't is daar dat gy ons eerst waardig geacht hebt ons te ontfangen.

Einde van het zesde Boek.

I N H O U D T
V A N H E T
Z E V E N D E B O E K.

Calypso verwondert zich over de
Gevallen van Telemachus , en
vergeet niets om hem in haar eilandt
te houden , met hem in hare liefdedrift
in te wikkelen. Mentor versterkt Te-
lemachus door zyne vermaningen , te-
gen de kunstenaar van deze Godinne ,
en tegen Cupido , dien Venus met
zich gebragt hadt tot haar onderstandt.
Niet te min gevoelden Telemachus
en de Nymph Eucharis wel haast eene
onderlinge liefde , die terstondt min-
nerydt in Calypso ontsteekt , en ver-
volgens hare gramschap tegen die twee
gelieven. Zy zweert by den Styx ,
dat Telemachus uit haar eilandt zal
vertrekken. Cupido gaat haar ver-
troosten , en verplicht hare Nymphen ,
om een schip , dat door Mentor ge-
maakt was , te gaan verbranden , ter-
wyl deze Telemachus voortsleept ,
om

om hem te doen ſcheep gaan. Telemachus gevoelt eene heimelyke vreugde door dat hy het ſchip zag branden. Mentor, die het gewaar wierdt, ſtoot hem voor over in de zee, en ſpringt zelf by hem, om al zwemmende aan een ander ſchip te komen, het welk hy zag niet verre van die kuſt.

D E
G E V A L L E N
V A N
T E L E M A C H U S
Zone van Ulyffes.

H E T Z E V E N D E B O E K .

WAnneer *Telemachus* deze redenering geëindigt hadt , zagen al de *Nymphen* , die tot noch toe onbeweeglijk waren geweest , met de oogen op hem geflagen , malkander eens

aan. Zy zeiden tegen malkander met verwondering : Wie zijn toch deze twee menfchen , zo gelieft van de Goden ? Wie heeft ooit van zo wonderlijke gevallen horen fpreken ? De Zoon van *Ulyffes* gaat reeds alle anderen te boven in welfprekendheit , wijsheit , en kracht ! Welke trekken ! Wat eene fchoonheit ! Wat eene vriendelijkheid en zedigheit ! Maar wat een eedelmoe- digheit en deftigheit ! Zo wy niet wiften , dat hy de zoon van een fterffelijk menfch was , zou men hem ligtelijk voor (u) *Bacchus* , voor (x) *Mercurius* ,

(u) *Bacchus* wierdt , zo wel als *Apollo* , verbeeldt als een feugdig welgemaakt man , met lang haar. Het is bekend , dat

rius, of zelf voor den groten (y) *Apollo* nemen: maar wie is deze *Mentor*, die een eenvoudige man schijnt, onbekent en van middelmatigen staat; doch wanneer men hem van naby beschouwt, bespeurt men in hem, ik weet niet wat, meer dan menschelijk.

Calypso hoorde deze redenering met een ontroering, die zy niet kon verbergen; zy keerde hare ongestadige oogen van *Mentor* op *Telemachus*, en van *Telemachus* op *Mentor*; zomtijds wilde zy, dat *Telemachus* op nieuws het verhaal van deze lange geschiedenis zijner gevallen weder aanvong, zomtijds brak zy zelf haar eige redenen af. Eindelijk haastig opstaande, geleidde zy *Telemachus* alleen in een bosch van mirthen, daar zy haar uiterste best deedt, om van hem te vernemen, of *Mentor* niet eene Godheit was, verborgen, onder de gedaante van een mensch. *Telemachus* kon haar niets daar van zeggen, want *Minerva*, hem verstellende onder de gedaante van *Mentor*,

dat hy een zoon was van Jupiter en Semele; dat zyne moeder Jupiter verzoekt, dat hy haar eens wilde omarmen in dien staat, als hy gewoon was zich by Juno te vervoegen; dat zy verbrandt wierdt door zyne blixemstralen; en dat Jupiter het kindt, van het welke zy zwanger was, in zyn dye gestoken, en op zyn tydt als gebaar heeft.

(x) *Mercurius* een zoon van Jupiter en van *Maia*, eene dochter van *Atlas*, wierdt voor den bode van Jupiter gehouden. Hy was de Godt der welsprekendheit, der kooplieden, der dieven, enz. Veel was 'er van hem te zeggen, zo men zich wilde ophouden met aan te tekenen, wat de Egyptenaren van hunnen *Mercurius*, die anders *Hermes Trismegistus* genoemd wordt, zeggen.

(y) *Apollo*, eene jeugdige Godheit, wordt gehouden voor den uitvinder van verscheide kunsten, als van de Geneeskunde, dicht-en zang-kunde, enz. Hy was ook een zoon van Jupiter, die hem by *Latona* teelde. *Diana* wierdt tegelyk met hem uit *Latona* geboren, op het eilandt *Delos*.

Mentor, hadt zich noch nooit aan hem ontdekt, ter oorzake, dat hy noch zo jong was. Zy vertrouwde noch niet genoeg op zijne bekwaamheit om geheimen te kunnen bewaren, om hem daar kennisse van te geven. Daarenboven wilde zy hem beproeven door de grootste gevaren: en zo hy geweten hadt, dat *Minerva* met hem was, zo groot een onderstandt zou hem te veel stoutheit gegeven hebben; hy zou geen zwaarigheid gemaakt hebben, om zelf de vreeslijkste toevallen te verachten. Hy nam dan *Minerva* voor *Mentor*, en alle de kunstnaryen van *Calypso* waren vruchteloos, om te ontdekken, 't'geen zy wilde weten.

Alle de *Nymphen* ondertuffchen rondom *Mentor* byeenvergaderd zijnde, namen vermaak in hem te ondervragen. De eene vroeg hem naar de omstandigheden van zijne reize van *Ethiopie*; eene andere wilde weten, wat hy te *Damascus* al gezien hadt; eene derde vroeg hem, of hy *Ulyffes* eertijds wel gekend hadt voor de belegering van *Troje*. Hy antwoordde haar alle met zachtmoedigheid, en zijne woorden, alhoewel eenvoudig, waren vol bevalligheid. *Calypso* liet haar niet lang in die zamenpraak; zy keerde te rug, en terwijl hare *Nymphen* al zingende bezig waren met bloemen te plukken, om *Telemachus* op te houden, nam zy *Mentor* in 't byzonder, om hem te doen spreken. De zachte damp der slaap bekruipt de slaperige oogen en afgematte leden van een vermoeid mensch niet zoeter dan de vleierende woorden der Godinne het herte van *Mentor* bekropen, om dat te betoveren: maar zy gevoelde altydt, ik weet niet wat, dat alle hare pogingen verydelde, en alle hare vleieren vruchteloos maakte.

maakte. Even als een scherpe rots; die haar kruin in de wolken verbergt, en spot met het woeden der winden, liet *Mentor*, onbeweeglijk in zijn wijze voornemens, zich door *Calypso* dringen; menigmaal liet hy haar hopen, dat zy hem door hare vragen zou belemmeren, en dat zy de waarheit zou trekken uit den grondt van zijn hert; maar op dat oogenblik, als zy geloofde, dat hy aan hare nieuwsgierigheit zou voldoen, verdween haar hoop; al het geen zy meende, dat zy begreep, ontslipte haar op een oogenblik, en een kort antwoordt van *Mentor* wierp haar weder in de onzekerheden.

Dus liet zy eenige dagen doorgaan, nu *Telemachus* vleierende, dan middelen by de handt nemende, om hem van *Mentor* af te wenden, die zy geen hoop meer hadt van aan het spreken te krijgen; zy gebruikte hare schoonste *Nymphen*, om het vuur der liefde in het herte van den jongen *Telemachus* te doen ontvonken, en eene Godheit, machtiger dan zy, kwam haar te hulp, om dit te doen gelukken.

Venus; altijd vol wraak, wegens de verachting, die *Mentor* en *Telemachus* getoont hadden voor den dienst, die haar bewezen wordt in 't eilandt *Cyprus*, kon zich niet troosten, om dat zy zag, dat deze twee onbezonne stervelingen de winden en de zee ontkomen waren, in het onweder door *Neptunus* verwekt; zy klaagde daar over aan *Jupiter*: maar de vader der Goden grimlagchende, zonder haar te willen ontdekken, dat *Minerva* onder de gedaante van *Mentor*, den zoon van *Ulysses* hadt behouden, liet toe, dat *Venus* naar middelen omzag om zich te wreken over die twee menschen. Zy verliet den

Olympus (z), en vergat de lieffelijke reukwerken, die men brandt op hare altaren te *Paphos*, *Cythere*, en *Idalië*; zy vloog in haar wagen met duiven bespannen; zy riep haren zone, en de droefheit zich verspreidende op haar aanzicht met nieuwe bekoorlijkheden verciert, sprak zy hem op deze wijze aan: Ziet gy niet, mijn zoon, deze twee menschen, mijne en uwe macht verachtende? Wie zal voortaan ons willen aanbidden? Ga, tref met uwe pijlen deze twee ongevoelige herten; daal met my in dat eilandt: ik zal met *Calypso* spreken. Dit zeggende, en de lucht in een gansch vergulde wolk doorklievende, vertoonde zy zich aan *Calypso*, die op deze tijdt zich alleen bevondt aan de kant van een fontein ver genoeg af van hare *Grotte*. Ongelukkige Godinne! zeide zy tegen haar; de ondankbare *Ulysses* heeft u veracht, zijn zoon, noch harder dan hy, bereidt u diergelijke verachting, maar de *Liefde* komt zelf, om u over hem te wreken, ik laat hem by u, hy zal onder uwe *Nymphen* verblijven, als eertijds de jonge *Bacchus*, die opgevoedt wierdt onder de *Nymphen* in 't eilandt *Naxos* (a). *Telemachus* zal hem aanzien als een gemeen

(z) Wy hebben boven by de letter z gezien, dat de *Olympus* gehouden wierdt voor den hoogsten berg. De dichters hebben daarom dien naam ook aan den hemel, de verblyfplaats der Goden, gegeven. Maar alle de Goden hadden daar hunne woonplaats eigentlyk niet, hoewel *Ovidius* de minder Goden in kleine huifjes omtrent het hof van *Jupiter* plaatst. De twaalf grote Godheden woonden alleen op den *Olympus*. Voor zodanige hielt men zes Goden, *Jupiter*, *Mars*, *Mercurius*, *Neptunus*, *Vulcanus*, *Apollo*; en zes Godinnen, *Juno*, *Vesta*, *Minerva*, *Ceres*, *Diana*, en *Venus*.

(a) *Bacchus* is door de *Nymphen* op dat eilandt opgevoedt, en zy zyn voor hare trouwe dienften verandert in

meen kindt, hem niet kunnen wantrouwen, en wel heeft zijn macht gevoelen. Dit zeggende, en weder opklimmende in de vergulde wolk, daar zy uit gekomen was, liet zy een geur van *Ambrozyz* achter zich (b), daar al de bosschen van *Calypso* eene aangename geur van kregen. De *Liefde* bleef in de armen van *Calypso*: en niet tegenstaande zy eene Goddin was, gevoelde zy de vlamme, die reeds haar boezem becroop. Om zich te verlichten, gaf zy hem aanstondts over aan eene *Nympe*, die by haar was, genaamt *Eucharis*. Maar helaas! hoe menigmaal hadt zy in 't vervolg berouw van dat gedaan te hebben. In het eerst schein niets onnosser, zachter, beminnelijker, gulhertiger en bekoorlijker dan dit kindt; in 't aanzien was het blygeestig, vleierende, en altijd lagchende; men zou geloofd hebben, dat het niet dan vermaak zou hebben kunnen veroorzaken: maar naaulijx hadt men zich aan zijne liefkozigen vertrouwt, of men gevoelde, ik weet niet wat, 't geen vergiftigt was; het kwaadaardig en bedrieglijk kindt liefkoosde niet dan om te verraden, en het lagchte nooit dan over wrede ongemakken, die het aangebragt hadt, of noch wilde aanbrenge. Hy dorst *Mentor* niet naderen, wiens strengheit hem verschrikkelijk schein, en hy bemerkte, dat deze onbekende onkwetsbaar was, zo dat geen zijner pijlen hem zou hebben kunnen wonden. Wat de *Nymphen* aanging, die gevoelden wel heeft het vuur, 't welk

L 2

dat

sterren. Verder is dat eilandt hem toegewyd; en het is daar, dat hy *Ariadne*, van *Thefeus* verlaten zynde, vondt en ten vrouwe nam.

(b) *Virgilius* van *Venus* sprekende, zegt byna het zelve van haar, in het I. en in het XII. Boek van zyn *Eneis*.

dat bedrieglijk kindt ontstak, maar zy verbergden zorgvuldig de diepe wonde, die haar hert vergiftigt hadt. *Telemachus* ondertusschen, ziende dit kindt met de *Nymphen* spelen, was verwonderd over zyne zoetheit en schoonheit; hy omhelsde het, nam het nu op zijne kniën, en dan in zijne armen; hy gevoelde in zich zelf eene ongerustheit, daar van hy de oorzaak niet kon uitvinden; hoe meer hy zonder achterdocht trachtte te spelen, hoe meer hy ontroert en verwijft wierdt. Ziet gy deze *Nymphen* wel, zeide hy, tegen *Mentor*, hoe verschillig zijn die van de vrouwen van het eilandt *Cyprus*, welker schoonheit aanstotelijk was, ter oorzaak van hare dertelheit? maar deze onsterffelijke schoonheden betonen eene onnosselheit, zedigheit, en eenvoudigheid, die aanlokkelijk is (1). Dus sprekende bloosde hy, zonder te weten waarom; hy kon zich niet onthouden van te spreken, maar naaulijx hadt hy begonnen, of hy kon niet voortgaan: zyne woorden waren half afgebroken, duister, en hadden menigmaal genen zin.

Mentor zeide tegen hem; ô *Telemachus*! de gevaren van het eilandt *Cyprus* waren niets, zomen die by deze vergelijken, van welke gy tegenwoordig u niet wantrouwt. De onbewimpelde geilheit geeft een affchrik; de beestachtige onbeschaamdheit baart eene verontwaardiging: de zedige schoonheit is veel gevaarlijker, en haar bemin-

(1) De koning sprak ten naasten by op deze wyze, om zyne liefde voor Madam. de La Valiere te rechtvaardigen: hy was meer verlieft op hare zedigheit dan op hare schoonheit, en in het eerste van voornemen zynde niets in haer te beminnen dan de deugt, liet hy zich evenwel eindelyk vervoeren tot de uiterste ongebondenheit.

beminnende , gelooft men , dat men alleen de deugt bemint , en laat zich ongevoelig wegſlepen door de bedrieglijke liefkozing van een herts- tocht , die men niet gewaar wordt , dan als het meer dan tijdt is , om die uit te bluffchen (2). Vliedt , vliedt deze *Nymphen* , die niet beſcheiden zijn , dan om u des te beter te bedriegen : vliedt de gevaren uwer jonkheit ; maar , voor al , vliedt dit kindt , dat gy niet kent ; 't is de *Liefde* , door zijne moeder *Venus* in dit eilandt gebragt , om zich te wreken wegens de verachting , die gy be- toont hebt voor den dienſt , die men haar toe- brengt te *Cythere* ; hy heeft het hert der Godinne *Calypſo* getroffen , zy is op u verliefte , hy heeft al de *Nymphen* die haar omringen , ontſtoken , gy brandt zelf , ô ongelukkig jongeling , byna zon- der dat te weten.

Telemachus viel *Mentor* zomtyds in zijne reden , zeggende : Maar waarom blijven wy niet in dit eilandt ? *Ulyſſes* leeft niet meer ; hy moet al over langen tydt begraven zijn in de golven ; *Penelope* , noch hem noch my ziende wederkomen , zal niet langer zo veel minnaars hebben kunnen tegen- ſtaan. Haar vader *Icarus* zal haar genoodzaakt

L 3

heb-

(2) De koninginne Moeder ſprak ten naaſte by op deze wyze tegen Louis den XIV. om hem te genezen van zyne buitensporige liefde : zy ging zo verre , dat zy , op raadt der hertoginne van Navailles , de toegang tot de kamers van hare ſtaatsjuſſers , en die van Madame , met yzere tra- liën liet aſſchutten , om den koning te beletten by haar te komen : maar , gelyk Moliere zegt :

————— *les verrouils & les grilles*
Sont de foibles gayands de la vertu des filles.

Dat is : Grendelen noch traliën zyn machtig genoeg om de eer van jonge juſſeren te verzekeren.

hebben eenen nieuwen bruidegom te nemen (c), zal ik weder naar *Ithaca* keren, om haar ingewikkelt in nieuwe banden, en de trouw, die zy mijnen vader gezworen heeft, aan eene zyde zettende te zien? De *Ithacoizen* hebben *Ulyffes* vergeten, wy kunnen niet derwaards keren, dan om eene zekere doot te vinden, nademaal de minnaars van *Penelope* al de toegangen der haven hebben ingenomen, om zich op onze wederkomst des te beter van ons bederf te verzekeren.

Mentor antwoordde: Zie daar de uitwerking van een blinde hertstocht; men zoekt met overleg alle redenen op, die haar begunstigen, en wendt zich af, uit vreze van zodanige te zien, die dezelve veroordelen; men is niet meer vernuftig, dan om zich zelf te bedriegen, en het knagen der gewisse te verdoven. Hebt gy vergeten, al wat de Goden voor u gedaan hebben, om u weder te brengen in uw vaderlandt? Hoe zijt gy uit *Sicilië* gekomen? De ongelukken, die gy in *Egypte* gesmaakt hebt, zijn die niet op het onverwachtste uitgevallen tot uw heil en welwezen? Welke onbekende handt heeft u geredt uit alle de rampen, die uw hoofd dreigden in de stad *Tyrus*? Na zo veel wonderlijke zaken is u noch onbekend, 't geen het noodtlot over u beschoren heeft? Maar wat zegg' ik? gy zijt des onwaardig. Wat my belangt, ik vertrek,
en

(c) Haar vader *Icarius* zal haar genoodtaakt hebben eenen nieuwen bruidegom te nemen.] *Ovidius* doet haar, in haren brief aan *Ulyffes*, schryven, dat haar vader daar op aanhieldt:

*Me pater Icarus viduo decedere lecto
Cogit, & immensas increpat usque moras.*

Onze Schryver schynt het ooge op die plaats gehad te hebben.

en zal wel weten uit dit eilandt te geraken : lafhertige zoon van zo wijzen en edelmoedigen vader ! leidt hier een verwijft en cerloos leven , in 't midden der vrouwen ; doet in weêrwil der Goden , 't geen uw vader gelooft hem onwaardig te zijn.

Deze finadelijke woorden sieden *Telemachus* door 't binnenste van zijn hert. Hy gevoelde zich bewogen door de reden van *Mentor* , zijne droefheit was vermengt met schaamte , hy vreefde de verontwaardiging en het vertrek van dezen wijzen man , aan wien hy zo veel schuldig was ; maar eene aanwasschende drift , en die hy zelf niet kende , veroorzaakte , dat hy dezelve mensch niet meer was. Hoe nu , zeide hy tegen *Mentor* met tranen in de oogen ; geeft gy dan geen acht op de onsterffelijkheid , die de Goddin my aanbiedt ? Ik geef nergens acht op , antwoordde *Mentor* , dat tegen de deugt , en het bevel der Goden aanloopt. De deugt roept u , om weder te keren naar uw vaderlandt , om *Ulysses* en *Penelope* weder te zien : de deugt verbiedt u , dat gy u zelf overgeeft aan eene dwaze drift : de Goden , die u uit zo vele gevaren verlost hebben , om u te bereiden een roem , welke dien van uwen vader evenaart , bevelen u dit eilandt te verlaten. De *Liefde* alleen , die schandelijke dwinglandt , kan die u hier ophouden ? Ha ! wat zult gy met een onsterffelijk leven zonder vryheit , zonder eer , en zonder roem doen ? Dit leven zal noch veel ongelukkiger zijn , om dat het niet zal kunnen eindigen.

Telemachus antwoordde op deze redenen niet dan met verzuchtingen ; menigmaal wenschte hy , dat *Mentor* hem tegen zijn wil en dank uit dit

eilandt mogt wegrukken ; menigmaal speet het hem , dat *Mentor* noch niet vertrokken was , op dat hy dezen strengen vriendt , die hem zijne zwakheit verweet , niet meer mogt voor oogen hebben. Al deze strijdige gedachten slingerden zijn hert beurt om beurt , en gene van die was standvastig. Zijn hert was even als de zee , die het speeltuig is van al de strijdende winden : Dikwils bleef hy verbaast en onbeweeglijk staan op den oever der zee. Menigmaal in het binnenste van het duistere bosch bittere tranen stortende , en schreuwende even als een brullende leeu. Hy wierdt mager , zijne holle oogen waren vol van een verterend vuur. Hem dus bleek , nedergeslagen , en ongedaan ziende , zou men niet geloofd hebben , dat hy *Telemachus* was ; zijne schoonheit , blygeestigheid , en eedelhoedige fierheit waren ver van hem geweken. Hy was even als een bloem , die des morgens ontluikende haar aangename geur door het veldt verspreidt , en tegen den avondt meer en meer verdort. Haar levendige verf wordt uitgedoofd , zy kwijnt , zy verdroogt , en laat haar schone kruin nederhangen , kundende zich niet langer voeden. Dus was de zoon van *Ulysses* op den oever des doods.

Mentor ziende , dat *Telemachus* de hevigheid van zijnen drift niet kon wederstaan , nam een zeer behendig besluit , om hem uit zo groot een gevaar te verlossen. Hy hadt gemerkt , dat *Calypso* geweldig op *Telemachus* verslingert was , en *Telemachus* niet minder verliest op de schone *Nymph Eucharis*. Want de wreede *Liefde* maakt dikwils , om de sterffelijke menschen te plagen , dat men niet zeer bemint die genen , van welker men bemint wordt. *Mentor* nam voor , minne-
nijdt

nijdt in *Calypso* te verwekken. *Eucharis* was verplicht *Telemachus* ter jacht te geleiden. Des zeide *Mentor* tegen *Calypso*: Ik hebb' in *Telemachus* zo groot een drift voor de jacht bespeurt, als ik nooit anders in hem gezien hebb'; dit vermaak doet hem alle andere onsmakelijk zijn, hy bemint niets anders dan bosschen en de allerwoestebergen: gy Goddinne! hebt hem deze grote drift ingeboezemt.

Calypso deze woorden horende, gevoelde een zware spyt, en kon zich niet wederhouden: Deze *Telemachus*, antwoordde zy, die al de vermakelikheden van het eilandt *Cyprus* versmaadt heeft, kan die de middelmatige schoonheit van eene mijner *Nymphen* (3) niet wederstaan? Hoe derft hy voorgeven, zo veel wonderlijke daden te hebben uitgevoerd, hy, wiens hert op een laffe wyze vervoerd wordt door de wellust, en die niet geboren schijnt dan om een onberoemd leven te leiden in het midden der vrouwen? *Mentor* bemerkende met vermaak, hoe zeer de minnenijdt het gemoedt van *Calypso* ontroerde; zeide daar van op die tijdt niet meer, uit vreze, dat zy een wantrouwen tegen hem mogt opvatten; en hy toonde haar alleen een droevig en neerslachtig wezen. De Godin deed hem hare klachten over alle dingen, die zy merkte (4), en zonder op-

L 5

hou-

(3) Zo sprak de hertogin van Orleans (Henriette d'Angleterre) die op den koning verslingerd was, toen hy begon verliest te worden op Madam. de Valiere, eene harer staatsjufferen, die van eene middelbare schoonheit was. Zy klaagde daar over, byna in de zelve woorden, die hier gebruikt worden, tegen den gravé van Guiche en tegen Madam. de Montalef, die hare vertrouwelingen waren.

(4) De Godin deed hem hare klachten, over alle dingen, die

houden deedt zy nieuwe klachten. Deze jacht, daar *Mentor* haar van verwittigt hadt, bragt haar ten eene male aan 't woeden (5). Zy wist, dat *Telemachus* niets anders gezocht hadt, dan om zich van de andere *Nymphes* af te houden, ten einde hy met *Eucharis* mogt spreken. Men sprak reeds van een tweede jacht aan te stellen, waar in zy voorzag, dat het zou gaan als in de eerste. Om de voornemens van *Telemachus* te verydelen, verklaarde zy, dat zy daar by wilde zijn. Terstondt daar op, haar wraakgierigheid niet langer kunnende verbergen, sprak zy hem dusdanig aan: Zijt gy, lichtvaardige jongeling, dan alleen om deze reden in mijn eilandt gekomen, om de schipbreuk, die *Neptunus* rechtvaardiglijk voor u bereid heeft, om de wrake der Goden te voldoen, te ontkomen? Gy zijt om gene andere reden in dit eilandt gekomen, dat voor geen sterffelijk mensch oopen staat, dan om mijn macht, en de liefde die ik u getoont hebb', te verachten. O Godheden van den *Olympus* en *Styx*! verhoort eene ongelukkige Godinne; haast u dezen trouwlozen, ondankbaren, en godlozen met schaamte te overtuigen. Nademaal gy noch wreeder en onrechtvaardiger zijt dan uw vader, zoudt gy langer de kwalen, die noch langduriger en harder zijn dan de zijne, kunnen verdragen. Neen, neen, nooit moet gy uw vaderlandt weder anschouwen, dat arm en ellendig *Ithaca*, dat gy u niet schaamt meer te achten dan de onsterffelijkheid;

die zy merkte.] Madame deedt de hare aan den grave van Guiche, oudsten zone van den Marschalk de Gramont.

(5) Een geschenk van een paar gespen, met diamanten van grote waarde, dat de koning aan zyne meesteresse deedt, maakte dat Madame geheel verwoed wierdt.

heit; of veel eer moet gy vergaan in het midden der zee, terwyl gy dat van verre beschouwt, en dat uw lijf, geworden een speeltuig der baren, geworpen mag worden, buiten hoop van begravinge, op het zandt van dezen oever. Mijne oogen moeten hem van de gieren zien opeten! zy, die gy bemint, zal dat moeten aanzien; haar hert zal daar door met droefheit doorsneden worden, en haar wanhoop zal my troost veroorzaken.

Calypso dus sprekende, hadt rode en vurige oogen, haar gezicht stondt op geen een voorwerp stil, zy hadt iets, ik weet niet wat, zwaarmoedigs en verwoeds; hare bevende kaken waren bedekt met zwarte en blaauwe vlekken, elk oogenblik veranderde zy van koleur, zomtjids verspreide zich eene dodelijke bleekheit op haar aanzicht; hare tranen biggelden niet meer, als te voren, in menigte van hare wangen, de razerny en wanhoop schenen daar die vloedt verdroogt te hebben, ter nauwer noodt vloten eenige weinige over hare kaken; haar stem was heesch, bevende, en vermengd met snikken. *Mentor* bemerkte al deze bewegingen, en sprak niet meer tegen *Telemachus*: hy handelde hem als een zieken, dien men uit wanhoop verlaten heeft; dikwils zag hy hem aan met oogen van medelijden.

Telemachus gevoelde, hoe zeer hy te beschuldigen, en hoe onwaardig hy de vriendschap van *Mentor* was; hy dorst zijne oogen niet opheffen, uit vreeze van die op het gezicht van zijnen vriendt te slaan, wiens stilzwijgen zelf hem veroordeelde. Menigmaal hadt hy de begeerte om zich om zijnen hals te werpen, en hem te betuigen, hoe
zeer

zeer hy wegens zijn misdaadt geraakt was: maar hy wierdt t'elkens wederhouden, nu door eene valsche schaamte, dan door vreze van verder te gaan, dan hy zou willen, om zich uit dit gevaar te redden; want dit gevaar scheen hem zoet, en hy kon niet besluiten om zijne dwaze hertstocht te overwinnen.

De Goden en Godinnen van den *Olympus* in een diep stilzwygen byeenvergaderd, hadden het ooge geslagen op het eilandt van *Calypso*, om te zien wie overwinnaar zou zijn, of *Minerva*, of de *Liefde*; de *Liefde* met de *Nymphen* spelende, hadt in het eilandt alles in vlamme gettelt (6), *Minerva*, onder de gedaante van *Mentor*, bedienende zich van de minne-nydt, onafscheidelijk van de *Liefde*, tegen de *Liefde* zelf. *Jupiter* hadt voorgenomen aanschouwer van dezen strijdt te zijn, en onpartijdig te blijven.

Ondertuffchen gebruikte *Eucharis*, die vreesde, dat *Telemachus* haar mogt ontsnappen, duizend kunstnaryen, om hem in hare strikken te behouden; reeds zou zy voor de tweede maal met hem ter jacht gaan, en gekleed zijn als *Diana* (7). *Venus* en *Cupido* hadden haar overgoten met nieuwe bekoorlijkheden, zo dat hare schoonheit op dien

(6) Het hof van Frankryk was toen geheel in rep en roer: de verstandigste raadsheren van den koning waren daar mede begaan, en wilden zien, wie de overwinninge zou hebben; of de liefdedrift van den koning, of de wyze raadt der koninginne zyne moeder; doch zy bewaarden alle eene diepe stilzwygendheit, want het was toen al niet meer geoorlooft te spreken.

(7) De koning was zeer verslingerd op de jacht, en hy nam de juffers met zich, welke hy gaarne zag als Amazonen gekleed. Madam, de la Valiere zag 'er in die kleeding zeer wel uit.

dien dag, die van de Godinne *Calypso* zelf verdoofde. *Calypso* haar van verre beschouwende, bezag zich ter zelve tijdt in een van de zuiverste harer fonteynen, zy was beschaamd, dat zy zich zelf zag; zy verborg zich in 't binnenste van hare *Grotte*, en sprak alleen zijnde op deze wijze: 't Baat my dan niet, dat ik deze twee gelieven hebb' willen storen, verklarende mede op de jacht te willen gaan. Wat zal ik hier in doen? zal ik mede gaan om haar te doen zegenpralen, en mijne schoonheit te doen dienen om de hare te verheffen (8)? Misschien zal *Telemachus* my ziende noch veel verliefder worden op zijne *Eucharis*. O ongelukkige! wat hebb' ik gedaan? Neen: ik zal niet gaan. Zy zullen zelf niet gaan; ik zal hen dat wel weten te beletten. Ik ga *Mentor* spreken, ik zal hen verzoeken, dat hy *Telemachus* vervoert, en hy zal hem weder naar *Ithaca* brengen. Maar wat zegg' ik? Wat zal my overkomen, als *Telemachus* zal vertrokken zijn? Waar ben ik? Wat is 'er verder te doen? O wrede *Venus*! gy hebt my bedrogen. O dat trouwloos geschenk, dat gy my gedaan hebt! Verderffelijk kindt! O vergiftige liefde! Ik hadt u mijn hert niet geoopt, dan op hoop om gelukkig met *Telemachus* te leven, en gy hebt in mijn hert niets gebragt, dan onrust en wanhoop. Mijne *Nymphen* zijn tegen my opgestaan, mijne Godheit helpt my niet, dan om mijn ongeluk eeuwig te maken. Ah! dat het my vry stondt my aan de doodt over te geven, om mijne smerten te doen
eindi-

(8) Dit is ten naaste by het gene, dat Madame zeide, toen zy bemerkte, dat de koning haar slecht's kwam bezoeken om een voorwendel te hebben om *Lx Valiere* te zien.

eindigen. *Telemachus*, gy moet sterven, naardien ik niet sterven kan. Ik zal my wreken over uwe ondankbaarheden; uwe *Nympe* zal het zien; en ik zal u voor hare oogen doorsteken. Maar ik dool, ô ongelukkige *Calypso*! Wat wilt gy? eene onnossele doen sterven; gy die u zelf hebt geworpen in dezen afgrond van ellenden? Ik ben het, die deze verderffelijke vlamme hebb' ontstoken in den boezem van den kuifchen *Telemachus*. Wat onnosseleheit! wat deugt! wat afkeer van gebreken! wat moedt tegen de schandelijke wellusten! Moest gy zijn hert vergiftigen? Hy heeft my verlaten. Zeer wel! moet hy my niet verlaten, of ik hem zien ten eene male veracht zijnde, daar hy alleen leeft voor mijne medevrijster? Neen, neen, ik lijde niet anders, dan dat ik wel verdient hebb'. Vertrek *Telemachus*, ga over de zee, laat *Calypso* zonder troost, die niet langer kan leven, of hare doot vinden; laat haar ongetroost, bedekt met schaamte, en wanhopende, met uwe hoogmoedige *Eucharis*.

Dus sprak zy alleen in hare *Grotte*; maar kwam terstondt met een drift daar uit te voorschijn. Waar zijt gy, *Mentor*! zeide zy: Ondersteunt gy *Telemachus* op deze wijze tegen de liefde voor welke hy bezwijkt? Gy slaapt, terwijl de *Liefde* tegen u waakt. Ik kan niet langer deze onverschillige lafheit, die gy betoont, verdragen. Zult gy altydt gerust zien, dat de zoon van *Ulysses* zijnen vader onteert, en zijn grootfeh noodlot verwaarlooft? Zyt gy het, of ben ik het, die zijne ouders het opzicht over zijn gedrag hebben aanbevolen? Ik ben het, die middelen zoeke om zijn hert te genezen; en gy zult niets uitrechten. In de afgelegenste plaats van
dit

dit bosch zijn grote populierbomen , bekwaam om een schip te bouwen , 't is ter dezer plaatse , dat 'er *Ulyffes* een toetakelde , met het welk hy uit dit eilandt vertrok ; gy zult ter zelve plaatse een diep hol vinden , daar in alle nodige werktuigen , om te houwen , en om alle delen van een schip in een te voegen , zijn.

Naaulijx hadt zy hem deze woorden gezegt , of zy kreeg berouw. *Mentor* verzuinde geen oogenblik ; hy ging in dat hol , vondt de werktuigen , hieuw de populieren , en maakte in eenen dag een schip , dat in staat was om te kunnen vertrekken. 't Is om dat de macht en het vernuft van *Minerva* niet veel tijds nodig hadden tot het voltooien van grote werken. *Calypso* bevondt zich in een gruwzame benaautheit van gemoedt ; aan de eene kant wilde zy zien , of de arbeit van *Mentor* vorderde ; aan de andere kant kon zy niet besluiten de jacht na te laten , daar *Eucharis* in volkomene vryheit met *Telemachus* zou geweest zijn. De minne-nijdt liet haar nooit toe deze twee gelieven uit het gezicht te verliezen , maar zy trachtte de jacht af te wenden van die kant , daar zy wift , dat *Mentor* het schip maakte. Zy hoorde de slagen van den bijl en hamer ; zy luisferde ; ieder slag deedt haar beven , maar op het zelve oogenblik vreesde zy , dat deze mymering haar eenig teken of lonk van *Telemachus* aan de jonge *Nymph* mogt ontnemen.

Ondertusschen zeide *Eucharis* tegen *Telemachus* al boertende : (9) Vreesst gy niet , dat *Mentor* u zal

zal

(9) Vreesst gy niet , dat *Mentor* u zal bekyoen ,] Op deze wyze verweet *Madame Mancini* den dwang , in welke de koningin en de Cardinaal hem hielden. Zyt gy geen *Meeffer* , *Fire* , zeide zy , waarom gebruikt gy nu gezag niet. Zy zochr

zal bekijken , dat gy zonder hem ter jacht zijt gegaan , ô wat zijt gy te beklagen , dat gy moet leven onder bedwang van zo streng een meester ! niets kan zijne strengheit vermurwen ; hy tracht een vyandt te zijn van alle vermaaklijkheden ; hy kan niet lijden , dat gy eenige derzelve finaakt. Hy maakt een misdaadt van de onbesprekelijkste zaken. Gy moest van hem afhankelijk zijn , terwijl gy niet in staat waart om u eigen zelf te bestieren , maar na zo veel wijsheit betoont te hebben , moet gy u niet langer laten handelen als een kindt.

Deze listige woorden doorsneden het hert van *Telemachus* , en vervulden hem met afkeer tegen *Mentor* , wiens jok hy wilde van den bals werpen (10) ; hy vreesde hem weder te zien , en hy was zo ontroerd , dat hy *Eucharis* niets kon antwoorden. Eindelijk tegen den avondt , de jacht aan weêrkanten doorgebracht zijnde in eene gedurige ongerustheit , kwam men door een hoek van het bosch , zeer dicht by de plaats daar *Mentor* den ganschen dag gearbeidt hadt. *Calypso* beschouwde van ver het togetakelde schip ; hare oogen wierden op dat oogenblik door eene dikke wolk , even als die der doot , bedekt ; haar knikkende kniën bezweken onder haar ; het klamme zweet brak haar aan alle kanten uit ; zy was genoodzaakt op de *Nymphen* te steunen , die
haar

zocht niet anders dan uit de voogdy van haren Oom te geraken , en zy zou wel gewenscht hebben , dat de koning ook zo gedaan hadt.

(10) Dit is eene natuurlyke verbeelding van de gesteldheit des konings ten opzichte van den Cardinaal , terwijl hy des zelfs Nicht beminde. Over al wierdt 'er op hem gepast , zelf in zyne allereenvoudigste uitspanningen.

haaf omringden; en *Eucharis* haar de handt biedende, stiet zy die van haar af (11), haar met een vreeffelijk gezicht aanzierende.

Telemachus, die dit schip zag, maar *Mentor* niet, naardien die reeds was weggegaan, hebbende zijnen arbeidt voleindigt, vroeg de Godinne, van wien dit schip was, en waar toe geschikt: zy kon hem niet antwoorden, maar eindelijk zeide zy: Het is om *Mentor* te rug te zenden, dat ik 't hebb' doen bouwen; gy zult door dezen strengen vriendt, die zich tegen uw geluk aankant, en die het u benijden zou, dat gy onsterffelijk wierdt, niet meer belemmert zijn. Verlaat *Mentor* my! 't is met my gedaan, riep *Telemachus*; *Eucharis*, zo *Mentor* my verlaat; hebb' ik niemant dan u (12). Deze woorden ontsnaptten hem in de hevigeste ontroering zijns gemoeds; hy merkte, dat hy die uitende kwalijk gedaan hadt, maar hy hadt gene vryheit meer, om op den zin zijner woorden te denken. Het gansche geselschap bleef verbaast in een diep stilzwijgen. *Eucharis* hare oogen al blözefide ter aarde nederflaande, bleef gansch verbaast achter, zich niet dervende vertonen; maar terwijl de schaamte op haar aanzicht was, was de vreugde in 't binnenste van haar herte; *Telemachus* begreep dat zelf niet, kunnende niet geloven, dat

M hy

(11) *Stiet zy die van haar af.* } Zo deedt Madame ook aan La Valiere, die zy zo veel wederwaardigheden deedt verdragen, dat deze genoodzaakt wierdt zich te begeven naar het klooster van Chaillot. Maar de koning ging haar daar zoeken, en gaf haar kort daar na een huis.

(12) Toen de koning zag, dat hy La Valiere zou verliezen, na haar eerste kraambedde, riep hy in het byzyn van alle de Mevrouwen, die 'er tegenwoordig waren: *Geef my haar wederom, en ontneemt my alles, wat ik hebb'.*

hy zo onbescheiden gesproken hadt. 't Geen hy gedaan hadt, scheen hem als een droom, maar een droom, die hem buiten staat stelde en verward maakte.

Calypso, verwoeder dan eene leeuwin, die men van hare jongen berooft heeft, liep door het midden van het bosch, zonder eenige streek te houden, en niet wetende waar ze liep. Eindelijk bevondt zy zich aan den ingang van hare *Grotte*, daar *Mentor* haar verwachtte. Wijkt uit mijn eilandt, zeide zy, ô vreemdelingen, die gekomen zijt om mijn rust te storen; weg van my, die onzinnige jongeling, en gy onvoorzichtige grijsaart; gy zult gevoelen, wat de verbolgenheit eener Goddinne vermag, zo gy u niet terstondt van hier begeeft. Ik wil hem niet meer zien, ik wil niet verdragen, dat eene van mijne *Nymphen* hem aanspreke of beschouw; ik zweer dat by de wateren van *Styx*, eene eedt, die de Goden zelf doet sidderen; maar weet, *Telemachus*, dat uwe onheilen noch niet geëindigt zijn. Ondankbare, gy zult uit mijn eilandt niet vertrekken, dan om een doel te zijn van nieuwe ongevallen; ik zal gewroken worden; gy zult u over *Calypso* beklagen, maar te vergeefs; *Neptunus*, noch verbittert tegen uwen vader, die hem in *Sicilië* beledigt heeft (d); en des verzocht door *Venus*, die gy veracht hebt in 't eilandt *Cyprus*, bereidt u andere onweëren. Gy zult uwen vader zien, die noch niet dood is, maar zult hem zien zonder hem te kennen, en zonder u te kunnen doen ken-

nen

(d) Die hem in *Sicilië* beledigt heeft.] Polyphemus, die in *Sicilië* van *Ulyfles* omgebragt was, was een zoon van *Neptunus*; en de Schryver schynt het oog te hebben op die belediging.

nen aan hem ; gy zult met hem niet in *Ibaca*, vereenigt worden , dan na alvorens geweest te zijn het speeltuig van het wreedste geval. Ha ! Ik bezweer de hemelsche machten om my te wreken ; ach ! mogt gy in het midden der zee , hangende aan de scherpe punten van een klip , van den donder geslagen , te vergeefs *Calypso* aanroepen , die zich in uwe straffe zal verblijden.

Deze woorden gesproken hebbende , was haar ontroerd gemoedt byna gerced om strijdige besluiten te nemen. De liefde herriep in haar hert de begeerte om *Telemachus* te houden. Dat hy leve , zeide zy by zich zelf , dat hy hier verblyve ! misschien zal hy eindelijk gevoelig zijn ; over het geen ik al voor hem gedaan hebb'. *Eucharis* zal hem , als ik , de onsterffelykheit niet kunnen geven. O al te verblinde *Calypso* ! Gy hebt u zelf verraden door uwe eedt ; gy zijt verbonden , want de wateren van *Stryx* , daar gy by gezworen hebt , laten u geen hoop meer overig. Niemandt verstondt deze woorden ; men zag de *Razernyen* in haar aanzicht afgebeeldt , en al het besmettende vergift van den zwarten *Cocytus* scheen uit haar hert uit te waassenen.

Telemachus wierdt met schrik bevangen ; zy begreep het , want wat kan eene yverende liefde niet merken ? En de schrik van *Telemachus* verdubbelde de ontroeringen der Goddinne , die gelijk een wijnpaapin , welke de lucht met haar gehuil vervult , en de hoge bergen van *Thracië* doet weërgalmen , midden door het bosch liep met een pook in de handt , roepende al haar *Nymphen* , en dreigende te doorboren , al die haar niet volgden. Deze alle liepen in menigte ; ten uiterste verbaasd door dit dreigen. *Eucharis* zelf

naderde met tranen in de oogen , en van verre *Telemachus* aanschouwende , dien zy niet meer dorst aanspreken. De Goddinne raafde , dat zy haar na by zich zag , (13) en verre van zich te vernoegen door de onderdanigheid dezer *Nymphe*, gevoelde zy een nieuwe woede , ziende dat de fchoonheit van *Eucharis* (14) door de onderdrukkingen vermeerderde.

Ondertuffchen was *Telemachus* alleen gebleven met *Mentor*. Hy omhelsde zijn' kniën , want hy dorst hem op gene andere wijze omvangen of aanzien. Hy stortte een vloedt van tranen ; hy wilde spreken , doch de stem ontbrak hem ; en de woorden ontbraken hem noch meer. Hy weet niet , wat hy doen moet , doedt , of wil. Eindelijk roept hy uit : O mijn ware vader ! O *Mentor* ! Verlos my van zo vele kwalen ; Ik kan u verlaten , noch volgen ; Verlos my van zo vele rampen , verlos my van mijn eigen zelf , en geef my over aan de doodt !

Mentor omhelsde , vertrooſte , en moedigde hem aan ; leerde hem zich zelf te helpen , zonder zijn drift te vleien , en zeide tegen hem : Zone van den wijzen *Ulyſſes* , dien de Goden zo be-

(13) En verre van zich te vernoegen door de onderdanigheid dezer *Nymphe* , enz.] Hoe dat La Valiere zich onderdaniger aanfelde tegen Madame , hoe meer ongenoegen en verachtinge zy haar betoonde. De koning zelf moeft zyn gezag gebruiken , om haar zo lang by Madame te doen blyven , tot dat hy haar een huis verzorgde en een gevolg.

(14) La Valiere hadt van zich zelf een kwynende opflag , welke door de verdrukkinge noch bevalliger wierdt. Zy hadt , zonder fchoon te zyn , zeer aanlokkelyke manieren , en niets maakte groter indruk op het herte des konings , die zeer ligt geraakt was , dan dat hy haar op zekeren dag geheel beſchreid zag , klagende tegen hem over de ſtrengheit , waar mede Madame haar behandelde.

bemint hebben, en dien zy noch beminnen, 't is door eene uitwerking hunner liefde, dat gy zo vele vreesfelijke kwalen moet uitstaan. Hy die nooit gevoelt heeft de zwakheit; en het geweld zijner hertstochten, is noch niet recht wijs, noch weet zich zelf te wantrouwen, want hy kent zich zelf noch niet. De Goden hebben u als met de handt geleidt tot aan den oever van den afgrondt, om u de gansche diepte van de zelve te tonen, zonder echter u daar in te laten vallen: begrijp tegenwoordig, dat gy nooit zoudt hebben kunnen begrijpen, zo gy dat niet beproeft hadt. Te vergeefs zou men ons gesproken hebben van de verraderyen der liefde, die streelt om te verderven, en onder een schijn van liefselijkheit de afgrijpselijkste bitterheden verbergt. Daar is een kindt gekomen vol van aanlokselen in de blijdschap, het gelagch en vermaak; gy hebt het gezien, 't heeft u uw herte ontroofd, en gy hebt vermaak gehadt in hem dat te laten roven. Gy zoekt voorwendfelen, om de wonde van uw hert niet te kennen; gy zoekt my te bedriegen, en u zelf te vleien; gy vreesst nergens voor. Zie daar de vrucht uwer lichtvaardigheit: tegenwoordig roept gy om de doodt; en die is de eenige hoop, die u overgebleven is. De Goddin ontroerd zynde, schijnt wel eene helsche *Razerny* (e); *Eucharis*

(e) Welke eigentlyk de verwoedheit verbeeldde. De oude zeggen, dat de Helsche *Razernyen* dochters zyn van *Nox* en *Acheron*. Hare namen zyn *Alecto*, *Tisiphone*, *Megera*. In plaats van haar hebben zy slangen op haar hoofden, en als zy iemandt aan het woeden willen brengen, nemen zy een slang van haar hoofdt, en werpen die in iemands boezem, waar door hy uitgelaten en bekwaam wordt om alles, zelf de gruwelykste zaken, te ondernemen.

ris wordt van een vuur verteert, wreeder dan al de smerten des doods; en al de minnenijdige *Nymphen* zijn gereed om malkander te verscheuren. Zie eens, wat de valschaardige *Liefde* uitwerkt, die zo lieflijk en zacht schijnt! Laat uw vorige moedt u te binnen komen. Hoe zeer beminnen de Goden u, naardien zy u zo schonen weg banen om de *Liefde* te ontvlieden, en uw waarde vaderlandt weder te zien! *Calypso* zelfs is genoodzaakt u weg te jagen, het schip is gansch gereed, wat toeven wy dit eilandt te verlaten, daar de deugt niet wonen kan?

Deze woorden zeggende, nam *Mentor* hem by de hand; en trok hem in zijn wederwil naar den oever. *Telemachus* volgde met tegenzin, altijd achterwaards ziende: hy zag naar *Eucharis*, die zich van hem verwyderde (15); kunnende haar aanzicht niet zien, beschouwde hy hare schone opgebonde hairen, haar zwierende klederen en eedelhoedige tredt; hy zou gaarne hare voetstappen gekust hebben; zelf toen hy haar uit het gezicht verloor, luisterde hy noch, zich verbeeldende hare stemme te horen; en niet tegenstaande hare afwezendheit zag hy haar; zy was geschilderd, als levende, voor zijne oogen, hy meende zelf, dat hy met haar sprak, niet meer wetende waar hy was, en niet kunnende luisteren naar *Mentor*. Eindelijk tot zich zeff, als uit een diepen slaap, komende, zeide hy tegen *Mentor*: Ik hebb' besloten u te volgen, maar hebb' noch

(15) *Hy zag naar Eucharis, die zich van hem verwyderde.*] Toen La Mancini, getrouwd zynde met den Connestabel Colonne, van het hof ging, zag de koning haar met droefheit vertrekken. Deze beschryving is een natuurlyke schildery van het gene dat haar by die gelegenheit gebeurde.

noch geen afscheidt van *Eucharis* genomen; ik wilde liever sterven, dan haar op zo ondankbare wijze verlaten. Wacht, dat ik haar noch eenmaal voor het laatste zie, om haar voor eeuwig vaar wel te zeggen. Laat ten minste toe, dat ik tot haar zegge: O *Nymphe*! de wrede Goden, de Goden, die over mijn geluk nijdig zijn, noodzaken my te vertrekken; maar veel eer zullen zy my het leven benemen, dan dat ik niet aan u zou gedenken: Ah! mijn vader, of laat my deze laatste troost, die zo billijk is, of beneem my op dit oogenblik mijn leven. Neen, ik wil in dit eilandt niet blijven, of my aan de liefde overgeven. De liefde is in mijn hert niet meer: ik gevoel niets dan vriendschap en erkentenis voor *Eucharis*: 'tis my genoeg, dat ik haar noch eenmaal vaar wel zegge, en dan vertrek ik met u zonder eenig vertoeven.

Wat hebb' ik mededoogen met u, antwoordde *Mentor*! uw drift is zo geweldig, dat gy die noch niet gevoelt (16); gy gelooft gerust te zijn, en gy wenscht naar de doodt; gy derft zeggen, dat gy door de *Liefde* niet overmamt zijt, en gy kunt u zelf niet afscheuren van de *Nymph*, die gy bemint; gy ziet niet, noch luistert niet dan naar haar; voor het overige zijt gy ten eene male blind en doof. Een mensch, dien de koors doedt malen, zegt; Ik ben niet ziek. O verblinde

M 4

Tele-

(16) Uw drift is zo geweldig, dat gy die noch niet gevoelt.] De brieven van den Cardinaal Mazarin zyn vol van diergelyke verwytingen. De koning wist zelf niet, in wat staat hy was: hy zelf gaf aan zyne liefde den naam van eene zeer oprechte vriendschap, en hy gevoelde de kracht der zelve niet, dan toen hy zich van haar, die'er het voorwerp van was, moest verwyderen.

Telemachus! Gy zijt gereed om af te staan van *Penelope*, die u verwacht, van *Ulyffes*, dien gy zult zien, van *Ithaca*, daar gy zult gebieden, van de roem, en van het heerlijk noodlot, het welk de Goden u belooft hebben door zo vele wonderdaden, die zy ten uwen voordele gedaan hebben; gy staat van al deze weldaden af, om ongeëerd by *Eucharis* te leven (17). Kunt gy noch zeggen, dat de liefde u aan haar niet verbindt? wat is het dan, dat u ontroert? Waarom wilt gy dan sterven? Waarom hebt gy dan tegen de Goddinne met zo veel ontsteltenisse gesproken? Ik beschuldig u niet van ontrouw (18), maar ik beklaag uwe verblindheit. Vliedt *Telemachus!* Vliedt, men kan de liefde niet overwinnen, dan met verre van dusdanigen vyandt te vlieden. De ware moedt bestaat in te vrezen, en te vluchten; maar in te vluchten zonder te overdenken, en zonder zich zelf den tijdt te geven van het laatste afscheidt te nemen. (19) Hebt gy de zorgen vergeten, die gy my gekost hebt van uwe kindheit af, en de gevaren, die gy door mijn raadt ont-

(17) *Gy staat van alle deze voordelen af, om ongeëerd by Eucharis te leven.*] Zo sprak de Cardinaal tegen den koning, hem gereed ziende om afstandt te doen van alle de voordelen van zyn huwelyk met de Infante, en om zyn glorie en zyne kroon op te offeren aan Mancini.

(18) *Ik beschuldig u niet van ontrouw.*] Dat schreef de Cardinaal op zekere tydt aan den koning, die ten uiterste geraakt was door een zyner brieven, waar in hy den koning scheen te beschuldigen van ontrouw.

(19) *Hebt gy de zorgen vergeten, enz.*] Het is, als men dit en het volgende leest, als of men de brieven las van den Cardinaal Mazarin, aan den koning geschreven, ten opzichte van zyne liefde voor zyne Nicht: voornamentlyk daar hy dreigt hem te verlaten en zich naar Italië te begeven, zo hy die minnehandel, die hem tot schande strekte, niet afbrak.

ontworstelt zijt? of geloof my, of lijdt, dat ik u verlaat. Wilt gy hoe smertelijk het my is, u te zien rennen naar uw verderf! Wilt gy, wat ik al geleden hebb', zedert ik u niet hebb' der-ven spreken! De moeder, die u ter wereldt gebragt heeft, heeft minder in haar baren's noodt geleden: ik hebb' gezwegen; ik hebb' mijn bloedt gedronken, en ik hebb' mijne verzuchtingen opgekropt, om te zien of gy wederom tot my zoudt komen. Mijn zoon! Mijn waarde zoon! vertroost mijn hert, geef my weder 't geen my waarder is, dan mijn hert: geef my *Telemachus* weder, dien ik verloren hebb'; geef u zelf weder aan u eigen zelf. Zo de wijsheit in u de liefde te boven gaat, leve ik, en leve ik gelukkig; maar zo de liefde, tegen wil en dank van de wijsheit, u wegsleept, kan *Mentor* niet langer leven.

Terwijl dat *Mentor* dus sprak, vervolgde hy zijnen weg na de zee kant; en *Telemachus*, die noch niet sterk genoeg was, om hem van zelf te volgen, was reeds zo sterk, dat hy zich zonder tegenstandt liet leiden. *Minerva*, altijd verborgen onder de gedaante van *Mentor*, deedt *Telemachus*, hem onzichtbaar met haar schilt bedekkende, en een Goddelijke straal om hem heen verspreidende, een moedt-gevoelen, die hy noch nooit gewaar geworden was, zedert hy in dit eilandt was geweest. Eindelijk kwamen zy op eene plaats van het eilandt, daar het strandt scherp was; 't was een rots, die gedurig door de schuimende zee-golven geslagen wierdt. Zy bezagen van deze hoogte, of het schip, dat *Mentor* gebouwt hadt, noch op dezelve plaats was, maar zy wierden een droevig voorwerp gewaar.

De *Liefde* was levendig geraakt , ziende dat deze onbekende grijsaart , niet alleen ongevoelig was voor zijne schichten , maar hem daarenboven *Telemachus* benam. Hy weende van verdriet , en ging *Calypso* , dwalende in de duistere en schaduwachtige bosschen , opzoeken ; zy kon hem niet zien zonder verzuchten , en bevondt , dat hy al de wonden van haar hert weder openen zou. De *Liefde* zeide tegen haar , zijt gy eene Goddin , en laat gy u overwinnen van een zwak sterffelijk mensch , die gevangen is in uw eilandt ? Waarom laat gy hem vertrekken ? O ongelukkige *Liefde* ! antwoordde zy , ik wil niet meer luisieren naar uwen verderffelijken raadt : Gy zijt het , die my getrokken hebt uit een zachte en dieperust , om my neder te storten in een afgrondt van ongelukken. Het is nu gedaan , ik hebb' gezworen by de onderaardsche wateren van *Styx* , dat ik *Telemachus* zal laten vertrekken. *Jupiter* , de vader der Goden , zelf zou zich met al zijn macht tegen dezen ontzagchelijken eedt nieterven aankanten. *Telemachus* vertrekt uit mijn eilandt , vertrek gy ook verderffelijk kindt , gy hebt my meer kwaads gedaan dan hy.

De *Liefde* zijne tranen afdrogende , grimlagchte op een valsche en kwaadaardige wijze. In waarheit , zeide hy , zie hier een grote verwarring , laat my begaan , volg uwen eedt , kant u niet aan tegen het vertrek van *Telemachus* ; noch ik , noch uwe *Nymphen* hebben gezworen by de wateren van *Styx* , hem te zullen laten vertrekken. Ik zal haar het voornemen inboezemen , om het schip , 't geen *Mentor* met zo veel spoedt gemaakt heeft , in brandt te steken ; zijne naarstigheid , die u verbaast heeft , zal vruchteloos zijn.

zijn. Hy zal op zijn beurt verbaast zijn, en hem zal geen middel overig zijn om u *Telemachus* te ontrukken.

Deze vleiende woorden deden de hoop en blijdschap doordringen tot in de grondt des herte van *Calypso*. Gelijk een Zuide wint door hare koelte de door de hitte des zomers afgematte kudden, op den oever van een stromende rivier, verkwikt, also stilde deze reden de wanhoop der Goddinne; haar aanzicht wierdt helder, hare oogen wierden liefelijk; de nare zorgen, die haar hert verteerden, vloten voor een oogenblik verre van haar; zy hieldt standt, zy lagchte, en vleide de dwaze *Liefde*, en door hem te vleien, bereide zy nieuwe smerten voor zich zelf.

De *Liefde*, te vrede met haar overreedt te hebben, ging van gelijken om de *Nymphen* te overreden, die dwalende en verstrooid waren op de bergen als een kudde schapen, die de woede van verhongerde wolven ver van hunnen herder heeft doen vluchten. De *Liefde* vergaderde haar wederom by een, zeggende: *Telemachus* is noch in uwe handen; spoedt u om het schip in brandt te steken, 't geen de reukeloze *Mentor* toegetakelt heeft om te vluchten. Terstondt ontfaken zy toortsen, zy liepen naar den oever, en zy schudden hare losse haairen, even als wynpaapinen. De vlam ging aanstonds op, en verteerde het schip, 't geen van droog en harschachtig hout gemaakt was. De wolken van rook en vlam verheften zich tot boven in de wolken. *Telemachus* en *Mentor* wierden deze brandt van de rots gewaar, en hoorden het gekrijt der *Nymphen*; hier door wierdt *Telemachus* aangelokt om zich te verblijden,

den, want zijn hert was noch niet ten volle genezen, en *Mentor* bemerkte, dat zijn hertstocht was als een niet wel uitgebluscht vuur, 't geen van tijdt tot tijdt van onder de asche komt, en gloeiende vonkjes opwerpt. Zie daar dan, zeide *Telemachus*, my weder in de banden gekluistert! Ons is geen hoop meer overig om dit eilandt te verlaten!

Mentor zag wel, dat *Telemachus* wederom in alle zijne zwakheden zou vervallen, en dat hy geen oogenblik tijds moest verliezen. Hy bespeurde van verre in 't midden der baren een schip, dat ten anker lag, en het eilandt niet dorst naderen, alzo al de stierlieden wisten, dat het eilandt van *Calypso* voor alle sterffelijke menschen ontoegankelijk was. De wijze *Mentor* liet terstondt *Telemachus*, die gezeten was op een kant van de rots; smeet hem in zee, en wierp zich daar by hem in. *Telemachus* verbaast door deze geweldige val, kreeg zee-water in 't lijf, en wierdt een speeltuig der baren; maar tot zich zelf komende, en *Mentor* ziende, die hem de hand boodt, om in 't zwemmen hem te helpen, dacht hy nergens anders om, dan om van dat noodschikkelijk eilandt af te wijken.

De *Nymphen*, die geloofd hadden, hente zullen gevangen houden, verheften een verwoed gekrijt, kunnende niet meer hunne vlucht beletten. *Calypso* niet te troosten, keerde naar hare *Grotte*, die zy met een jammerlijk gehuil vervulde. De *Liefde*, die zijn zegenpraal veranderd zag in eene schandelijke nederlaag, verhief zich in 't midden der lucht, en zijne vleugelen bewegende, vloog hy naar het boschie van *Idalië*, daar zijne wrede moeder hem verwachtte. Dit kindt noch wre-
der

Mentor werpt Telemachus van een rots en springt by hem.

der dan zy , vertrooſte zich door met haar te lagchen , wegens al het kwaadt , dat hy hadt uitgerecht.

Naar mate dat *Telemachus* van het eilandt afweek , gevoelde hy met vermaak zijn moedt en zijne liefde voor de deugt wederom aangroeijen. Ik beproeve , riep hy uit , ſprekende tegen *Mentor* , 'tgeen gy my gezegt hebt , en dat ik zonder ondervinding niet zou hebben kunnen geloven. Men komt de gebreken niet te boven , dan met die te ontvlieden. O mijn vader ! hoe lief hebben de Goden my gehad , dat zy my uwe hulpe gegeven hebben ; ik hadt verdient daar van berooft , en aan mijn zelf overgelaten te worden. Ik vreze niet meer noch de zee , noch de winden ; noch onweſren , maar ik vreze alleen mijne herts-tochten. De *Liefde* alleen is meer te ſchromen , dan alle ſchipbreuken.

Einde van het zevende Boek.

I N H O U D T
V A N H E T
A C H T S T E B O E K.

Adoam, broeder van Narbal, voert het Tyrifche ſchip, in het welke Telemachus en Mentor gunſtig ontfangen worden. Die Capitein, Telemachus herkennende, verbaalt hem de yffelyke doodt van Pygmalion en Aſtarbe, verder de verbeſſing van Baleazar, die by den geweldenaar, zyn vader, in ongunſt geraakt was, door toedoen van die vrouwe. Terwyl hy aan Telemachus en Mentor eene maaltyd gaf, vergaderde Achitoas, door de aangenaamheit van zyn zang, rondom het ſchip de Tritons, Nereïden en andere Zee-goden. Mentor eene lier nemende speelt 'er veel beter op dan Achitoas. Adoam verbaalt in het vervolg de uitmuntende wonderen van Betica: hy beſchryft de zachte gematigdheid van de lucht, en de andere ſchoonheden van dat landt, waar in het volk een geruſt leven leidt, in eene grote eenvoudigheid van zeden.

DE

D E
G E V A L L E N
V A N
T E L E M A C H U S

Zone van Ulyffes.

H E T A C H T S T E B O E K .

HEt fchip, 't geen daar ten anker lag, en het welk zy naderden, was een *Phenicifch* fchip, dat naar *Epirus* voer. Deze *Pheniciers* hadden *Telemachus* gezien in de tocht naar *Egypten*, maar hadden daar geen acht op geflagen, dat zy hem kenden in 't midde der golven. Wannecr *Mentor* dicht genoeg aan het fchip was, om zich te kunnen doen verftaan, riep hy met eene grote ftemme, zijn hoofd boven het water ftekende; *O Pheniciers!* die zo behulpzaam zijt voor alle volkeren, weiger het leven niet aan twee menfchen, die dat van uwe medogendheit verwagten: zo de achting der Goden u beweegt, ontfangt ons in uw fchip; wy zullen overal gaan, daar gy lieden gaat. Die het gebiedt hadt, antwoordde: Wy zullen u met blijdfchap ontfangen; ons is niet onbekend, wat men doen moet

aan

aan onbekenden , die in zo ongelukkigigen staat zijn. Terstondt wierden zy in het schip ontfangen. Naaulix waren zy daar in gekomen , of zy , kunnende geen adem halen , raakten van zich zelf , want zy hadden langen tijd gezwoonnen , en geworstelt tegen de woedende zee-golven. Al- lengs verkregen zy hunne krachten weder. Men gaf hen andere klederen , vermids de hunne zwaar waren van het water , dat doorgedrongen was , en dat van alle kanten afliep. Wanneer zy in staat waren van te kunnen spreken , kwamen al de *Pheniciers* rondom hen , om hunne gevallen te verstaan. Die het bevel hadt , zeide tegen hen: Hoe hebt gy in dit eilandt , daar gy uit gekomen zijt , kunnen inkomen ? 't wordt , naar men zegt , bezeten door eene wrede Godinne , die nimmer lijdt , dat men daar aanlandt ; het is zelf omringt door afgrijselijke klippen , tegen welke de zee schrikkelijk aanwoedt , en waar aan men zonder schipbreuk niet kan naderen.

Het is ook door een schipbreuk , antwoordde *Mentor* , dat wy op deze Kust geworpen zijn : Wy zijn *Grieken* , ons vaderlandt is het eilandt van *Ithaca* , naby *Epirus* , daar gy lieden na toe vaart , gelegen. Als gy zelf al *Ithaca* , 't geen in uwen weg is , niet wilde aandoen , is het ons genoeg , dat gy ons brengt in *Epirus* , daar zullen wy vrienden genoeg vinden , die zorge zullen dragen , dat wy die korte overtocht naar *Ithaca* oversteeken , en wy zullen voor altijd aan u verschuldigt zijn de blijdschap van wederom te zien , 'tgeen ons het liefste in de wereldt is.

Op deze wijze voerde *Mentor* het woordt , en *Telemachus* stiltzwijgende liet hem spreken , want de mislagen , die hy in het eilandt van

Calyps

Calypso begaan hadt, hadden zijne wijsheit zeer vermeerderd; hy mistrouwde zich zelf: hy gevoelde, dat het hem altijd nodig was de wijze lessen van *Mentor* op te volgen; en als hy hem niet kon spreken, om hem raadt te vragen, ten minste zag hy naar zijne oogen, en trachtte zijne gedachten te raden.

De bevelhebber der *Pheniciers* zijne oogen op *Telemachus* geslagen hebbende, dacht dat hy hem meer gezien hadt, maar dat denken was een verward denken, daar hy niet kon uitkomen. Neem het my niet kwalijk, zeide hy, dat ik u afvraag, of gy my meer gezien hebt, gelijk my dunkt, dat ik u meer gezien hebb'. Uw wezen is my niet onbekend, ik hebb' terstondt daar aan getwijfelt, maar ik weet niet, waar ik u meer gezien hebb', uw geheugen zal misschien 't mijne kunnen te hulp komen.

Aanstonds antwoordde *Telemachus* hem met een verwondering vermengd met blijdschap: U aanzien, ben ik in den zelve staat, als gy in opzicht van my; ik hebb' u gezien, en kenne u, maar kan my niet te binnen brengen, of dat in *Egypte*, ofte te *Tyrus* geweest is. De *Phenicier*, even als een mensch, die des morgens ontwaakt, en die zich meer en meer zijn vluchtende droom te binnen brengt, die op zijn ontwaken verdwenen was, riep daar op zeer schielijk uit! Gy zijt *Telemachus*, dien *Narbal* in zijne vriendschap aannam, toen wy uit *Egypte* wederkeerden; ik ben zijn broeder, daar hy u buiten twijfel zomtjids van gesproken heeft; ik liet u in zijne handen na de tocht van *Egypte*. Ik moest de gansche zee over varen naar het be-

faamde *Betica* (f) naby de suilen van *Hercules*; dus hebb' ik u niet meer dan gezien, en het is niet te verwonderen, dat ik moeite gehadt hebb' om u terstondt te kennen.

Ik zie wel, antwoordde *Telemachus*, dat gy *Adoam* zijt: ik hebb' u maar ten halve gezien; maar ken u nu door de ommegang, die ik met *Narbal* gehadt hebb'. O wat blijdschap, dat ik eenig nieuws uit u zal kunnen verstaan van een man, die my altijd zo lief zal zijn. Is hy noch te *Tyrus*? lijdt hy niet eenig wreed onthaal van den achterdochtigen en wreden *Pigmalion*? *Adoam* daar op in zijne reden vallende, antwoordde hem: Weet, *Telemachus*, dat het geval u aan een man heeft overgelevert, die allerlei voorzorgen voor u zal dragen. Ik zal u wederbrengen in het eilandt *Ithaca*, eer ik mijn reis voortzet naar *Epirus*, en de broeder van *Narbal* zal u geen minder vriendschap bewijzen, dan *Narbal* zelf gedaan heeft. Dit gezegd hebbende, bemerkte hy, dat de wint, dien hy afwachte, begon te waaien: hy liet de ankers ligten, de zeilen ophalen, en de zee met kracht van riemen doorklieden. Hier op nam hy *Telemachus* en *Mentor* aan een zijde, om hen te onderhouden.

Ik zal, zeide hy, *Telemachus* aanschouwende, uwe nieuwsgierigheid voldoen: *Pigmalion* leeft niet meer, de rechtvaardige Goden hebben de aarde van hem verlost. Gelijk hy niemandt vertrouwde, zo kon zich ook niemandt op hem vertrouwen.

De

(f) Ik moest de gansche zee overvaren naar het befaamde *Betica*.] Door den naam van *Betica* verftonden de ouden Andalufie, en een gedeelte van Granada. Onze Schryver geeft een weinig verder zelf éne brede beschrijving van dat land.

De goeden vernoegden zich alleen met te verzuchten, en zijne wreedheden te ontvlieden, zonder te kunnen besluiten om hem eenig leed aan te doen; de bozen geloofden hun leven niet te kunnen verzekeren, dan met het zijne te eindigen. Daar was geen *Tyrier*, die niet dagelyx in gevaar was, van het voorwerp van zijne achterdocht te zijn; zijne wachten zelf waren daar meer voor bloot gestelt dan anderen. Gelijk zijn leven in hunne handen was, vreesde hy hen meer dan alle andere menschen; en op het minste vermoeden offerde hy hen aan zijne veiligheid op. Dus kon hy, door al te zeer naar veiligheid te zoeken, de zelve niet vinden. Die gene die hy zijn leven vertrouwde, waren in een gedarig gevaar door zijn wantrouwen, en zy witten zich niet te redden uit zo gevaarlijken staat, dan met de wrede wantrouwens voor te komen door de dood van dezen wreedaardt.

De godloze *Astarbe*; daar gy zo dikwils van hebt horen spreken, was de eerste, die het verderf des konings besloot; zy was boven maten verliefd op een jongen *Tyrier*, die zeer rijk en *Joazar* genaamt was, en hoopte dien op den thron te zetten. Om dit voornemen te doen gelukken; maakte zy den koning wijs, dat de oudste zijner twee zonen *Phadaël* genaamt, ongeduldig om hem op te volgen, tegen hem hadt zamengezworen; zy hadt valsche getuigen opgezocht om de zamenzwering te bewijzen. De ongelukkige koning deed zijnen onschuldigen zonen sterven. De andere, *Baleazar* genaamt, wierdt naar *Samos* verzonden, onder voorwendfel van de zeden en wetenschappen der *Grieken* te leren, maar wezentlijk, om dat *Astarbe* den koning hadt

doen geloven, dat hy hem moest verzenden, uit vreeze, dat hy zich mogt verbinden met den misnoegden. Naaulijx was hy vertrokken, of zy, die bevel over het schip hadden, zijnde door dit wrede wijf omgekocht, namen hunnen slag waar, om het schip gedurende den nacht te doen vergaan: zy redden zich zwemmende aan de vremde barken, die hen wachtten, en zy wierpen den jongen prins in zee.

Ondertusschen waren de minneryen van *Astarbe* niet onbekend, dan aan *Pigmalion*, die zich verbeeldde, dat zy nooit iemandt dan hem alleen zou beminnen. Deze zo wantrouwende vorst hadt dus een blind vertrouwen op dit ondeugende wijf. 't Was de liefde, die hem zo buitensporig verblindde. Ter zelve tijdt deedt de gierigheid hem voorwendfelen zoeken om *Joazar*, daar *Astarbe* zo op verslingert was, te doen sterven. Hy dacht nergens anders om, dan om de rijkdommen van dezen jongeling te roven.

Maar terwijl *Pigmalion* een roof was geworden van wantrouwen, van liefde, en van gierigheid, haafte *Astarbe* zich om hem het leven te beminnen: zy geloofde, dat hy misschien eenige lucht gekregen hadt van hare schandelijke liefkozeryen met dezen jongeling. Daarenboven wist zy, dat de gierigheid alleen genoeg was, om den koning tot een wrede daadt tegen *Joazar* aan te drijven: des besloot zy, dat zy niet een oogenblik te verliezen hadt, om hem voor te komen. Zy vondt de voornaamste amptenaren van het hof gereed om hunne handen in het bloedt van den koning te dompelen; dagelijx hoorde zy van nieuwe zamenzweringen spreken: maar zy vreesde zich aan iemandt te vertrouwen, die haar hadt kun-

nen

nen verraden. Eindelijk schein *Pigmalion* te vergeven, haar het zekerste.

Hy at den meesten tijdt alleen met haar, en maakte zelf, al het geen hy moest eeten, zich niet kunnende vertrouwen, dan op zijne eigene handen, gereed: hy sloot zich op in de afgezonderdste plaats van zijn hof, om zijn wantrouwen beter te verbergen, en om niet beloert te worden, als hy zijne spyze gereed maakte. (1) Hy dorst niet meer zoeken naar eenige der tafel-vermaaklijkheden, noch hy kon besluiten te eeten van iets, dat hy niet zelf kon gereed maken. Dus kon hy niet alleen geen spyzen door zijne koks toegemaakt, maar ook geen wijn, broodt, zout, olie, melk, of eenig ander gewoon voedsel gebruiken; maar hy at niets dan vruchten, die hy zelf in zijn tuin geplukt hadt, of kruiden die hy gezaait hadt, welke hy zelf kookte. Voor het overige dronk hy nooit ander water, dan 'tgeen hy zelf putte uit een fontein, die besloten was in een plaats van zijn hof, daar van hy altijd de sleutel by zich droeg. Niet tegenstaande hy zo een goed vertrouwen schein te hebben op *Astarbe*, liet hy echter niet na tegen haar op zijn hoede te zijn. Hy liet haar altijd eerst voor hem eeten en drinken van al het geen daar hy zijn maal mede moest doen, ten einde hy zonder haar niet mogt vergeven worden, en zy geen hoop mogt hebben langer te leven dan hy: maar zy nam tegengift, 'tgeen een oud wijf,

N 3

noch

(1) Hy dorst niet meer zoeken naar eenige der tafel-vermaaklijkheden.] De mistrouwende Cromwel gebruikte alle mogelyke voorzorgen om het vergift, daar hy voor vreesde, te ontgaan: en zyne behendigheid was zo groot, dat hy zyn mistrouwen deedt doorgaan voor gematigdheit.

noch boosaardiger dan zy , en die een koppe-
laarfter harer minneryen was , haar gegeven
hadt , waar na zy niet meer vreefde den koning
te vergiftigen.

Zie eens , op wat wijze zy haar oogmerk be-
reikte. Op het oogenblik , als zy den maaltijd
begonnen , maakte dat oude wijf , daar ik van
gezegd hebb' , fchielijk een gerucht aan een deur :
de koning , die altijd in vreze was , dat men hem
zou vermoorden , wierdt ontroerd , en liep aan-
ftouds na die deur , om te zien , of die wel ge-
floten was. Het oude wijf week weg , en de ko-
ning bleef verbaast ; en niet wetende , wat te den-
ken van het geen hy gehoord hadt , dorft hy ech-
ter de deur niet oopenen om het na te vorfchen.
Aftarbe fprak hem wederom moedt in , vleide ,
en porde hem aan om te eeten , zy hadt reeds
vergif geworpen in de goude kelk , terwijl hy naar
de deur was gegaan. *Pigmalion* , deedt haar eerft
drinken , volgens zijne gewoonte ; zy dronk ou-
bevrees , zich vertrouwende op het tegengift.
Pigmalion dronk van gelijken , en viel weinig tijds
daar na in eene flaute. *Aftarbe* , die hem be-
kwaam kende om op het minfte vermoeden haar
te doden , begon hare kledeten te fcheuren , het
haar uit haar hoofd te rukken , en een erbarme-
lijk gejammer op te heffen : zy omhelsde den fter-
venden koning , zy hieldt hem gedrukt tuffchen
hare armen , zy stortte een vloedt van tranen ;
want de tranen ftonden dat listige wijf niet duur.
Eindelijk , wanneer zy zag , dat de krachten
des konings uitgeput waren , en dat hy als in zijn
uiterfte lag , ging zy , uit vreze dat hy wederom
mogt bekomen , en haar met hem doen fterven ,
van lief-kozingen , en de tederfte tekenen van
vriend-

vriendschap, over tot de uiterste verwoedheit, wierp zich op hem, en verworgde hem. Vervolgens trok zy den koninglijken ring van zynen vinger, benam hem zyn koninglijke wrong, deedt *Joazar* inkomen, en gaf dien het een en het ander. Zy geloofde, dat al die gene, die haar hadden aangehangen, niet zouden nalaten haar drift op te volgen, en dat haar minnaar voor koning zou worden uitgeroepen; maar zy, die de voorbaarigste waren geweest om haar te behagen, waren geringe en dienstbare gemoederen, die onbekwaam waren tot eene oprechte genegenheit. Daarenboven ontbrak hen moedt, zy vreesden voor de vyanden, die *Astarbe* zich op den hals gehaalt hadt, en noch meer voor de trotschheit, veinzery, en wreedheit dezer godloze vrouwe. Ieder wenschte voor zyn eigene veiligheid, dat zy mogt sterven.

Ondertusschen was het gansche hof vervuld met een afgrijselijken oproer; wijd en zijd hoorde men een geroep der genen, die zeiden: De koning is dood. Eenige waren verbaast, andere wapenden zich; alle schenen zy bekommerd over het gevolg van dit nieuws, maar verheugt. Het gerucht verspreidde dit in een oogenblik door de gansche stad *Tyrus*, en daar wierdt niemandt gevonden, die den koning beklagde. Zijne doot was de verlossing en troost van het gansche volk.

Narbal getroffen door zo vreesfelijken slag, beweende, als een eerlijk man, het ongeluk van *Pigmalion*, die zich zelf verraden hadt, met zich zelf over te geven aan de godloze *Astarbe*, en die liever een vreesfelijke en gedrochtelijke wreed-aardt voor zyn volk, dan, volgens de plicht eens konings, des zelfs vader hadt willen zijn. Hy

dacht op het welwezen van den staat, en haafte zich om alle eerlijke luiden by een te vergaderen om *Astarbe* te wederstaan, onder welke men noch veel harder regering zou hebben ondervonden, dan men nu zag eindigen.

Narbal wist, dat *Baleazar* niet verdronken was, als men hem in zee wierp: en die *Astarbe* verzeckerden, dat hy dood was, deden zulx, gelovende dat waarlijk zo te zijn, maar onder begunstiging van de duisterheit des nachts hadt hy zich zwemmende geborgen; de visschers van *Crete* bewogen door medelijden, hadden hem in hunne barken genomen. Hy hadt in zijns vaders koningrijk niet derven wederkeren, vermoedende dat men hem hadt willen ombrengen; en vrezende zo wel voor de wrede achterdocht zijns vaders, als voor de list van *Astarbe*. (2) Hy bleef langen tydt dwalende en vermomd op den oever der zee in *Syrie*, daar de visschers van *Crete* hem hadden gelaten. Zelf was hy verplicht een kudde te hoeden, om zijn broodt te winnen. Eindelijk vondt hy een middel om *Narbal* den staat daar in hy was, te doen weten: hy geloofde, dat hy zijn geheim en leven kon vertrouwen aan een man van zo beproefde deugt. *Narbal*, kwalijk gehandeld van den vader, liet niet na den zone te beminnen, en voor zijne belangen te waken, maar hy droeg voor al zorge om te beletten,

(2) *Hy bleef langen tydt dwalen, enz.*] *Baleazar* is hier gene beeltenis van *Carel den II. koning van Engelandt*, na de doodt van zyn vader, en na dat hy tegen *Cromwel* de slag by *Worchester* verloren hadt. Hy vluchtte naar *Vrankryk*, niet zonder langen tydt gedoolt te hebben langs de zee-kant, daar hy zich menigmaal moest verkleeden om niet bekend te worden.

letten, dat hy nooit mogt ontbreken aan de plichten, die hy zijnen vader schuldig was; hy vermaande hem standvastig zijn ongeluk te dragen.

Baleazar hadt aan *Narbal* geschreven: Indien gy oordeelt, dat ik u mag komen vinden, zo zendt my een gouden ring, en daar uit zal ik verstaan, dat het tijdt is, om my by u te vervoegen. (3) *Narbal* oordeelde het niet tijdig, dat *Baleazar*, gedurende het leven van zijnen vader *Pigmalion* zou overkomen. Hy zou te veel gewaagt hebben voor het leven van den prins, en voor zijn eigen. Zo bezwaarlijk was het zich te wachten voor de scherpe navorschingen van *Pigmalion*. Maar zo haast als deze koning een einde zijne misdrijven waardig van zijn leven hadt gemaakt, haastte *Narbal* zich om *Baleazar* een gouden ring te zenden. *Baleazar* vertrok aanstonds daar op, en kwam voor de poorten van *Tyrus*, in dien tijdt wanneer de gansche stad in rep en roer was, om te weten, wie *Pigmalion* zou opvolgen. Hy wierdt ligtelijk erkent door de voornaamste *Tyriërs*, en door het gansche volk. Men beminde hem, niet ter liefde van den koning zijnen vader, die van ieder een gehaat was, maar om zijne zachtmoedigheid en bezadigheid. Zijne langdurige ongelukken zelf gaven hem ik weet niet wat luister, die al zijne goede hoedanigheden

N 5

(3) *Narbal oordeelde het niet tijdig, enz.*] De Generaal Monck wachtte naar de doodt van Cromwel, om dat gene te volvoeren, het welk hy zederdt langen tydt voor hadt ten voordeel van Carel den II. Ziende toen, dat hy de macht in zyne handt hadt, zondt hy om dien vorst, die toen te Breda was, daar kenniffe van te geven. Het overige verhaal komt volkomentlyk wel over een met het gene dat gebeurde by zyn aankomst te Londen.

nigheden deden uitblinken, en de herten van alle *Tyriers* tot hem neigden.

(4) *Narbal* vergaderde al de hoofden van het volk, de grijsaards, die den groten raad uitmaakten, en de priesters der grote Godinne van *Phenicie* (g). Zy groetten *Baleazar* als hunnen koning, en deden hem door herauten uitroepen; het volk beantwoordde dat met duizend zegenwenschingen. *Astarbe* hoorde dat in het binneste van het hof, daar zy zich zelf met haren lasthertigen en eerlozen *Joazar* hadt opgefloten. Al de booswichten, daar zy zich van bediend hadt, gedurende het leven van *Pigmalion*, hadden haar verlaten; 't was om dat de boosdoenders de boosdoenders vrezen, die wantrouwen, en wenschen niet hen in gezag te zien. Bedorvene menschen, huns gelijken wel kennende, weten, hoe zeer zy het zouden misbruiken, en hoe groot hungeweldadigheid zou zijn. Maar wat de goeden belangt, de bozen kunnen zich beter daar mede vergelijken, naardien zy ten minste eene bezadigheid en toegevendheit in dezelve hopen te vinden. By *Astarbe* bleven alleen eenige medeplichtigen aan haar yfelijkste schelmstukken, en die niets hadden te verwachten dan de straffe.

Men tastte het hof met geweldt aan. Deze sielten dorsten geen langen tegenstandt bieden, en zoch-

(4) *Narbal vergaderde al de hoofden van het volk.*] De heftelling van Carel den II. geschiedde op de zelve wyze door eene vrye verklaring van het Parlement.

(g) *De grote Godinne van Phenicie.*] Waarschynlyk verstaat onze Schryver daar door de Godinne *Astarte*, die van de Pheniciers gediend wierdt. Zy was de zelve, die van de andere volkeren geëerd wierdt onder den naam van *Venus*; en de zelve aan welke *Salomon*, naar het gevoelen van *Suidas* en anderen, zou geoffert hebben.

zochten niets dan te ontvlieden. *Astarbe*, vermomd als eene slavinne, trachtte onder de menigte te ontkomen, maar een soldaadt kende haar, zy wierdt gevangen, en men hadt moeite genoeg om te beletten, dat zy niet aan stukken gescheurt wierdt door het woedende volk. Reeds hadt men haar begonnen door het slijk te slepen, maar *Narbal* trok haar uit de handen van het graauw. Hier op verzocht zy *Baleazar* te mogen spreken, verhopende hem door hare aanlokselen te verblinden, en hem te doen hopen, dat zy hem vele gewigtige geheimen zou ontdekken. *Baleazar* kon niet weigeren haar te horen. Terstondt vertoonde zy, nevens hare schoonheit, eene zachten zedigheid, bekwaam om de verbitterdste herten te raken. Zy vleide *Baleazar* met de tederste en doordringendste lof-tuizingen; en vertoonde hem, hoe zeer *Pigmalion* haar bemind hadt: zy bezwoer hem by zijne affche, dat hy medelijden met haar wilde hebben: zy riep de Goden aan, even als of zy die in ernst aanbadt: zy stortte een vloedt van tranen: zy wierp zich op de kniën voor den nieuwen koning; maar vervolgens vergat zy niet, om zijne toegenegenste dienaren by hem verdacht en gehaat te maken. Zy beschuldigde *Narbal*, dat hy zich ingelaten hadt in een zamenzwering tegen *Pigmalion*, en getracht het volk op te maken, om hem koning te maken tot nadeel van *Baleazar*; zy voegde daar by, dat hy den jongen vorst wilde vergeven. Diergelijke lasteringen verzong zy tegen al de andere *Tyriers*; die de deugt beminden. Zy hoopte in het hert van *Baleazar* het zelve vermoeden en dezelve achterdocht te vinden, die zy gezien hadt in dat van *Pigmalion* zijnen vader. Maar *Baleazar* niet langer

langer de vuile kwaadaardigheid dezer boze vrouwe kunnende verdragen, viel in hare redenen, en riep zijn wacht. Men smeet haar in de gevangenis: de wijsste grijsaards wierden geschikt om al haar doen te onderzoeken.

Men ontdekte met schrik, dat zy *Pigmalion* vergeven en verlikt hadt, en het gansche gevolg van haar leven schein een gedurige aaneenschakeling van afschuwelijke schelmstukken. Zy wierdt veroordeeldt ter straffe, daar de grootste misdadigers in *Phenicië* mede gestraft worden, dat is, om met een klein vuur verbrandt te worden. Maar wanneer zy vernam, dat haar geen hoop meer overig was, wierdt zy gelijk als eene woedende *Furië*, uit de hel los gebroken; zy dronk het vergif in, 't geen zy altijd gewoon was by zich te dragen om te sterven, ingeval men haar langdurige pijnen wilde aandoen. Die haar bevaarden bemerkten wel, dat zy geweldige smerte leedt; zy wilden haar helpen, maar zy wilde nooit antwoorden, en gaf met een teken te kennen, dat zy geen verligting begeerde. Men sprak haar van de rechtvaardige Goden, die zy getergt hadt. In plaats van berouw, en te denken, wat hare misdaden verdienden, beschouwde zy den hemel met verachting en hoogmoedt, als om de Goden noch meer te verbitteren.

De woede en godloosheit waren op haar stervend aanzicht afgebeeldt, men zag niets meer overig van die schoonheit, die zo vele menschen hadt ongelukkig gemaakt, alle die aanlofselen waren verdwenen; haar ingevalle oogen vlogen door het hoofd, en hadden eene verwoede opslag, eene beweging, als in eene beroerte, bewoog hare lippen, en hieldt den mond verschrikkelijk

kelijk oopen gefpalkt ; haar gansch ingetrokke en gekrompe wezen maakte vervaarlijke fluipeu; een blaauwachtige bleekheit, en dodelijke koude hadt haar gansche ligchaam bevangen ; zomtyds fcheen zy weder te bekomen , maar dat was niet; dan om een afgrijsfelijk gehuil op te heffen ; eindelijk ftierf zy , latende alle die haar zagen vol fcbrik en yzing. Haar godloze fchim daalde buiten twijffel in die droevige plaatzen , daar de wrede *Danaïden* (h) altijd water fcheppen in doorgeboorde vaten , daar *Ixion* (i) gefladig zijn radt omdraait, en *Tantalus* (k) van dorft verftikkende;

(h) De dichters verhalen , dat de koning Danaus, die te Argos geregeerd heeft, vyftig dochters hadt , die hy deedt trouwen aan vyftig zonen van zynen broeder Egyptus. Maar alzo hem door een Godspraak voorzegd was , dat hy zou fterven door de handt van zynen fchoonzoon, beval hy zyne dochters, dat zy alle den eerften nacht hare mannen zouden vermoorden , om alzo zyn leven te behouden. Alle voerden zy het bevel van haren vader uit , behalven Hypermetra, die haren bruidegom Lynceus befpaarde. De dichters hebben gezegt , dat zy om dat gruwelftuk na hare doot geplaagt worden met gefladig water te fcheppen in een ton, die aan alle kanten lek is. Zy worden naar haren vader Danaïden, en zomtyds naar haren grootvader Beliden genoemt, alzo Danaus en Egyptus twee zonen van Belus waren.

(i) Andere zeggen, dat Ixion zelf op een yzer radt gebonden was, en altydt omgedraaid wierdt, zo dar hy nooit kon rusten. Volgens het zeggen der ouden, hadt hy zyn fchoonvader om hals gebragt op eene gruwelyke wyze. Naderhandt hadt hy zo groot een berouw daar over, dat Jupiter hem, niet alleen zyn misdaadt vergaf, maar zelf opnam in den Hemel. Daar wierdt hy zo gemeen met de Goden, dat hy Juno wilde befapen. Zy gaf het Jupiter te kennen, die om verzekerd te zyn van de waarheit, een vrouwe beeldt vormde uit een wolk. Ixion hadt daar gemeenschap mede, en daar uit wierden de paard-mannen (Centauren) geboren. Ixion wierdt in de helle geworpen, en daar zo geftraft als ik gezegd hebb'.

(k) Tantalus de Goden ter mzaltydt zullende krygen, hadt

kende, het water niet kan inzwelgen, 't geen zijne lippen ontvliedt; daar *Sisyphus* (1) te vergeefs een rots omwentelt, die zonder ophouden nedervalt, en daar *Tityus* (m) gedurig in zyn altijd groeiende ingewanden een gier zal gevoelen.

Baleazar van dat schrikdier verloft, dankte de Goden met ontallijke offerhanden. (5) Hy begon

hadt zyn eigen zone Pelops geslacht en gekookt, en zette dien aan de Goden voor, om hunne Godheit te beproeven. Alle de Goden merkten het, behalven Ceres, die een schouder opat. Jupiter deedt de stukken weder in de ketel gooien, en maakte Pelops weder levendig, met hem op nieuws te koken; maar voor de schouder, die Ceres gegeten hadt, gaf hy hem een yvore schouder. Tantalus wierdt in de helle gezet in het water tot de kin toe, terwyl hy van dorst verfmachtte, alzo het water weg week, zo haast als hy zyn mond oopende. Met de spyze, die hem omringde, was het eveneens gesteld. Daarenboven was 'er een groote rots tegen hem over, die altydt stondt, als of zy vallen zou, en hem alzo in een gedurige vreze hieldt.

(1) *Sisyphus* wentelt, naar het zeggen der ouden, gedurig een zwaren steen naar den top van een gebergte, maar zo haast als hy boven is, valt hy weder naar beneden; zonder dat iets hem kan stuiten. Dan vangt *Sisyphus* weder aan te rollen, en de steen daar na weder te vallen. En dat duurt altydt zo. De reden van die straffe is niet zeer bekend; alzo de oude zelf het daar in niet eens zyn. Evenwel komen de meeste daar in overeen, dat hy, tot de geheime der Goden, uit genegenheit, die zy voor hem hadden, toegelaten zynde, de zelve uitgebragt heeft, en daarom tot de gezegde straffe gedoemd is.

(m) *Tityus* is gestraft, om dat hy *Latona*, andere zeggen *Diana*, gepoogt heeft te verkrachten. Zyn straf bestaat daar in, dat hy op den grond in de helle vast geklonken legt, zo dat hy zich in het geheel niet kan bewegen. Ondertusschen eet een gier zyn lever gedurig op, welke ook gedurig op nieuws weder aangroeit. De dichters, *Homerus*, *Tibullus*, en andere, zeggen, dat deze *Tityus* zo groot was, dat hy leggende negen morgen lands besloeg; en dat doen zy om uit te drukken, dat niemandt, al was hy noch zo groot, de Goddelyke rechtvaardigheid te groot is.

(5) Hy begon zyne regering met beleidt.] Al het volgende

gon zijne regering met een beleid, geheel strijdig tegen dat van *Pigmalion*. Hy bevljigt zich om de koopmanschap, die dagelijx meer en meer afnam, weder te doen bloeien. Wegens de voornaamste zaken hoort hy den raadt van *Narbal*: en wordt echter door hem niet bestiert, want hy wil alles zelf onderzoeken. Hy hoort alle verschillende gevoelens, die men hem wil geven, en beslecht dan de zaken, naar het geen hem best dunkt: hy is van het volk bemind; hare herten bezittende, bezit hy meer dan de schatten, die zijn vader door eene wrede gierigheid byeen vergaderd hadt; want daar is geen huisgezin, dat hem al zijn goedt niet zou geven, zo hy zich in een dringende noodt bevondt. Dus is het geen hy hen laat, voor hem meer, dan of hy het hen benam. Hy heeft niet meer nodig voorzorge te dragen voor de zekerheit van zijn leven, want hy is altijd omringt met de verzekerdste wacht, dat is de liefde van zijn volk. Daar is niemandt zijner onderdanen, of zy vrezen hem te verliezen, en die zijn eigen leven niet zou wagen, om dat van zo goeden koning te behouden. Hy leeft gelukkig, en zijn gansche volk is gelukkig met hem; hy vreesf zijn volk te veel te belasten, en zijn volk vreesf, dat het hem geen groot deel genoeg van zijne goederen aanbiedt; hy laat het in den overvloedt, en deze overvloedt maakt het niet onleerzaam noch ongebonden, want het is arbeidzaam, overgegeven aan den koophandel, en standvastig in 't behouden van de
zui-

de past vry wel op Carel den II. die, door zyne eige ongelukken, en die van zyn vader, geleerd hadt met zachtheit te werk te gaan,

zuiverheit der oude wetten. *Phenicie* is weder opgeklommen tot het hoogste toppunt van haar grootheid en luister. 't Is aan haar jongen koning, aan wien zy zo grote voorspoedt verschuldigt is.

Narbal regeert onder hem. O *Telemachus*! dat hy u tegenwoordig zag, met wat een blijdschap zou hy u met geschenken ophopen! Wat vermaak zou het hem zijn u op eene treffelijke wijze na uw vaderlandt af te zenden. Ben ik niet gelukkig, dat ik dat doe, 't geen hy zelf gaarne zou willen doen, en dat ik naar het eilandt *Ithaca* vaar, om den zone van *Ulysses* daar op den throon te zetten, ten einde hy daar zo wijsfelijk mag regeren, als *Baleazar* binnen *Tyrus* regeert.

Na dat *Adoam* dus gesproken hadt, omhelsde *Telemachus*, bekoord door de geschiedenis, die deze *Phenicier* verhaald hadt, en noch meer door de tekenen van vriendschap, die hy in zijn ongeluk ontving, hem met grote genegenheit. Vervolgens vroeg *Adoam* hem, door wat geval hy in het eilandt van *Calypso* gekomen was. *Telemachus* verhaalde hem op zijn beurt de geschiedenis van zijn vertrek van *Tyrus*, zijn doortocht van *Cyprus*, de wijze op welke hy *Mentor* hadt wedergevonden, hunne reize naar *Crete*, de oopenbare spelen tot verkiezing van een koning, na de vlucht van *Idomeneus*; de gramschap van *Venus*, hunne schipbreuk, het vermaak daar *Calypso* hen mede ontfangen hadt, de minne-nijdt dezer Godinne tegen eene van hare *Nymphen*, en het bedrijf van *Mentor*, die zijn vriendt in de zee hadt geworpen, zo haast als hy het *Phenicisch* schip gewaar wierdt.

Na deze onderhandelingen liet *Adoam* een treffelijke maaltijd gereed maken, en om eene groter

ter blijdschap te betuigen, deedt hy allerhande vermaaklijkheden, die de gasten kunnen verheugen, aanrechten, terwijl de maaltijd duurde, die bediend wierdt van jonge *Pheniciers*, in 't wit gekleed, en met bloemen gekroond. Men brandde de uitgezochteste reukwerken van het Oosten, alle de banken der roeiers waren vol van fluitspeelders; *Achitoas* viel van tijd tot tijd daar tusschen in met den lieflijken maatvang zijner stemme en lier, waardig gehoord te worden aan de tafel der Goden, en de ooren van *Apollo* zelf te vervoeren. De (n) *Tritons*, *Nereiden*, en alle de Godheden, die *Neptunus* onderworpen zijn, en zelf de zee-monsters, kwamen uit hunne vochtige en diepe schuilhoeken te voorschijn, om in menigte het schip te omringen, bekoord door deze zoete maatvang. Een bende van jonge *Pheniciers* van zeldzame schoonheit, en bekleed met sijn linnen, witter dan sneeuw, rechte langen tijd een dans aan, naar de wijze van hun landt, daar na naar die van *Egypte*, en eindelijk naar de gewoonte van *Griekenlandt*. Van tijd tot tijd deden de trompetten de baren weergalmen tot aan

O

de

(n) In het algemeen noemt men eenige mindere Godheden, die onder *Neptunus* stonden, en den scheepsvaart bestierden, met den naam van *Tritons*; maar eigentlijk spreken de ouden van eenen *Triton*, die, naar het gemeenste gevoelen, een zoon van *Neptunus* en *Amphitrite* geweest is. Deze zwom voor de zee-wagen van *Neptunus* met zyn blaashoorn, gelyk hy aardig van *Ovidius* beschreven wordt in het I. Boek der *Herschepp*. Wat de *Nereiden* aangaat, die waren Zee-godinnen, dochters van *Nereus*, die hy geteelt hadt by zyne zuster *Doris*. Zy waren vyftig in getal. *Homerus* telt de namen van vele, maar *Hesiodus* van alle op in zyn *Oorspronk der Goden*. Haar werk was de stoet van *Neptunus* te vermeerderen, en rondom zyn wagen te spelen.

de afgelegene oevers. De stilheit der nacht, de kalmte der zee, het schemerende licht der maan op de oppervlakte der zee, en het donker azuur des hemels, doorzaait met tintelende sterren, dienden om dit schoufspel noch veel aangener te maken.

Telemachus, van een levenden en gevoeligen inborst zijnde, hadt genoeg in al deze vermakelijkheden, maar dorst zijn hert daar aan niet overgeven, zedert hy met zo veel schaamte ondervonden hadt in het eilandt van *Calypso*, hoe gereed de jonkheit is om gaande te worden; de eenvoudigste vermakelijkheden zelf baarden hem vreze, alles was hem verdacht; hy zag *Mentor* aan, zocht in zijn wezen en zijne oogen te vernemen, wat hy van al deze vermakelijkheden moest denken.

Mentor was in zijn schik, dat hy hem in deze belemmering zag, maar maakte geen mijnen, dat hy dat merkte. Eindelijk geraakt door de bezadigdheit van *Telemachus*, zeide hy hem al grimlagchende: Ik begrijp, wat gy vreest, gy zyt om deze vreze te prijzen, maar zy moet niet te ver gaan. Niemandt zou meer dan ik kunnen wenschen, dat gy de vermakelijkheden genoot, maar vermakelijkheden, die uwe hertsichten niet gaande, of uw gemoedt lachertig maken. Gy moet vermakelijkheden genieten, die u verpozen, en die gy smaakt met u zelf te bezitten, maar geenzins, die u zouden wegsleepen. Ik wensch u zachte en gematigde vermakelijkheden, die u een woedend beest niet gelijk maken; tegenwoordig is het tijdt, dat gy u ontlast van alle zorgen; maak ten gevalle van *Adoam* de vermakelijkheden, die hy u aanbiedt; verblijdt

blydt u *Telemachus*, verblydt u. De wysheit heeft niets in zich, dat streng, of gemaakt is, zy geeft de ware vermakelijkheden, zy alleen kan die smakelijk maken, om ze zuiver en duurzaam te doen zijn; zy kan het spel en lagchen met de wigtigste en ernstigste bezigheden onder een mengen, zy bereidt het vermaak door den arbeid, en verpoost zich van den arbeid door het vermaak; de wijsheit schaamt zich niet verheugt te zijn, daar men het zijn moet.

Deze woorden sprekende, nam *Mentor* een lier (o), en speelde met zo veel kunst, dat *Achilles*, daar over nijdig, de zijne door verdriet uit de handt liet vallen. Zijne oogen glinsterden, zijn ontroerd wezen veranderde t'elkens van verwe, iedereen zou zyn hertzeer en schaamte bemerkt hebben, zo ter zelve tijdt de lier van *Mentor* de ziel van al de omstanders niet hadt in verwondering verrukt. Naulyx dorst men adem scheppen uit vreze van het stilzwygen te storen, en iets van dat Goddelijk gezang te verliezen; men vreesde geduurig, dat het niet lang genoeg zou duren. De stem van *Mentor* hadt geen verwijfde zachtheit, maar was buigzaam, sterk, en driftig, ja ging zelf tot de minste zaken over.

Hy zong eerst den lof van *Jupiter*, den vader en koning der Goden en menschen, die op het wenken met zyn hoofdt het heel-al doecht daveren: daar op verbeeldde hy *Minerva*, die uit zyn

O 2

hoofdt

(o) De lier der ouden was geheel iets anders, dan dat men tegenwoordig een lier noemt. Eigentlyk was het een oopen speeltuig, dat met snaren bespannen was, op welke met een yvore stokje geslagen wierdt. In de oudste tyden hadt het minder, maar naderhandt meer snaren. Men vindt 'er de verbeelding van op verscheide oude gedenkenningen.

hoofdt is voortgekomen (p); dat is te zeggen, de wijsheit, die deze Godt in zich zelf vormt, en die van hem uitgaat om leerzame menschen te onderwyzen. *Mentor* zong deze waarheden op zo Godsdienstigen en hogen toon, dat de ganfche vergadering fcheen opgevoerd op den top van den *Olympus*, voor het aanzicht van *Jupiter*, wiens opflag van oogen noch doordringender is, dan zijn donder. Vervolgens zong hy het ongeluk van den jongen *Narciffus* (q), die dwaasselijk verliest op zijne eigene fchoonheit, welke hy gefladig befchouwende aan de kant van een klare fontein, zich zelf door finert verteerde, en veranderd wierdt in een bloem, die zynen naam voert. Eindelyk hefte hy ook op de droevige doot van den fchonen *Adonis* (r), dien een wild zwijn ver-
fcheurde,

(p) *Minerva*, die uit zyn hoofdt is gekomen.] Onze Schryver legt zelf terfcondt uit, wat daar door moet verftaan worden. De dichters verhalen, dat *Jupiter* haar uit zyn hoofdt voortgebragt heeft. *Lucianus*, die aardige spotter, verhaalt, dat *Vulcanus* met een Diamante byl het hoofdt van *Jupiter* geoopend heeft, en dat 'er toen *Minerva* met helm, fpeer, enz. gewapend uit te voorschyn is gekomen. Daar zyn verfcheide *Minervas* geweest, maar men heeft, als met de andere Goden, alle de daden van de zelve gebragt tot eene eenige. Daar zyn 'er ook, als *Apollodorus* in zyn derde Boek, die zeggen, dat, fchoon men *Minerva* en *Pallas* voor de zelve neemt, de laafte eigentlyk eene dochter van de eerfte geweest is.

(q) Van *Narciffus* fpreekt *Ovidius* in het III. Boek der *Herfchepp*. Men zegt, dat hy onder anderen van *Echo* bemind wierdt, maar dat hy haar nier weder willende beminnen, zy eindelyk door gefladig klagen in een blote ftem, zonder ligchaam veranderd is. Naderhandt is *Narciffus* op zich zelf verliest geworden, na dat hy zyne gedaante in een bron gezien hadt. Daar bleef hy kwynende van liefde by zitten, tot dat hy door de Goden in een bloem, die den zelve naam draagt, veranderd wierd.

(r) *Mirra* gemeenfchap met haren vader *Thias* gehadt heb-

scheurde, en dien *Venus*, op hem verliefte zijnde, niet weder levendig kon maken, doende deswege bittere klachten in den hemel.

Al de toehoorders konden zich van tranen niet wederhouden, en ieder schiep wenende ik weet niet wat vermaak daar in. Wanneer hy met zingen ophieldt, zagen de *Pheniciers* met verbaasdheit malkander aan. De een zeide, 't is *Orpheus*, die dus met zijn lier de wilde dieren temde, en bosschen en rotsen vervoerde. Dus betoverde hy *Cerberus* (s), dus deedt hy de pijnen van *Ixion* en der *Danaïden* ophouden, bewoog den onverbiddelyken *Pluto*, om zijne schone *Euridice* (t) uit de helle te verlossen. Een ander riep:

O 3

Neen,

hebbende, heeft *Adonis* op die wyze geteelt. Zy wierdt veranderd in een boom; *Adonis* onthieldt zich meest in het veldt, en is van *Venus* bemind geweest; maar alzo hy een liefhebber van de jacht was, is hy door een wild zwyn gedoodt. Naderhandt is hy veranderd in eene rode *Anemone*. Zie *Ovid*, in zyn X. Boek.

(s) Een hondt met drie hoofden, die aan gene kant der hellsche rivier in een hol naby het hof van *Pluto* gelegen, aan een keten lag, en zich zeer bedaard aanstelde tegen alle, die in het onderaardsche ryk kwamen, maar ysselyk woedde tegen alle die daar uit wilden. Behalven die drie hoofden, was zyn gehele lyf, en de hoofden zelf, met ysselyke slangen bezet. Men zegt, dat *Hercules* hem eens uit de helle gehaalt heeft, dat de zon bezweek van het schrikdier, en dat hy zelf door 't zien van het licht aan het spuwen geraakte, van welk spog de dulle kervel gegroeit is.

(t) *Euridice* was de huisvrouw van *Orpheus*. Zy wierdt van een slang, die in het gras verborgen lag, gebeten, en storf daar van. *Orpheus*, die haar tederlyk beminde, zyn lier genomen hebbende, daalde neder in de helle, en speelde daar een zo beweeglyk gezang, dat hy *Pluto* deedt wenen. Deze gaf aan *Euridice*, op het verzoek van *Orpheus*, vryheit om hem weder kerende te volgen, doch op die voorwaarde, dat *Orpheus* niet om zou zien, eer dat hy weder boven op de aarde gekomen was. Maar hy zyn verlangen om haar te zien niet langer kunnende uitsstellen, keek

eens

Neen, 'tis *Linus*, de zoon van *Apollo*; een ander antwoordde: Gy bedriegt u, 'tis *Apollo* zelf. *Telemachus* zelf was niet minder verbaast, dan alle de anderen, want hy hadt nooit geweten, dat *Mentor* met zo veel volmaaktheit kon zingen, en op de lier spelen. *Achitoas*, die zijne nydigheit hadt zoeken te verbergen, begon *Mentor* te prijzen, maar terwijl hy dat deedt, begon hy te blozen, en kon zijne redenen niet ten einde brengen. *Mentor*, die zijne ontroering zag, nam het woordt op, als of hy hadt willen in zijne reden vallen, en zocht hem te vertroosten met hem al den lof te geven, dien hy verdiende. *Achitoas* was geenzins daar door bevredigd, want hy gevoelde, dat *Mentor* door deze zijne bezadigdheit hem noch meer te boven ging, dan door de bekoorlijkheit zijner stemme.

Ondertuffchen zeide *Telemachus* tegen *Adoam*, my dunkt, dat gy gesproken hebt van eene reize door u ondernomen naar *Betica*, zedert wy uit *Egypte* vertrokken zijn. *Betica* is een landt, daar men zo vele wonderen van verhaalt, dat men die naulyx kan geloven: Verwaardig u toch my te verhalen, of het geen men daar van vertelt, waarheit is. Ik zal met vermaak, antwoordde *Adoam*, u dit beroemde landt afschilderen, dat uwe nieuwsgierigheit waardig is, en dat noch verre te boven gaat, al het geen de *Faam* daar van zegt. Daar op begon hy op deze wijze:

De rivier *Betis* vloeit door een vruchtbaar landt, en onder een zachte luchtstreek, die al-
tijd

eens om, even voor dat hy met haar boven gekomen was. Daar op zonk *Euridice* weder weg.

tijdt helder is. Het landt heeft zijnen naam ontleent van de rivier, die zich naby de zuilen van *Hercules* in den groten *Oceaan* werpt, en wel op die plaats, daar eertijds de woedende zee zijne palen doorbrekende, het landt van *Tarſis* (u) afzonderde van het groot *Africa*. Dit landt schijnt noch behouden te hebben de vermakelijkheden der gulde eeuw (w). De winters zijn daar zacht, en de strenge Noorde-winden blazen daar nooit. De hitte des zomers is daar altijd gematigt door de ververschende Zuide-winden, die de lucht verzachten tegen het midde van den dag. Dus is het gansche jaar niets anders dan een gelukkige huwelyx-bandt van de lente en de herfft, die mal-kander de handt schynen te geven. Het landt geeft daar in de valleien, en in de aaneengescha-kelde velden, jaarlijx een dubbelden oogst. De wegen zyn daar bezet met laurier, granaat, jasmijn, en andere bomen, altydt groen, en altijd bloeiende. De bergen zijn bedekt met kudden van schapen, die de fijnste wolte, gezocht van

O 4

alle

(u) *Tarſis* is hier een eilandt, gelegen aan den mondt van de rivier *Betis*, en beter bekend onder den naam van *Tarſiffus*.

(w) Eer dat de Oppermacht aan *Jupiter* kwam, wierdt de wereltd gerègeerd door *Saturnus*. Het landt bragt toen van zelf vruchten voort, en alle de menschen leefden in een volkomen eendragt en gezondheid; zonder gierigheid, zonder nydt, zonder heerschezucht, enz. Dat was de gulde eeuw. Maar naderhandt de Oppermacht aan *Jupiter* gekomen zynde, kwamen de gebreken in de wereltd. Naar mate dat de oneenigheden en de gebreken groter wierden onder de menschen heeft men de volgende eeuwen de zilvere, kopere, en yzere genoemd. De Goden, die in de gulde eeuw onder de menschen geleefd hadden, begaven zich naar den hemel. *Aftrea*, de Godin der gerechtigheit, bleef de laafte op de aarde; maar wierdt eindelyk door de boosheit der menschen genoodzaakt ook hemelwaards te keren.

alle bekende volkeren, uitleveren. In dit schone landt zijn veel goud- en zilver-mijnen; maar de eenvoudige en door hunne eenvoudigheid gelukkige inwoonders verwaardigen zich zelf niet, goudt en zilver onder hunne schatten te rekenen. Zy achten niets, dan dat waarlijk dient tot de behoefte der menschen.

Als wy onzen koophandel by dat volk begonnen hadden, bevonden wy, dat zy het goudt en zilver tot het zelve gebruik aanwendden als wy het yzer; by voorbeeldt, tot ploeg-yzers. En gelijk zy buitens lands geen koophandel dreven, hadden zy geen munt van noden. Meest alle zijn zy herders of bouwlieden. Weinig kunstenaars ziet men in dat landt, want zy willen gene kunsten lyden, dan die dienen tot de ware noodwendigheden des menschelijken levens. Alhoewel het grootste deel der inwoonderen van dit landt overgegeven is aanden landbouw of om de kudden te hoeden, laten zy niet na de nodige kunsten te oeffenen, tot onderhoudt van hun eenvoudig en sober leven.

De vrouwen spinnen die fijne wolle, en maken fijne stoffen, van eene verwonderlijke witheit daarvan; zy bakken broodt, en zy bereiden de spijzen, en deze arbeit valt haar ligt, want men vindt in dat landt niets anders dan vruchten en melk, en zelden vleesch: van de vellen harer schapen maken zy ligte schoenen en kousen voor zich zelf, en voor hare mannen en kinderen. Zy maken tenten, waarvan eenige zijn van gewascht leër, en andere van schorsen der bomen; zy wasschen de klederen; zy houden hare huizen in eene verwonderlijke order en netheit, en maken al de klederen voor het huisgezin. Zy kunnen dat

dat ligt doen , want in die zachte luchtstreek draagt men niets anders dan een stuk fijne en ligte stoffe , dat niet gesneden is , en dat ieder met lange ploijen om zijn lijf hangt uit zedigheid , gevende aan het zelve zodanige gedaante als zy willen.

De mannen oeffenen daar gene andere kunsten , behalven den akkerbouw en het hoeden der schapen ; dan de kunit van hout en yzer te bewerken ; zelf bedienen zy zich weinig van yzer , uitgezonderd in de nodige werktuigen tot den landbouw. Alle de kunsten , die betrekkelijk zijn tot de bouwkunde , zyn hen onnut ; zy bouwen nooit een huis : 't is , zeggen zy , zich te veel aan de aarde hechten , zo een verblijf te maken , dat menigmaal langduriger is dan wy zelf. 't Is genoeg zich te beschermen voor de ongemakken des lichts. Wat de andere kunsten by den *Grieken* , *Egyptenaren* , en alle andere beschaafde volkeren geacht , aangaat , die verfoeien zy , als uitvindingen van ydelheit en verwijftheit.

Als men hen spreekt van volkeren , die de kunst hebben van voortreffelijke huizen te bouwen , kostelijk huisraadt van goudt , zilver , stoffen met goudt en edele gesteentens geborduurt , uitgezochte reukwerken , welsmakende gerechten , en speeltuigen , welker maatvang de zinnen streelt , te maken , antwoorden zy op deze wijze : Die volkeren zijn wel ongelukkig , die zo veel arbeid en vernuft besteedt hebben , om zich zelf te bederven. Het overtollige maakt las en dronken , en pijnigt zijne bezitters ; het brengt , die gene , die daar van ontbloot zijn , in verzoeking , om 't hen te doen verkrijgen door ongerechtigheit en geweld. Kan men iets overtolligs noemen , 't

geen niet strekt om de menschen ondeugend te maken? zijn de inwoonders van dat landt gezonder en sterker dan wy? leven zy langer? zijn zy meer onder malkander vereenigt? leiden zy een vryer, geruster, en blymoediger leven? In tegen-deel, zy moeten nijdig zijn op malkander, geplagt met een lafhertige en boosaardige afgunst, altijd gedreven door de eerezucht, vreze, en gierigheid; onbekwaam om de zuivere en eenvoudige vermakelijkheden te genieten, vermits zy slaven zijn van zo vele onnodige noodwendigheden, daar zy hun gansche geluk doen van afhangen.

't Is zo, voer *Adoam* voort, als deze wijze menschen spreken, die de ware wijsheit niet geleerd hebben, dan alleen door de eenvoudige natuur te onderzoeken; zy hebben een afkeer van onze beschaafdheit, en men moet bekennen, dat de hunne groot is in hunne beminnelijke eenvoudigheid. Zy leven alle te zamen zonder de landen te verdelen. Ieder huisgezin wordt daar beftiert door zijn hoofdt, die 'er de ware koning van is. Ieder huisvader heeft het recht om zijne kinderen en kindskinderen, die iets misdreven hebben, te straffen: maar eer hy dat doecht, be-raadt hy zich met de overige van het huisgezin. Daar wordt byna nooit iemandt gestraft; want de eenvoudigheid der zeden, het goed geloof, de gehoorzaamheit, en de afkeer van misdrijf, hebben haar verblijf in dat gelukkig landt. 't Schijnt, dat *Astrea*, die men zegt, dat naar den hemel geweken is, onder die menschen hier om laag noch verborgen is. Onder hen zijn geen rechters van noden; want hun eige gewisse oordeelt hen; alle goederen zijn gemeen. De vruchten der bo-
men,

men, het gewasch der aarde, en de melk der kud- den zijn zo overvloedige rijkdommen, dat zo spaarzame en gematigde volkeren, die niet be- hoeven onder malkander te delen. Ieder huis- gezin omreizende in dit schone landt, vervoert zijne eigene tenten van de eene naar de andere plaats, wanneer de vruchten van die plaats ver- teerd en afgeweid zijn, daar 't zich nedergesla- gen hadt; dus hebben zy geen reden om tegen malkander te twisten, want zy beminnen alle malkander met eene broederlyke liefde, die ner- gens door verstoord wordt. 't Is het ontberen der ydele rijkdommen, en bedrieglijke vermakelijk- heden, dat hen deze rust, eenigheid, en vryheit bewaart. Alle zijn zy vry; alle even gelijk.

Men ziet onder hen geen onderscheidt, dan zodanig een, dat voorkomt uit de ondervinding der wijze grijsaards, of uit de buitengewone wijs- heit eeniger jongelingen, die de grijsaards vol- maakt in deugt evenaren. Het bedrog, geweldt, meinedigheid, rechtsgeding, en oorlog, laten nooit hunne wrede en besmettelijke stemmen horen in dat landt, zo geliefd van den Goden. Nooit heeft menschelijk bloedt dit landt bezoe- telt, ter nauwer noodt ziet men daar dat der lammeren vloeien. Wanneer men tot dit volk spreekt van bloedige strijden, haastige overwin- ningen, omkeringen van staten, die men by an- dere volkeren beschouwt, kunnen zy zich niet genoeg verwonderen. Hoe! zeggen zy, zijn de menschen niet sterffelijk genoeg, zonder dat de een des anderen doodt noch meer verhaast? het leven is immers zo kort, en het schijnt hen noch te lang; zijn de menschen in dat landt om mal-
kander

kander te verscheuren , en zich onderling ongelukkig te maken?

Voor het overige kunnen deze volkeren van *Betica* niet begrijpen , dat men zich zo verwonderd over de grote overwinnaars , die grote rijken bemachtigen ; wat dwaasheit , zeggen zy , zijn geluk te stellen in het gebieden van andere menschen , welk gebiedt zo veel moeite baart , zo men anders wil gebieden met reden , en volgens de gerechtigheit ? (6) Maar waarom vermaak gesteld in andere volkeren te beheerschen tegen hun wil en dank ? Al wat een wijs man doen kan , is zich te willen vernederen , om een zachtmoedig volk , daar de Goden hem mede belast hebben , te beheerschen , of wel een volk , 't geen hem bidt en smeekt zijn vader en herder te willen zijn . Maar volkeren te regeren tegen hunne wil , is zich zelf gansch ellendig te maken , om de valsche eer te hebben van hen in slaverny te houden . Een uitbreider van zijn rijk is een mensch , dien de Goden , verbittert tegen het menschelijk geslacht , de wereldt hebben gegeven in hunne toorn , om koningrijken te verwoesten , alles te vervullen met schrik , ellende , en wanhoop , en om zo vele slaven te maken , als 'er vrye menschen zijn . Een mensch , die naar roem staat , vindt die de zelve niet genoeg , in met wijsheit te geleiden een volk , dat de Goden hem in zijne handt gesteld hebben ? Gelooft hy geen lof te kunnen verdienen , ten zy hy geweldig , on-

(6) *Maar waarom vermaak gesteld in andere volkeren , enz.]* Deze en de volgende woorden passen noch zeer wel op de onrechtvaardige beheersching van Cromwel , die Engelandt zo lang in slaverny gehouden heeft onder den tytel van *Protector*.

Onrechtvaardig, hoogmoedig, een geweldenaar, en dwingelandt voor zijne naburen geworden is? Hy moest nooit denken aan den oorlog, dan om de vryheit te beschermen. Gelukkig is hy, die zelf geen slaaf zijnde van een ander, de dwaze eerzucht niet heeft van een ander tot zijn slaaf te maken! De grote overwinnaars, die men ons afmaalt met zo veel heerlijkheit, gelijken wel na die overstromende rivieren, die ontzagchelijk schijnen, maar alle vruchtbare velden verwoesten, die zy alleenlijk moesten bevochtigen.

Na dat *Adoam Betica* dusdanig hadt afgemaalt, deedt *Telemachus*, daar door bekoord, verscheidene naaukeurige vragen. Deze volkeren, zeide hy, drinken die wel wijn? (7) Zy houden daar wel wacht voor, zeide *Adoam*, want nooit hebben zy dat willen doen; niet dat hen druiven ontbreken, geen landt brengt die smakelijker voort; maar zy genoegten zich de druiven, als andere vruchten, te eeten, en zy vrezten den wijn, als den bederver der menschen. 't Is een soort van vergift, zeggen zy, dat aan 't woeden helpt; het doedt den mensch niet sterven, maar maakt hem een beest; de menschen kunnen hunne gezondheid bewaren zonder den wijn. Met den wijn zijn zy in gevaar van hunne gezondheid te verliezen, en goede zeden te bederven.

Telemachus zeide wijders, ik wilde wel weten, wat wetten de huwelijken van dat volk bestieren?

Ieder

(7) Zy houden daar wel wacht voor.] Dit en al het volgende is in een tegengestelden zin toepasselyk op de Engelsen. Wel is waar, dat zy druiven eeten, gelyk andere menschen, maar zy zyn wel verre van den wyn aan te zien als een bederver der menschen.

Ieder man, antwoordde *Adoam*, mag niet meer dan eene vrouw hebben, en moet die houden, zo lang zy leeft; de eer der mannen in dat landt hangt zo veel af van de getrouwheit in opzicht hunner vrouwen, als de eer der vrouwen by andere volkeren afhangt van der zelve getrouwheit voor hare mannen. (8) Nimmermeer is eenig volk zo eerlijk noch yverig geweest voor de reinheit. De vrouwen zijn daar schoon en aange-naam, maar eenvoudig, zedig, en arbeidzaam. De huwelijken zijn daar vreedzaam, vruchtbaar, en zonder vlek. De man en de vrouw schijnen maar een persoon te zijn in twee verscheide lichamen. De man en vrouw verdelen onder zich alle de huisselijke zorgen, de man bestelt alle zaken daar buiten, en de vrouw bepaalt zich binnen het bestier der huishouding; zy ondersteunt haren man, en schijnt niet gemaakt, dan om hem te behagen; zy wint zijn vertrouwen, en brengt, minder door hare schoonheit dan deugt, eene lieffelijkheid in hunnen ommegang, die duren moet zo lang als hun leven duurt. De soberheit, matigheit, en ongeschonde zeden van dat volk, geven hen een lang leven, en bevrijd van ziekten. Men ziet daar grijsaards van honderd, en honderd en twintig jaaren oud, die echter noch le-verdig en blygeestig zijn.

Afleen wenschte ik noch te weten, voegde *Tele-nachus* daar by, wat zy doen, om den oor-log

(8) Nimmermeer is eenig volk zo eerlyk noch zo yverig geweest, *et.c.*] De Engelschen weten daar zo weinig van, dat 'er misschien geen volk in de wereldt is, daar de vrouwen groter vryheit hebben. De Engelsche vrouwen zyn schoon en bevallig, maar zy verstaan de kunst van hare schoonheit te doen gelden zeer wel.

log te vermijden met andere naburige volkeren.

(9) De natuur, zeide *Adoam*, heeft hen van andere volkeren afgezonderd, aan de eene kant door de zee, en aan de andere door een hoog gebergte aan de Noordzyde. Daarenboven hebben de naburige volkeren achtinge voor hen wegens hunne deugt. Menigmaal hebben de andere volkeren, niet kunnende onder malkander over een komen, hen voor scheidslieden in hunne verschillen genomen, en hen landen en steden toevertrouwt, daar zy onderling over twistten. (10) Gelyk dit wijze volk nooit eenig geweld bedreven heeft, zo mistrouwt hen niemandt. Zy lagchen, als men tegen hen spreekt van koningen, die onder malkander de grenscheiding hunner staten niet kunnen vaststellen. Kan men, zeggen zy, vrezen, dat den menschen landt zal ontbreken? Altijdt zal 'er meer zijn, dan zy kunnen bebouwen; zo lang daar onbezette landen gevonden worden, zouden wy zelf onze eige landen niet willen beschermen tegen onze naburen, die zich daar meester van wilden maken. Onder al de inwoonders van *Betica* vindt men noch hoogmoedt, noch grootsheit, noch kwade trouwe, noch drift om hunne heerschappy uit te breiden. Dus hebben hunne naburen niets te vrezen van zodanig een volk, en kun-

(9) *De Natuur heeft hen van andere volkeren afgezonderd.*] Dit is juist de gelegenheit van Engelandt, waar van de koningen menigmaal scheidsmannen zyn geweest van de andere vorsten van Europa, gelyk uit de geschiedenissen blykt.

(10) *Gelyk dit wijze volk nooit eenig geweld bedreven heeft, enz.*] Dit is weder in een tegengefelden zin toepasselyk op de Engelschen, op der zelve geweldadigheit in het ombrengen van hunnen koning, en op hunnen hobgmoedigen en trotschen aardt.

kunnen niet hopen, dat zy zich zullen doen vreezen; daarom laten zy hen in rust.

(11) Dit volk zou liever zijn landt verlaten, of de dood ondergaan, dan in dienstbaarheid leven. Dus is het immers zo bezwaarlijk hen te overwinnen, als zy vervremd zijn van anderen onder het jok te brengen. Dit veroorzaakt eene ongestoorde vrede tusschen hen en hunne naburen.

Adom eindigde deze reden met te verhalen, op wat wijze de *Pheniciers* hunnen koophandel in *Betica* dreven. Dit volk, zeide hy, was ten uiterste verwonderd, wanneer zy, dwars door de woeste baren, vreemdelingen van zo verretot hen zagen komen; zy lieten ons eene stadt bouwen op het eilandt *Gades*; zy ontvingen ons zelf met goedheit, en deelden ons mede al het geen zy hadden, zonder eenige betaling van ons te vorderen. Zelfs boden zy ons aan al het geen zy van hunne wolle overig hadden, na zo veel in voorraadt gehouden te hebben, als zy tot hun eigen gebruik nodig hadden. En in der daadt zy zonden ons daar door een rijk geschenk. 't Was een vermaak voor hen de vreemdelingen mildelijk te begiftigen van hunne overvloedt.

Wat hunne mijnen aanging, zy gaven ons die, welke onnut voor hen waren, zonder eenige moeite over; 't scheen hen, dat die menschen niet zeer wijs waren, die met zo veel arbeit in de ingewanden der aarde gingen opzoeken, 't geen hen

(11) Dit volk zou liever zyn landt verlaten, enz.] De Engelsche offeren alles op aan de liefde tot de vryheit. Daar is niets, dat zekere geweldige handelingen van dat volk kan verschonen, dan een zo rechtvaardige oorzaak,

hen niet gelukkig kon maken , of voldoen aan eenige ware behoefte. Graaf zo diep niet, zelden zy tegen ons , in de aarde , vernoegt u met die te bebouwen , en zy zal u de waarachtige goederen geven , die u zullen kunnen voeden. Gy zult daar vruchten vinden , die beter zijn dan goudt of zilver , vermids de menschen het goudt en zilver niet begeren dan om voedsel daar voor te kopen tot onderhoudt van hun leven.

Wy hebben menigmaal hen de scheepsvaart willen leren , en eenige hunner jongelingen met ons nemen naar *Phenicie* , maar zy wilden nooit , dat hunne kinderen zouden opgevoedt worden om te leven als wy. Zy zouden , zeiden zy , leren begeren al die dingen , die u lieden noodzakelijk geworden zijn , zy zouden die willen hebben ; zy zouden de deugt verlaten om die te verkrijgen ; zy zouden worden even als een mensch , die goede benen heeft , en die de wijze van te gaan vergetende , eindelijk zich gewent om gedragen te worden als een zieke. Wat de zeevaart belangt , zy verwonderden zich daar over , ter oorzake van de vernuftigheid van deze kunst , maar zy geloofden , dat het eene verderffelijke kunst was. Zo deze menschen , zeiden zy , genoegzaam in hun eigen landt hebben , 't geen noodwendig is voor dit leven , waarom gaan zy dan in een ander landt dat opzoeken ? Het geen genoeg is tot de noodzakelijkheid der nature , is dat niet genoeg ? Zy zijn waardig schipbreuk te lijden , nademaal zy de doodt zoeken in het midde der onweëren , om de gierigheid der kooplieden te verzaden , en om de driften van andere menschen te strelen.

Telemachus was zeer verheugt *Adoam* dus te horen spreken ; hy verheugde zich , dat 'er noch

een eenig volk in de wereldt gevonden wierdt, dat den rechten loop der natuur opvolgt, ende te gelijk zo wijs en gelukkig was. Ah! zeide hy, hoe ver zijn deze zeden afgezonderd van de ydele en erzuchtige zeden der volkeren, die men de wijsste oordeelt. Wy zijn zo bedorven, dat wy naaulijx kunnen geloven, dat deze zo natuurlijke eenvoudigheid de waarachtige is. Wy merken de zeden van dit volk aan, als een schoon verdichtsel; en dat moet de onze aanzien als een afschuwelijken droom.

Einde van het Achste Boek.

I N H O U D T

V A N - H E T

N E G E N D E B O E K .

Venus, altydt tegen Telemachus verstoord zynde, verzoekt deszelfs verderf van Jupiter; maar het Noodlot laat niet toe, dat hy verloren ga. De Godin gaat met Neptunus de middelen vast stellen, om hem van Ithaca, werwaards Adoam hen voert, te verwyderen: zy gebruiken eene bedriegelyke Godheit om den schipper Athamas te misleiden, die gelovende dat hy aan Ithaca aankwam, met volle zeilen loopt in de haven der Salentinen. Der zelve koning Idomeneus ontfangt Telemachus in zyne nieuwe stad, daar hy wezentlyk een offerhande gereed maakt voor Jupiter, om den voorspoedt in een oorlog tegen de Mandurianen te erlangen. De Offerpriester, raadvragende aan de

*ingewanden der offerbeesten , doet
Idomeneus alles hopen , en geeft hem
te verstaan , dat hy zyn geluk zal
schuldig zyn aan zyn twee nieuwe
gasten.*

D E
 G E V A L L E N
 V A N
 T E L E M A C H U S
Zone van Ulyffes.

H E T N E G E N D E B O E K .

TErwijl dat *Telemachus* en *Adoam* zich op deze wijze onderhielden, vergetende te flapen, en niet bemerkende, dat het reeds middernacht was, dreef eene vyandlijke en bedrieglijke Godheit hen af van de kusten van *Ithaca*, die de ftierman *Athamas* te vergeefs zocht. *Neptunus*, alhoewel den *Pheniciers* gunftig, kon niet langer verdragen, dat *Telemachus* het onweêr; dat hem tegen de rotfen van het eilandt van *Calypfo* geworpen hadt, ont-komen was. *Venus* was noch meer verbitterd, door dezen jongeling te zien zegenpralen, hebbende de liefde, en al dezelfs aanloxfelen overwonnen. Door deze finert vervoerd, verliet zy *Cythere*, *Paphos*, *Idalië*, en al de eer, die men haar bewijft in het eilandt *Cyprus*; zy kon niet langer in die plaatfen verblijven, daar *Telemachus* haar gebiedt veracht hadt. Zy klom naar den

glinsterden *Olympus*, daar de Goden vergaderd waren by den throon van *Jupiter*. Van deze plaarfe beschouwen zy de sterren, die onder hunne voeten omdraaien. Zy zien de aardkloot, even als een kleine vulnishoop. De onmetelijke zeen schynen hen als waterdruppelen, daar dit stukje vulnis een weinig mede bevochtigt wordt; de grootste koningrijken zijn in hunne oogen niets anders dan een weinig zandt, dat de oppervlakte van dit vulnis bedekt; de ontalijke volkeren, en machtigste heirlegers schynen hen niets anders dan mieren; die malkander een stukje gras op dezen vulnishoop betwitten. De onsterffelijke Goden lagchen met de ernstigste zaken, die de zwakke stervelingen ontrusten, en die schijnen hen een kinderspel. 't Geen de menschen roem, grootheid, en macht noemen, schijnt den Oppergoden niets dan ellende en zwakheit.

't Is in deze verblijfplaats, zo hoog verheven boven de aarde, daar *Jupiter* zijn onbeweeglijken throon gevestigd heeft; zijne oogen dringen tot in den afgrondt door, en zien tot in de binnenste geheimenissen der herten; het zacht en helder opslag van zijne oogen verspreidt eene ruste en blijdschap over het heel-al, en in tegendeel, als hy zijne haarlokken schudt (x), doet hy hemel en aarde daveren; de Goden zelf verblind door

(x) Op die wyze gaf hy zyn ongenoegen te kennen. *Jupiter* wierdt verbeeldt met veel haars op zyn hoofdt. *Ovidius* noemt dat schudden van zyn haarlokken *concussere caesariem*, in het I. Boek der Herschepping vers 181. waar op onze Schryver het oogte schynt gehadt te hebben. Dus spreekt *Ovidius*:

*Terrificam capitis concussit terque quaterque
Caesariem; cum qua terram, mare, sidera, movit.*

door de stralen van de heerlijkheit, die hem omringt, naderen hem niet dan bevende.

Al de hemelsche Godheden waren toen by hem. *Venus* vertoonde zich met al de bekoorlijkheden, die in hare boezem groeien. Haar zwiërende keurs hadt groter luister, dan alle de kleuren daar *Iris* (y) zich mede verciert in het midde der donkere wolken, wanneer zy de verbaafde stervelingen een einde der onweëren belooft, en schoon weder komt boodschappen. Haar keurs was opgeknoopt door de beroemde gordel (z), daar de *Bekoorlykbeden* op te zien zijn. De haairen der Godinne waren van achteren onachtzaam door een goude lits opgebonden. Al de Goden waren verbaafd over hare schoonheit, even als of zy haar nooit meer gezien hadden, en hunne oogen waren verblind, als die der sterfelijke menschen, wanneer *Phebus* na een lange

P 4

nacht

(y) Thaumás, een zoon van Oceanus, heeft *Iris* geteelt by *Electra*, uit welke, volgens het zeggen van *Heliódotus*, ook de *Harpyen* geboren zyn. Deze *Iris* wierdt gezegd de bodin van *Juno* te zyn, en op de bevelen van die Godinne te passen, even als *Mercurius* op die van *Jupiter*. *Callimachus* in *Lavacr. Delí*, *Apollonius* de *Rhodiër* in zyn IV. Boek en andere dichters, spreken veel van *Iris*. Eigentlyk wordt de *Regenboog* verstaan, als men van *Iris* spreekt, gelyk *Juno* de Godheit van de lucht is. *Virgilius* zegt in het IV. Boek van zyn *Eneís*, dat zy van *Juno* afgezonden wierdt, en schildert haar zeer fraai met deze woorden:

*Ergo Iris roseis per caelum roseida pennis
Mille trahit varios aduerso sole colores.*

(z) Die gordel is by de Grieken en Latynen bekend onder den naam van *Cestus*, in welke de aanlokselen, daar die Godin de menschen mē betovert, verborgen waren. Buiten twyffel heeft de Schryver hier het ooge gehadt op de woorden van *Homerus* *Iliad.* 14. vers 214. daar die gordel beschreven wordt.

nacht hen komt beltralen door zijn licht; zy zagen den anderen met verbaasdheit aan, en hadden gedurig de oogen op *Venus* geslagen; maar zy bemerkten, dat de oogen dezer Goddinne met tranen bevochtigd waren, en dat eene bittere droefheit in haar aanzicht afgebeeld was.

Ondertusschen naderde zy met een zachten en ligten tred tot den throon van *Jupiter*, als de snelle vlucht eens vogels, die de ongemete wijde des lichts doorklieft. Hy zag haar met welgevallen aan, lagchte haar vriendelijk toe, en zich opheffende, omhelsde hy haar: Mijne waarde dochter, zeide hy, waar over is uwe droefheit? ik kan uwe tranen niet zien, zonder daar van ontroerd te worden: vrees niet uw herte my oopen te leggen, gy kent mijne tederheit en toevendheit.

Venus antwoordde hem met eene zachte stemme, maar half afgebroken door diepe verzuchtingen: O Vader der Goden en menschen, gy die alles ziet, kan u mijne droefheit onbekend zijn? *Minerva* niet te vrede met de heerlijke stad *Troje*, die ik beschermde, tot den grondt verwoest en omgekeerd, en zich gewroken te hebben van *Paris* (a), die mijne schoonheit boven hare gesteld hadt, geleidt den zone van *Ulysses*, dien wreden

ver-

(a) *Paris*, een zoon van *Priamus*, koning van *Troie*, wierdt noch jong zynde onder de herders op het gebergte *Ida* opgevoedt, om dat zyne moeder *Hecuba*, van hem zwanger zynde, gedroomd hadt, dat zy een fakkel baarde, door welke de stad verbrandt wierdt. Ondertusschen, alle de Goden ter bruiloft zynde by *Peleus* en *Thetis*, was de *Twedracht* daar niet genodigt. Deze kwam evenwel op het onvoorzienst in de zaal, terwyl de Goden aan de tafel zaten, en wierp een goude appel op de zelve, op welke geschreven stondt: Deze zy voor de schoonste. *Juno*, *Venus*,

en

verwoester van *Troje*, door alle landen en zeen; *Telemachus* wordt door *Minerva* vergefelschapt, dit is de reden, dat zy hier in haren rang niet verschijnt onder de andere Godheden; zy heeft dezen reukelozen jongeling geleid in het eilandt *Cyprus*, om my spijt aan te doen; hy heeft mijn vermogen veracht; hy heeft, niet alleen zich niet gewaardigt reukwerken op mijne altaren te branden, maar ook betuigt een afschrik te hebben van de feestdagen, die men daar t'mijner eere viert, en hy heeft zijn hert gesloten voor al mijne vermaaklijkheden; te vergeefs heeft *Neptunus*, om hem op mijn verzoek te straffen, de winden en baren tegen hem aangevoert. *Telemachus* door een vreeselijke schipbreuk geworpen aan het eilandt van *Calypso*, heeft over de *Liefde* zelf gezegenpraalt, dien ik in dat eilandt hadt afgezonden, om het hert van dezen jongen *Griek* te verzachten; noch de jonkheit, noch de bekoorlijkheden van *Calypso* en harer *Nymphen*, noch de verliefde treken der *Liefde* hebben de kunstnaryen

P 5

van

en *Pallas* meenden, dat ieder van haar voor de schoonste moest gehouden worden. Daar uit ontstondt twist. *Jupiter* wilde geen vonnis sryken, maar beval haar zich te gaan onderwerpen aan het oordeel van *Paris*, die den appel aan *Venus* toewees, na dat zy hem beloofd hadt, dat hy de schoonste vrouw der gehele wereldt tot zyne gemalinne zou hebben door haar toedoen. Deze was *Helena*, de huisvrouw van *Menelaus*, koning van *Lacedemon*, die hy naderhandt gerooft heeft, het welk de reden is geweest van den *Trojaanlchen* oorlog, en wat daar meer op gevolgt is. En het is ook daarom, dat men de oorzaken van twedracht nu noch den naam geeft van een *Twist-appel*, in het *Latyn Pomum Erydis*. Het is niet nodig, dat wy ons langer met deze zake ophouden, of den *Lezer* tot de oude schryvers wyzen, also onze *Nederduitsche* dichters het *Oordeel* van *Paris* ook in hunne gedichten op vele plaatsen aanroeren, of omstandig voorstellen.

van *Minerva* kunnen te boven komen ; zy heeft hem uit dat eilandt vervoert : zie daar my overmeestert, een kindt zegenpraalt over my.

Jupiter, om *Venus* te troosten, zeide : 't Is waar, mijne dochter, dat *Minerva* het hert van dezen jongen *Griek* beschermt tegen alle de schichten van uwen zone, en een eer voor hem bereidt, die nimmer jongeling verdient heeft. 't Verdriet my, dat hy uwe altaren versmaadt ; maar ik kan hem uwe macht niet onderwerpen. Ter liefde van u sta ik toe, dat hy noch door landt en zee omzwerve, en dat hy noch ver van zijn vaderlandt leve, bloot gesteld zijnde voor allerlei soort van ongelukken en gevaren ; maar het *Noodlot* (b) laat niet toe, dat of hy daar in verga, of dat zijne deugt bukke onder de vermaaklijkheden, daar gy de menschen door vleit. Vertrouft u dan, mijne dochter, en weest te vrede, dat gy zo vele andere helden en onsterffelijke Goden onder uw gebiedt houdt.

Deze woorden sprekende, lagchte hy *Venus* toe met een wezen vol van gunst en ontzaglijkheit : een schitterende luister, even als de doordringendste blixems, straalde hem ten oogen uit, en *Venus* tederlijk kussende, verspreidde hy van zich een geur van *Ambrozy*n ; daar de gansche *Olympus* mede beroekt wierdt. De Godin kon niet nalaten geraakt te zijn over deze liefkozing

(b) Het *Noodlot* wierdt door de ouden gezegt machtiger te zyn dan *Jupiter* zelf, die daarom ergens by *Ovidius* zegt : *Me quoque fata trahunt*. Doch niet alleen de dichters, maar zelf de *Grieksche* wysgeren en geschiedenis schryvers waten van dat gevoelen, waarom *Herodotus* in zyn I. Boek zegt : *Zelf geen Godt kan op eenigerhande wyze het Noodlot ontgaan*.

kozing van den grootsten der Goden ; ondank hare tranen en droefheit , zag men de blijdschap zich over haar wezen verspreiden ; zy trok haar sluier neder , om de roodheit harer kaken , en de belemmering , daar zy zich in bevondt , te verbergen. De gansche vergadering der Goden juichte op dit zeggen van *Jupiter* , en *Venus* ging zonder tijdt te verliezen *Neptunus* vinden , om met hem middelen te beramen , om zich over *Telemachus* te wreken.

Zy verhaalde *Neptunus* wat *Jupiter* haar gezegd hadt. Ik wist reeds , antwoordde *Neptunus* , het onwankelbaar besluit van het *Noodlot* ; maar zo wy *Telemachus* in de afgronden der zee niet kunnen verdrinken , ten minste zullen wy niets nalaten om hem ongelukkig te maken , en om zijn wederkomst in *Ithaca* te vertragen. Ik kan niet goed vinden het *Phenicisch* schip , daar in hy ingescheept is , te verderven ; ik beminne de *Pheniciers* , 't is mijn volk , geen ander volk is in het geheel-al , dat mijn rijk meer bebouwt dan dat ; door hen is het , dat de zee de bandt geworden is van de gemeenschap aller volkeren des aardrijs , zy brengen my gedurige offerhanden op mijne altaren ; zy zijn rechtvaardig , wijs en arbeidzaam in den koophandel ; over al verspreiden zy het gerijf en den overvloedt : neen Godinne , ik kan niet toestaan , dat een hunner scheppen schipbreuk lijde ; maar ik zal maken , dat de stierman van zijn streek zal afdwalen , en dat hy zich van *Ithaca* , daar hy 't na toe wil zeten , zal verwyderen. *Venus* door deze belofte voldaan , lagchte kwaadaardiglijk , en keerde in haar vliegende wagen naar de bebloemde beemden van *Idalië* , daar de *Bekoorlykbeden* , de *Boerteryen* ,

Venus daalt neder om Neptunus te bidde, dat hy onweder verwekke,
op dat Telemachus noch niet magh aanlanden in Ithaca

terryen, en de *Lagbernyen* hare vreugden betoonden, dat zy haar weder zagen; zy dansten rondom haar heen op bloemen, die deze bekoorlijke verblijfplaats met een aangename geur vervulden.

Neptunus vaardigde aanstonds eene bedrieglyke Godheit af, even gelijk de dromen, behalven dat de dromen niet bedriegen dan in den slaap, daar deze Godheit de zinnen der wakenden betovert. Deze kwaaddoende Godt, omringd met eene ontelbare menigte van gevleugelde leugenen, die rondom hem huppelden, verspreidde eene fijne en betoverde vocht voor de oogen van den stierman *Atbamas*, die aandachtig lette op de klaarheit der maan, den loop der sterren, en de kust van *Ithaca*, die hy reeds ontdekt hadt, naby die der scherpe klippen daar omtrent. Op dit zelve oogenblik wierden de oogen van den stierman door een valschen waan bedrogen; een valsche hemel en verkeerde aarde deedt zich aan hem op, de sterren schenen hem, als of zy van loop veranderd en langs haar eigen weg te rugge gekeert waren. De gansche *Olympus* scheen zich te bewegen door een nieuwe schikking, de aarde zelf was veranderd, een valsch *Ithaca* vertoonde zich gedurig aan den stierman om hem op te houden, zo lang, tot dat hy van het ware afweek: hoe meer hy het bedrieglijk afbeeldsel der oever van dat eilandt naderde, hoe meer dat afbeeldsel afweek; het vluchtte gedurig voor hem heen, en hy wist niet wat te geloven van deze vlucht; zomtijds verbeeldde hy zich, dat hy het gerucht, dat men in een haven maakt, hoorde; reeds maakte hy zich gereed, volgens bevel, dat men hem gegeven hadt, om heimelyk te landen

aan

aan een klein eilandt , dat dicht by het grote gelegen is , om voor de minnaars van *Penelope* , die zamen gezworen hadden tegen *Telemachus* , de aankomst van dien jongen vorst te verbergen ; dan vreesde hy de banken , daar deze kant van de zee mede omzet is , en hem dacht , dat hy het schrikkelijk bulderen der zee-golven , die zich tegen deze klippen kwamen te verbrijfelen , hoorde ; daar na bemerkte hy onvoorziens , dat het landt noch ver affcheen te zijn ; de bergen waren in zijne oogen in deze afwydering als kleine wölken , die dikwils de kimmten verduisteren , terwijl de zon ondergaat. Dus was *Athamas* verbaasd , en de indrukking der bedrieglijke Godheit , die zijne oogen verblindde , deedt hem ondervinden zekere benaautheit , hem tot noch toe onbekend ; zelf was hy in bekoring , om te geloven , dat hy niet wakker was , maar door een droom misleidt wierdt. Ondertusschen gebodt *Neptunus* den Oosten wint te waaien , om het schip te doen afdeinzen naar de kusten van *Hesperie* (c). De wint gehoorzaamde met zo veel woede , dat het schip in het kort aankwam op den oever door *Neptunus* aangewezen.

Reeds verkondigde *Aurora* den dag ; reeds gingen de sterren , vrezende de stralen der zonne , en over haar nijdig , haar donker vuur in den Oceaan uitdoven , wanneer de stierman uitriep : eindelijk kan ik niet langer twijffelen , of wy zijn genoegzaam op de kust van *Ithaca* ; verheug u *Telemachus* ; binnen den tijdt van een uur zult gy

Pene-

(c) Door *Hesperie* moet hier Italië , dus genoemd naa *Hesperus* , een broeder van *Atlas* , verstaan worden. De Grieken gaven den naam van *Hesperie* ook aan Spanjen.

Penelope wederom kunnen zien, en misschien *Ulyffes* wederom op den throon geklommen zijnde.

Op dit geroep ontwaakte *Telemachus*, die onbeweeglijk in den slaap hadt gelegen; hy stondt op; liep naar het roer; omhelsde den stierman, en zijne oogen noch naaulijx oopen zijnde, beschouwde hy met aandacht de naburige kust. Hy zuchtte, den oever van zijn vaderlandt niet gewaar wordende. Helaas! zeide hy, waar zijn wy? Dat is mijn waarde *Ithaca* niet. Gy zijt bedrogen *Athamas*, gy kent deze kust niet, zo verre van de kust van mijn landt afgelegene Neen, neen, antwoordde *Athamas*, ik kan my niet bedriegen, in het kennen van den oever van dit eilandt: hoe menigmaal ben ik niet in uwe haven geweest? Ik ken die tot de minste klippen toe: de oever van *Tyrus* is niet beter in mijn geheugen; beschouw dat gebergte, dat hoe langs hoe meer nadert; zie daar deze klip, die zich als een toren verheft; hoort gy die golf niet, die zich tegen de andere klippen verbrijfelt, en die de zee door haren val schijnt te dreigen? Maar ziet gy den tempel van *Minerva*, die zijn kruin in de wolken verheft, niet? zie daar de vesting en het huis van *Ulyffes* uwen vader.

Gy bedriegt u, *o Athamas!* zeide *Telemachus*, ik zie in het tegendeel eene noch afgelegene, maar vlakke kust; ik beschouw eene stad, maar die is *Ithaca* niet. O Goden! is het op deze wijze, dat gy lieden met de menschen speelt.

Terwijl hy deze woorden sprak, wierden de oogen van *Athamas* in een oogenblik verandert; die betovering verdween, hy zag den oever zodanig als die waarlijk was, en erkende zijne dwaling. Ik bekenne, *o Telemachus!* riep hy uit, eeni-

eenige vyandlijke Godheit hadt mijne oogen betoverd, ik geloofde *Ithaca* te zien, en deszeifs gelijkenisse vertoonde zich geheel en al voor my, maar in dit oogenblik is die, als een droom, verdwenen; ik zie eene andere stad, het is buiten twijffel *Salentum* (d), dat *Idomeneus*, vluchtende uit *Crete*, in *Hesperie* gelticht heeft; ik beschouw de muuren, die zich verheffen, en die noch niet voltooit zijn; ik zie een haven, maar die noch niet volkomen versterkt is.

Terwijl *Athamas* de verscheide nieuwe werken, in deze opkomende stad gemaakt, beschouwde, en dat *Telemachus* zijn ongeluk betreurde, deedt de wint, dien *Neptunus* hadt doen waaien, hen met volle zeilen op de rede lopen, daar zy zich veilig vonden, en dicht by de haven waren.

Mentor, dien de wrake van *Neptunus* noch de wrede list van *Venus* onbekend was, hadt niet dan eens gelagchen over de dwaling van *Athamas*. Als zy op deze rede waren, zeide *Mentor* tegen *Telemachus*; *Jupiter* beproeft u, maar wil uw verderf niet, in het tegendeel, hy beproeft u om geen andere redenen, dan om den weg tot roem voor u te oopenen. Zijt gedachtig aan de ongemakken van *Hercules*, en houdt die van uwen vader altijd voor oogen. Al wie niet verdragen kan, heeft geen grootmoedige ziel. Gy moet door geduldt en moedt het wrede geval, dat behagen schept in u te vervolgen, vermoeien. Ik vreze minder voor u wegens de vervaarlijkste wangunsten
van

(d) Dus noemt onze Schryver de hoofdstadt der Salentinen, welke door *Idomeneus*, na dat hy uit *Crete* gevluht was, gebouwd wierdt. Het landt, dat hier berekend wordt, legt in het tegenwoordige koninkryk van *Napels*, en wordt *Terra d'Otrante* genoemt.

van *Neptunus*, dan ik schrome voor de vleierende aankliefelen der Godinne, die u ophieldt in haar eilandt. Waar wachten wy na? laat ons de haven in lopen. Zie hier een volk, dat ons gunstig is. 't Is by *Grieken* daar wy aanlanden. *Idomeneus* zo kwalijk door het geval gehandeld, zal medelijden met ongelukkigen hebben. Zo haast zy in de haven van *Salentum* kwamen, wierdt het schip van *Phenicië* daar zonder moeite toegelaten, vermits de *Pheniciers* in vrede zijn, en koophandel drijven met alle de volkeren van den aardbodem.

Telemachus hadt met verwondering het ooge op deze opkomende stadt, even als een jonge plant, die gevoed door den zachten dauw des nachts, des morgens de stralen der zonne gevoelt, die haar komt vercierren; zy groeit, zy oopent hare tedere knoppen, en zy verspreidt hare groene bladeren; hare welriekende bloemen ontluiken met duizend nieuwe koleuren; op ieder oogeublik wordt men eenen nieuwen luister gewaar. Dus bloeide de nieuwe stadt van *Idomeneus* op den oever der zee: ieder dag, ieder uur groeide die aan in heerlijkheit, en toonde van verre den vremdelingen, die op de zee varen, nieuwe cierraden der bouwkunde, die zich tot den hemel verheften; de gansche kust weêrgalmdde van het geroep der werklieden, en van het slaan der hameren; de stenen hingen in de lucht door windazen; al de hoofden moedigden het volk tot den arbeit aan zo haast als *Aurora* te voorschijn kwam; en de koning *Idomeneus* zelf overal zyne orders gevende, zette deze werken met eene ongelooftelijke naarstigheid voort.

Ter naauwer noodt was het schip van *Phenicië*
in

in de haven aangekomen, of de *Cretenzen* gaven aan *Mentor* en *Telemachus* alle blijken van oprechte vriendschap; men spoedde zich om *Idomeneus* berecht te geven vanden aankomst des zoons van *Ulyffes*. De zoon van *Ulyffes*! riep hy, van *Ulyffes* dien waarden vriendt en wyzen heldt, door wiens hulpe wy eindelijk de stad *Troje* hebben omgekeert! Dat men hem herwaards leide, en ik aan hem betone, hoe waard zijn vader my geweest is. Aanstonds boodt men hem *Telemachus* aan, die hem zijn naam zeggende, verzocht als een gast ontfangen te worden. *Idomeneus* antwoordde hem met een vrendelijk en lagchend wezen: Wanneer men zelf my niet gezegd hadt, wie gy waart, geloof ik, dat ik u zou gekent hebben. Zie daar *Ulyffes* zelf, zie daar zyne oogen vol van vuur, en welker opslag zo vast is; zie daar zijn in het eerst koel en achterhoudend wezen, dat zo veel levendheit, en lieffelijkheid bedekte; ik erkenne zelf dien aanvalligen grimlagh, die onachtzame gebaarte, dat zacht, eenvoudig, en overtuigend spreken, 't geen overreedde, eer men tijdt hadt om zich te wantrouwen; waarlijk gy zijt de zoon van *Ulyffes*, maar zult ook de mijne zijn. Mijn zoon, en waarde zoon! wat geval heeft u aan deze kust gebragt? is het om uwen vader hier te zoeken? helaas! Ik hebb' geen tijding van hem ontfangen: het geval heeft hem en my vervolgt, hy heeft het ongeluk gehad van zijn vaderlandt niet te kunnen weder vinden, en ik dat van het mijne te vinden, vol van gramfchap der Goden tegen my. Terwijl *Idomeneus* deze woorden sprak, zag hy *Mentor* sterk aan, als een man, wiens wezen hem niet

onbekend schein, maar wiens naam hem niet te binnen kwam.

Ondertuffchen antwoordde *Telemachus* hem met tranen in de oogen: O koning! verschoon mijne droefheit, die ik niet kan verbergen, in eene zijdt, waar in ik u niet dan mijn blijdschap en erkentenis voor uwe goedheden behoorde te be- tuigen. Door de droefheit, die gy betoont over het verlies van *Ulyffes*, leert gy my zelf het on- geluk voelen, van dat ik mijn vader niet kan weder vinden. 't Is reeds langen tijdt, dat ik hem zoek langs alle zeen. De vertoornde Goden ge- ven my geen hoop, dat ik hem zal weder zien, of weten, of hy schipbreuk geleden heeft, of dat ik naar *Ithaca*, daar *Penelope* kwijnt om eenmaal van hare minnaars bevrijd te worden, kan we- der-keeren. Ik hadt gelooft u te vinden in het eilandt *Crete*, ik weet uw wreed noodlot, en kon niet geloven, dat ik ooit in *Hesperie* zou hebben moeten landen, daar gy een nieuw koninkrijk hebt gesticht; maar het geval, dat met de men- schen speelt, en my omzwervende houdt door alle landen verre van *Ithaca*, heeft eindelijk my op deze uwe kusten geworpen; onder zo vele on- gelukken my aangedaan, is het dit, dat ik het wrywilligste drage. Zo het geval my afzondert van mijn vaderlandt, ten minste doet het my den wyssten, en edelmoedigsten aller koningen kennen.

Op deze woorden omhelsde *Idomeneus* *Tele- machus* op eene tedere wijze, en hem in zijn hof geleidende, zeide hy: Wie is toch deze voorzich- tige grysaart, die u verselschapt; my dunkt, dat ik hem eertijds meer gezien hebb'? 't Is *Mentor*, hernam *Telemachus*, de vriendt van *Ulyffes*, aan wien

wien hy mijne kindsheit heeft toevertrouwt; wie zal u kunnen zeggen, wat ik hem al schuldig ben?

Terstondt naderde *Idomeneus*, en gaf *Mentor* de handt: Wy hebben, zeide hy, malkander eertijds meer gezien. Komt u de reize, die gy eertijds in *Crete* gedaan hebt, en den goeden raadt, dien gy my toenmaals hebt gegeven, wel te binnen? Maar het vuur der jeugt, en de smaak der ydele wellusten vervoerde my toen ter tijdt, Mijne ongelukken hebben my moeten leren, het geen ik niet wilde geloven. Ach of het den Goden hadt behaagt, dat ik, ô wyze grijsaart, u geloofd hadt! Maar ik bemerkte met verbaaftheit, dat gy zedert zo vele jaren niet veranderd zijt, gy hebt de zelve frisheit van wezen, de zelve rechte gestalte, en de zelve wakkerheit behouden, uwe hairen zijn alleenlijk een weinig witter geworden.

Grote koning, antwoordde *Mentor*, zo ik een vleier was, zou ik u van het zelfde zeggen, dat gy noch de zelve kracht uwer jeugt hadt behouden, die in uw wezen uitblonk voor de belegering van *Troje*; maar ik zou u liever willen mishagen, dan de waarheit te kort doen. Daar benevens bemerk ik uit uwe wyze reden, dat gy een vyandt zijt van vleierij, en dat men niets waagt, als men in oprechtheit de waarheit tegen u spreekt. Gy zijt zeer veranderd, ik zou moeite gehad hebben om u te kennen. Ik kan ligtelijk de oorzaak daar van begrypen. Gy hebt veel door uwe ongelukken geleden, maar gy hebt lijdende veel voordeel gedaan, nademaal gy wijsheit verkregen hebt. Men kan zich ligtelijk troosten over de rimpelen, die in het aanzicht

komen, terwijl het hert zich sterkt en oeffent in de deugt. Weet voor het overige, dat de koningen zich meer affloven dan andere menschen. In tegenspoedt doen de moeilijkheden van den geest en de ongemakken des ligchaams hen oud worden voor den tijdt: in voorspoedt verslyten de wellusten van een verwijfd en laf leven hen noch veel meer, dan al de ongemakken van den oorlog; niets is ongezonder dan de wellusten, daar men zich niet van matigen kan. Hier van daan komt het, dat de koningen en in vrede en in oorlog altijd hunne moeilijkheden en vermaken hebben, die den ouderdom doen komen voor den tijdt, op welken die anders natuurlijker wijze zou moeten komen. Een sober, matig, en eenvoudig leven, ontbloot van onrust, en een gematigde en arbeidzame gemoeds-gestalte, behouden 's menschen leden in eene bloeiende jeugt, die zonder deze voorzorgen altijd gereed is om weg te rennen op de vleugelen van den tijdt.

Idomeneus bekoord door deze reden van *Mentor*, zou hem langer gehoord hebben, zo men hem niet hadt komen berechten van eene offerhande, die hy *Jupiter* zou doen. *Telemachus* en *Mentor* volgden hem, omringd door eene grote menigte volks, dat deze twee vreemdelingen met nadruk en nieuwsgierigheid bezag. De *Salentijnen* zeiden, de een tegen den ander: Deze twee menschen zijn zeer onderscheiden, de jongste heeft, ik weet niet wat, het welk levendig en aanminnelijk is, alle de bekoorlijkheden der schoonheit en jeugt zijn over zijn ganfche wezen, en over zijn ligchaam verspreidt, doch deze schoonheit heeft niets dat laf of verwijfd is; met deze zo tedere bloem der jeugt schijnt hy dapper, sterk,

sterk, en verhard tegen den arbeid: maar die andere, alhoewel zeer veel ouder, heeft noch niets verloren van zijn kracht; zijn zwier schijnt in het eerst minder verheven, en zijn wezen minder aangenaam, maar als men hem van naby beziet, bevindt men in zijne eenvoudigheid tekenen van wijsheit en deugt, met eene deftigheit, die verwonderlijk is. Wanneer de Goden op de aarde zijn nedergedaalt, om zich aan de sterffelijke menschen mede te delen, hebben zy buiten twiffel zodanige gedaantens van vreemdelingen en reizigers aangenomen.

Ondertusschen kwam men in den tempel van *Jupiter*, dien *Idomeneus*, van dezen Godt afkomstig, met veel heerlijkheit hadt verciert; hy was omringd met eene dubbele rye van gekleurde marmere suilen, de kapitelen waren van zilver, de tempel was geheel met marmer overzogen met verheven beeldwerk, dat *Jupiter*, veranderd in een stier, de vervoering van *Europa*(e), en zijnen overtocht naar *Crete* door het midden der baren, vertoonde. Zy schenen *Jupiter* te eerbieden, alhoewel hy onder eene vreemde gedaante was. Vervolgens zag men de geboorte en de jeugt van *Minos*, eindelijk dien wyzen koning in hoger jaren wetten gevende aan zijn gan-

Q 3

sche

(e) Europa was eene dochter van Agenor, koning van Phenicië, en zuster van Cadmus. Jupiter op haar verliefd geworden zynde, veranderde zich in een witte stier, en kwam nevens andere aan de zee-kant weiden, daar Europa daaglyx gewoon was te komen. Hy stelde zich zo mak aan, dat Europa gene zwaarheit maakte op den stier te gaan zitten. Daar op toog Jupiter met haar te water, en zwom over naar Crete. Naderhandt wierdt Cadmus gezonden om haar te zoeken; en daar uit ontstaat eene menigte van verdichtelen.

sche eilandt, om dat voor altijd bloeiende te maken. *Telemachus* bemerkte daar ook de voornaamste gevallen der belegering van *Troje*, daar *Idomeneus* den roem van een braaf oorlogs-heldt verkregen hadt. Onder deze verbeeldingen der gevechten zocht hy zijnen vader; hy erkende hem, grypene *Rhesus*, dien *Diomedes* (f) gedoodt hadt by het haar; vervolgens twistende met *Ajax* over de wapenen van *Achilles*, in tegenwoordigheid van al de vergaderde hoofden van het *Grieksche* leger: eindelijk komende uit het noodschikkelijk paardt, om het bloedt van zo vele *Trojanen* te storten.

Telemachus kende hem aanstonds door deze beroemde daden, daar hy zo menigmaal van hadt horen spreken, en die *Mentor* zelf hem verhaald hadt. De tranen vloeiden uit zijne oogen, hy veranderde van koleur, en zijn wezen scheen ontroerd. *Idomeneus* merkte dat, niet tegenstaande *Telemachus* aan eene zyde week, om zijne ontsteltenisse te verbergen. Schaam u niet, zeide *Idomeneus* tegen hem, ons te laten blijken, hoe zeer gy geraakt zijt door den roem en door de ongelukken van uwen vader.

Terwijl verzamelde het volk zich in menigte by een, onder die wyde portalen der dubbele
zui-

(f) *Rhesus*, koning van *Thracië*, was tot hulp der *Trojanen* met zeer schone witte paarden gekomen; maar *Diomedes* en *Ulysses* daar van verwittigd zynde, gingen des nachts in stilheit naar zyn tent, bragten hem om het leven, en roofden zyne schone paarden. Dat is zo bekend, uit *Ovidius* in den brief van *Penelope*, uit *Virgil*. *Eneid.* I. vers 437. en andere, dat het niet te bedenken is, hoe het komt, dat de *Fransche* uitlegger hier van geheel iets anders spreekt.

zuilen, die den tempel omringden (g). Daar waren twee benden van jongens en jonge dochters, die verzen opzongen ter eere van den Godt, die den blixem in zijne handen houdt. Deze kinderen, verkoren uit de schoonste van gedaante, hadden lang haar over hunne schouderen zwierende; hunne hoofden waren gekroond met rozen, en ruikende gemaakt; zy waren alle in't wit gekleed. *Idomeneus* deedt aan *Jupiter* een offerhande van honderd stieren, om zynen gunst te verkrygen in een oorlog, dien hy ondernomen hadt tegen zijne naburen; het bloedt der offerbeesten rookte aan alle kanten, men zag dat ruischen in diepe bekkens van goudt en zilver. De grysaart *Theophanes*, een vriendt der Goden, en priester van den tempel, hieldt gedurende deze offerhande zijn hoofdt bedekt met het einde van zynen purperen rok; vervolgens pleegde hy raadt met de ingewanden der slagtofferen, die noch lilden: zich begeven hebbende op den heiligen drievoet (h), riep hy uit: O Goden!

Q 4

den!

(g) De tempelen der ouden waren alle met spits opgaande daken gemaakt, maar zomtyds zo, dat het dak veel groter was dan de tempel, en aan de buite kant ondersteunt wierdt met suilen, waar door men gemeenlyk rondom de tempelen een overdekte wandelplaats hadt. Van voren waren ook zulke ryen van pilaren gezet, en zomtyds dubbele, die van boven met een plat, of byzonder dak, gedekt wierden.

(h) Zeer natuurlyk wordt hier en in het vervolg beschreven, op welke wyze de Heidenen hunne Godspraken ontfongen; doch wel voornamentlyk in den tempel van *Apollo* te *Delphi*. Men vindt zulke drievoeten noch hier en daar op de oude penningen verbeeld. De priesters (doch meest priesteressen) gingen daar, met de benen kruiswys over malkander, op zitten, raakten aan het woeden, en spraken woorden, die zy zelf niet verstonden. Te *Delphi* stondt de drievoet over een diep gat, uit het welke een bedwelmende lucht voortkwam.

den! wie zijn toch deze twee vreemdelingen, die de hemel in deze plaatse zendt? zonder dezen zou de ondernomen oorlog voor ons rampspoedig zijn, en *Salentum* zou, voor dat het op zijn grondslag bevestigd was, verwoest worden. Ik zie een jongen heldt, dien de wijsheit by de handt leidt; 't is niet geoorlofd aan een sterffelijke mondt meer daar van te zeggen.

Deze woorden zeggende, was zijn gezicht woest, en zijne oogen glinsterende; hy scheen andere voorwerpen te hebben, dan die voor hem waren; zijn wezen was ontstoken, en hy was beroerd en buiten zich zelf, zijne hairen rezen te bergen, zijn mondt was schuimende, zijne armen waren verheven en onbeweeglijk; zijn beroerd geluidt was sterker dan eenige menschelijke stemme; hy was buiten zijn adem, en kon den Goddelijken geest, daar hy door aangedaan wierdt, niet binnen houden.

O gelukkige *Idomeneus*! riep hy nochmaals, wat zie ik? Wat ongelukken vermijdt gy! Welke zachte vrede van binne, maar wat strijden van buiten! Wat overwinningen! O *Telemachus*! uwe arbeiden gaan die van uwen vader te boven, de trotsche vyandt zucht in het stof onder uw zwaardt, de kopere poorten en ontoegankelijke bolwerken vallen neder voor uwe voeten. O grote Godinne! die zijn vader.... O jongeling! gy zult eindelijk weder zien.... Op deze woorden verliet de spraak zijn mondt, en hy bleef, tegen zijn wil en dank, in een stilzwygen vol van verwondering.

Al het volk was als van vreeze bestorven; *Idomeneus* bevende dorst hem niet vragen, of hy geëindigt hadt; *Telemachus* zelf verbaafd zijnde begreep

greep naauwlijx het geen hy gehoord hadt; naauwlijx kon hy geloven, dat hy deze hoge voorzeggingen gehoord hadt; *Mentor* was de eenigste, dien de Goddelijke geest niet verbaafde. Gy verstaat, zeide hy tegen *Idomeneus*, het voornemen der Goden; tegen wat volk gy te strijden hebt, zal de overwinning in uwe handt zijn, en gy zult het geluk uwer wapenen aan den jongen zone van uwen vriendt schuldig zijn; zijt niet nydig, doet alleen voordeel met het geen de Goden u door hem geven.

Idomeneus van zijne verwondering noch niet tot zich zelf gekomen, zocht te vergeefs naar woorden, zijne tonge bleef onbeweeglijk. *Telemachus* vaardiger dan hy, zeide tegen *Mentor*: Zo grote beloofde roem doet my niet aan. Maar wat kunnen deze laatste woorden beduiden, gy zult eindelijk weder zien....? Is dit mijn vader, of alleen *Ithaca*? Helaas! dat hy niet voleindigd heeft! hy heeft my in groter verwerring gelaten, dan ik te voren was. O *Ulyffes*! O mijn vader! zoudt gy het zelf zijn, dien ik wederom zal zien? zou dat waar zijn? Maar ik vlei mijn zelf, wrede Godspraak! gy scheidt vermaak om met een ongelukkigen te spotten; noch een woordt; en ik zou ten toppunt van geluk opgebeurt zijn.

Mentor zeide tegen hem, hebt eerbiedt voor het geen de Goden u ontdekken, en 't geen zy willen verbergen, onderneem dat niet te willen weten, want reukeloze nieuwsgierigheid verdient met schaamte overtuigd te worden. 't Is door eene wijsheit vol van goedheit, dat de Goden hunne voornemens voor de sterffelijke menschen verbergen in een ondoorzienbaren nacht; 't is nut te voorzien, het geen van ons afhangt, om dat wel

te doen : maar het is niet minder heilzaam dat geen, dat van onze voorzorge niet afhangt, en het geen de Goden met ons voor hebben, niet te weten.

Telemachus door deze woorden bewogen, wederhieldt zich met veel moeite. *Idomeneus*, die van zijne verbaafdheit wederom tot zich zelfs was gekomen, begon van zijn kant den groten *Jupiter* te pryzen, die hem den jongen *Telemachus* en den wijzen *Mentor* hadt gezonden, om hem een overwinnaar zijner vyanden te doen zijn. Na dat men eene treffelijke maaltijt hadt aangerecht, die op de offerhande volgde, sprak hy deze twee vremdelingen op deze wijze aan :

Ik beken, dat ik de regeerkunde noch niet regt verstaan hebb', toen ik in *Crete* weder kwam na de belegering van *Troje*. Gy weet, waarde vrienden (1), de ongelukken, die my verhindert hebben in dat grote eilandt te regeren, nademaal gy lieden my verzekert, dat gy lieden daar geweest zijt, zedert dat ik daar uit vertrokken ben; ik zou noch zeer gelukkig geweest zijn, hadden de wrede slagen van het geval gedient om my te onderwijzen, en bezadigder te maken! Ik doorkruiste de zeen als een vluchteling, dien de wraak van Goden en menschen vervolgt; al mijne vorige grootheit diende niet, dan om mijn val des te schandelijker en ondragelijker te maken, ik vluchte

(1) De ongelukken, die Jacob den II. den throon van zyne voorouderen ontzet hebben, zyn noch zo versch in geheugenisse, dat het niet nodig is die in het brede op te halen. Zo ooit een koning een afgrysselyk voorbeeldt voor andere koningen geweest is, zo is het zeker deze, die door het misbruik, dat hy van zyn oppergezag maakte, verdiende daar van beroofd te zyn, om een schuilplaats in vremde landen te gaan zoeken.

te met mijne Huis-goden (i) op deze woeste kust, daar ik niets vondt dan onbebouwde landen, bedekt met struiken en doornen, bosschen zo oud als het landt zelf, en byna ontoegankelijke rotfen, daar de wilde beesten zich in verscholen. Ik was daar toe gebragt, dat ik my in het geselschap van eenige weinige soldaten en makkers, die my in mijne ongelukken wilden versellen, mer dit woeste landt moest vergenoegen en mijn vaderlandt daar van maken, zijnde gansch buiten hope van dat gelukkige eilandt, daar de Goden my om te heerschen hadden doen geboren worden, ooit weder te beschouwen. Helaas! zeide ik by mijn zelf, wat verandering! wat schrikkelijk voorbeeld ben ik niet voor de koningen! Men behoorde my te ver-tonen, aan al de genen, die in de wereldt rege-ren, om hen te onderwyzen door mijn voorbeeld; zy beelden zich in, dat zy niets te vrezen hebben, wegens hunne verhevenheit boven alle andere menschen, en het is hunne verhevenheit zelf, die maakt, dat zy alles te vrezen hebben, ik was gevreesd van mijne vyanden, bemind van mijne onderdanen; ik regeerde over een machtig en kloekmoedig volk; de achting hadt mijnen naam gebragt

(i) Ieder hadt zyne Huisgoden, welke in het Latyn *Lares* of *Penates* genoemd wierden, en van ieder naat zyn goedduncken, als tot zyn byzondere godsdienstigheid, gekozen wierden. De kinderen erfden die van hunne ouders, en lieten de zelve hunne kinderen na, als iets dat by de erffenisse behoorde. Deze mogten die niet verwaarlozen; zo dat de last van vele huisgoden door verscheide erffenissen aangroeiende, men ook bedacht moest zyn om zich daar van te ontslaan. Ten dien einde verkocht men quansuis de huizen aan oude mannen, die geen na bestaande erfgenamen hadden, en door welker doot de goederen weder aan den vorigen eigenaar kwamen, en de lasten van te veel huisgoden te hebben verminderd wierden.

bragt in de afgelegenſte landen ; ik regeerde in een vruchtbaar en welluſtig eilandt ; honderd ſteden gaven my jaarlijx ſchatting van hare rijkdommen : deze volkeren kenden my voor afkomſtig uit het bloedt van *Jupiter* geboren in hun eilandt, en zy beminden my als den kleinzoon van *Minos*, wiens wetten hen zo machtig en gelukkig gemaakt hadden. Wat ontbrak 'er aan mijn geluk , dan dat met bezadigdheit te kunnen gebruiken? (2) Maar mijne hoogmoedt, en de vleiery, daar ik na luſterde, hebben mijn throon omgekeert. Dus zullen al de koningen vallen , die zich overgeven aan hunne welluſten, en aan den raadt der vleiſers. Gedurende den dag poogde ik een blymoedig wezen te tonen, en was vol hoop, om de zodanige, die my gevolgt waren , een hert in 't lijf te ſpreken. Laat ons, zeide ik tegen hen, eene nieuwe ſtadt bouwen, die ons tot trooſt verſtrekke, wegens al het geen wy verloren hebben. Wy zijn omringd van volkeren, die ons een ſchoon voorbeeldt gegeven hebben tot deze onderneming. Wy zien *Tarentum*, 't geen zich niet verre van ons verheft ; 't is *Phalantus* met zijne *Lacedemoniers*, die dat nieuw koninkrijk heeft opgerecht ; *Philoctetes* heeft den naam gegeven aan *Petilie*, eene grote ſtadt, door hem aan de zelve kuſt opgebouwd. *Megapontum* is mede diergelijk eene volkplanting : zullen wy minder doen dan al deze omzwervende vremdelingen, gelijk

(2) Maar myn hoogmoedt , en de vleiery enz.] De hoogmoedt en vleiery bragten Jacob den II. zo verre, dat hy de wetten van Engelandt zocht het onderſte boven te werpen , om daar een onbepaald gezag , gelyk Louis de XIV. in Vrankryk voerde , in te voeren. Hy vondt veel tegenſtandt tegen dat voornemen , en de pogingen , die hy aanwendde om de zelve uit den weg te ruimen , hielpen hem zelf van den throon, dien hy door zyne vlucht ledig liet.

gelijk wy zijn? het geval toont zich tegen ons niet strenger.

Terwijl ik door deze woorden de smerten mijner medemakkeren trachtte te verzoeten, verborg ik in het binnenste van mijn hert een dodelijke droefheit; het verstrekte my tot troost, dat het licht van den dag my verliet, en dat de nacht met zijne schaduwen my kwam bedekken, om in vryheit mijn ellendig noodlot te beschreien: twee stromen van bittere tranen vloeiden uit mijne oogen; en de zoete slaap was my onbekend: des anderen daags begon ik mijnen arbeid met nieuwen yver. Zie daar, *Mentor*, dat is de reden, dat gy my zo verouderd vindt.

Na dat *Idomeneus* het verhaal van alle zijne fukkelingen voleindigt hadt, vroeg hy aan *Mentor* en *Telemachus* om hunnen hulp en bystandt in den oorlog, daar hy zich in gewikkeld vondt: ik zal, zeide hy, u wederom naar *Ithaca* zenden, zo haast als deze oorlog zal geëindigt zijn. Ondertusschen zal ik schepen naar alle de afgelegenste kusten afzenden, om eenig nieuws van *Ulysses* te vernemen; in wat plaats van den aardbodem, dat het onweêr, of de gramschap van eenige Godheit hem mogt geworpen hebben, ik zal wel weten hem daar van daan te halen. Het behage den Goden, dat hy slechts mag in 't leven zijn! Wat my belangt, ik zal u naar *Ithaca* te rug zenden met de beste schepen, die ooit in het eilandt *Crete* getimmert zijn; zy zijn gemaakt van hout, gehouwen op den waren berg *Ida*, daar *Jupiter* geboren is; dit geheiligd hout kan niet vergaan in de golven, de winden en klippen vrezen en eerbieden dat; *Neptunus* zou, zelf in zijn grootsten loop, zijne baren daar tegen

gen niet derven verheffen : zigt dan verzekerd , dat gy gelukkig zonder moeite in *Ithaca* zult wederkeren , en dat geen vyandlijke Godheit u langer op zo veel zeen zal kunnen doen omzwer- ven ; de overtocht is kort , en ligt ; zendt het fchip van *Phenicië* , 't geen u tot hier toe gebragt heeft , te rugge , en denkt niets anders , dan om de eer te verkrygen , dat gy het nieuwe koninkrijk van *Idomeneus* bevestigt hebt , om al zijne ongelukken te vergoeden . Tot dezen prijs is 't , ô zone van *Ulyffes* ! dat gy uwen vader zult waardig geoordeeld worden : zelf zo het ftrengte befchik der Goden hem reeds mogt hebben doen nederdalen in het donkere rijk van *Pluto* , gansch *Grieklandt* bekoord zijnde , zal geloven hem in u weder te zien .

Op deze woorden viel *Telemachus* in de reden van *Idomeneus* : Laat ons , zeide hy , het fchip van *Phenicië* te rug zenden : wat vertoeven wy de wapenen aan te vaarden , om uwe vyanden aan te tasten ? zy zijn de onze geworden . Zo wy overwinnaars geweest zijn , vechtende in *Sicilië* voor *Aceftes* , een *Trojaan* en vyandt van *Griekenlandt* , hoe kan men twijffelen , of wy zullen noch vieriger , en meer van de Goden begunftigd zijn , wanneer wy zullen ftryden voor een der Griekfche helden , die *Troje* , de onrechtvaardige ftadt van *Priamus* , hebben omgekeerd ? De Godfpraak , dien wy gehoort hebben , laat niet toe , dat wy daar aan twyffelen .

Einde van het negende Boek.

I N H O U D T
V A N H E T
T I E N D E B O E K .

Idomeneus onderrecht Mentor van de oorzaak van den oorlog tegen de Mandurianen. Hy verhaalt hem, dat die volkeren hem in het eerste de kust van Hesperie hadden afgestaan, daar by zyne stad aangelegt hadt ; dat zy zich te rugge hadden begeeven op het naburige gebergte ; daar eenige van de hunne kwalyk behandelt zynde door eene bende van zyn volk , die Natie twe oude mannen tot hem afgezonden hadt, met welke hy de voorwaarden der vrede hadt geschikt ; dat na eene verbrekinge van dat verbondt , gedaan door die van zyn volk , die het niet wisten , deze volkeren zich gereed maakten om hem den oorlog aan te doen. Terwyl Idomeneus dit verhaalde , vertoonden de Mandurianen , die zich gehaast hadden om de wapenen op te nemen , zich voor de poorten
van

van Salentum. Nestor, Philoctetes,
en Phalantus, die naar de gedachten
van Idomeneus onzijdig waren,
zyn tegen hem in het leger der Man-
durianen. Mentor vertrekt uit Sa-
lentum, en gaat alleen den vyanden
de voorwaarden van eene vrede voor-
stellen.

D E
G E V A L L E N
V A N
T E L E M A C H U S

Zone van Ulyffes.

H E T T I E N D E B O E K .

MEntor, met een zacht en ftil oog *Telemachus*, die reeds vol van een edelmoedig vuur was om te vechten, befchouwende, nam op deze wyze het woordt. Ik ben in mijn fchik, *o zone van Ulyffes!* dat ik in u zo een edelmoedigen drift voor den roem zie; maar zyt gedachtig, dat uw vader geen zo groten roem onder de *Grieken* heeft verkregen in de belegering van *Troje*, dan met zich te betonen den wysften en bezadigdften onder hen allen. *Achilles*, fchoon onverwinnelyk en onkwetsbaar, en fchoon hy overal, daar hy vocht, den fchrik en de doodt met zich omvoerde, heeft echter de ftadt *Troje* niet kunnen overwinnen, maar is zelf gevallen voor de muren van die ftadt, en die heeft gezegenpraalt over den overwinnaar van *Hector*; maar *Ulyffes*, in wien de dapperheit door voorzichtigheit begeleidt wierdt, heeft de vlam en

R het

het zwaardt in het midde der *Trojanen* gevoert, en aan zijn handen is men den val dezer hoge en prachtige torens, die gedurende tien jaren het gansch zamen gezworen *Griekenlandt* hadden gedreigt, verschuldigt. Zo verre *Minerva* boven *Mars* is, zo verre overtreft eene bescheidene en voorzichtige dapperheit een woeste en ziedende moedt. Laat ons dan beginnen met ons te onderrechten aangaande de omstandigheden van dezen oorlog, die men zal ondernemen. Ik ontzie geen gevaar, maar my dunkt, *Idomeneus*, dat gy ons eerst zeggen moet, of uw oorlog rechtvaardig is; vervolgens, tegen wien gy dien voert; eindelijk, welke uwe machten zijn, om een gelukkige uitkomst daar van te hopen.

(3) *Idomeneus* antwoordde: Toen wy eerst op deze kust kwamen te landen, vonden wy een woest volk, dat dolende in de bosschen van de jacht en van de vruchten, die de bomen door zich zelf voortbrachten, leefde. Dat volk, het welk (k) *Mandurianen* genoemd wordt was verschrikt, ziende onze schepen en wapenen, en zy begaven zich in het gebergte; maar alzo de soldaten nieuwsgierig waren om dit landt te zien, en eenige harten wilden vervolgen, ontmoeten zy deze woeste vluchtelingen. Toen zeiden de hoofden dezer wilden tegen hen: Wy hebben de aangename oevers der zee verlaten, om die aan u lieden over te laten; ons is

(3) Van die drie omstandigheden is de eerste altydt door Louis den XIV. verwaarlooft, alzo hy minder dacht om de rechtvaardigheit, in de oorlogen die hy ondernam, dan wel om zyne begeerte te voldoen en zyn heerschezucht, en om zyn glorie in top te vyselen.

(k) De Mandurianen waren een volk, het welk een landstreek van het tegenwoordige koninkryk Napels bewoondt.

is niets anders overig dan het byna ontoegankelijk gebergte; ten minste is 't recht, dat gy ons daar in vrede en vryheit laat; wy vinden u hier dwa- lende, verstrooid en zwakker dan wy, 't staat aan ons om u alle af te maken, en zelf aan uwe met- gesellen de kennis te benemen van uw ongeval; maar wy willen onze handen niet bespoetelen met het bloed der zodanigen, die al zo wel menschen zijn, als wy: Ga heen, en zijt gedachtig, dat gy uw leven aan ons gevoelen aangaande de men- schelijkheid verschuldigt zyt; vergeet nimmer, dat gy deze lessen van bezadigheid en edelmoe- digheit (4) hoort van een volk, dat gy grof en bot noemt.

Die der onzen, die door de *Barbaren* op deze wyze terug gezonden waren, kwamen wederom in het leger, en verhaalden, het geen hen gebeurd was; onze soldaten wierden gaande en schaam- den zich te zien, dat de *Cretenzen* hun leven aan dezen hoop vluchtende menschen, die hen eerder schenen naar beren dan naar menschen te gelijke- nen, verschuldigd waren; zy gingen weder op de jacht, in groter getal dan de eerste, met aller- lei soort van wapenen voorzien. Wel haast ont- moeten zy de wilde menschen, en tasten hen aan; het gevecht was bloedig, daar vlogen pylen aan beide de kanten, als een hagel, die geduren- de een orkaan op het veldt nedervalt. De wilden

R 2

wier-

(4) By de Franschen is het vry gemeen een volk, dat van hun landaart niet is, bot en woest te noemen; maar ondertusschen hebben zy zomtyds van hunne naburen dier- gelyke lessen van gematigdheit en edelmoedigheid gekregen; en zy hebben niet nagelaten hen den oorlog aan te doen, alleen uit begeerte van volkeren, die hen nooit kwaadt gedaan hadden, te onder te brengen.

wierden genoodzaakt in hunne bergen te wijken, daar de onze hen niet dorsten vervolgen.

Weinig tijds daar na zonden deze volkeren tot my twee van de wijsste hunner grijsaards, die my om vrede kwamen verzoeken, en geschenken bragten: het waren vellen van wilde beesten, die zy gedoodt hadden, en vruchten van het landt. Na my hunne geschenken aangeboden te hebben, spraken zy aldus:

(5) O koning! wy houden, als gy ziet, in de eene handt een zwaart, en in de andere een olyftak (en waarlijk, zy hielden die op dusdanige wijze); zie daar de vrede, of den oorlog; wat kiest gy? wy zouden liever om vrede wenschen; ter liefde van deze schaamden wy ons niet den aangename oever der zee te verlaten, daar de zon het landt vruchtbaar maakt, en zo veel heerlijke vruchten voortbrengt. De vrede is aangenamer dan alle deze vruchten; om deze zijn wy in het hoge gebergte, altijd bedekt met ys en sneeu, daar men nimmer de bloemen van de lente ziet, of de lieflijke vruchten van den herfst, geweken; wy hebben eenen afkeer van deze beestachtigheid, die onder de schone namen van hoogheit en roem dwaaffelijk de landschappen verwoest, en het bloedt van menschen, die alle broederen zijn, plengt; zo gy met dezen valschen roem

aan-

(5) Deze redenering is eene levende verbeelding van de heersch-zucht van Louis den XIV. die uit begeerte tot eene valsche glorie niet dan al te dikwils onrechtvaardige oorlogen ondernomen heeft, welke hem lastige omstandigheden op den hals gehaalt hebben. Noch de wetenschappen, welker beschermheer hy zich noemde, noch de beschaafdheit, in welke hy onder zyne regering zyn roem stelde, hebben hem kunnen genezen van die dolheit, die hem aanzette om de landen zyner naburen te verwoesten.

aangedaan zijt, zullen wy geen reden hebben, om u die te benyden, wy zullen u beklagen, en de Goden bidden, dat zy ons voor diergelijke uitzinnigheid bewaren. Zo de wetenschappen, die de *Grieken* met zo veel zorg leren, en de beschaafdheit der zeden, daar zy zo op roemen, hen niets anders inboezemt dan dit vervloekt onrecht, geloven wy, dat wy zeer gelukkig zijn, in deze voordelen te ontberen; wy zullen onzen roem stellen, in altijd woefte menschen te zijn, maar rechtvaardig, beleefd, getrouw, niet baat-zoekende, en gewoon zich met weinig te vernoegen; en de ydele wellust, die maakt, dat men altijd veel van noden heeft, te verachten: 't geen by ons hoog geacht wordt, is gezondheid, soberheit, vryheit, en de kracht van ligchaam en geest; 't is de liefde der deugt, de vreze der Goden, een goed en geneigd hert tot onze evenaasten, neiging voor onze vrienden, getrouwheit aan alle menschen, zedigheit in voorspoedt, standvastigheit in tegenspoedt, moedt om altijd stoutelijk de waarheit te spreken, en afkeer van vleiry, die wy betrachten. Zie daar zodanig zijn de volkeren, die wy u aanbieden om uwe geburen en bondgenoten te zijn. Zo de getergde Goden u zo verre verblinden, dat gy deze vrede van de handt wijft, zult gy wel haast, maar te laat, gewaar worden, dat menschen, die door bezadigheit de vrede beminnen, de ontzagchelijkste zijn in den oorlog.

Terwijl deze grijsaards dus tegen my spraken, kon ik my niet ver zadigen van hen te beschouwen; zy hadden lange en ongehavende, zeer korte, maar blanke hairen, grote winkbrauwen, heldere oogen, een vaste opslag en wezen, eene

klare en manhaftige stemme, en eenvoudige, doch rondborstige, zeden. Het bont, dat hen voor klederen verstrekte, was op den schouder vast gehecht, en liet armen zien, die spierachtiger waren, en beter gevoede zenuwen hadden, dan die onzer worstelaren. Ik antwoordde aan deze twee afgezanten, dat ik de vrede begeerde. Wy stelden gezamentlijk ter goeder trouwe vele voorwaarden op; wy namen alle de Goden tot getuigen, en ik zondt deze menschen wederom naar huis met geschenken; maar de Goden, die my verdreven hadden uit het koninkrijk mijner voorouderen, waren noch niet vermoeit van my te vervolgen. Onze jagers, die zo haast geen bericht konden krijgen van de vrede, die wy gemaakt hadden, ontmoetten dien zelven dag eene grote bende dezer ruwe menschen, die hunne afgezanten verselden, zo als die uit ons leger wederkeerden. Zy tastten de zelve met verwoedheid aan, maakten een gedeelte ter neder, en vervolgden de overige in het bosch. Zie daar den oorlog op nieuws ontstoken. Deze woefte menschen geloofden, dat zy zich niet meer konden of mochten vertrouwen op onze beloften en eeden (6).

Om des te machtiger tegen ons te zijn, riepen zy de *Locrenzen*, *Appuliers*, *Lucaniers*, *Brutiers*, de volkeren van *Crotona*, van *Nerite* en *Brinden* (1) te hulp, De *Lucaniers* kwamen met karren, gewapend

(6) Hoe menigmaal hebben de Bondgenoten van Frankryk bevonden, dat men zich, noch op de beloften, noch op de eeden van den koning mocht verlaten? Menigmaal heeft hy de allerplegtigste Tractaten geschonden, byna zo haast als zy gemaakt waren,

(1) Toen Troje verwoest was, en de Grieken weder naar huis gekeerd waren, zyn vele der zelve gins en herwaards verstrooid geworden door allerhande toevallen, en die

pend met fcherpsnydende feiffens ; Onder de *Appuliens* was ieder bedekt met de huid van eenig wild dier , dat hy gedood hadt ; zy droegen knoffen vol grote kwaffen , en met fcherpe yzere punten beflagen ; zy zijn byna van gefalte als reuzen , hunne ligchamen zijn zo verhard door arbeidzame oeffeningen , daar zy zich aan overgeven , dat hun gezicht alleen den menschen een schrik aan jaagt ; De *Locrenzen* , uit *Griekenlandt* gekomen , neigen noch naar hunne afkomst , en zijn beleefder dan de anderen , maar hebben by de nette krygstucht der *Griekfche* benden de wakkerheit der *Barbaren* gevoegt , en de gewoonte van een streng leven te leiden , dat hen onverwinnelijk maakt ; zy hebben ligte schilden , gemaakt van gevlochte rijzen , en bekleed met vellen van beesten ; hunne zwaarden zijn lang ; De *Brutiers* kunnen zo snel lopen als harten en daffen : men zou byna geloven , dat de tederste grasfcheutjes door hunne voeten niet gekneuft worden , en naulyx laten zy eenig teken huner voetstappen in het zandt , men ziet hen zich onvoorziens op hunne vyanden werpen , en daar na verdwynen met de zelve snelheit ; De volkeren van *Crotone* zijn behendig in het fchieten met pijlen , een gemeen mensch onder de *Grieken* zou zo een boog , gelijk men gemeenlijk

R 4

onder

die hebben zich meest nedergezet in het benedenste deel van Italië. Andere zyn met volkplantingen , voor en na dien tyd , derwaards vertrokken. Dus wierdt dat landt zo bezet met Grieken , dat men het self den naam van Groot Griekenlandt gezeven heeft. Van dien oorspronk zyn derhalven ook die volkeren , die hier opgenoemt worden , en van welke het niet nodig is afzonderlyk te spreken , na gezegt te hebben , dat zy te zoeken zyn ter plaatse , daar het tegenwoordige koninkryk Napels legt , en dat onze Schryver naderhaant zelf genoeg verklaart , wie deze volkeren zyn.

onder de *Crotoniaten* ziet, niet kunnen spannen en zo zy zich ooit tot onze srydspelen begeven zullen zy den prys behalen; hunne pijlen zijn geweekt in sap van zekere vergiftige kruiden, die men zegt, dat van den oever van den *Avernus* komen, en welker vergift dodelijk is; Wat die van *Nerite*, *Brinden*, en *Messapie* aanbelangt, die hebben niets ongemeens dan de kracht hunner ligchamen, en eene onbeteugelde dapperheit; het gehuil, dat zy ten hemel verheffen op het gezicht hunner vyanden, is vervaarlijk; zy bedienen zich vry wel van slingeren, en zy verduisteren de lucht door een hagelbui van geworpen stenen, maar vechten zonder eenige order. Zie daar *Mentor*, 't geen gy begeert te weten. Nu weet gy den oorspronk van dezen oorlog; en wie onze vyanden zijn.

Na dit verhaal oordeelde *Telemachus*, ongeduldig om te vechten, dat men niets te doen hadt dan de wapenen aan te grijpen; *Mentor* wederhieldt hem noch, en sprak *Idomeneus* dus aan: Waar komt het toch van daan, dat zelf de *Locrenzen*, een volk van de *Grieken* afkomstig, zich vereenigen met de *Barbaren* tegen de *Grieken*? Wat is de reden, dat zo vele *Grieksche* volkplantingen bloeien op deze kust van *Hesperie*, zonder dezelve oorlog onderhevig te zijn, als gy? *Idomeneus*, gy zegt, dat de Goden noch niet vermoeid zijn om u te vervolgen: en ik zeg, dat zy noch niet geëindigt hebben u te onderwijzen: zo vele kwalen, als gy hebt uitgestaan, hebben u noch niet geleert 't geen men doen moet, om den oorlog voor te komen. 't Geen gy zelf verhaalt van de oprechtheit dezer *Barbaren*, is genoegzaam om te betonen, dat gy in vrede met hen hebt kunnen leven; maar de hoogmoedt en fierheit brengen menigmaal

iemandt

iemandt de gevaarlijkste oorlogen op den hals (7), gy hadt ligtelijk met hunne afgezanten iemandt uwer hoofden kunnen afvaardigen, om hen met veiligheid te begeleiden; na dezen nieuw ontstoken oorlog hadt gy wederom hen behoren te bevredigen, en te verwittigen, dat zy aangetast waren uit onkunde van het bezworen verdrag; gy moest hen alle vereifchte verzekeringen aangeboden, en strenge straffen hebben gesteldt tegen die gene van uwe onderdanen, die dit verbondt niet nakwamen; maar wat is'er voorgevallen, zedert den aanvang van dezen oorlog?

Ik geloofde, antwoordde *Idomeneus*, dat men deze *Barbaren*, die in haast al hunne manschap, bekwaam om de wapenen te voeren, byeen bragten, en die al de omgelegene volkeren te hulp riepen, aan welken zy ons verdacht en hatelijk maakten, zonder lafhertigheid, niet kon aanzoecken. Het scheen my best zich te verzekeren van eenige doortocht, die in het gebergte kwalijk bewaard wierden. Wy namen die zonder veel moeite in, en stelden ons daar door in staat, om deze *Barbaren* te verwoesten. Ik hebb' torens doen oprichten (8), uit welke onze benden alle de vyanden, die uit het gebergte in ons landt willen af-

R 5

zakken,

(7) De hoogmoedt en trotscheit van Louis den XIV. hebben hem de gevaarlijkste oorlogen op den hals gehaald. Hy heeft over de gehele wereldt willen heerschen, en de gehele wereldt heeft zich tegen hem verbonden.

(8) De sterktens, die Louis de XIV. heeft doen oprichten op de Frontieren zyner naburen, zyn juist dat gene, het welk nayver in hen ontstoken heeft. Hy heeft hen willen beteugelen, en zich in staat stellen om in hunne landen te vallen om hen te overweldigen; en daar door heeft hy hen gaande gemaakt om schadelyke invallen in zyn eigene landen te doen.

zakken, met pijlen kunnen treffen. Wy kunnen in het huone komen, en verwoesten hunne voornaamste woningen, als wy willen. Door dit middel zyn wy in staat van met ongelijke macht een ongelooffelijk getal van vyanden, die ons omringen, te wederstaan. Daarenboven is de vrede tusschen ons en hen zeer bezwaarlijk geworden, wy zouden hen deze torens niet kunnen overgeven, zonder ons voor hunne stroperijen bloot te stellen, en zy zien die aan als sterktens, daar wy ons van willen bedienen, om hen in slaverny te brengen.

Mentor antwoordde *Idomeneus* op deze wijze: (9) Gy zijt een wijs koning, en gy wilt, dat men u de waarheit zonder eenige bewimpeling zal ontdekken; gy zijt niet als die zwakke menschen, die schromen dezelve te zien, en die, hen moedt ontbrekende om zich te beteren, al hun gezag aanleggen, om de mislagen, door hen begaan, te doen standt grijpen. Weet dan, dat dit *Barbarisch* volk u eene voortreffelijke lesse heeft nagelaten, wanneer het kwam om u de vrede te verzoeken. Was het door zwakheit, dat het die verzocht, ontbrak hen moedt of hulpe tegen u? Gy ziet van neen, dewijl het zo zeer in den oorlog geoeffend is, en door zo vele ontzaghelijke naburen ondersteund wordt. Waarom volgt gy hunne bezadigheid niet na? Maar een kwade schaamte, en valsche eer hebben u in dit ongeval ge-

(9) *Gy zyt een wys koning, enz.*] Dit is eene zeer vaste waarheit, die in een tegengestelden zin op Louis den XIV. kan toegepast worden. Men moest alleen het grootste gedeelte zyners Declaratiën van oorlog lezen, om daar in te vinden alle de beweegredenen, die *Mentor* hier te last legt aan *Idomeneus*.

geworpen; gy hebt gevreesd uwen vyandt te moedig te maken, en gy hebt niet gevreesd hem te machtig te maken, met zo vele volkeren tegen u aan te voeren, van wegen uw trotsch en onrechtvaardig gedrag. Waar toe dienen deze torens, daar gy zo op roemt, dan om uwe naburen in noodt van te vergaan te brengen, of om uw zelf in lijden te helpen, om hen te bevrijden van eene nakende dienstbaarheid. Gy hebt deze torens niet opgerecht, dan voor uwe veiligheid, en het is om deze torens, dat gy in zo groten gevaar zijt. (m) Het zekerste bolwerk van een staat is de gerechtigheit, matigheit, goede trouw, en de verzekering, in welke uwe naburen zijn, dat gy onbekwaam zijt, om hunne landen te overweldigen; de sterkste muren kunnen vallen door verscheide onvoorziene toevallen. Het geval is eigenzinnig en onstandvastig in den oorlog, maar de liefde, en het vertrouwen uwer naburen, die uwe bezadigheit beproeft hebben, maken dat een staat niet kan overwonnen worden, en by na nooit aangetaft wordt: zelf wanneer een onrechtvaardig nabuur die zou willen aangrijpen, alle andere, belang hebbende in hare behoudenis, zullen zich terstondt verbinden, en de wapenen opvatten tot derzelver bescherming. Deze hulp van zo vele volkeren, die hun waarachtig belang vinden in het uwe te ondersteunen, zou u veel machtiger en ontzagchelijker gemaakt hebben dan alle deze torens, die

(m) De waarheit, welke in de volgende woorden vervat wordt, is aan de eene kant zeer pryfelyk en zeker, maar wordt aan de andere byna nooit in acht genomen. Onze Schryver heeft die koninklyke zedekunde overal in zyne schriften zoeken voort te zetten, maar voornamentlyk in zyne *Zamenfpraken der Doden*.

die maken, dat uw kwaal ongeneeffelijk is. Zo gy in het eerst gedacht hadt de nydt uwer naburen te vermijden, uwe opkomende ftadt zou bloeien in eene gelukkige vrede, en gy zoudt fcheidsman zijn van alle de volkeren van *Hesperie*. Maar laat ons voor het tegenwoordige alleen onderzoeken, op wat wijze men het toekomende door het verledene kan verbeteren. Gy hebt my beginnen te verhalen, dat'er op deze kuft verfcheide *Griekfche* volkplantingen zijn, deze volkeren behoorden genegen te zijn om u te helpen; zy hebben noch niet vergeten noch den groten naam van *Minos*, zoon van *Jupiter*; noch uwen yver in de belegering van *Troje*, daar gy zo menigmaal hebt uitgeblonken onder de *Griekfche* vorften, vergaderd om het algemeen gefchil van gansch *Griekenlandt*. Waarom tracht gy niet deze volkplantingen in uwe belangen in te wikkelen?

Die alle, antwoordde *Idomeneus*, hebben voorgenomen geen zijde te kiezen. Niet dat zy niet eenige genegenheit zouden hebben om my by te fpringen, maar het al te groot gerucht, dat deze opkomende ftadt in haar aanwach gemaakt heeft, maakt hen vervaard. Deze *Grieken* vrezen zo wel als alle anderen, dat wy eenig voornemen fmeden tegen hunne vryheyt. Zy hebben zich ingebeeldt, dat, als wy deze *Barbaren* van 'tgebergte zullen hebben t'ondergebracht, wy onze heerschezucht noch verder zullen voortzetten: met een woordt, alles is ons tegen (10); zelfs zy, die ons met geen
open-

(10) *Alles is ons tegen, enz.*] Dat is juist de ftant, waar in Louis de XIV. zich menigmaal gevonden heeft. Zelf die vorften, die niet oopentlyk met hem in oorlog waren, wenschten dat hy mogt kleiner gemaakt worden; naardien zyne macht ontzaglyk voor hen geworden was.

openbaren oorlog aantasten, wenschen onze vernedering, en de nydt laat ons geen een bondgenoot.

Vremde buitensporigheid ! hernam *Mentor*. Om dat gy al te magtig wilt schijnen, werpt gy uwe macht ter neder, en terwijl gy van buiten een voorwerp van vreze en haat voor uwe naburen zijt, put gy van binnen uwe krachten uit, om het onderhoudt tot zodanig een oorlog te ondersteunen. O ongelukkige, en tweemaal ongelukkige *Idomeneus*, dien dit ongeval niet dan ten halve heeft kunnen onderwijzen; hebt gy noch een tweede val nodig, om de ongevallen, die de grootste der koningen dreigen, te leren voorzien. Laat my begaan, en verhaal my alleen in het byzonder, welke toch die *Grieksche* steden zijn, die uw bondgenootschap weigeren.

De voornaamste, antwoordde hem *Idomeneus*, is de stad *Tarentum* (n), *Phalantus* heeft de zelve voor drie jaren gesticht; hy verzamelde in *Laconië* een groot getal jonge mannen, geboren van Vrouwen, die hare afwezende mannen, gedurende den oorlog van *Troje*, vergeten hadden: wanneer de mannen wederom kwamen, dachten de vrouwen nergens anders om, dan om die te bevredigen en hare mislagen te lochenen. Deze talrijke jeugt, die buiten echt geboren was, niet

(n) *Tarentum* is niet alleen waarlyk door *Phalantus* gebouwd, maar zelf alles, het welk gezegd wordt, ten opzichte van die jonge manschap, met welke hy uit *Laconië* vertrokken was, komt overeen met het gene dat de oude schryvers daar van zeggen; alleen met dat onderscheidt, dat zulx in den *Messenischen*, en niet in den *Trojaanschen* oorlog zou voorgevallen zyn. De taalkundige kunnen zien, wat *Pausan.* in *Phocicis*, en *Justin.* *Lib. III. c. 4.* daar van zeggen.

niet meer of vader of moeder kennende, leefde in eene onbepaalde ongeregeldeheid; de strengheit der wetten bondt deze wanorder in; zy vereenigden zich onder *Phalantus*, een stout, onverzaagd, en eerzuchtig overste, en die de herten door zijne kunstenaryen wist te winnen. Hy is op dezen oever met zijne jonge *Laconiers* gekomen, en zy hebben van *Tarentum* een tweede *Lacedemon* gemaakt. Aan de andere kant heeft *Philoctetes* (o), die zo groten roem verkregen heeft in de belegering van *Troje*, met daar de schichten van *Hercules* te brengen, in de nabuurschap de muren van *Petilië* (o) opgerecht, in der daadt wel zo machtig niet, maar bestierd met meer wysheit dan *Tarentum*; eindelijk hebben wy hier naby de stadt *Metapontum* (q), die de wijze *Nestor* met zijne *Pyliers* geslicht heeft.

Hoe, zeide *Mentor*, is *Nestor* in *Hesperie*, en hebt gy dien in uwe belangen niet weten in te wikkelen? *Nestor*, dien gy zo menigmaal hebt zien vechten tegen de *Trojanen*, en wiens vriendschap

(o) *Philoctetes* is de medemakker van *Hercules* geweest. Onze Schryver spreekt naderhandt in het brede van hem en van deze pylen.

(p) Men wil, dat *Petilië* zo genoemd is van het Grieksche woordt *πιτιλιαν*, het welk vliegen beteekent, om dat *Philoctetes* door het vliegen der vogelen in zekere wigchelyary gezien hadt, dat hy daar eene stadt moest bouwen. *Virgilius* spreekt in zyn III. Boek kortelyk van die stadt. Daar zyn'er, die de zelve in Toskanen plaatsén, daar men tegenwoordig noch een plaatsie *Petigliano* genoemd vindt, maar andere stellen, met meer waarschylykheit, dat het *Strongoli*, tegenwoordig eene bisschoppelyke stadt in het koninkryk *Napels*, geweest is.

(q) *Metapontum* is gelegen in de golf van *Tarentum*. *Velleius Patercul.* spreekt in zyn eerste Boek van deze stadt en andere steden, die door verscheide Grieken gebouwd zyn, na de verwoesting van *Troje*.

fchap gy genoot? Ik hebb' hem verloren, zeide *Idomeneus*, door de listen dezervolkeren, die niets *Barbarisch* dan den naam hebben; zy hebben de behendigheit gehad van hem wijs te maken, dat ik my als een dwingelandt in *Hesperie* wilde opwerpen. Wy zullen hem uit die doling brengen, zeide *Mentor*. *Telemachus* zag hem te *Pylos*, eer hy zijne volkplanting hier vestigde, en eer wy onze grote reize ondernamen om *Ulysses* te gaan opzoeken. Hy zal dezen heldt noch niet vergeten hebben, noch de liefde-tekenen, die hy bewees aan zijnen zone *Telemachus*: maar het voor naamste is, zijn wantrouwen uit den weg te helpen; het is door deze argwaan, gegeven aan alle uwe naburen, dat deze oorlog ontstoken is (11), en door die argwaan te verdryven, kan deze oorlog zeer haast worden uitgebluscht; noch eens, laat my daar mede begaan.

Op deze woorden omhelsde *Idomeneus Mentor* zeer tederlijk; hy wierdt bewogen, en kon niet spreken. Eindelijk uitte hy ter naauwer noodt deze woorden: O wijze grijsaardt! door de Goden afgezonden, om alle mijne mislagen te verbeteren, ik beken, dat ik grootelijx vertoornd zou geweest zijn, tegen al, wie met zo grote vryheit my zou hebben derven aanspreken, als gy; ook zijt gy het alleen, die my zoudt kunnen
ver-

(11) Het is door de argwaan, gegeven aan uwe naburen, dat deze oorlog ontstoken is.] Dit, en alles dat'er voor-gaat, moet verstaan worden van den oorlog in de Nederlanden in den jare 1667. en van die in Hollandt in den jare 1672. De Vlamingen en Hollanders zyn die volkeren, welke door de Franschen dom en woest genoemd worden, maar die niets bezitten, het welk naar die dom- en woestheit gelykent.

verplichten om de vrede te zoeken: ik was voornemens te sterven, of alle mijne vyanden te overwinnen, maar 'tis best, dat ik eer uwen wijzen raadt, dan mijne verblinde drift opvolge. O gelukkige *Telemachus*! gy zult nooit, als ik, van het regte spoor kunnen dwalen; nademaal gy zodanig een leidsman hebt; *Mentor*, gy zijt de ailmuntendite; al de wijsheit der Goden is in u; *Minerva* zelf zou geen wijzer raadt kunnen geven. Ga, beloof, besluit, en geef alles, wat in mijn macht is; *Idomeneus* zal alles, wat gy zult nodig achten om gedaan te worden, goed keuren.

Terwijl zy dus redeneerden, hoorde men zeer schielijk een verward gerucht van wagenen, van hinnekende paarden, en menschen, die een vervaarlijk gekrijt maakten, en trompetten, die de lucht met een oorlogs-geluid vervulden. Men riep, zie daar de vyanden, die een groten weg omgetrokken zijn, om de bezette doortochten te vermijden; zie eens, daar komen zy *Salentum* belegeren. De grijsaards en vrouwen waren ten uiterste verbaasd: Helaas! zeiden zy, hebben wy ons waarde vaderlandt, het vruchtbare *Crete* moeten verlaten, en een ongelukkig koning volgen dwars over zo veel zeen, om eene stad te bouwen, die als een ander *Troje* in de affche zal gelegd worden? Men zag, van de nieulings opgebouwde muuren, in het open veldt, by de zonne het schitteren der vyandelijke stormhoeden en schilden. De oogen wierden daar door verduisterd, ook zag men eene menigte opgehevene pieken, die het landt bedekten, even als het door een overvloedigen oogst bedekt wordt, dien *Ceres* in de

zijnen zone; *Nestor* was genoeg kenbaar door zijn eerwaarden ouderdom. Wel hoe! riep *Mentor* uit, gy hebt u, ô *Idomeneus*, ingebeeldt, dat *Philoctetes* en *Nestor* zich zouden vernoegen met u niet by te springen; zie daar, zy hebben de wapenen tegen u opgevat, en, zo ik my niet bedrieg, zijn de andere benden, die in zo goede geschiktheit, en met zo veel langzaamheit komen aantrekken, *Lacedemonische* benden, door *Phalantus* befliert: alles is u tegen; daar is geen een nabuur op deze kust, of gy hebt dien tot uwen vyandt gemaakt, zonder dat dit uw voor-nemen geweest is.

Mentor dit zeggende, klom in haast van deze toren af, en ging naar eene der stads poorten aan die zijde, langs welke de vyanden naderden; hy deed die openen, en *Idomeneus* verbaasd over de heerlijke zwier, met welke hy dit verrichtte, dorst hem zelf niet vragen, wat hy voor hadt. *Mentor* deed een teken met zijne handt, ten einde niemandt bedacht mogt zijn om hem te volgen. Hy ging de vyanden, die verbaasd waren, dat een mensch alleen zich naar hen toe begaf, te gemoed, en hy vertoonde van ver een olijf-tak, tot een teken van vrede, en wanneer hy zo na gevorderd was, dat hy kon gehoord worden, verzocht hy om eene vergadering van al de leger-hoofden. Terstondt vergaderden zy, en hy sprak hen op deze wijze aan:

O edelmoedige mannen, byeen vergaderd van

ZO

te doen, by *Homerus* en *Virgilius*, met veel lof van de menschen, die hy in zyn jeugt gekend heeft, en van de daden, die zy uitgevoerd hebben. Hy was koning van *Pylos* in *Beotië*. Onze Schryver pryft hem een weinig verder ook zeer.

Mentor spreekt met Nestor van vrede in tegenwoordigheid van het leger.

zo veel volkeren bloeiende in het rijke *Hesperie!* ik weet, dat gy hier niet byeen gekomen zijt, dan om het gemeen belang der vryheit: ik prijs uwen yver; maar gedoog, dat ik u een gemakkelijik middel aanwijze tot behoudenisse der vryheit, en der roem uwer volkeren zonder menschen bloedt te storten.

O *Nestor!* wijze *Nestor!* dien ik in deze vergadering zie, gy weet hoe dodelijk de oorlog is, zelf voor die genen, die de zelve met recht, en onder de bescherming der Goden ondernemen! de oorlog is het grootste der onheilen, daar de Goden het sterffelijk geslacht mede bezoeken. Nooit zult gy vergeten, 'tgeen de *Grieken* geleden hebben, gedurende de tien jaren voor het rampzalig *Troje*; wat verdeeldheden tusschen de hoofden! wat onvoorziene veranderlijkheit van het geval! wat slachtingen der *Grieken* door de handt van *Hector!* wat ongevallen in alle de machtigste steden veroorzaakt door den oorlog, gedurende het lang afwezen harer koningen! In 't wederkeren hebben eenige schipbreuk geleden aan den uithoek *Caphareus* (u), andere hebben eene droevige doot gevonden, zelf in de schoot hunner

S 2

ge-

(u) Namentlyk *Nauplius*, koning van *Eubea*, willende de doot van zynen zone *Palamedes*, door de list van *Ulysses* omgebracht, wreken, heeft op den hogen uithoek van *Eubea*, *Caphareus* genoemt, een bakken doen zetten, als of daar een veilige verblyfplaats voor schepen was. De *Grieken* van *Troje* wederkerende wierden door dat vuur misleidt, en voeren daar tot hun ongeluk op aan; want voor dien uithoek leggen vele blinde klippen en draaistromen. Daar door hebben veel *Grieken* schipbreuk geleden. *Ovidius* ziet op dat geval in zyne *Treurgezangen* daar hy zegt:

*Quicumque Argolica de classe Capharea fugit,
Semper ab Euboicis vela retorquet aquis.*

gemalinnert. O Goden! het is dan in uwe gramfchap, dat gy lieden de *Grieken* tot dezen roemruchtigen tocht gewapend hebt. O volkeren van *Hesperie*! ik bidde de Goden, dat die u nooit zo een' dodelijke overwinning verlenen; *Troje* legt in zijne affche, 't is waar, maar het zou den *Grieken* voordeliger geweest zijn, dat het noch in zijn luifter was, en dat de laife *Paris* noch in vrede zich verheugde in de eerloze liefde van *Helena*. Gy *Philoctetes*, zo lang ongelukkig, en verlaten in het eilandt *Lemnos* (w) geweest zijnde, vreest gy niet gelijke ongelukken in een gelijken oorlog te zullen wedervinden? Ik weet, dat de volkeren van *Laconie* ook onrusten hebben gevoelt, veroorzaakt door het lang afwezen der vorften, hoplieden en foldaten, die tegen de *Trojanen* ten oorlog getrokken waren. Ô *Grieken*! die in *Hesperie* gekomen zijt, gy zijt daar niet gekomen, dan door een aaneenfchakeling van ongelukken, die een gevolg van den *Trojaanschen* oorlog geweest zijn.

Na dus gefproken te hebben, naderde *Mentor* de *Pyliers*, en *Nestor*, die hem herkende, naderde ingelijx om hem te groeten. O *Mentor*! zeide hy, 't is met vermaak, dat ik u weder zie, 't is vele jaren geleden, dat ik u de eerste maal zag in *Phocis* (x): gy waart toenmaals noch maar vyftien jaren oudt, en ik voorzag toen al, dat

gy

(w) *Philoctetes* verhaalt naderhandt zelf die zaak omftandig.

(x) *Phocis* wordt zeer omftandig befchreven van *Paufanias*, en is een landschap van *Griekenlandt* in *Achaie*, tuffchen *Beotië* en *Etolie*. Tegenwoordig is het noch een gedeelte van het hedendaagsche *Achaie*, en staat onder de gehoorzaamheit der *Turken*.

gy zo wijs zoudt wezen , als gy in het vervolg geweest zijt ; maar door wat geval zijt gy in deze plaatfen gebragt ? en wat zijn toch de mid- delen die gy hebt om dezen oorlog te eindigen ? *Idomeneus* heeft ons genoodzaakt hem aan te taften: wy zoeken niets dan vrede , ieder van ons heeft een dringend belang om die te begeren , maar wy kunnen onze veiligheid niet langer met hem vinden : (12) hy heeft t'elkens zijn beloften gefchonden in opzicht zijner naaste geburen ; de vrede met hem zou geen vrede zijn , zy zou hem alleen dienen om ons onderling verbondt , het welke onze eenige hope is , te breken ; hy heeft aan alle anderen zijn eerzuchtig voornemen , om hen onder het jok der flaverny te brengen , getoont, en hy heeft ons geen middel overgelaten om onze vryheit te verdedigen , dan in het trachten van zijn nieuw koningrijk te verwoesten ; door zijn kwade trouw zijn wy genoodzaakt hem te onder te brengen , of om het jok der flaverny van hem te ontfangen. Zo gy eenig ander middel vindt , om te maken , dat men op hem mag vertrouwen , en zich verzekeren van eene goede vrede , zullen al de volkeren , die gy daar ziet , vrywillig de wapenen nederleggen , en wy zullen met blijdfchap erkennen , dat gy ons in wijsheit te boven gaat.

Mentor antwoordde hem : Wijze *Nestor* , gy weet , dat *Ulyffes* my zijnen zone *Telemachus* heeft toevertrouwt. Deze jongeling , ongeduldig om
S 3 het

(12) Hy heeft t'elkens zyne belofte gefchonden.] Dat ver- wylt hebben de naburen van Frankryk altydt aan den koning gedaan. Menigmaal heeft hy geen vrede gemaakt , dan om zich beter in staat te ftellen om den oorlog wederom te beginnen.

het noodlot zijns vaders te ontdekken, kwam in het doortrekken by u te *Pylos*, en gy ontfoeg hem met alle zorgen, die hy kon verwachten van een getrouw vriendt van zijn vader; gy gaf hem uwen zone mede, om hem te geleiden: vervolgens ondernam hy lange reizen ter zee, en heeft *Sicilië*, *Egypte*, en de eilanden *Cyprus* en *Crete* gezien, de winden, of veel eer de Goden, hebben hem op deze kust geworpen, zo als hy wilde wederkeren naar *Ithaca*. Wy zijn hier wel te pas aangelandt om u te bevrijden van de verwoefing eener wrede oorlog. 't Is *Idomeneus* niet meer, maar 't is de zoon van den wijzen *Ulyffes* en ik, die al het beloofde zullen gestand doen.

Terwijl *Mentor* dus met *Nestor* fprak in 't midde der verbonde krijgsmacht, hadden *Idomeneus* en *Telemachus* met al de gewapende *Cretenzen* het ooge op hen, van het hoogfte der muren van *Salentum*, en waren in verlanen, om te verftaan, hoe de redenen van *Mentor* zouden worden opgenomen, en hadden wel gewenfcht de zamenfpraak dezer twee grijsaards te horen. *Nestor* was altijd geacht geweest voor den ervarenften en welfprekendften aller koningen van *Griekenlandt*. Hy was het, die gedurende de belegering van *Troje* de oplopende gramfchap van *Achilles*, den hoogmoedt van *Agamemnon* (y), de fierheit van *Ajax*, en de onftuimige moedt van *Diomedes* be-

(y) *Agamemnon* was de koning der koningen, dat is het opperhoofd over alle de Griekfche koningen, die zich verenigd hadden om *Troje* te belegeren. Verder dient alleen aangemerkt, dat onze Schryver de helden, die hy hier noemt, eigentlyk zo afchilderd, als zy van *Homerus* verbeeld worden.

beteugelt hadt; de zachte overreding vloeide van zijne lippen, als een stroom van honing; zijne stem alleen deedt alle deze helden naar hem horen; zy alle zwegen, zo haast als hy den mond oopende; niemandt dan hy kon in het veldt de woeste oneenigheid bevredigen; hy begon de ongemakken van eene koude en afgeleefde ouderdom te gevoelen, maar zijne woorden waren noch vol kracht, en lieflijkheit; hy verhaalde de voorledene dingen, om de jeugt door zijne ondervindingen te leren, maar hy verhaalde die met bevalligheid, alhoewel een weinig langzaam.

Deze grijsaardt, over welken zich gansch *Griekenlandt* verwonderde, scheen al zijne welsprekendheit en uitmuntendheit verloren te hebben, zo haast als *Mentor* by hem verscheen; zijne ouderdom scheen schraal en verzwakt by *Mentor*, in wien de jaren schenen eerbiedt gehadt te hebben voor de kracht en wakkerheit van zijne gesteltenisse. De woorden van *Mentor*, niet tegenstaande die wigtig en eenvoudig waren, hadden eene levendheit en gezag, dat den ander begon te ontbreken; alles, wat hy zeide, was kort, net, en krachtig; nooit herhaalde hy tweemaal eene zake, nooit verhaalde hy iets, dan de nodige omstandigheid van de zake, die hy moest beslechten. Zo hy verplicht was meer dan eens van een ding te spreken, om dat, of in de gemoederen in te drukken, of om tot de overreding te komen, altijd was dat met een nieuwe zwier van woorden, en welgepaste gelijkenissen. Zelfs hadt hy iets, ik weet niet wat, dat aangenaam, en bevallig was, als hy zich wilde schikken naar het gene dat andere no-

dig hadden , en als hy hen eenige andere wilde inboezemen. Deze twee zo eerwaarde mannen verstrekten eene zielroerende vertoning aan zo vele byeen vergaderde volkeren. Terwijl al de vyandlijke bondgenoten van *Salentum* , de een den ander verdrongen , om hen van naby te zien , en om te trachten der zelve wijze redenen te horen , deden *Idomeneus* en de zijne hun uiterste best , om uit der zelve wakkere en bezige bewegingen , en uit de aanzichten , de gestalte hunner gemoederen te ontdekken.

Einde van het tiende Boek.

I N H O U D T
V A N H E T
E L F D E B O E K.

Telemachus, Mentor *ziende in het midde der Bondgenoten, wil weten, wat'er onder hen omgaat. Hy doet de poorten van Salentum oopen, en vervoegt zich by Mentor; en zyne tegenwoordigheid doet veel by de Bondgenoten om hen de voorwaarden te doen aannemen, die deze hen voorstelde van de kant van Idomeneus. De koningen kwamen als vrienden binnen Salentum. Idomeneus neemt alles aan, het welk besloten was. Men geeft wederzyds gyselaars, en men doet eene gemene offerhande tusschen de stadt en het leger, tot bevestiging van dat verbondt.*

D E
G E V A L L E N
V A N
T E L E M A C H U S
Zone van Ulyffes.

H E T E L F D E B O E K .

T*elemachus* ondertuffchen ongeduldig zynde, ontrok zich de menigte, die hem omringde, en liep naar de poort, die *Mentor* uitgegaan was. Hy deedt die met gezag oopenen. *Idomeneus*, die geloofde, dat *Telemachus* aan zijn zijde was, stondt wel verbaafd hem te zien lopen over het veldt, en dat hy reeds dicht by *Nestor* was; *Nestor* kende hem, en haafte zich, maar met een deftige en langzame tredt, om hem te ontfangen. *Telemachus* vloog om zijnen hals, en hieldt hem in zijne armen gefloten, zonder te fpreken. Eindelijk riep hy uit: O mijn vader! (ik fchrome niet u zo te noemen) het ongeluk van mijn ware vader niet te vinden, en de goedheden, die gy my hebt doen gevoelen, geven my het recht om my van zo tederen naam te bedienen. Mijn vader, mijn waarde vader, ik zie u weder! ach
of

of ik *Ulyffes* dus wederom kon weder zien ! Zo my iets kon troosten , dat ik van hem ontbloot ben , dat zou zijn , dat ik in u een anderen hemzelf vinde.

Nestor kon op deze woorden zijne tranen niet wederhouden , en wierdt van eene verborgene blijdschap getroffen , ziende die tranen , die met eene wonderlijke aangenaamheit langs de kaken van *Telemachus* vloeiden. De schoonheit , lieflijkheit , en edelmoedige vrymoedigheid van dezen onbekenden jongeling , die zonder voorzorge zo vele vyandlijke benden doordrong , verbaafden al de bondgenoten. Is dit , zeiden zy , niet de zoon van dezen grijsaardt , die met *Nestor* is komen spreken ? buiten twijfel ; het is dezelve wijsheit in de meest verschillende ouderdom. In de eene bloeid dit noch ; in de andere brengt zy zeer rijpe vruchten voort in overvloedt.

Mentor , die het vermaak genooten hadt van te zien , met wat tederheit *Nestor* *Telemachus* ontving , deedt zijn voordeel met deze gelukkige gesteltnisse. Zie daar , zeide hy , den zone van *Ulyffes* , zo aangenaam aan gansch *Griekenlandt* , en zo waardig aan u zelf. O wijze *Nestor* ! zie daar , ik geef hem u over als gyselaar , en als het kostelijkste pandt , dat men u zou kunnen geven van de beloften van *Idomeneus*. Gy kunt ligt oordelen , dat ik geenzins begeer , dat het verderf van den zone dat van den vader zou volgen , en dat de ongelukkige *Penelope* my zou kunnen verwijten , dat ik haren zoon hadt opgeoffert aan de eerzucht van den nieuwen koning van *Salentum*. Met dit onderpandt , dat van zelfs zich u is komen aanbieden , en het welk de Goden , beminnaars der vrede , u toezenden , begin ik , ô byeen vergaderde

derde menigte van zo vele volkeren! u voorstellingen te doen, om voor altijd eene bestendige vrede op te rechten.

Op deze naam van vrede vernam men een verward gerucht door al de gelederen. Al deze verscheide volkeren brulden van gramschap, gelovende dat al de tijdt verloren was, in welke men het gevecht uitstelde, zy verbeeldden zich, dat men deze redenen niet hieldt, dan om hunnen yver te doen verslappen, en hen den buit te ontjagen. Boven al namen de *Manduriers* het ten hoogste kwalijk, dat *Idomeneus* hen andermaal hoopte te bedriegen. Zomtijds zochten zy *Mentor* in zijne reden te vallen: want zy vreesden, dat hunne bondgenoten door de wijze redenen van *Mentor* mogten verflaauwen. Zy begonden alle de *Grieken*, die in deze vergadering waren, te mistrouwen. *Mentor*, die dit bemerkte hadt, deedt zijn best om dit wantrouwen te vreden, en verdeeldheit te maken in de gemoederen van alle deze volkeren.

Ik beken, zeide hy, dat de *Manduriers* reden hebben om zich te beklagen, en herstelling af te vorderen der beledigingen, die zy geleden hebben; maar het is van gelijken ook niet recht, dat de *Grieken*, die van de best gesteldste volkplantinge zijn, by de oude volkeren van dit landt verdacht en gehaat zouden zijn: in het tegendeel behoren de *Grieken* onder malkander vereenigd te blijven, en zich van de anderen wel te doen handelen; alleen wordt'er vereischt, dat zy bezadigt zijn, en nooit ondernemen de landen van hunne naburen onrechtvaardig in te nemen. Ik weet, dat *Idomeneus* het ongeluk gehad heeft, van aan u lieden argwaan te geven, inaar dat wantrouwen

trouwen kan ligtelijk weggenomen worden: *Telemachus* en ik bieden ons aan u lieden aan als gijfelaars, die voor de oprechte trouw van *Idomeneus* zullen in staan, wy zullen in uwe handen blijven, tot dat de zaken, die men u belooft, getrouwlijk zullen volbragt zijn. 't Geen u, *o Manduriers!* verbittert, riep hy uit, is dat de *Cretenzen* de toegangen van uw gebergte met verassing ingenomen hebben, en daar door in staat zijn, om tegen uw wil en dank, zo menigmaal als het hen goed dunkt, te vallen in de landen, daar gy lieden in geweken zijt, om hen het vlakke landt, dat aan de oever der zee is, vry te laten. De toegangen door de *Cretenzen* versterkt met hoge torens, vol van gewapende mannen, zijn derhalven de ware oorzaak van den oorlog. Antwoordt my, hebt gy eenige andere reden?

Hier op naderde het hoofdt der *Manduriers*, en sprak op deze wijze: Wat hebben wy niet wel gedaan om dezen oorlog te ontgaan? De Goden zijn onze getuigen, dat wy de vrede niet gebroken hebben, als toen de vrede ons is ontslipt zonder middel van herstelling (1), door een onrustige eerzucht der *Cretenzen*, en door de onmogelijkheid, daar zy ons in gestelt hebben, van ons op hunne eeden te vertrouwen: onzinnig volk! dat ons, tegen onze wil en dank, tot die verschrikkelijke noodzakelijkheid gebragt heeft, om

wan-

(1) Dat is altydt de taal van de Hollanders geweest ten opzichte der Franschen; zy hebben hen wel tot vrienden willen hebben, maar niet tot naburen. De ongeruste heerschzucht van Louis den XIV. heeft hen voor zyne nabuurschap doen vrezen, en zy hebben gene zekerheit kunnen vinden, dan door het middel van eene sterke *barriere* tusschen hen en hen,

wanhopende tegen hen te zijn, en dat wy ons welzjn niet meer kunnen vinden, dan in hun verderf. Zo lang zy deze toegangen in hun geweldt hebben, moeten wy altijd geloven, dat zy onze landen onrechtvaardig willen innemen, en ons brengen onder het jok der slaverny; zo het waar was, dat zy niet anders dan in vrede met hunne naburen zochten te leven, zouden zy zich vernoegen met het geen wy hen vrywillig hebben overgelaten, en zy zouden niet zoeken de toegangen te bewaren, van een landt, tegen welkers vryheit men eenige eerzuchtige toeleg zou kunnen maken. Maar gy kent hen noch niet, wijze grijsaardt! 't Is tot ons groot ongeluk, dat wy hen hebben leren kennen. Houdt op, ô man van de Goden bemind! een rechtvaardigen en noodzakelijken oorlog te vertragen, zonder welke *Hesperie* nooit een bestendige vrede te hopen heeft. O ondankbaar, bedrieglijk, en wreed volk, dat de vergramde Goden ons hebben toegezonden om onze vrede te ontrusten, en om onze gebreken te straffen: maar na ons gestraft te hebben, ô Goden! zult gy ons weder wreken, en gy lieden zult niet minder rechtvaardig zijn tegen onze vyanden dan tegen ons.

Door deze woorden schein de gansche vergadering beroerd, en het was of *Mars* en *Bellona* de gelederen doorwandelden, in degemoederen weder ontfekende een oorlogsvuur, 't geen *Mentor* zocht uit te blusschen. Dus hernam hy zijne reden: Zo ik u lieden niets anders dan beloften hadt voor te stellen, zoudt gy lieden rechtmatig mogen weigeren u daar op te betrouwen, maar ik biede u zekere en tegenwoordige zaken aan. Zo gy niet te vrede zijt met *Telemachus* en my voor
gijfel-

gijfelaars te hebben, zal ik u daar en boven noch doen geven twaalf der voornaamste en dapperste *Cretenzen*: maar het is ook betamelijk, dat gy lieden van uwe kant gijfelaars geeft; want *Idomeneus*, die oprechtelijk de vrede begeert, begeert die zonder vreze, en zonder verkleining; hy begeert de vrede, gelijk gy lieden zelf zegt, dat gy die gewenscht hebt, door wijsheit en bezadigheid; maar niet uit liefde van een laf leven, of uit een moedeloosheit op het gezicht van een dreigenden oorlog; hy is gereed om te sterven of te overwinnen, maar hy acht de vrede meer dan de heerlijkste overwinninge; hy zou zich schamen, dat hy zou vrezen overwonnen te worden, maar hy vreesst onrechtvaardig te zijn, en hy schaamt zich niet, dat hy zijne mislagen wil verbeteren.

Met de wapenen in de vuist biedt hy de vrede aan; hy wil niet met hoogmoedigheid de voorwaarde van de zelve voorschrijven (2); want hy heeft geen achtung voor eene gedwonge vrede. Hy wenscht eene vrede, daar al de verschillende partijen genoeg in nemen, die alle nayver eindigt, die alle ongenoegen wegneemt, en die alle wantrouwe geneest. Met een woordt, *Idomeneus* is in alle die gevoelens, in welke ik my verzeker, dat gy lieden zelf zoudt willen, dat hy was. Zo daar niets overig is, dan u lieden daar van te overreden, die overreding zal niet zwaar zijn, zo gy lieden my met een onvooroordeelich en bezadigt

(2) Hy wil niet met hoogmoedigheid de voorwaarde enz. Louis de XIV. deedt gansch het tegendeel op de Vredehandeling te Nimwegen. Ook bluschte die vrede het ongenoegen der onderhandelende partyen niet uit. Zy kwamen naderhandt weder op met groter kracht en een beter uitflag dan te voren.

zadigt gemoedt wildt horen. Luister, o volkeren vol van dapperheit, en gy zo wijze en zo vereenigde hoofden! luister naar het geen ik u van de zijde van *Idomeneus* aanbiede. 't Is niet rechtmatig, dat hy in de landen zijner naburen zou kunnen indringen, noch 't is ook rechtmatig, dat die in de zijnen zouden kunnen indringen; hy staat toe, dat de toegangen, die men door hoge torens versterkt heeft, bewaart worden door oneenzijdige benden. Gy, *Nestor*, en gy, *Philoctetes*, zijt *Grieken* van afkomst, maar in deze gelegenheit oopentlijk tegen *Idomeneus*. Dus kunt gy lieden niet verdacht zijn, dat gy lieden al te veel zijne belangen zoudt begunstigen. 't Is het algemeen wel zijn van het landt, en de vryheit van *Hesperie*, die u lieden ter herte gaat. Weest gy lieden zelf de bewaarders en bezorgers van de toegangen, die dezen oorlog veroorzaken; gy lieden hebt geen minder belang in te beletten, dat de oude volkeren van *Hesperie Salentum*, eene nieuwe volkplanting der *Grieken*, even als de uwe zijnde, niet verwoeste, als in te verhinderen, dat *Idomeneus* de landen zijner naburen niet overweldigt: houdt de gelijkmatigheit tusschen den een en den ander, in plaats van een volk, dat gy behoorde te beminnen, te vuur en te zwaardt te vervolgen; bewaart den roem van rechters en middelaars te zijn voor u lieden (3). Gy lieden zult zeggen, dat deze voorwaarden uitmuntend schijnen, zo gy kunt

(3) Bewaart den roem van rechters en middelaars te zijn, enz.] Dus zyn de Koning van Engelandt en de Staten Generaal *Mediateurs* geweest van de vrede te Aken, welke de koning van Vrankryk, als gedwongen, maakte in den jare 1668. maar de nayver over die bemiddeling brak niet lang daar na uit, tot grote schade van de laatste *Mediateurs*,

kunt verzekerd zijn, dat *Idomeneus* dit te goeder trouwe zal volbrengen; maar ik zal u lieden terstondt voldoen.

Men zal de gijfelaars, daar ik van gesproken heb', tot onderlinge verzekering hebben, tot dat al deze toegangen, als vertrouwd goet, in uwe handen zullen gesteld zijn. Wanneer het welzijn van gansch *Hesperie*, wanneer dat van *Salentum* zelf en van *Idomeneus*, t' uwer bescheidenheit zal zijn, zult gy lieden dan te vrede zijn? Wat kunt gy lieden in het toekomende wantrouwen? zal het u zelf zijn? Gy derft niet vertrouwen op *Idomeneus*, en *Idomeneus* is zo onbekwaam om u te bedriegen, dat hy zich op u lieden wil vertrouwen. Ja hy wil u lieden de rust, 't leven, en de vryheit van zijn gansche volk en van zich zelf vertrouwen. Zo het waar is; dat gy lieden niets anders zoekt dan eene goede vrede, zie daar eene, die zich u aanbiedt, en alle voorwendfel van achterwaards te wijken beneemt. (4) Nochmaals, verbeeldt u niet, dat de vrese *Idomeneus* daar toe brengt om u deze aanbiedingen te doen; 't is de wijsheit en gerechtigkeit, die hem inwikkelen deze party te kiezen, zonder zich te bekommeren, of gy zoudt menen, dat het door zwakheit geschiedt, 't geen hy doet door edelmoedigkeit. In den aanvang heeft hy mislagen begaan, maar hy stelt zijn roem in die te erkennen, door deze aanbiedingen, met welke hy u lieden voorkomt. 't Is zwakheit, 't is ydele

T

waan,

(4) *Nochmaal, verbeeldt u niet, enz.*] Zie hoe dat Louis de XIV. sprak. Aan de noodzakelykheit om de vrede te maken, in welke hy zomtyds was, gaf altydt eene schone schyn met haar den naam van bezadigheit en rechtvaardigheit te geven.

waan, en 't is grove onwetendheit van zijn eigen belang, dat men zijn gebreken wil verbergen, door die met fier-en hoogmoedigheid staande te houden. Hy, die zijne mislagen aan zijnen vyandt belydt, en die aanbiedt deze te verbeteren, be- toont daar door, dat hy onbekwaam geworden is, om de zelve meer te begaan, en dat zijn vyandt alles te vrezen heeft van een zo wijs en standvastig gedrag, zo hy geen vrede met hem wil aangaan. Wacht u wel te lijden, dat hy op zijn beurt u lieden uwe onrechtvaardigheid voor oogen stel. Zo gy weigert de vrede en rechtmatigheit, die u aangeboden worden, aan te nemen, zullen de vrede en rechtmatigheit gewroken worden. *Idomeneus*, die vrezen moest, dat de Goden vergramd waren tegen hem, zal die voor hem tegen u lieden bevinden? Ik en *Telemachus* zullen wechten voor de goede zake: ik neme al de hemel- en onderaardsche Goden tot getuigen van de rechtmatige voorstellingen, die ik u gedaan heb'.

Zo haast als *Mentor* deze woorden uitgesproken hadt, verhief hy zijnen arm, en vertoonde aan al deze volkeren den olijftak, dien hy in zijne handt hadt. welke het merkteken der vrede was. De hoofden, die hem van naby aanzagen, wierden verbaafd, en verblind door het Goddelijk vuur, 't geen uit zijne oogen straalde, hy hadt eene deftigheit en gezag, welke is boven alles, wat men ziet in de grootste stervelingen. De bekoorlijkheit zijner aangename en krachtige woorden nam al de gemoederen in; zy waren gelijk die betoverende woorden (z), die in eene diepe stilzwijgenheit des

(z) By Virgilius in zyne *Pharmaceutria*, en by de uitleggers van die Herders-zang, vindt men veel van die toverwoorden

des nachts de maan en sterren in een oogenblik in het midden van den *Olympus* doen liit staan, de verwoede zee in kalmte brengen, de winden en baren stillen, en den snellen loop der sterk-stromende rivieren stremmen.

Mentor was onder deze verwoede volkeren, als *Bacchus* toen hy omringd was door de Tygers, die hare natuurlijke wreedheit vergetende door de kracht zijner lieffelijke stemme, zijne voeten kwamen lekken, en door strelingen zich aan hem onderwierpen. Dadelijk ontstond een diep stilzwijgen door het gansche leger; de hoofden zagen mal-kander aan, en konden dezen man onmogelijk tegenstaan, noch begrijpen, wie hy was. Al de krijgsbenden onbeweeglijk zijnde, hadden de oogen op hem geslagen; men dorst geen geluid maken, uit vreeze, dat hy noch iets te zeggen hadt, en dat dit mogt niet gehoord worden, niet tegenstaande men niets meer wist by te doen, by de zaken, die hy gezegt hadt. Zijne redenen hadden kort geschenen; men wenschte, dat hy noch langer gesproken hadt. Al dat hy gezegt hadt, bleef als ingedrukt in alle herten: onder het spreken deed hy zich beminnen, en vrezen; ieder was gretig, en als opgetogen, om de minste woorden, die uit zijn mondt vloeiden, by een te verzamelen.

Eindelijk, na een genoegzaam lang stilzwijgen,

T 2

hoor-

gesproken. Ook beloofden de toveraarsters door hare kunstwoorden alles te doen, het welk onze Schryver hier op telt. *Medea*, geenzins de minste onder dat volkie, zwetst op meer dan eenē plaats by de oude dichters van haar alvermogende kunst. Al wat aan dat kolle-werk vast is, wordt van *Jonetys* in zyne vertaalde Verhandeling van de Tover-ziekte, zeer fraai oopengelegt.

hoorde men een dof geluid, 'tgeen zich allengs verspreidde. 't Was niet meer dat verward getier der volkeren, die in gramschap woedden; 't was in het tegendeel een zacht en gunstig geruisch: men ontdekte reeds op ieders wezen ik weet niet wat vrolyx en zachtzinnigs: de zo verbitterde *Manduriers* merkten, dat de wapenen hen uit de handen vielen. De woelste *Phalantus* en zijne *Laceaoniers* stonden verbaasd, hunne verstaalde gemoederen zo vermurwd te vinden; andere begonnen te reikhalzen naar deze gelukkige vrede, die men hen aanboodt. *Philocetes* meer gevoelig dan een ander door de ondervinding zijner ongelukken, kon zich van tranen niet onthouden. *Nestor* niet kunnende spreken, in de vervoering, daar deze redenen hem in gebragt hadden, omhelsde *Mentor* zeer tederlijk, zonder te kunnen geluid slaan, en al de volkeren riepen te gelijk uit, als of dat het veldteken geweest ware: O wijze grijsaardt! gy ontwapent ons; vrede, vrede!

Nestor wilde kort daar na eene reden aanvangen; maar al de benden, ongeduldig zijnde, vreesden, dat hy eenige zwaarigheid wilde te voorschijn brengen; Vrede, vrede! riepen zy andermaal. Men kon hen niet doen stilzwijgen, dan met al de hoofden van het gansche leger met hen te doen schreuwen; Vrede, vrede!

Nestor wel ziende, dat het hem noch niet mogelijk was een aaneengeschakelde reden te voeren, genoegde zich met alleen te zeggen: Gy ziet, ô *Mentor*! wat het woordt van een treffelijk man vermag; wanneer de wijsheit en deugt spreken, stillen zy de hertstochten, en onze gramschap verandert in vriendschap, en begeertens van eene bestendige vrede. Wy nemen die zodanig aan, als

gy ons die aanbiedt. Ter zelve tijdt staken al de leger-hoofden hunne handen uit , ten teken van toestemming.

Mentor liep naar de poort van *Salentum*, om die te doen oopenen, en *Idomeneus* te doen weten, dat hy zonder eenige voorzorge uit de stad mogt komen. Ondertuschen omhelsde *Nestor* *Telemachus*, zeggende: Beminnelijke zoon van den wijssten der *Grieken!* ach mogt gy zo wijs, maar gelukkiger, zijn dan hy! hebt gy niets vernomen van zijn noodlot? Het geheugen van uwen vader, dien gy zo wel gelijkent, heeft' gedient om onze verontwaardiging uit te bluffchen. *Phalantus*, niet tegenstaande straf en woest, en dat hy nooit *Ulyffes* gezien heeft, laat niet na door zijne ongelukken, en die van zijnen zone, geraakt te zijn. Reeds perste men *Telemachus*, om zijne gevallen te verhalen, wanneer *Mentor*, met *Idomeneus*, en de gansche jeugt der *Cretenzen*, die hem volgde; wederkwam.

(5) Op het zien van *Idomeneus* merkten de bondgenoten, dat hunne moedt weder ontstak, maar de woorden van *Mentor* verdoofden het vuur, dat byna scheen uit te bersten. Waarom vertoeven wy, zeide hy, dit heilig verbondt te sluiten, waar van de Goden getuigen en beschermers zullen zijn? Dat zy dit wreken: zo ooit eenig heilloos mensch dit zal durven schenden; dat al de

T 3

kwa-

(5) *Op het zien van Idomeneus enz.*] Als Louis de XIV. in de eene of de andere *frontier*-stad kwam, of bezit ging nemen van eenige nieuw overwonne plaats, kon het gemeene volk hem niet zien zonder beroerte te maken; maar dat gene, het welk de Franschen toeschreven aan de verwondering, die men over den koning hadt, was veel eer een uitwerkfel van de verontwaardiging der vreemdelingen,

kwalen van den oorlog (a), ver van de getrouwe en onschuldige onderdanen te drukken, op het meinedig en vloekwaardig hoofd van den eerzuchtigen, die dit heilig verbondt zal willen met voeten treden, nederdalen! vervloekt moet hy zijn van Goden en menschen! nooit moet hy de vrucht zijner meinedigheid genieten! de heilsche *Razernyen* moeten hem aangrijpen onder de yffelijkste gedaantens, en tot woede en wanhoop brengen! dat hy onkome zonder eenige hoop van begraafenis! dat zijn ligchaam zy ten prooi van honden en gieren, en dat hy in de helle in den diepen afgrondt van den *Tartarus* voor eeuwig strenger gepijnigd worde, dan *Tantalus*, *Ixion*, en de *Danaïden*! Maar veel eer moet deze vrede onwankelbaar zijn, als de rots van *Atlas* (b), die den hemel ondersteunt! Dat alle volkeren die onderhouden, en der zelve vruchten smaken van geslachte tot geslachte! dat de namen der genen die gezwoeren hebben, met liefde en eerbiedt mogen gedacht worden by onze verre naneven! dat deze vrede, gevestigd op de gerechtigheit en goede trouwe, een

(a) *Dat al de kwalen van den oorlog, enz.*] Dus wordt de vrede op de allerplegtigste wyze gemaakt met vervloeking der genen, die daar tegen doen. De oude noemden dat *Dirae*, welke alles behelsden, dat iemandt afgrysselyk kon overkomen. Van dat soort van vervloekingen vindt men'er verscheide, als de *Dirae Catonis*, *Ovidius in Ibin*, enz. Onze Landgenoten kunnen, om al wat yffelyk is by malkander gebragt te zien, de *Vloek van Napels* lezen by den Here van Cloorwyk.

(b) *Atlas* wordt hier genomen voor een zeer hoog gebergte aan den uithoek van Mauritanie. De oude dichters zeggen, dat *Perseus* by den koning *Atlas* willende vernachten, deze hem geen verblyfplaats wilde toestaan; waar op *Perseus* het hoofd van *Meduza* voor den dag kreeg, en *Atlas*, zo groot als hy was, met huidt en met haar, in een rots of berg deedt veranderen.

een voorbeeldt van vrede verftrekke in de navolgende eeuwen voor alle volkeren der aarde, en dat alle volkeren, die zich gelukkig zullen willen maken, door zich te verenigen, het voorbeeldt der volkeren van *Hesperie* trachten na te volgen.

Na deze woorden bezworen *Idomeneus* en al de andere koningen de vrede op de gemelde voorwaarden. Aan wederzijde gaf men twaalf gijfelaars; *Telemachus* wilde van het getal zijn der genen, die *Idomeneus* overleverde; maar men wilde niet toestaan, dat *Mentor* onder de zelve zou zijn: naardien de bondgenoten wilden, dat hy by *Idomeneus* zou blijven, om voor deszelfs gedrag, en dat zijner raadsheren te verantwoorden, tot de laatste uitvoering van het beloofde. Men offerde tusschen de stad en het vyandelijk leger honderd veerzen, wit als sneeuw, en zo vele stieren van de zelve verwe, welker hoornen verguld, en met bloemkranffen omhangen waren. Men hoorde tot in het naby gelegen gebergte het vervaarlijk geloei der offerbeesten, die met het heilig mes gedoodt wierden; het rokende bloedt ruischt van alle kanten, en men liet uitgezochte wijnen in overvloedt vloeien voor de offer-plenging (c); de ingewand-

T 4

be-

(c) Deze offerplenging bestondt daar in, dat men, by de oude Grieken en Romeinen, een weinig wys uit een schaalte, van den wyn die aan de Goden geofferd wierdt, goot. Dat noemde men *Libatio*. Wy willen ons niet inlaten om de plechtigheden der oude offerhanden op te helderen. Daar zyn gansche boeken van geschreven. Alleen voegen wy hier by, dat terwyl een gedeelte van het offerbeest, op het altaar lag te branden, de priester den wyn daar op goot; doch vry het grootste gedeelte der offerbeesten wierdt niet verbrandt, maar, of van de priesters opgegeten, of naar de vleeschal gebragt, om daar verkocht te worden. Daar op ziet de H. Paulus ergens, dat hy spreekt aangaande het eten of niet eten der dingen, die aan de Afgoden geofferd zyn.

bekijkers (d) vraagden de noch lillende ingewanden raadt; deze slacht-offeraars brandden op den altaar wierook, het welk een dikke wolk, wiens liefelijke geur over het gansche veldt verspreidt wierdt, uitmaakte.

De soldaten ondertusschen aan wederzijdeden anderen niet meer met een vyandelijk ooge aanziende, begonnen malkander te onderhouden met het vertellen van hunne gevallen; zy rustten zich reeds uit van den vorigen arbeid, en smaakten by voorraadt de zoetigheden van de vrede. Verscheide, die *Idomeneus* gevolgt waren in de belegering van *Troje*, kenden noch de soldaten van *Nestor*, die in den zelven oorlog gevochten hadden. Zy omhelsden malkander met tederheit; en verhaalden onderling al wat hen gebeurd was, zedert zy die trotsche stadt, zijnde het cieraadt van gansch *Asië* geweest, verwoest hadden: hier op leiden zy zich neder in 't gras, kroonden malkander met bloemen; en dronken te zamen wijn, die hen in grote va en uit de stadt wierdt toegebracht, om met blijdschap de plechtigheit van zo groten dag te vieren.

Terstondt zeide *Mentor* tegen de koningen: O
hoof-

(d) De ingewand-bekijkers waren by de offerhanden, en zo haast als de offer-slachter, *Victimarius* genoemd by de Romeinen, het offerbeest met zyn byl voor de kop geslagen en de keel afgestoken hadt, wierdt het op de rugge gehaald en ge-oepend; waar na de offerslachter de edele delen, die in de borst leggen, zonder zyne handen daar aan te slaan, op een tafeltie overgaf aan den ingewand-bekijker, die uit de gesteldheit van die delen, maar wel meest van de lever, het toekomende geluk of ongeluk van die gene, voor wien geofferd wierdt, voorspelde. Het beste teken was, als alle die delen gezond en gaaf waren; maar als daar aan iets ontbrak, wisten zy dat uit te leggen, als een kwaad voorteken.

hoofden ! hier byeen vergadert , voortaan zult gy lieden , onder verscheide namen en verscheide hoofden , niet meer dan een volk zijn . Dus is het dat de rechtvaardige Goden , liefhebbers der menschen , die zy gemaakt hebben , willen , dat de eeuwigdurende bandt van hunne volmaakte eenigheid zou zijn . Het gansche menschelijke geslacht is niet dan een huisgezin , verspreidt over den ganschen aardbodem ; al de volkeren zijn broeders , en behoren malkander , als zodanige , te beminnen . Onheil moet die godlozen treffen , die een wreden roem zoeken in het bloedt hunner broederen , het welk hun eige bloedt is ; de oorlog is zontijds noodzakelijk , 't is waar ; maar het verstrekt tot oneer van het menschelijk geslacht , dat die in zekere voorvallen onvermijdelijk is . O koningen ! zegt niet , dat men daar na moet wenschen , om roem te verkrijgen . De waarachtige roem wordt niet gevonden buiten de menschelijke zachtmoedigheid (6) . Al wie zijn eigen roem meer acht dan de gevoelens der menschelijke zachtmoedigheid , is een hoogmoedig schrikdier , en geen mensch ; hy zal niets anders , dan een valschen roem verkrijgen ; want de waarachtige roem wordt niet anders dan in bezadigdheit en goedheit gevonden : men mag hem vleien om zijne dwaze grootsheit genoeg te geven ; maar men zal by zich zelf altijd van zodanig een zeggen , als men oprecht zal willen spreken , dat hy zo veel te minder

T 5

(6) *Al wie zyn eigen roem meer acht , enz.*] Wat een uitmuntende les voor den kleinzoon van een koning , die door zyne trotschheit een afgryzen geworden was voor alle zyne naburen ! Die jonge vorst kon niet al te veel afschrikt worden van de valsche glorie , welke aan zyn grootvader zo schadelijk geweest was .

der den waren roem verdient heeft , als hy die met onrechtmatige drift heeft begeert ; de menschen moeten hem niet achten , om dat hy hen zo weinig geacht , en hun bloedt door een beestachtige hoogmoedt zo overvloedig geplengt heeft. Gelukkig de koning , die zijn volk bemint , en van het zelve bemind wordt ; die zich vertrouwt op zijne naburen , en derzelver vertrouwen heeft ; die ver van hen te beoorlogen , verhindert , dat zy den oorlog onder malkander voeren , en die alle andere buitenlandsche volkeren het geluk zyner onderdanen , van zodanig een koning te hebben , doet benyden ! Gedenkt dan van tijdt tot tijdt u te vereenigen , gy die machtige steden van *Hesperie* bestiert ! belegt alle drie jaren eene algemene vergadering , daar alle de koningen , die hier tegenwoordig zijn , zich byeen bevinden , om het verbondt door een nieuwen eedt te bevestigen ; om die beloofde vriendschap te bekrachtigen , en om zich te beraden over het gemene belangen. Zo lang als gy vereenigd zult zijn , zult gy van binne dit schone landt vrede , roem , en overvloed hebben : van buite zult gy altijd onverwinnelijk zijn ; daar is niets dan de oneenigheid , uit den afgrondt voortgekomen om de onzinnige menschen te plagen , dat het geluk , 't welk de Goden voor u bereid hebben , kan verstoren.

Nestor antwoordde daar op : Gy ziet door de bereidwilligheid , met welke wy de vrede maken , hoe zeer wy afgezonderd zijn van den oorlog te willen voeren door een ydelen roem , of door eene onrechtmatige gretigheid om ons te vergroten tot nadeel onzer geburen. Maar wat kan men doen , als men een gewelddadig vorst tot zijn ge-
buur heeft , die geen andere wet erkent , dan die

van zijn eigen belang , en geen gelegenheit laat voorby gaan om de landen van andere staten (7) te overweldigen? Geloof niet , dat ik van *Idomeneus* spreek (8); neen , ik hebb' die gedachten niet meer van hem: 't is *Adrastus* (e), koning der *Dan-*

(7) Op deze wyze waren de naburige vorsten van Louis den XIV. door plechtige Tractaten niet verzekerd tegen zyne geweldenaryen en de heerschezucht. De gretigheid , die hy hadt om zich zelf groot te maken , deedt hen , gedurende de vrede , vrezèn voor de ontwerpen , die hy maakte om den oorlog weder op nieuws te beginnen.

(8) *Geloof niet , dat ik van Idomeneus spreek enz.*] Vele zaken , die van Idomeneus gezegd zyn , passen volkomenlyk wel op Louis den XIV. maar evenwel is hy de beeltenis van dien laatsten koning van Frankryk niet. Idomeneus kon verdragen , dat men hem zyne misslagen aanwees , alzo hy die wenschte te verbeteren ; maar Louis , wel verre van genegen te zyn om zich te verbeteren , kon niet verdragen , dat men hem iets wilde anders doen begrypen. *Adrastus* is het ware voorbeeld van dien koning , alzo der zelve gemoedsdriften zeer wel met malkander overeen komen. Louis de XIV. meende , dat alle andere menschen alleen geboren waren om door hunne slaverny te strekken tot vermeerdering van zyn roem. Als *Adrastus* , wilde hy niets dan slaven en aanbidders ; als *Adrastus* , deedt hy zich Goddelyke eere bewyzen , verdragende dat men trotsche opschriften , die hem als een Godt verbeeldden , op hem maakte ; en eindelyk zou hy , als *Adrastus* , een volmaakt koning geweest zyn , zo de rechtvaardigheid en goede trouw zyn gedrag bestiert hadden. Men kan het overige van de toepassing ligtelyk maken. Louis de XIV. is gelukkig geweest tot aan de Nimweegsche vrede. Geweldt en bedriegery , alles was even goet , als hy maar zyne vyanden overwon. Hy wierdt wel gedient : zyne tegenwoordigheid ondersteunde de dapperheit zyners soldaten : en hy hieldt niets voor een waar en wezentlyk vermaak , dan het gansche menschelyke geslacht met voeten te treden.

(e) Men vindt by de ouden wel gewag gemaakt van eenen *Adrastus* , maar die kan hier niet te pas komen ; schoon de Fransche uitlegger in het brede van hem spreek. Onze Schryver willende een stoutmoedig en onverchrokken koning verbeelden , heeft hem alleen den naam van *Adrastus* gegeven , om dat *ἄσπας* in het Grieksch iemandt betekent , die van geen vluchten weert.

Danniërs, van welken wy alles te vrezen hebben; hy veracht de Goden, en geloofst, dat alle menschen, die op de aarde zijn, niet zijn geboren, dan om te verstrekken tot werktuigen zijner grootheid, door hunne slaverny; hy wenscht naar geen onderdanen, welker koning en vader hy zou zijn; hy wenscht naar slaven en vleiers; en hy laat zich Goddelijke eer bewijzen. Tot noch toe heeft het blinde geval zijne onrechtvaardigste ondernemingen begunstigt; wy haastten ons om *Salentum* aan te tasten, om ons te ontdoen vanden zwaksten onzer vyanden, die zich maar eerst op deze kust begon te vestigen, om daar na onze wapenen te wenden tegen dien anderen machtiger vyandt. Hy heeft reeds verscheide steden onzer bondgenoten ingenomen; die van *Crotone* hebben twee veldslagen tegen hem verloren. Hy bedient zich van allerlei middelen om zijne heerschzucht te voldoen. Macht en list zijn even schoon, als hy maar zijne vyanden kan overvallen; grote schatten heeft hy by een geschraapt; hy heeft wel geoeffende en strijdbare benden, en ervaren bevelhebbers; hy wordt wel gediend, en houdt zelf gedurig een wakend ooge over alles, dat door zijn bevel wordt uitgevoerd, de geringste misdaden straft hy strengelijk, en vergeldt met milddadigheid de diensten, die men hem bewijst; zijne dapperheit ondersteunt en blaast die van al zijne benden aan; en hy zou een volmaakt koning zijn, zo de gerechtigheit en goede trouw de regelmaat waren van zijn gedrag. Maar hy vreesst noch de Goden, noch de beschuldiging van zijn gewisse. Hy geeft zelf niet om een goeden naam, hy ziet die niet anders aan dan een ydele schim, daar alleen zwakke menschen zich door laten ophou-

houden; hy rekt niets voor het hoogste en wezendlijkste goet, dan grote schatten en rijkdommen te bezitten, gevreesd te worden, en het gansche menschelijke geslacht met voeten te treden: wel haast zal zijn heirleger in onze landen verschynen; en zo de eendracht van zo veel volkeren ons niet in staat stelt, om hem te wederstaan, zo is alle hoop van vryheit ons benomen. 't Is zo wel het belang van *Idomeneus* als het onze, zich aan te kanten tegen dezen nabuur, die niets vry in zijn gebuurschap kan verdragen. Zo wy overwonnen wierden, zou *Salentum* het zelve gevaar lopen. Laat ons dan gezamentlijk ons haasten om hem voor te komen. Terwijl *Nestor* op deze wyze sprak, naderde men vast de stad, want *Idomeneus* hadt al de koningen en voornaamste hoofden gebeden, daar te willen inkomen om den nacht door te brengen.

Einde van het elfde Boek.

I N H O U D T
V A N H E T
T W A A L F D E B O E K .

Nestor *verzoekt in den name der Bondgenoten onderstandt van Idomeneus tegen de Dauniers hunne vyanden. Mentor, die eene goede regering in de stad Salentum wil invoeren, en het volk in den landbouw oeffenen, maakt het zo, dat zy zich vernoegen Telemachus te hebben aan het hoofdt van honderd edele Cretenzen. Na het vertrek van dezen bezichtigt Mentor alles naaukeurig in de stad en in de haven, laat zich van alles onderrechten, en doet Idomeneus nieuwe instellingen maken, zo ten opzichte van den koophandel, als van de bestiering der stad; doet hem het volk in zeven soorten verdelen, welker rang hy onderscheidt, als ook de geboorte door verscheidene kleding; en doet hem de dertelheit en de onnutte kunsten afsnyden, om de handwerks-lieden te brengen tot den landbouw, welke hy in aanzien brengt.*

D E
G E V A L L E N
V A N
T E L E M A C H U S

Zone van Ulyffes.

H E T T W A A L F D E B O E K .

HEt leger der bondgenoten floeg reeds zijne hutten op , en het gehele veldt was reeds bedekt met rijke leger-tenten van allerhande koleuren (f) , daar de afgematte *Hesperiers* zich onder zouden te rust begeven. Wanneer de koningen met hun gevolg in de ftadt waren gekomen , fchenen zy verbaafd, dat men in zo korten tijdt zo veel treffelijke gebouwen hadt kunnen oprichten, en dat de omflag van zo zwaren oorlog niet hadt verhinderd (1) deze op-

(f) De Romeinen noch Grieken hebben van zulke ryke leger-tenten geweten ; maar de Oofterfche volkeren wel. Derhalven drukt onze Schryver hier niet zo zeer de gewoonte der ouden uit, als hy wel eene aangename befchryving maakt van de vereeniging en vreugde der volkeren , die kort te voren noch vyanden waren geweest.

(1) Schoon dat Idomeneus , als gezegd is , niet volkomen het voorbeeldt is van Louis den XIV. nochtans pafft het geen , dat hier gezegd wordt , volkomentlyk op dien vorft.

De

opkomende ſtadt in korten tijdt zo heerlijk te verciereu.

Men verwonderde zich over de wijs-en wakkerheit van *Idomeneus*, die de grondt van zo ſchoonen rijk gelegd hadt, en ieder beſloot, dat de vrede met hem gemaakt zijnde, de bondgenoten veel machtiger zouden zijn, zo hy zich inliet in hun verbondt tegen de *Dauuiers*. Men ſtelde *Idomeneus* voor, zich daar in te begeven; hy kon zo een billijke voorſlag niet afſlaan, en beloofde hen benden: maar gelijk aan *Mentor* niets onbekend was van alles, dat noodwendig vereiſcht wierdt, om een ſtaat bloeiende te maken, begreep hy, dat de macht van *Idomeneus* zo groot niet kon zijn, als die wel ſcheen; des nam hy hem in 't byzonder, en ſprak hem op deze wijze aan: Gy ziet, dat onze zorgen u niet onnut geweest zijn; *Salentum* is nu bevrijd van de ongevalen, die haar dreigden; 't ſtaat maar alleen aan u, uwen roem ten hemel te verheffen, en de wijsheit van *Minos*, uwen grootvader, te evenaren in het beſtier uwer volkeren. Ik ga voort met vrymoedig te ſpreken, onderſtellende, dat gy zulx begeert, en dat gy alle vleierey vervloekt. Terwijl deze koningen uwe heerlijkheit hebben geroemt, dacht ik by mij zelf op de roekeloosheit van uw beleidt.

Op dit woordt van roekeloosheit veranderde *Idomeneus* van wezen, zijne oogen verduiſterden,
hy

De omſlag van den oorlog heeft hem nooit belet zyn drift om te bouwen, en uitmuntende luſthoven te hebben, te voldoen. Die onmatige koſten, gevoegd by die gene, welke gedaan moeft worden om den oorlog te voeren, hebben eindelyk het koninkryk uitgeput, en dat in dien erbarmelyken ſtaat gebragt, in welken wy het tegenwoordig zien.

hy wierdt rood, en 't scheelde weinig, of hy zou *Mentor*, om hem zijn gramschap te doen zien, in zijn reden gestoort hebben. *Mentor* zeide hem op eene zedige en eerbiedige, doch echter vrye en stoutmoedige wijze: Ik zie wel, gy stoort u aan dat woordt van roekeloosheit; iemandt anders dan ik, zou ongelijk gehadt hebben, zich daar van te bedienen: want de koningen moet men eerbieden, en met omzichtigheit handelen, zelf als men hen berispt; de waarheit zelf beledigt hen genoeg, zonder dat men daar scherpe woorden behoeft by te voegen; maar ik hebb' geloof, dat gy zoudt kunnen verdragen, dat ik zonder bewimpeling tot u sprak om u uwen misflag te doen ontdekken. Mijn voornemen is geweest u te gewinnen om de zaken by haar eigen naam te horen noemen, en te doen begrypen, dat als andere u raadt geven over uw gedrag, zy nooit zullen derven uiten, al wat zy denken; en zo gy daar in niet wilt bedrogen zijn, moet gy u altijd te binnen brengen, dat zy gedurig minder zullen spreken van zaken, die u nadelig zullen zijn. Wat my belangt, ik wil mijne woorden wel verzachten naar uw begeren; maar het is u nut, dat een mensch zonder belang en zonder aanzien in het byzonder tegen u een harde taal spreekt. Niemandt anders zou zo tegen u derven spreken: gy zult de waarheit maar ten halve zien, en aardig bewimpelt.

Op deze woorden was *Idomeneus* reeds tot zich zelf gekomen van zijn eerste voorbarigheit, en scheen beschaamd over deze viesheit. Gy ziet, zeide hy tegen *Mentor*, wat de gewoonte van geveleid te worden al uitwerkt. Ik ben u het welwezen van mijn nieuw koninkrijk schuldig, en

daar is geen waarheit , die ik my niet gelukkig achte uit uwen mondt te verstaan ; maar hebt mededogen met een koning , dien de vleiery heeft vergiftigt (2) , en die , zelf in zijne ongelukken , geen menschen heeft kunnen vinden , die edelmoedig genoeg waren om hem de waarheit te zeggen. Neen , ik heb nimmer een persoon gevonden , die my zo lief hadt , dat hy my wilde mishagen , met volkomen de waarheit te spreken.

Dit zeggende , schoten hem de tranen in de oogen , en hy omhelsde *Mentor* met veel genegenheit. Daar op zeide die wijze grijsaardt : 't Is met droefheit , dat ik my genoodzaakt vinde u op eene harde wijze te moeten toespreken ; maar mag ik u verraden met de waarheit voor u te verbergen ? Stel u zelf in mijn plaats ; zo gy tot noch toe zijt bedrogen geweest , 't is , om dat gy 'thebt willen zijn ; en 't is , om dat gy gevreesd hebt goeden raadt op te volgen. Hebt gy wel ooit gezocht naar menschen , die hun eigen voordeel niet betrachten , en die de bekwaamste waren om u tegen te spreken ? Zijt gy wel ooit bekommert geweest , om menschen te verkiezen , die zich niet beyverden om u te behagen , die geen eigen voordeel bejagende in hun gedrag , de bekwaamste waren om uwe hertstochten en onrechtvaardige gevoelens te veroordelen ? Wanneer
 GY

(2) Dat hadt Louis de XIV. gemeen met Idomeneus : door de vleiery van zyne jeugdt af vergiftigd zynde , heeft hy zelf in zyne ongelukken geen menschen kunnen vinden , die edelmoedig genoeg waren om hem de waarheit te zeggen. Hy was zeer te wachten ten opzichte van alles , dat maar eenigzins naar berispinge zweemde : het was zo zeker , dat men hem de zaken , zo als zy waren , voorstellende , in zyne ongenade moest vallen , dat Mad. de Maintenon altydt grote zorg droeg om alles voor hem te verbergen.

gy vleiers gevonden hadt, hebt gy die wel van u afgeweerd? hebt gy die zelf wel mistrouwd? Neen, neen, gy hebt niet gedaan, 't geen de zondanige doen, die de waarheit beminnen, en die verdienen haar te kennen. Laat ons tegenwoordig zien, of gy den moedt hebt om u te laten vernederen door de waarheit, die u veroordeelt.

Ik zegge dan, dat al het geen, dat u zo veel lof toebrengh, niet verdient dan misprezen te worden. Terwijl gy van buiten noch zo veel vyanden hebt, die uw koninkrijk, noch niet genoegzaam bevestigd, dreigen, denkt gy anders niet, dan om uwe nieuwe stadt met treffelijke gebouwen van binnen te verciereu; dat heeft u zo veel rusteloze nachten veroorzaakt, als gy my zelf hebt bekend. Uwe schatten hebt gy uitgeput; en gy hebt niet gedacht, noch om uw volk te vermeerderen, noch om den landbouw op deze vruchtbare kust voort te zetten. Moest gy deze twee zaken niet aangemerkt hebben, als de twee wezentlijkste grondslagen van uwe mogendheit, namentlijk, overvloedt van brave mannen te hebben, en welbebouwde landen, om die te voeden? Eene duurzame vrede is u nodig in dezen aanvang, om de vermenigvuldiging van uw volk te begunstigen. Gy moest nergens om gedacht hebben, dan om den akkerbouw, en het vast stellen van zeer wijze wetten. Eene ydele eerezucht heeft u gedreven tot op de kant dezer steilte; door drift van groot te schijnen hebt gy uwe ware grootheit byna verwaarlooft. Haast u om deze mislagen te verbeteren, stelt alle deze grote werken uit, doedt afstandt van die hoogmoedt, die uwe nieuwe stadt zou verwoesten; laat uw volk in de vrede adem

V 2 halen,

halen, legt alleen toe om hen in overvloed te doen leven, om de huwelijken voort te zetten. Gedenk, dat gy niet verder koning zijt, dan voor zo veel gy volkeren te gebieden hebt, en dat gy uwe macht moet afmeten, niet naar de wijduitgestrektheid der landen, die gy zult kunnen innemen, maar naar het getal der menschen, die deze landen zullen bewonen, en verplicht zijn u te gehoorzamen; bezit een landt, hoe klein ook in uitgestrektheid; bevolk dat met eene ontelbare menigte van arbeidzame en wel geoëffende menschen; maak dat dit volk u bemint; en gy zult machtiger, gelukkiger, en roemruchtiger zijn dan alle de overwinnaars, die zo vele koninkrijken verwoesten.

Wat zal ik dan doen, hernam *Idomeneus*, ten opzichte dezer koningen? zal ik mijne zwakheit hen bekend maken? 't Is waar, dat ik den landbouw verzuimt hebb', ja zelf den koophandel, die men op deze kust zo gemakkelijk kan drijven; ik hebb' anders niet gedacht, dan om eene treffelijke stadt te bouwen. Behoor' ik, mijn waarde *Mentor*, mijn zelf te onteeren in de vergadering van zo veel koningen, en mijne onvoorzichtigheit te ontdekken? Zo het zijn moet, wil ik het doen, en zal het zonder tegenspraak doen, hoe duur het my ook zal staan: want gy hebt my geleert, dat een braaf koning, die voor zijn volk geboren, en zich ten eene male aan het zelve verschuldigd is, het welwezen van zijn koninkrijk meer moet bevlijtigen, dan zijne eigene achting.

Dit gevoelen, zeide *Mentor*, is een vader der volkeren waardig, en 't is door deze goedheit, en niet de uiterlijke treffelijkheid van uwe stadt, waar door ik in u het hert van een edelmoedig koning

koning bespeur , doch uw eer moet gy verschoonen , zelf om het belang van uw koningrijk . Laat my begaan , ik zal deze koningen (3) doen verstaan , dat gy verplicht zijt *Ulysses* , zo die noch in het leven is , of ten minste zijnen zone , binnen *Ithaca* te herstellen , en dat gy met macht de Minnaars van *Penelope* van daar wilt verdrijven . (g) Zy zullen ligtelijk begrypen , dat deze oorlog talrijke benden vereischt ; dus zullen zy toestaan , dat gy hen voor eerst alleen een klein onderstandt tegens de *Dauniers* toezendt .

Op deze woorden schein *Idomeneus* , even als een mensch , die men van een zwaar pak ontlast . Gy bewaart , mijn waarde vriendt ! zeide hy tegen *Mentor* , mijn eer , en de achting dezer opkomende stad , wiens zwakheit gy voor alle mijne naburen zult verbergen : maar wat schijn van waarheit is'er , te zeggen , dat ik benden naar *Ithaca* wil afzenden , om *Ulysses* daar te herstellen ,

V 3

(3) *Dat gy verplicht zyt Ulysses enz.*] Dit is noch het tegengefelde van eene waarheit , die veel gronds heeft in het gedrag van Louis den XIV. Hy hadt zich verplicht *Jacobus* den II. te herstellen : ondertusschen deedt hy een inval in Duitschlandt na het innemen van *Philipsburg* , het welk hem belette dien vluchtenden koning zo krachtig by te springen , als het wel behoord zou hebben . Hy maakte staat , dat de krachten van Engelandt alleen niet groot genoeg waren om den *Prinsse* van *Orange* daar te vestigen , en dat hy de *Hollanders* elders de handen vol werk gevende , die onderneming zou doen mislukken ; maar hy is bedrogen geweest in zyne inzichten ; gelyk het by de uitkomst gebleken heeft .

(g) De Schryver gebruikt hier eene wyze van bewoording , die genoeg doedt zien , dat hy hier de fynste lessen zynet zede-kunde geeft . *Mentor* beloof niet , dat hy liegen zal tegen de verbonde koningen , maar zyne behendigheit bestaat daar in , dat hy hen zich zelve doedt bedriegen , zo als hy het gaarne hadt .

len, of ten minste *Telemachus* zijnen zoon, terwijl die zich zelf verbonden heeft mede te gaan in den oorlog tegen de *Daniers*? Zijt niet verlegen, zeide *Mentor*, ik zal niets zeggen, dan het gene dat waar is: de schepen, die gy afzendt tot vaststelling van uwen koophandel, zullen naar de kusten van *Epirus* varen; die zullen twee zaken te gelijk uitvoeren, eerst op uw kust weder vreemde kooplieden brengen, die door de zware ongelukken zich van *Salentum* verwijderd hebben; ten tweede zullen zy naar eenig nieuws van *Ulysses* vernemen. Zo hy noch leeft, kan hy niet ver van die zeën zijn, die *Griekenlandt* van *Italië* afzonderen, en men verzekert, dat hy by de *Pheaciers* gezien is. Zo daar geen hoop meer is van hem wederom te zien, zullen echter uwe schepen zijnen zonde een merklijken dienst doen; want zy zullen in *Ithaca*, en al de omleggende landen, een schrik verbreiden voor den naam van den jongen *Telemachus*, dien men geloofd dood te zijn, als zijn vader. De vryers van *Penelope* zullen verbaasd zijn te horen, dat hy in het kort staat weder te komen, met de hulpbenden van een machtig bondgenoot. De *Itakoizen* zullen het jok niet derven afwerpen, *Penelope* zal vertroost worden, en altijd weigeren een bruidegom te kiezen. Dus zult gy *Telemachus* dienst doen, terwijl hy in uw plaats met de bondgenoten van deze kusten van *Italië*, tegen de *Daniers* zal trekken.

Op deze woorden riep *Idomeneus* uit: Gelukkig een koning, die door wijze raadsragen ondersteund wordt! Een wijs en getrouw vriendt komt aan een koning beter te stade dan overwinnende heirlegers: maar tweemaal gelukkig zo een koning, die zijn geluk kent, en daar voordeel mede weet te doen
door

door het gebruik van den wijzen raadt! want het gebeurt zomtjids, dat men wijze en deugdzame mannen, welker deugt men vreeft, van het vertrouwen, 't geen men op hen behoorde te hebben, verwijdert, om het oor aan vleiers telenen, voor welker verraadt men niet vreeft. Ik ben zelf in die misflag vervallen, en ik zal u al de ongelukken verhalen, die my zijn overgekomen door een valschen vriendt, die mijne hertstochten vleide, in hope, dat ik de zijne zou vleien op mijn beurt.

Mentor deedt de verbonde koningen ligtelijk begrijpen, dat *Idomeneus* zich moest belasten met de zaken van *Telemachus*, terwijl dat deze met hen zou gaan. Zy waren te vrede met in hun leger te zullen hebben den jongen zone van *Ulyffes*, met honderd jonge *Cretenzen*, die *Idomeneus* hem medegaf, om hem te versellen. 't Was de bloem van den jongen adel, die de koning uit *Crete* hadt mede gebragt. *Mentor* hadt hem geraden deze in dien oorlog te zenden. Men moet, zeide hy, gedurende de vrede, zorge dragen om het volk te vermeerderen; maar uit vreze, dat het gansche volk niet mogt lafhertig worden, en vervallen mogt in eene onkunde van krijs-oeffeningen, moet gy den jongen adel na vremde oorlogen zenden. Deze zullen genoeg zijn om het gansche volk te onderhouden in een gedurigen yverzucht voor den roem, liefde tot de wapenen, en verachting van ongemakken, ja van de doot zelf, eindelijk in ervarenheit van den krijs-handel.

De verbonde koningen vertrokken van *Salentum*, voldaan van den koning *Idomeneus*, en verlekkerd op de wijsheit van *Mentor*; zy waren ganschelijk

verblijd, om dat zy *Telemachus* met zich namen. Deze kon zijne droefheit niet matigen, als hy van zijnen vriendt moest afscheiden. *Mentor*, houdende, terwijl de verbonde koningen hun afscheidt namen, en aan *Idomeneus* zwoeren, dat zy een eeuwigdurend verbondt met hem zouden onderhouden, (*Telemachus* tuffchen zijne armen, gevoelde, dat hy van zijne tranen bevochtigt wierdt. Ik ben ongevoelig, zeide *Telemachus*, voor de blijdschap van roem te behalen, en ik ben niet dan door droefheit aangedaan over onze onderlinge verwijdering: my dunkt, dat ik nochmaal zie die ongelukkige tijdt, waar in de *Egyptenaren* my uit uwe armen rukten, en my van u verwijderden, zonder my eenige hoop te laten van u ooit weder te zullen zien.

Mentor antwoordde op deze woorden met zachtheit, om hem te troosten. Zie daar, zeide hy, een ganfch verschillige verwydering, deze is vrywillig, zal kort zijn, en gy gaat overwinning zoeken; gy moct, mijn zoon, my beminnen met een minder tedere en kloekmoediger liefde. Gewen u aan mijn afwezen, gy zult my niet altijd hebben. Veel eer moeten de wysheit en deugt u inboezemen 'tgeen gy doen moet, dan de tegenwoordigheid van *Mentor*. Onder het fpreken van deze woorden, bedekte de Godin, onder de gedaante van *Mentor* verborgen zijnde, *Telemachus* met haar goddelijk fchildt, en verfpredde in hem den geest der wijsheit, voorzichtigheit, kloekmoedige dapperheit, en een zachte bezadigdheit, die zo zelde te zamen gevonden worden. Ga, zeide *Mentor*, in het midde der grootfte gevaren van den oorlog, zo dikwils het

oorbaar zal zijn, dat gy'er gaat. (4) Een vorst onteert zich meer door de gevaren van den oorlog te vermijden, dan door nimmer daar na toe te gaan. De moedt van zodanig een, die anderen gebiedt, behoort nooit twijfelachtig te zijn. Zo het nodig is, dat een volk zijn hoofd en koning behoude, is het voor hem noch nodiger, dat het hem nooit zie in eene onzekere achting aangaande zijn manmoedt. Gedenk, dat hy die gebiedt, alle anderen tot een maat-regel moet strekken, en zijn voorbeeld moet het gansche leger aanmoedigen. Stel u dan bloot, *o Telemachus!* voor alle gevaren, en sterf veel eer in 't gevecht, dan dat gy zoudt het voorwerp zijn van de kwaadaardigheid van die genen, die aan uwe manmoedigheid zouden kunnen twijffelen. De vleiers, die het meeste zullen aanhouden om u te wederhouden, dat gy u voor het gevaar bloot stelt, als het nodig is, zullen de eerste zijn (5) om in het geheim te zeggen, dat gy geen moedt hebt, indien zy bevinden, dat gy u in die gelegenheit ligtelijk laat omzetten; maar gaat de gevaren

V 5

varen

(4) Een vorst onteert zich meer door de gevaren enz.] Louis de XIV. is vele malen ten oorlog getrokken, maar hy vermijde altydt met veel zorg de gevaren in de veldslagen. Niets is onzekerder, dan of hy manmoedt gehad heeft, gelyk voornamentlyk in den jare 1676. in de belegering van Bouchain gebleken is. Een gevecht met den Prinsse van Orange was daar onvermydelyk, maar de Maarschalk Schomberg, die zag dat de koning in de krygsraadt bestorf, wist de stemmen, die alle daar op uit-kwamen, dat men slag moest leveren, behendig te doen veranderen.

(5) Zullen de eerste zyn enz.] Dat heeft men menigmaal gezegd aan het hof, daar de Prinszen zelf spotten met den koning, die geruust in zyn hof bleef met Mad. De Maintenon, welke zy zyn Besic noemden, terwyl dat zyne bevelhebbers hun leven waagden op de frontieren, die aan alle kante bloot lagen voor de invallen der vyanden.

waren ook niet zoeken zonder voordeel. De moedigheid kan geen deugt genaamd worden, dan zo verre, die door de voorzichtigheit befliert wordt; anders is die eene onzinnige verachting van het leven, en een beestachtig woeden. Een onbedachte moedigheid heeft niets zekers. Hy die in de gevaren zich zelf niet bezit, is veel eer woedende dan braaf, en hy moet buiten zich zelf zijn, om de vreeze te boven te komen, vermids hy die niet kan overwinnen door de natuurlijke gestalte zijns herte; in dien staat, zo hy niet vlucht, ten minste is hy ontroert, en hy verliest de vryheit van zijn geest, die hem nodig zou zijn, om voordeel te doen met de gelegenheit van zijnen vyandt te onder te brengen, of van zijn vaderlandt dienst te doen. Schoon hy al de heftigheid van een soldaat heeft, heeft hy geenzins het beleidt van een krygsoversten, noch zelf heeft hy geenzins de ware moedt van een gemeen soldaat; want een soldaat moet in het gevecht een goede gesteldheit van geest, en nodige bezadigdheit om te gehoorzamen, bewaren. Die zich ligtvaardig bloot stelt, brengt verwarring in de order en krygstucht der benden, hy geeft een voorbeeldt van roekeloosheit, en stelt menigmaal een geheel leger bloot voor grote ongelukken. Zy, die hunne ydele eierzucht stellen boven de veiligheid der gemene zake, verdienen kastyding, en geen beloning.

Wacht u dan wel, mijn waarde zoon, van met te veel ongeduldt naar roem te staan: het ware middel, om die te vinden, is, gerustelijk eene gunstige gelegenheit daar toe af te wachten. De deugt doedt zich des te meer eer aan doen, hoe zy zich eenvoudiger, zediger en groter vyandinne

van alle hoogmoedt vertoont. 't Is naar mate, dat de noodt om gevaren te ondergaan, het vereifcht, dat men nieuwe voorzichtigheit en moedt, die altijd groeiende voortgaan, dient te hebben. Voor het overige, zijt gedachtig, dat men nooit den nijdt van anderen op zijn hals moet halen. Zijt aan de andere kant nimmermeer nijdig over het geluk van anderen. Prijs de eerste al het geen eenige lof verdient, maar prijs met oordeel en bescheidenheit; het goede met vermaak zeggende, verberg het kwade, ende gederk daar niet aan, dan met leedwezen. Spreek niet meesterachtig in tegenwoordigheit van ouder hoofden, die alle ervarenheit hebben, die gy niet kunt hebben, hoor hen met eerbiedt, beraadslaag met hen, verzoek de bekwaamste, dat zy u willen onderwyzen; schaam u nooit aan hunne onderwijzingen toe te schrijven, al wat gy loffelijks verricht hebt.

Eindelijk luister nooit naar redenen, door welke men een wantrouwen en nayver in uw gemoedt zou zoeken te ontfleken tegen andere opperhoofden. Spreek met hen in vertrouwendheit en oopenhartig. Zog y gelooft, dat zy nalatig zijn geweest in hun plicht ten opzichte van u, oopen hen uw hert, en stel hen alle uwe redenen voor: zo zy bekwaam zijn, om de edelmoedigheit van dien handel te merken, zullen zy u beminnen, en gy zult van hen verkrijgen, al het geen gy zoudt kunnen wenschen en verhopē. In het tegendeel, zo zy niet redelijk genoeg zijn, om in uwe gevoelens over te komen, zult gy daar door u zelf bekwaam maken, om het onrecht, dat in hen schuilt, te ontdekken, en te lijden; gy zult zorge dragen van u nooit meer met die menschen in te laten,

laten , voor dat de oorlog geeindigt is , en daar door zult gy u zelve niets te wyten hebben ; maar voor al zegt nimmer tegen eenige vleiers , die de onenigheid zaaien , het onderwerp der klachten , die gy hebt tegen de hoofden van het leger , daar gy u in zult bevinden.

Ik zal hier blijven , voer *Mentor* voort , om *Idomeneus* by te staan in den noodd , daar hy zich in bevindt , van te moeten arbeiden tot het welwezen zijner onderdanen , en om hem verder de misflag te doen herstellen , die de kwade raadt en de vleiers hem hebben doen begaan in den aanvang van zijn nieuw koninkryk. *Telemachus* kon zich toen niet wederhouden van aan *Mentor* eenige verwondering , en zelf eenige verachting , ten opzichte van het gedrag van *Idomeneus* te tonen. Maar *Mentor* berispte hem daar over met een ernstige stem. Zijt gy daar over verwonderd , zeide hy , dat de allergeachtste menschen noch menschen zijn , en noch eenige overblijffelen van menschelijke zwakheit tonen in de ontallijke kunststreken , en den omslag , die van de koninklijke waardigheid onafscheidelijk zijn? (6) *Idomeneus* , 't is waar , is opgebragt in denkbeelden van trotschheit en hoogmoedt. Maar wat wysgeer zou zich kunnen hoeden voor de vleierey , indien hy in des zelfs plaats geweest was? Het is waar , dat hy zich al te veel heeft laten innemen door die gene , op welke hy zijn vertrouwen gesteld hadt. Maar de allerwysste koningen worden menigmaal

(6) *Idomeneus is opgebragt in denkbeelden enz.*] De opvoeding van Louis den XIV. kan niet beter verbeeld worden. Hy heeft zich door zyne Staatsdienaren al te zeer laten regeren , en kon zich niet wachten voor hunne streken , zynde zo jong in hunne handen gevallen.

nigmaal bedrogen, hoe grote voorzorgen zy ook dragen om dat niet te zijn. Een koning kan geen Staatsdienaren, die hem verligten, en op welke hy zijn vertrouwen stelt, missen, naardien hy niet alles kan doen. Voor het overige kent een koning veel minder dan andere die gene, die hem omringen. Altijd is men by hem vermoemd; en men stelt allerhande soorten van kunstnaryen op het omzichtigste in het werk om hem te bedriegen.

Helaas! Waarde *Telemachus*, gy zult het niet dan al te veel bevinden! Men vindt in de menschen, noch de deugden, noch de bekwaamheden, die men in de zelve zoekt. Men mag acht geven op al hun doen, en hun gedrag na gaan, altijd maakt men daar omtrent verkeerde rekening. Zelf kan men van de beste menschen nooit dat gene maken, het welk men ten beste van het gemeen wel nodig zou hebben daar van te maken. (7) Zy hebben hunne eigenzinnigheden, kunnen met anderen niet over weg, en zyn nayverig. Zy laten zich niet overtuigen noch verbeteren. Hoe groter volk men te beheerschen heeft, hoe veel meer staatsdienaren men nodig heeft om door de zelve te doen, dat men zelf niet doen kan; en hoe meer menschen men nodig heeft, om hen gezag in handen te geven, hoe meer men bloot gesteld is om zich zelf in die keur te bedriegen.

Een die van daag op het gedrag der koningen zeer veel te zeggen weet, zou morgen noch erger rege-

(7) *Zy hebben hunne eigenzinnigheden.*] Dat ziet op Louvois en Colbert, die nooit met malkander overeen kwamen, en welker verschillende aardt, welke niet overeen te brengen was, den koning en het ryk grote schade gedaanz heeft.

regeren dan zy , en hy zou de zelve misflagen , en noch andere daar by , begaan , die oneindig veel groter waren , zo men hem de zelve macht in handen gaf. Een onbeamt leven bedekt , als men daar een weinig bekwaamheit om wel te spreken by doet , alle de natuurlyke gebreken , maakt dat men alle de goede hoedanigheden ziet , en doet een mensch alles waardig schynen , het welk hy niet bezit. Maar 't gezag stelt alle de bekwaamheden op eene scherpe proef , en ontdekt de grote gebreken. De grootheit is als zekere glazen , die alle voorwerpen groter maken. Alle de gebreken schynen groter te worden in de hoge waardigheden , daar de kleinste zaken grote gevolgen hebben , en daar de geringste misflagen grote onheilen na zich slepen.

De gehele wereldt is bezig met op een eenig mensch van uur tot uur acht te geven , en over hem met alle strengheit te oordelen ; en die gene , die over hem oordelen , hebben geen de minste ondervinding van den staat , in welken hy is. Zy geven geen acht op de zwarigheden , en zy willen , dat hy niet langer een mensch zal zijn , zo veel volmaaktheit vorderen zy van hem. Een koning , hy mag zo goed en verstandig zijn als hy wil , is noch een mensch. Zijn verstandt heeft palen , en zijne deugt heeft 'er ook. Hy heeft zijn aardt , zijne driften , en zijne gewoontens , over welke hy niet ten eene male meester is. Hy is aan alle kanten naau bezet met baatzoekende en doorslepene menschen. Hy kan de onderstandt , dien hy zoekt , niet vinden. Alle daag vervalt hy in eenige misrekening , nu door zijne eigene driften , en dan door die van zijne Staatsdienaren. Naulyx heeft hy de eene misslag verbeterd ,
of

of hy verval't in de andere. In zo een staat zijn de verstandigste en de deugdzaamste koningen. De langste en de beste regeringen zijn al te kort en al te onvolmaakt, om aan het einde der zelve dat gene, 't welk men in het begin, zonder voordacht, bedorven heeft, weder goed te maken.

De koninklyke waardigheid is van alle deze elenden vergefelschapt. De menschelijke onmacht bezwykt onder een zo lastig pak. Men moet de koningen beklagen, en hen verschonen. Zyn zy niet te beklagen, dat zy zo vele menschen, die oneindig vele zaken nodig hebben, en die zo veel moeite geven aan de gene die hen wel willen bestieren, moeten bestieren? Om vry uit te spreken, de menschen zijn zeer te beklagen, dat zy moeten geregeerd worden door een koning, die niets is dan een mensch, gelijk zy zijn; want men zou wel Goden nodig hebben, om de menschen te regt te brengen. Maar de koningen zijn niet minder te beklagen, om dat zy alleen menschen zijnde, dat is te zeggen zwak en onvolmaakt, te regeren hebben over die ontallyke menigte van bedorvene en bedrieglyke menschen.

Telemachus antwoordde met een levendige zwier: (8) *Idomeneus* heeft door zijne misslag het koninkryk zijner voorouderen in *Crete* verloren, en hy zou zonder uwen goeden raad het tweede te *Salentum* verloren hebben. Ik sta toe, hernam *Mentor*, dat hy grote mislagen begaan heeft; maar

(8) *Idomeneus* heeft door zyn mislag enz.] Op die wyze heeft *Jacobus de II.* zyn koninkryk verloren, door zyn misslag, en om dat hy de gesteldheit van den staat, wiens wetten hy moest beschermen en onderworpen zyn, heeft willen veranderen.

maar zoekt in *Griekenlandt*, en in alle de andere best gestelde landen, eens een koning, die geen onverfchoonlijke mislagen begaan heeft. De al-leruitmuntendste menschen hebben in hunnen aardt, en in de hoedanigheid van hun verstand, gebreken, die hen zomtyds meester worden; en de prijffelykste zijn die gene, die den moedt hebben om hunne buitensporigheden te kennen, en te verbeteren.

Meent gy dat *Ulyffes*, de grote *Ulyffes* uw vader, die het voorbeeldt is der koningen van *Griekenlandt*, ook zijne zwakheden en gebreken niet heeft? Zo *Minerva* hem niet van stap tot stap geleidt hadt, hoe menigmaal zou hy te kort geschoten hebben in de gevaren en moeielykheden, waar in het geval hem gesslingerd heeft. Hoe menigmaal heeft *Minerva* hem wederhouden of te regt gebragt, om hem langs den weg der deugt tot de *glorie* te brengen? Verwacht zelf niet, als gy hem met zo veel luister in *Ithaca* zult zien regeren, dat gy hem zonder onvolmaaktheit zult vinden. Gy zult'er zonder twyffel eenige vinden. *Griekenlandt*, *Asië*, en alle de eilanden der zeen hebben zich over hem verwonderd, niet tegenstaande zijne gebreken. Duizend uitmuntende hoedanigheden maken, dat men om de zelve niet denkt. Gy zult ook zeer gelukkig zijn, dat gy u over hem zult kunnen verwonderen, en acht geven op al zijn doen, als zijnde het voorbeeldt, naar het welke gy u te gedragen hebt.

Gewen u, o *Telemachus*, dat gy van de allergrootste menschen niets anders verwacht, dan het gene de menschelykheit bekwaam is te doen. De jeugt zonder ondervinding zijnde, geeft zich
zelf

zelf over aan eene inbeeldige hekel-lust, die haar afschrikt van alle voorbeelden, die zy nodig heeft om te volgen, en die haar werpt in eene ongeneeslijke onbuigzaamheit om te leren. Niet alleen moet gy uwen vader, schoon hy niet volmaakt is, lief hebben, achten, en navolgen; maar gy moet zelf grote achting hebben voor *Idomeneus*.

Niet tegenstaande alles, 't welk ik in hem berispt heb, (9) is hy van nature oprecht, voor de vuist, billyk, mild, en weldoende. Zijne dapperheit is volmaakt. Hy vervloekt het bedrog, als hy het zelve kent, en als hy warelijk zijn eigen genegenheit volgt. Alle zijne uiterlijke hoedanigheden zijn groot, en geschikt naar zijne waardigheit. Zijne eenvoudigkeit in het toestemmen dat hy ongelijk heeft, zijne zachtmoedigkeit, zijne lydzaamheit in van my te verdragen, dat ik hem de zaken ernstig voorhoude, zijn moedt tegen zich zelf om oopentlijk zijne mislagen te herstellen, en om zich daar door te dekken tegen alle berisping der menschen, zijn tekenen van eene waarlijk grote ziel. Het geluk of de raadt van een ander kunnen een gemeen man bewaren voor zekere mislagen; maar daar is niets dan eene ongemene deugt, die een koning, zo lang door de vleery verleidt, kan verplichten om zijn mislag te verbeteren. Het is veel heerlijker zich zelf dus op te beuren, dan nooit gevallen te zijn.

X

Idome-

(9) *Is hy van nature oprecht enz.*] Door deze verbeeldende woorden blykt het, dat de persoon van *Idomeneus* het zinnebeeldt van *Louis den XIV.* niet is, schoon hy vele zaken gedaan heeft, die op hem toepasselyk gemaakt zyn. Maar, als reeds gezegd is, het was best, dat de verbeeldingen een weinig gemengd wierden, om die een weinig voor het hof te verbloemen.

Idomeneus heeft mislagen begaan , die meest van alle koningen begaan worden ; maar geen koning doet byna ooit dat gene om zich zelf te verbeteren , 't welk hy gedaan heeft : Wat my belangt , ik kan niet nalaten my over hem te verwonderen , zelf op die tijdt , als hy my toelaat hem tegen te spreken. Verwonder u ook over hem, mijn waarde *Telemachus*. Ik geve u dien raadt minder om zijn goeden naam dan om uw eigen voordeel.

Mentor deedt door die redenering aan *Telemachus* zien, hoe gevaarlijk het is onrechtvaardig te zijn, als men zich zelf inwilligt om het gedrag van andere menschen met strengheit door te halen, en voor al het gedrag van die gene, die beladen zijn met den omslag en de ongemakken der regering. Vervolgens zeide hy tegen hem, het is tijdt dat gy vertrekt ; vaar wel. Ik zal u verwachten , δ mijn waarde *Telemachus*! Houd in uwe gedachten, dat die gene, die de Goden vrezen, van den menschen niets te vrezen hebben. Gy zult u in de allergrootste gevaren bevinden ; maar weet , dat *Minerva* u nooit verlaten zal.

Op deze woorden scheen *Telemachus* de tegenwoordigheid dezer Godinne te gevoelen , en hy zou zelf erkent hebben , dat zy het was , die tot hem sprak , om hem met stoutmoedigheid te vervullen , zo de Godin het denkbeeld van *Mentor* niet hadt herroepen , hem zeggende: Vergeet niet , mijn zoon, al de zorgen , die ik genomen heb , gedurende uwe kindsheit , om u wijs en kloekmoedig te maken, als uw vader. Doedt niets, dat zo grote voorbeelden en de beginselen van deugt , die ik getracht heb u in te boezemen, onwaardig zou zijn.

De zon was reeds opgegaan, en verguldde de toppen der bergen, wanneer de koningen uit *Salentum* trokken, om de benden weder zamen te voegen. Hunne benden rondom de stad gelegerd zijnde, begon den onder hunne bevelhebbers voort te trekken. Van alle kanten zag men het blinkende yzer der opgeheven pieken, de glans der schilden verblindde het gezicht, en een wolk van stof verhief zich tot aan de wolken. *Idomeneus* en *Mentor* geleidden de verbonde koningen, die zich van de muren van de stad verwyderden, tot op het veldt. Eindelijk scheidten zy van een, na malkander alle merktekenen gegeven te hebben van eene oprechte vriendschap, en de bondgenooten twijffelden niet langer, of de vrede zou bestendig zijn, vermids zy de oprechte genegenheit van *Idomeneus* erkenden, dien men hen hadt verbeeld zeer verschillende van het geen hy was; 't was om dat men van hem oordeelde, niet volgens zijne natuurlijke genegenheden, maar volgens de vleierende en onrechtvaardige raadslagen, aan welke hy zich zelf hadt overgegeven.

Na dat het leger vertrokken was, geleidde *Idomeneus Mentor* door al de gedeelten der stad. Laat ons zien, zeide *Mentor*, hoe veel volk gy hebt, zo wel in de stad, als op het landt; laat ons het getal daar van opnemen. Laat ons onderzoeken, hoe veel 'er onder de zelve zijn, die het landt bouwen. Laat ons zien, hoe veel koren, olie, en andere nutte zaken uwe landen voortbrengen in middelmatige jaren. Wy zullen op die wijze zien, of het landt zo veel voortbrengt, dat het alle de inwoonders kan voeden, en of het daarenboven zo veel voortbrengt, dat men 'er een voordeligen koophandel met de

buitenlanders mede kan drijven. Laat ons ook 't getal van uwe fchepen , en hoe veel bootsgefallen gy hebt , onderzoeken ; hier uit moet men van uwe macht oordelen. Hy ging de haven bezichtigen , en klom in een fchip : liet zich onderrechten , waar ieder fchip koophandel dreef ; wat waren zy derwaards voerden ; welke zy weder bragten ; wat onkosten het fchip gedurende de reize hadt gemaakt ; de beleningen , die die kooplieden malkander deden ; de maatschappyen , die zy onder malkander aangingen , om te weten of die wel rechtmatig waren , en getrouwlijk wierden onderhouden ; eindelijk van de gevaren van fchipbreuk , en andere ongevallen van den koophandel , om het bederf der kooplieden voor te komen , die menigmaal , aangedreven door begeerte tot gewin , zaken ondernemen , die hunne macht te boven gaan.

Hy wilde , dat men al de bankbreuken ftergelijk zou ftraffen ; om dat alle , die van kwade trouwe vry zijn , ten minfte by na nooit van ydele ligtvaardigheid bevrijd zijn. Ter zelve tijdt maakte hy keuren , om te maken , dat het voortaan ligt zou zijn , nooit bankbreukig te worden ; ook ftede hy magiftraten aan , aan welken de kooplieden moelten rekening doen van hunne goederen , voordelen , onkosten , en ondernemingen. Nooit was het hen geoorloofd de goederen van een ander te wagen , ook niet meer dan de helft van hunne eige goederen. Dat meer is , zy deden zodanige ondernemingen , die zy alleen niet konden uitvoeren , in maatschappy , en de grondregel der maatschappyen was onverbreeklijk , door zware ftraffen , gefield tegen de genen , die ze niet nakwamen. Be-

halven

halven dat was de vryheit van den koophandel volkomen. Ver van die door schattingen te bezwaren, beloofde men vergelding aan alle de kooplieden, die den koophandel van eenig nieuw volk binnen *Salentum* wisten te lokken.

Dus moesten de volkeren van alle kanten wel haast in menigte daar na toe vloeien; (10) de koophandel van die stad was even als de ebbe en vloedt der zee; de schatten en rijkdommen kwamen daar in even als de zee-baren, drijvende de eene de andere voort; alles wierdt daar vry in- en uit-gevoert; alles, wat daar in kwam, was voordelig, en alles, dat 'er uitging, liet daar uitgaande, andere schatten in de plaats. De gerechtigheit alleen hadt de voorzitting in de haven in 't midden van zo vele volkeren. De vryheit, goede trouwe, en oprechtheit schenen van deze trotsche torens de verre afgelegenste kooplieden van den aardbodem te roepen. Ieder dezer kooplieden, 't zy die kwamen van de kusten van het Oosten, daar de zon dagelijx oprijft uit de schoot der baren, of van 't einde van die grote zee, daar de zon, vermoeit van zijnen loop, zijne stralen uitdooft, kon vreedzaam en veilig binnen *Salentum*, even als in zijn vaderlandt, leven.

(11). Wat aangaat de stad van binnen: *Mentor*

X 3

bezag

(10) *De koophandel van die stad enz.*] Dat alles is te verstaan van de stad Amsterdam, waardig om tot een voorbeeldt voor alle andere, ten opzichte van de vryheit van den koophandel, te dienen.

(11) *Wat aangaat de stad van binnen enz.*] Dit alles is eene zeer schone les, welke te gelyk dient tot eene berisping van de overdadige pracht, die door Louis den XIV. te Parys en aan het hof ingevoerd is. Die vorst heeft altydt de grootschheit bemind, en de pracht verder voortgezët dan iemandt zyner voorzaten.

bezag al de voorraadt-huizen , alle winkels der kunstenaars , en alle openbare plaatsen. Hy verbodt alle de koopmanschappen van vreemde landen , die de dertelheit en verwijsdheit zouden hebben kunnen inbrengen ; hy stelde order op de kleding , spijs , huiscieraden , praal , en pracht der huizen , naar alle verscheide staaten ; hy verbande alle cieraadt van goudt en zilver , en zeide tegen *Idomeneus* : Ik weet maar een eenig middel , om uw volk matig te maken in zijne onkosten , dat is , dat gy u zelf ten voorbeeldt stelt. 't Is nodig , dat gy zekere heerlijkheit betoont in uw uiterlijke zwier , maar uw gezag zal genoeg door uw lijfwacht , en door de voornaamste amptelingen , die u omringen , bekend zijn. Laat een zeer fijn purper-laken kleedt u vernoegen ; laat de voornaamste staatsdienaren met het zelve gekleed zijn , en laat al het onderscheidt niet dan in de koleur , en een ligt goud borduursel , 't geen gy op den randt van uw gewaadt hebt , bestaan. Deze verscheide koleuren zullen dienen om onderscheidt van rang te maken , zonder dat men goudt , zilver , of edele gesteentens nodig heeft. Schikt dezen rang naar ieders geboorte : plaatst in den eersten rang de zodanigen , die van den oudsten en voortreffelijksten adel zijn. Mannen van verdiensten , en die het gezag van ampten hebben , zullen wel vergenoegt zijn , als zy achter deze oude adelijke huisgezinnen komen , die in zo lang een bezit der eerampten zijn. Menschen , die van minder adel zijn , zullen voor deze zonder veel moeite wijken , behoudens dat gy die niet gewent , dat zy zich zelf in dat hoge en zeer schielijke geluk niet meer kennen , en dat gy de gematigheit prijft der genen , die bezadigd
zijn

zijn in hunne voorspoedt. Het minst voor de haat en nydt bloot gestelde onderscheidt, is dat gene, dat voortkomt van een lange reeks van voorouderen.

Wat de dapperheit aangaat, die zal genoeg opgewekt worden, en men zal zich genoeg bevljtigen om den staat te dienen, mids dat gy kronen en beelden, en dat voor brave daden, schenkt: welke zullen zijn het beginsel van adel-dom voor de kinderen der zodanigen, die dezelve verricht hebben.

Personen van den eersten rang na u moeten in 't wit gekleed zijn, met een goud boordsel onder aan hunne klederen, en met een gouden ring aan den vinger, en een gouden penning met uwe beeltenisse om den hals. Die van den tweden rang moeten in 't blaau gekleed gaan, zilvere boordsels en een ring dragen, maar zonder pronkpenning. De derde in 't groen zonder ring, en zonder boordsels, maar met een pronkpenning. De vierde in goud-geel gelijk de morgenstondt; de vijfde in bleek- of rozeroodt; de zesde in ros-grijs; de zevende, zijnde het gemeenste volk, in een gemengelde koleur van geel en wit.

Zie daar de gewaden van zevenderlei staten voor vrye menschen. De slaven moeten in het bruin-grijs gekleed zijn. Op deze wijze zal, zonder eenige kosten, ieder een volgens zijnen staat onderscheiden worden, en men zal al die kunsten, die nergens anders toe dienen, dan om den hoogmoedt te voeden, uit *Salentum* verbannen. Al de kunstenaren, die tot deze verderffelijke kunsten zouden gebruikt worden, zullen zich, of tot nodige bezigheden, die klein in getal zijn, of tot den koophandel, of de landbouwey bege-

ven. (12) Nimmermeer moet men eenige verandering lijden, noch van den aardt der stoffen, noch van de gedaante der klederen; want het is schandelijk, dat menschen, geschikt tot een ernstig en edelmoedig leven, zich zouden ophouden om gemaakte optooifels te verzinnen; ook moeten zy niet gedogen, dat hunne vrouwen, aan welke deze bezigheden minder schandelijk zouden zijn, ooit tot die buitensporigheid vervallen.

Mentor, even als een kunstig hovenier, die het dorre hout uit zijn fruit-bomen snoeit, trachte op deze wijze de hoogmoedt, die de zeden bederft, te besnoeien; hy deedt alles tot eene treffelijke en spaarzame eenvoudigheid strekken. Zelf stelde hy order op de spijs der burgers, en der slaven. 't Is schande, zeide hy, dat de deftigste menschen hunne grootsheit zouden doen bestaan in lekkere gerechten, door welke zy de ziel verzwakken, en onophoudelijk de gezondheid hunner lichamen bederven. Zy behoorden hun geluk te stellen in hunne matigheid, en in de macht, om andere menschen wel te doen, en in de achtting, die de voortreffelijke daden hen moeten toebrengen. De soberheit maakt, dat het eenvoudigste voedsel zeer aangenaam is; zy is het, die, nevens de wakkerste gezondheid, de zuiverste en standvastigste vermaaklikheden verschafft. Uwe maal-

(12) *Nimmermeer moet men eenige veranderingen lyden.*] Op deze wyze spot de Schryver met de *modens*, die boven al onder de regering van Louis den XIV. in Frankryk doorgedrongen zyn. Men vindt in al het overige der Fransche geschiedenis zo veel verandering niet in dezen opzichte, als 'er alleenlyk gedurende de jeugt van den koning vorgevallen is.

maaltijden moeten, dan bepaald worden tot de beste spijzen, maar toebereid zonder eetlust verwekkende sauffen. 't Is eene kunst om de menschen te vergiftigen, den eetlust aan te prikkelen boven der zelve ware noodzakelijkheid.

Idomeneus begreep wel, dat hy kwalijk gedaan hadt door de inwoonders zijner nieuwe stad lafhertig te laten worden, en hunne zeden te bederven, door het schenden van al de wetten van *Minos*, aangaande de matigheid; maar de wijze *Mentor* deedt hem begrijpen, dat de wetten zelf, schoon vernieuwd zijnde, onnut zouden zijn, zo zijn voorbeeld die geen gezag, dat nergens anders van daan kon komen, byzette. Zo haast als *Idomeneus* zijn tafelhouding geschikt hadt, daar hy niets liet komen dan treffelyk broodt, en den aangenaamsten wijn van het landt, maar zeer weinig, met zodanige eenvoudige spijzen, als hy gegeten hadt met de andere *Grieken* in de belegering van *Troje*, dorst niemandt klagen over eene wet, aan welke de koning zich zelf onderwierp, en op deze wijze verbeterde ieder een zich van de overdadigheid en lekkernyen, die in de maaltijden begonden buitenspoorig te zijn.

(12) *Mentor* besnoeide vervolgens de dertele en verwijfde zangkunst, die de gansche jeugt bedorf; insgelyx veroordeelde hy de drinklietjes, die niet minder dan de wijn, dronken maken, en zeden

X 5

voort-

(13) *Mentor* besnoeide vervolgens de dertele en verwijfde zangkunst.] Nooit heeft enig vorst uitmuntender zangkunst gehad dan *Louis de XIV.*, ook is 'er nooit een hof geweest, dat meer bedorven was dan het zyne. Het is bekend, dat die vorst nooit ging slapen, dan op het geluid van een strelend maat-gezang, het welk voor zyn slaapkamer gehouden wierdt.

voortbrengen, vol van drift en onbeschaamdheit. Hy bepaalde de gansche zangkunst tot de feesten in de tempelen, om daar den lof der Goden, en der helden, die voorbeelden gegeven hebben der zeldzaamste deugden op te zingen. (14) Hy liet ook de grote sieraden der bouwkunde, zo van zuilen en bogen als overdekte gaanderyen, niet toe, dan voor de tempelen; hy gaf schetsen van eene eenvoudige en aangename bouwkunde, om in een middelmatige uitgestrektheit een huis te maken, lustig en gemakkelijk voor een talrijk huisgezin; zo, dat het zelve naar een gezonde uitzicht gekeerd was, dat de vertrekken, ten opzichte van malkander, vry waren, dat de order en netheit daar ligtelijk in bewaard wierden, en de koste van onderhoud klein was. Hy wilde, dat ieder huis van eenig aanzien een grote zaal en een kleine binne-plaats, met een overdekte wandeling, zou hebben, met kleine kamertjes voor de vrye personen; maar hy verboodt de overtollige menigte, en de rijkelijke opschik der vertrekken, strengelijk.

Deze verscheide schetsen van huizen, geschikt naar de grootheit der huisgezinnen, dienden om met weinig kosten een gedeelte der stad te verciereu, en evenmatig te maken; in plaats dat het andere gedeelte, reeds voltimmerd, volgens de eigennigheit en hoogmoedt van eenige byzondere personen, niet tegenstaande deszelfs heerlijkheit, een onaangenamer en ongemakkelijker schik-

(14) *Hy liet ook de grote sieraden der bouwkunde enz.*] Door deze woorden wordt de overdragende pracht van het lust-huis van Versailles, waar aan de koning ongehoorde onkosten tot ydele vercierselen gedaan heeft, beriïpt.

ſchikking (h) hadt. Die nieuwe ſtadt was in een zeer korten tijdt voltimmerd, naardien de naburige kuſt van *Griekenlandt* goede bouw-kunſtenaren uitlevert, en alzo men een zeer groot getal metſelaars uit *Epirus*, en uit verſcheide andere landen deedt komen, op voorwaarde, dat zy, als hun werk volbragt was, zich omtrent *Salentum* zouden nederzetten, daar landeryen zouden nemen om te bebouwen, die te voren noch onbebouwd lagen, en alzo zouden dienen om het landt te bevolken.

De ſchilderkunſt en beeldhouwery, ſchenen *Mentor* kunſten, die men niet mogt verwerpen, maar hy wilde, dat men eenige menſchen, die zich in deze kunſten oeffenden, binnen *Salentum* zou toelaten; hy rechtte een oeffenplaats op, daar voortreffelijke meesters de jonge ſchilders zouden ondervragen. (15) Men moet, zeide hy, in deze kunſten, die niet volſtrekt noodzaaklijk zijn, niets gerings gedogen; by gevolg moet men geen andere daar in toelaten, dan jongelingen van een vernuft, dat veel belooft, en na de volmaaktheit ſtreeft. De andere, die geboren zijn voor minder edele kunſten, zullen met meer nut gebruikt worden tot de gewone dienſten van het gemene beſt. Men moet, zeide hy, geen ſchilders of beeldhouwers gebruiken, dan om de gedachteniſſe

(h) Een onaangenamer en ongemakkelyker ſchikkinge.] Zo is die der oude wyken van Parys, welke men dagelyx trachte te verbeteren met de voorgevels der huizen alle eveneenſte maken.

(15) Men moet, zeide hy, enz.] Die gelykenis ſtrekt Louis den XIV. tot groten roem. Hy heeft, gelyk Idomeneus, oeffenſcholen voor de Schilderkunſt en bouwkunde opgerecht, uit welke niets gekomen is, dan dat volmaakt was.

nisse van grote mannen en voortreffelijke daden te bewaren. In de oopenbare gebouwen of begraafplaatsen moet men de verbeeldingen van al het geen met een uitmuntende dapperheit ten dienste van het vaderlandt uitgevoerd is, bewaren. Voor het overige verhinderden deze bezadigheid en spaarzaamheit van *Mentor* hem geenzins al die grote gebouwen, tot wedlopen van paarden en wagenen, gevechten der werfjelaren, en dat van den slagriem, en alle andere bezigheden, die de lichamen oeffenden, om die afgelechter en wakkerder te maken, goed te keuren.

Hy besnoeide een zeer groot getal kooplieden, die gebloemde stoffen uit ver afgelegene landen, (16) borduursels van overgrote prijs, goude en zilvere vaten met de gedaantens van Goden of menschen, en dieren, eindelijk kostelijke vochten, en reukwerken verkochten. Zelfs begeerde hy, dat het huisraadt van ieder huis eenvoudig zou zijn, en zodanig gemaakt, dat het langen tijdt kon duren, op dat de *Salentiners*, die zich zeer over hunne armoede beklaagden, zouden beginnen te gevoelen, hoe vele overtollige rijkdommen zy noch hadden; maar het waren bedrieglijke schatten, die hen verarmden, en zy wierden in der daadt rijk, naar mate dat zy den moedt hadden, van zich zelf van die dingen te ontlasten. Dit is, zeiden zy by zich zelf, regt rijk worden, zodanige rijkdommen te verachten, die den staat uitputten, en dit is den omslag vermin-

(16) *Borduursels van overgrote prijs, goude en zilvere vaten enz.*] Dit strekt ook om de overdragende pracht der lusthoven van Louis den XIV. te berispen. Daar hadt hy eene menigte van vaten en huisraadt van louter zilver, en behangsel van de allerkostelykste stoffen.

minderen, met die te brengen tot de ware noodwendigheden der natuur.

Mentor haastte zich om de voorraad en wapenhuizen te bezichtigen, om te weten, of de wapenen, en alle andere oorlogsbehoefkens wel in goeden staat waren. Want altijd moet men, zeide hy, om den oorlog aan te doen gereed zijn, om nooit tot dat ongeluk gebragt te worden, van die zich te laten aandoen. Hy bevondt dat overal vele dingen ontbraken. Terstondt verzamelde men werklieden, om het yzer, staal en koper te bewerken: men zag gloeiende stook-ovens oprechten, en dikke damp van rook en vuur, even als de onderaardsche vuren van den berg *Etna*. De hamer klonk op het aanbeeldt, 't welk zuchtte onder de verdubbelde slagen; het naburige gebergte en de oevers der zee weërgalmden daar van; men zou geloofd hebben, dat men in het eilandt was, daar *Vulcanus* de *Cyclopen* aanmoedigende, de blixemen smeedt voor den vader der Goden; en door een wijze voorzichtigheit zag men in volle vrede de toebereidselen van den oorlog.

Vervolgens trok *Mentor* met *Idomeneus* uit de stadt, en vondt (17) eenegrote uitgebreidheit van vruchtbare landen, die onbebouwd lagen; andere waren niet dan ten halve bebouwd door de achteloosheit en armoede der landlieden, die aan volk gebrek hebbende, ook te gelijk gebrek hadden aan moedt en kracht des ligchaams, om den
akker-

(17) *Eene grote uitgebreidheit van vruchtbare landen, enz.* Dit is eene verbeelding van den staat, in welken Vrankryk was, na den eersten oorlog, in welke men door het volk tot den dienst te dwingen, het landt van akkerlieden ontbloedt hadt.

akkerbouw tot volmaaktheit te brengen. *Mentor* dit woefte veldt ziende, zeide tegen den koning: Het landt begeert daar niets, dan zijn bewoonders te verrijken; doch bewoonders ontbreken aan dit landt; laat ons dan die overtollige werklieden, die in de stad zijn, en welker handwerken nergens anders toe dienen, dan om de zeden te verbasteren, nemen, om hen deze velden en heuvelen te doen bebouwen. 't Is waar, dat het een ongeluk is, dat alle menschen geoeffend zijnde in kunsten, welke een zittend leven vereiffchen, tot den arbeid ongeoeffend zijn; maar zie hier een hulpmiddel, om dit te helpen. Men moet onder hen de ledige landen verdelen, en de omleggende volkeren t'hunner hulpe roepen, die onder hen den zwaarften arbeid zullen verrichten. Deze volkeren zullen dat gaarne doen, mids hen belovende een vergelding, overeenkomende met de vruchten der landen zelf, die zy zullen toegemaakt hebben. Hier na zullen zy een gedeelte daar van mogen bezitten, en op deze wijze in uw volk, 't geen niet talrijk genoeg is, ingelijfd worden: behoudens dat deze menschen arbeidzaam, en de wetten onderdanig zijn, zult gy geen beter onderdanen hebben, en zy zullen uwe mogendheit vermeerderen. Uwe ambachtslieden, van de stad dus naar het landt over gevoerd zijnde, zullen hunne kinderen opvoeden tot den arbeid, en den last van het landleven; Dat meer is, alle vremde metselaars, die werken om uwe stad te bouwen, zijn verplicht om een gedeelte uwer landeryen beploegbaar te maken, en akkerlieden te worden. Mengt hen onder uw volk zo haast als zy hunne werken in de stad zullen voltrokken hebben. Die werklieden zullen met
veel

veel vermaak zich verplichten om hun leven door te brengen onder eene regering , die tegenwoordig zo zacht is. Gelijk zy sterk en arbeidzaam zijn , zo zal hun voorbeeld dienen om de kunstenaars , die uit de stad naar het veldt verplaatst en onder hen gemengd zijn , tot den arbeid aan te moedigen. In het vervolg zal het gehele landt bevolkt zijn door wakkere huisgezinnen , en die liefde hebben tot den landbouw.

Voor het overige , zijt geenzins bekommerd voor de vermeerdering van dit volk ; 't zal in het kort ontallijk worden , als gy maar de huwelijken bevoorrecht : de wijze om dat te doen is zeer eenvoudig. Byna alle menschen hebben genegenheit om te trouwen. Niet is'er dan de ellende , die hen daar in verhindert : zo gy hen met geen lasten bezwaart , zullen zy niet bezwaarlijk leven met hunne vrouwen en kinderen ; want het landt is nooit ondankbaar , 't voedt altijd met zijne vruchten , die dat zorgvuldig bearbeiden ; 't weigert zijne goederen niet , dan aan zulke , die vrezzen hunnen arbeid aan 't zelve te besteden. Hoe meer kinderen de landlieden hebben , hoe zy rijker zijn , zo de Vorst hen niet verarmt ; want hunne kinderen beginnen hen al te helpen van de tederste jeugt af aan ; (i) de kleinste jongens brengen de schapen in de weiden , andere , die wat ouder geworden zijn , geleiden reeds gansche kud-

(i) *De kleinste jongens brengen de schapen in de weide , enz.]* Hier begint een omstandig en fraai verhaal van de vermakelykheden van het landleven. Zo wel de hedendaagsche als de oude dichters hebben hun uiterste best gedaan om het zelve zeer aangenaam en bevallig af te schilderen. Het schynt dat onze Schryver in deze schildery ook al zyn kracht aangewend heeft om met hen naar den prys te dingen.

kudden ; eindelijk de oudste bouwen het landt met hunne vader : ondertuffchen bereidt de moeder, en het overige huisgezin , eene eenvoudige maaltijdt voor haar man en waarde kinderen, die vermoeid van den arbeid van dien dag des avonds staan t'huis te komen. Haar is de zorge bevolen om de koeien en de fchapeu te melken, en men ziet ftromen van melk vlieten ; zy flookt een groot vuur , rondom welk het eenvoudig en vreedzaam huisgezin vermaak vindt , om alle avondt te zingen , tot dat zy vaak krijgen ; zy bereidt kaas , kaffanjes , en andere vruchten, in defelve frifchheit bewaard zijnde, als of die zo even geplukt waren.

De fchaapherder weder komende met zijn fluit, zingt voor dit byeen verzamelde huisgezin eenige nieuwe liederen , die hy geleerd heeft in de naburige gehuchten. De landman komt in met zijn ploeg, en de afgematte offen treden met nederhangende hoofden een langzamen tredt, in wederwil van den prikkel (k), die hen voortdrijft. Al de

(k) *In wederwil van den prikkel.*] De ouden, die zich, gelyk tegenwoordig noch in verfcheide landen gefchiedt, van offen bedienden voor den ploeg , hadden prikkels, waar mede zy hen deden voortgaan, als zy te traag gingen. Dat blykt uit vele plaatfen der ouden fchryveren. Tibullus noemt dat aanprikkelen der offen *boves stimulo increpare*. Met dezelve prikten zy de offen in hunne achter-poten ; en daar van is de fpreekwys, *de versenen tegen den prikkel te slaan*, die zelf in de H. Schrift voorkomt, oorspronkelyk. De paarden wierden ook, ten minfte in overoude tyden, niet met zwepen maar met prikkels aangemoedigd om te lopen. Daarom zegt Phebus tegen Phaëton by Ovidius, (sprekende van de paarden der zonne-wagen :

Parce, puer, stimulis, & fortius utere loris.

Dat is : *Myn zoon gebruik den prikkel niet, en houdt den toom ftrak.*

de ongemakken van den arbeid eindigen met den dag. De slaapbollen, die den slaap op order der Goden op den aardbodem verspreiden, bevredigen alle verdrietige zorgen, bekoren, en houden als de gansche natuur in eene zachte betovering. Ieder gaat slapen, zonder te voorzien den arbeid en de moeite van den volgenden dag. Gelukkig de menschen zonder eerezucht, zonder wantrouwen, en zonder kunstnaryen, als maar de Goden hen een goed koning geven, die der zelve onberispelijke blijdschap niet ontrufft! Maar (18) wat vervaarlijke onmenschelykheit, deze menschen door hoogmoedige en eerezuchtige voornemens te beroven van de lieffelijke vruchten van het veldt, die zy niet hebben dan van de milddadige natuur, en van 't zweet huns aanschijs! De natuur alleen brengt uit hare vruchtbare schoot te voorschyn, al wat nodig is voor een oneindig getal van bezadigde en arbeidzame menschen; maar 't is de hoogmoedt en de verwijftheit van zekere menschen, die daar door zo veel andere brengen tot een vervaarlijke armoede.

Maar wat zal ik doen, zeide *Idomeneus*, zo deze volkeren, die ik over een vruchtbare landstreek zal verspreiden, verwaarlozen die te bebouwen? Doedt, zeide *Mentor*, al het tegendeel, van het geen men gemeenlijk doedt. De gierige en onvoorzichtige vorsten (19) denken niet anders,

(18) *Wat vervaarlyke onmenschelykheit, enz.*] Dat ziet op de scharthingen en andere belastingen, die aan het landvolk nauwlyx zo veel overlieten, dat zy hun leven konden behouden.

(19) *Denken niet anders, dan om de onderdanen, enz.*] Die kwade order, met de uiterste onmenschelykheit, in Frank-

ders, dan om de onderdanen, die de naarstigste en vernuftigste zijn om hunne gaven te doen gelden, met lasten te bezwaren: hier door verhopende zy beter te zullen betaald worden; en ter zelve tijdt belasten zy die gene, welke de traagheit elendig maakt, minder. Keer deze kwade order, die de goeden drukt, het kwaadt beloont, en eene achteloosheit invoert, die al zo verderffelijk is voor den koning zelf als voor zijn gansche staat, om; stel schattingen en boeten, en, des noods zijnde, strenge straffen in, tegen de zodanigen, die hunne landen verwaarlozen, even als gy de soldaten zoudt straffen, die hunnen post in den oorlog verlieten; in het tegendeel, geef vryheit en ontlasting aan huisgezinnen, die aanwafschende, ook hun landt zo veel te beter bebouwen. Wel haast zullen die huisgezinnen aangroeijen, en iedereen zal zich tot den arbeit begeven; ja die zal zelf voor eer gehouden worden; de landbouwer zal niet meer verachtelijk zijn, wanneer hy door geen ongemakken gedrukt word; men zal de ploeg in eere zien, gehandeld zijnde door de overwinnende handen der genen, die de vyanden van het vaderlandt overwonnen hebben; 't zal niet minder treffelijk zijn het erfgoedt zijner voorouderen te bebouwen gedurende eene gelukkige vrede, dan dat edelmoedig te hebben beschermt gedurende de onrusten van een oorlog. Het gansche landt zal weder bloeien: *Ceres* zal zich zelf kronen met vergulde halmen: *Bacchus* de druiven met zijne voeten tredende, zal stromen

Vrankryk, in het werk gesteld zynde, heeft de wakkerste en naarstigste menschen in korten tydt in een zeer ellendigen staat gebragt.

men van wijn, zoeter dan *Nectar*, langs de steilte der bergen doen afvlieten; de holle valleien zullen weërgalmen van het zoet gezang der herders, die langs de klare beken hunne stemmen met hunne fluiten zullen paren, terwijl hunne huppelende kudden weiden in de grazige velden en bloemen, zonder voor de wolven te vrezen.

Zult gy, ô *Idomeneus*! niet zeer gelukkig zijn, door oorzaak te zijn van zo vele goederen, en door onder de schaduw uwer naam zo vele volkeren te doen leven in een beminnelijke rust? Is deze eer niet meer te betrachten, dan die van landen te verwoesten, van overal, en byna zo zeer onder de zijnen, zelf in het midden der overwinningen, als onder de overwonne vremdelingen, eene slachting, wanorder, schrik, kwijning, neêrslachting, wrede honger, en wanhoop te verspreiden?

(20) ô Gelukkig een koning! die van de Goden genoeg bemind, en groothertig genoeg is om aan te vangen op deze wijze te zijn de wellust van zijn volk, en aan de volgende eeuwen een loffelijk voorbeeldt eener treffelijke regering te tonen! De gansche aarde, ver van zich door gevechten tegen zijn macht te beschermen, zal voor zijne voeten hem komen bidden, dat het hem gelieve haar te regeren.

Y 2

Maar

(20) De meeste overwinningen van Louis den XIV. hebben aan zyne onderdanen geen ander voordeel toegebracht, dan de onheilen, die hier beschreven worden: dat is om dat hy den oorlog uit heerschezucht voerende, minder begerig was om zyne onderdanen gelukkig te maken dan om eene valsche glorie te verkrygen; en hoe hy meer plaatsen overwon, hoe hy zyne onderdanen meer belastte, om dus geldt te bekomen tot zyne nieuwe ontwerpen.

Maar wanneer de volkeren op deze wijze zullen zijn in vrede en overvloedt, zeide *Idomeneus*, zullen de wellusten hen bederven, en zy zullen de krachten, die ik hen ter handt heb gesteld, tegen my wenden. Voor deze zwaarigheid hebt gy niet te vrezen, zeide *Mentor*. 't Is een voorwendfel, dat men by verkwistende vorsten, die hunne onderdanen met belastingen willen verdrukken, altijd bybrengt. Het hulpmiddel is ligt te vinden. De wetten, die wy voor den akkerbouw gemaakt hebben, zullen hun leven arbeidzaam doen zijn; in hunnen overvloedt zullen zy niet dan het nodige hebben, nademaal wy alle kunsten, die het overtollige aanbrengen, afsnijden. Die overvloedt zelf zal genoeg verminderd worden, door de gemakkelijkheit van het trouwen, en door den groten aanwasch der huisgezinnen. Ieder huisgezin talrijk zijnde, en weinig landt hebbende, zal genoodzaakt zijn dat te moeten bebouwen met een gestadigen arbeid; 't is de verwijfd-en ledigheid, die het volk baldadig en weêrspannig maakt; het zal in waarheit broodt hebben, en dat overvloedig genoeg, maar het zal ook niet dan broodt hebben, en vruchten van hun eigen landt, gewonnen in 't zweet huns aanschijns.

Om uw volk te houden binnen deze matigheid, moet men van nu af aan order stellen, hoe veel landt ieder huisgezin zal mogen bezitten. Gy weet, dat men uw gansche volk in zeven soorten verdeeld heeft, naar derzelve verschillende staten: men moet niet toelaten, dat ieder huisgezin, in ieder soort, een groter uitgestrektheit van landt mag bezitten, dan 't volkomen nodig heeft

heeft, om zodanig een getal van menschen; als daar het uit bestaat, te voeden. Deze regel onschendbaar zijnde, zullen de edelen geen landeryen der armen kunnen vermeesteren: alle zullen zy landen hebben, maar iedereen zeer weinig; en daar door zal hy aangezet worden, om dat wel te bebouwen. Zo by vervolg van tydt daar landen mogten ontbreken, zal men volk-plantingen maken, die het vermogen van dezen staat zullen vermeerderen.

Ik meen zelf, dat gy behoort zorge te dragen, dat de wijn niet al te overvloedig in uw koningrijk wordt; zijn'er te veel wijngaarden geplant, men moet die uitroeien; want de wijn is de oorspronk der grootste ongemakken onder het volk; zy veroorzaakt ziekten, twisten, oproeren, ledigheid, afkeer van den arbeid, en wanorders in de huisgezinnen. De wijn dan moet bewaard worden, als een soort van genees-middel, of als een zeer zeldzame vocht, die niet gebruikt wordt dan in de offerhanden en op buitengewone feestdagen; maar denk niet een regel van zo groten belang wel te doen onderhouden, ten zy dat gy u zelf daar in tot een voorbeeld stelt. Daarenboven moet gy onschendbaar, aangaande de opvoeding der kinderen, de wetten van *Minos* doen opvolgen; gy moet openbare scholen oprechten, daar men hen onderwijft in de vreze der Goden, liefde voor het vaderlandt, eerbiedt voor de wetten, in de voorrang van de eer boven de vermaaklijkheden, ja boven het leven zelf.

Gy moet overheden aanstellen, die opzicht nemen over de huisgezinnen en zeden van ieder in

't byzonder. Gy zelf, die geen koning zijt, dat is een herder van uw volk, dan om dag en nacht over uwe kudde te waken, moet toezien. Hier door zult gy oneindige wanorders en misdrijven voorkomen. Die gy niet kunt voorkomen, straft die in het eerst strengelijk. 't Is eene barmhertigheid, in het eerst voorbeelden te stellen, die den loop der ongerechtigheit stuiten. Door een weinig bloedt, ter regter tijdt gestort zijnde, wordt veel bloeds gespaart, en men stelt zich in staat van gevreesd te worden, zonder veelyds strengheit te gebruiken. (21) Maar wat vervloekte grondregel, dat men gelooft zijn veiligheid niet te vinden, dan in de onderdrukking van het volk! dat niet te laten onderwijzen, dat tot de deugt geen aanleiding te geven, zich van het zelve niet te doen beminnen, dat door vreze tot wanhoop te brengen, dat te stellen in de vervaarlijke wanhoop van nooit adem te zullen scheppen, of van het jok uwer geweldenary af te werpen! Wat heerschappy is dit? Is dit de weg, die ter eefe leidt? Weest verzekerd, dat de landen, daar de heerschappy van den oppervorst de onbepaaldste is, die landen zijn, daar de oppervorsten minst van vermogen zijn; zy nemen, zy verwoesten alles, en bezitten alleen den ganschen staat; maar terstondt verzwakt die; de velden leg-

(21) *Maar wat vervloekte grondregel, enz.*] Dat hier volgt, tot aan het einde van het Boek, is eene verzameling van de grondregelen, die Louis de XIV. genomen hadt om'er zyne regering naar te schikken. Men heeft overgelaten aan den lezer eene toepassing daar van te maken; die daar in eene volmaakte overeenkomst zal vinden met den staat, waar in Vrankryk zich noch tegenwoordig bevindt.

leggen onbebouwd en zijn byna woest; de steden verminderen van dag tot dag, en de koophandel loopt te niet. De koning, die alleen geen koning kan zijn, en die dat niet is dan door zijn volk, vernielt dagelijks zich zelf, door het ongevoelig vernielen van zijn volk, aan het welk hy zijn rijkdom en macht schuldig is; zijn staat wordt van geldt en manschap uitgeput: dit laatste verlies is wel het grootste en onverbeterlijkste; zijn onbepaald gezag maakt zo vele slaven als hy onderdanen heeft. Men vleidt hem, en maakt schijn van hem aan te bidden, en men siddert op den minsten opslag zijner oogen; maar wacht eens naar de minste staatverandering, deze overgrote mogendheit, ten toppunt van overmaat gesteigerd, kan niet bestaan, zy heeft geen steun in het herte der onderdanen, zy heeft het gansche ligchaam van den staat vermoeit en verbittert, en zy dwingt alle leden van dat ligchaam, om met even groten yver te reikhalzen naar zodanig eene verandering. Op den eersten slag, die men hem toebrenge, wordt die afgodt ter neder geworpen, en met voeten getreden. De verachting, haat, vreze, wraak, het wantrouwen, en met een woordt al de driften vereenigen zich tegen een zo hatelijk gezag. De koning, die in zijn ydele voorspoedt niemandt vindt, die hem de waarheit dorst zeggen, zal ook in zijn ongeluk niemandt vinden, die zich verwaardigt hem te ontschuldigen, of tegen zijne vyanden te helpen.

Na deze redenering, haastte *Idomeneus*, door *Mentor* overreed zijnde, zich, om de ledige landen te verdelen, met die met onnutte kunstena-

344 *De Gevallen van Telemachus.*

stenaren te vervullen, en met al het geen, dat vastgesteld was, ter uitvoering te stellen. Hy behieldt alleen voor de metselaars de landen, die hy hen toegeschikt hadt, en die zy niet konden bebouwen, dan na dat zy hun werk in de stad verricht hadden.

Einde van het twaalfde Boek.

